

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, IX

RAMON PERE ANGLÈS

RECULL DE NOMS
DE LLOC I DE PERSONA
DE VILANOVA DE PRADES

BARCELONA
2004

RECULL DE NOMS
DE LLOC I DE PERSONA
DE VILANOVA DE PRADES

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
TREBALLS DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA, IX

RAMON PERE ANGLÈS

RECULL DE NOMS
DE LLOC I DE PERSONA
DE VILANOVA DE PRADES

BARCELONA
2004

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP

Pere Anglès, Ramon

Recull de noms de lloc i de persona de Vilanova de Prades. —

(Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 9)

Bibliografia

ISBN 84-7283-752-1

I. Martí i Castell, Joan, ed. II. Institut d'Estudis Catalans III. Títol

IV. Col·lecció: Treballs de l'Oficina d'Onomàstica ; 9

1. Topònims — Vilanova de Prades 2. Noms de persona catalans — Vilanova de Prades
804.99-31(467.1 Cc Vilanova de Prades)

L'edició d'aquesta obra
ha estat a cura de Joan Martí i Castell,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans

© Ramon Pere Anglès

© 2004, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: novembre de 2004

Tiratge: 550 exemplars

Text revisat lingüísticament per l'Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics
de l'IEC

Compost per Víctor Igual, SL

Peu de la Creu, 5. 08001 Barcelona

Imprès a Limpergraf, SL

Polígon industrial Can Salvatella. Carrer de Mogoda, 29-31. 08210 Barberà del Vallès

ISBN: 84-7283-752-1

Dipòsit Legal: B. 43845-2004

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Al mestre i amic Ramon Amigó i Anglès

TAULA

INTRODUCCIÓ	9
El territori	9
La hidrografia	11
L'activitat humana	13
La vegetació i la fauna	15
La producció agrària	16
L'hagionímia	17
El nucli urbà i la defensa	17
La demografia	18
Els masos	20
Les comunicacions	21
Els col·laboradors	22
FONTS DOCUMENTALS	
Documentació	23
Arxius	23
Manuscrits	24
Bibliografia impresa	30
LLISTA DE NOMS	39
APÈNDIXS	225
I. Partides de terra	225
II. Trossos i trossets de terra	226
III. Llocs d'anomenada	226
IV. Cognoms	226
V. Noms de casa	227
VI. Renoms	228
VII. Poblacions veïnes	228

INTRODUCCIÓ

EL TERRITORI

El terme de Vilanova de Prades, amb una superfície de poc més de 2.114 hectàrees, ocupa l'extrem sud-oest de la comarca administrativa de la Conca de Barberà. La seva situació geogràfica, en el coll que uneix les muntanyes de Prades amb la serra de la Llena, fa que sigui lloc de pas entre la vall d'Ulldemolins, al Priorat, i la depressió de la Conca de Barberà, que s'enfonsa nord enllà de les muntanyes de Prades. Segurament, perquè no està geogràficament ni dins la Conca ni dins el Priorat, i tampoc dins les Garrigues, ja que n'està separat per la serra de la Llena, administrativament, en unes èpoques se l'ha situat a Falset (com ho demostra *Descripción* 1846, p. 242) i en unes altres a Montblanc. Actualment, és a la cruïlla de quatre comarques: per migdia, el terme confronta amb el de Prades, que pertany al Baix Camp, i amb el de Cornudella-Albarca, que són del Priorat; per ponent, amb el d'Ulldemolins, que també és al Priorat; al nord, amb els termes de la Pobla de Cérvoles i el del Vilosell, que pertanyen a les Garrigues, i, per sol ixent, amb el terme de Vallclara, que, igual que Vilanova, és de la Conca de Barberà.

Per la part del nord, la delimitació del terme és del tot geogràfica: la carena de la serra de la Llena en el seu tram més oriental, i també de màxima alçària, és la frontera que el separa de les Garrigues i, per tant, de la Pobla de Cérvoles, amb cotes com la punta del Castanyola (901 m), la punta de l'Osona (946 m), la Penalta (1.015 m), i el coll dels Avellàs. Seguint cap a orient la mateixa serra, trobem la línia del terme del Vilosell amb la punta del Curull, que és el sostre de la Llena (1.023 m), i la Tossa (1.021 m). Al coll del Comellar d'en Berga, on es troba ja la frontera amb Vallclara, la serra perd alçària, tot baixant en fort pendent fins a trobar el barranc de Biern, per enfilar-se de nou en direcció sud per la canal Roja (probablement, la *roca Corba* del s. XII), fins a arribar prop de la punta del Sales, però per sota d'aquesta punta. A partir d'aquest

punt, el terme confronta ja amb el de Prades i baixa al barranc dels Castanyers de Prades, puja per l'est dels Cabaixals fins al coll dels Rius, prop de la font de l'Agaús, travessa la carretera que duu a Prades i a Poblet i va a trobar el barranc dels Rius, que té el seu origen prop del mas d'en Basteret, dins el terme de Prades; aleshores, aquest es converteix en frontera fins que arriba al barranc dels Molinets, que baixa de Prades, en el mateix lloc que, el 1789, es coneixia per l'*Entreforc*; segueix la divisió de les aigües pel Rebollar fins a les Borrianes (1.013,2 m). A partir d'aquí, és una línia recta, prescindint dels accidents geogràfics, que passa per les partides de Mas de Martins, de l'Anover i dels Plans, i deixa la frontera amb Prades per les proximitats dels Segalassos, on comença la de Cornudella-Albarca, que, seguint la mateixa lògica, transcorre per les Borjasses en direcció oest fins a trobar el terme d'Ulldemolins, a la vora del corral del Llurba, on hi ha una fita en la confluència dels tres termes; d'aquí, i canviant cap a direcció nord, segueix l'aiguavessant i baixa pel serrall de les Mines, a ponent del barranc dels Enllosats, fins a travessar el riu de Montsant uns cent metres més a l'oest, després que aquest hagi rebut les aigües del barranc del Mas d'en Freixes; puja fins a la masia d'en Miró i, travessant la carretera d'Ulldemolins, arriba a la carena de la serra de la Llena tocant la punta del Moliner (891 m), on troba el territori de la Pobra de Cérvoles.

L'orografia interna del terme és configurada per diferents èpoques geològiques. El nord és ocupat per les terres més pròximes a la serra de la Llena, les Solanes, els Solans, l'Obaga, la Torre, el racó el Vell, les Salanquetes i altres partides properes, del terciari, amb argiles de color groguenc, i la seva textura és formada pels còdols erosionats dels cingles de conglomerat de la Llena; aquesta superfície ocupa més o menys una tercera part del terme. Les Solanes són terres abruptes, i actualment ermes, ocupades per pins, corniguers, coscolls, alzines, romers, etc.; però les petites parets de pedra que, enmig de grans tormos espenats de la serra, resten encara en peu, demostren que foren indrets concorreguts i treballats pels vilanovins de temps passats. Els Solans, una mica més planers, i al nord del nucli urbà, encara resten poc o molt conreats amb ametllers. El mateix passa, si caminem cap a l'est amb la Torre i els Clots. Si ens dirigim més a orient, vers el racó el Vell i les Salanquetes, el terreny es fa tan pendent i tan difícil per al conreu que torna a estar poblat pels pins blancs (*Pinus halepensis* Mill.), les carrascles (*Quercus ilex* L.), algun roure (*Quercus* subsp.), els coscolls (*Quercus coccifera* L.), els corniguers (*Amelanchier ovalis* Medic.), els ginebres (*Juniperus oxicedrus* L.), les savines (*Juniperus phoenicea* L.) i tota una munió d'arbusts i plantes, com el romaní (*Rosmarinus officinalis* L.), l'argelaga (*Genista scorpius* L.), la botja d'escombres (*Dorycnium pentaphyllum* Scop.), la sempreviva (*Helichrysum italicum* Roth.), les abelleres (*Ophrys* subsp.) i fins i tot, a l'ombra de l'Obaga, creixen les magnífiques peònies (*Paeonia officinalis* subsp. *Humilis*).

Les terres del sud-est del terme, pròximes a Prades, són formades per granits metamòrfics, esquists i terres sorrenques; per exemple, a la partida dels Rius, al bosc de la Vila i a la Cucurulla. Són les terres dominades pel pi roig (*Pinus sylvestris*, subsp.), les estepes negres (*Cistus monspeliensis* L.) i també pels castanyers (*Castanea sativa* Mill.); algunes encara són de conreu, com als Rius, amb predomini de l'avellaner; en d'altres hi ha castanyers abandonats, com al bosc de la Vila, als Cabaixals, a Biern o a la Cucurulla. En aquest sector de terme i guaitant cap a les terres pradenques hi ha el Puig (1.073 m), màxima alçària del territori de Vilanova. Però els terrenys que ocupen la major part del terme són, sens dubte, les pissarres paleozoiques del primari, llicoreira, racurell, o *cuell*, com diu la gent de Vilanova. Són terres on dominen els prats de farigola (*Thymus vulgaris* L.), i les carrascles (*Quercus ilex*, subsp.), en aquelles parts que han quedat ermes; a les conreades, l'amo és, sens dubte, l'avellaner. No ha de fer estrany que, amb el predomini d'aquest tipus de sòl, en temps passats el conreu de la vinya hi fos predominant; és fàcil sentir a dir als més vells que es feia un vi tan bo com el del Priorat. Moltes i extenses partides de terra són en aquesta zona: els Colomers, el Planot, les Deveses, els Obacs, el Mas d'en Porta, el Mas d'en Fontana, les Borjasses, el Mas d'en Segarra, el Mataró, el Mas de Monner, les Planes, etc.

LA HIDROGRAFIA

El solc més important que drena el terme de Vilanova és la capçalera del riu de Montsant. El seu naixement podria situar-se ben bé on es barregen el barranc dels Rius i el dels Molinets, a la frontera amb el terme de Prades, a l'Entreforc, segons documents antics. Aquest, i tots els barrancs que per una banda i per l'altra li aboquen les aigües de la pluja, donen al territori vilanoví la seva fesomia feréstega i trencada. Aquestes terres que, temps era temps, foren plantades de vinyes escalfades per la calor acumulada del blau fosc de la llicorella, avui són avellanedes; vora el riu o prop d'alguna fonteta, als mesos calorosos de l'estiu hi perdura encara més d'un hortet amb els crestalls de les patateres, els enciams, els tomàquets i altres verdures destinades a consum familiar.

La força hidràulica del riu originà la indústria dels molins; el blat o el sègol que creixia a les feixes més planes, després de passar per les eres, es convertia en farina gràcies a la força de l'aigua i al pes de les pedres. El fet que, encara avui, molts vilanovins, quan es refereixen al riu de Montsant, li diguin *riu del Molí* demostra la importància que tingueren els molins. Actualment, tots són espatllats i fora d'ús. En alguns es mantenen en peu les parets de l'edifici, per exemple, en el del Comarsa, que fou l'últim que va funcionar i que encara conserva part de la maquinària; la bassa, però, s'ha transformat en hort. Per

la dreta, el riu rep, d'est a oest, el barranc del Mataró, que neix prop del collet de «Buenos Aires», vora la Coma de Prades, i es troba amb el riu entre el molí del Comarsa i un dels dos de l'Olivart. El Fondo del Molí, des de les Sorts, prop de la Font Vella, baixa a buscar el riu davant del molí Cremat, que fou *de l'Olivart* i ara *del «Clàudio»*, i que segurament donà el nom a aquesta fondalada. El barranc de la Coma, que s'origina al Camp de Poblet i rep les aigües de desguàs de la vila, no baixa tan dret com els anteriors, i troba el riu a la partida del Mas d'en Porta, després de giragonsar per sota les Tossalades. El barranc de Mas de Monner (que potser va tenir un altre nom en temps passats) no és tan llarg i s'ajunta amb el riu dins d'aquesta partida. El barranc del Mas d'en Freixes, tan llarg com el del Mataró i que té l'origen per les proximitats de la vinya del Capellà, després de recollir les aigües del barranc del Maset, se suma al riu dos centenars de metres en avall d'una de les boques de les mines del Bessó. L'últim per la dreta és el barranc de les Masies, el més curt, que drena les aigües d'aquesta partida i s'ajunta al riu davant mateix de la frontera amb el terme d'Ulldemolins.

A l'esquerra del riu de Montsant, trobem els barrancs més llargs, alguns dels quals neixen fora terme. Si comencem a esmentar-los per ponent, trobarem en primer lloc el dels Enllosats, que té el seu origen a les terres de Cornudella-Albarca, i que a l'última tercera part del seu recorregut entra al terme de Vilanova, a l'extrem de sud-oest; com que neix a la partida dels Segalassos, en el seu tram més alt també se'l coneix per aquest nom; és torrencial com els altres, si bé els anys amb pluviometria normal, al seu tram baix sol rajar fins al mes de maig; troba el riu a ponent de la vinya del Povals. El barranc dels Lladres és més curt i és tot dins del territori de Vilanova; només raja quan plou, i aboca l'aigua al riu tres-cents metres amunt d'on ho fa l'anterior, a la partida de Mas de Monner. El barranc del Badarreig neix prop de la línia que separa els termes de Prades del de Cornudella-Albarca, a la part més septentrional; de vessants amb fort pendent com el dels Lladres, a la seva part alta, recull les aigües de les Borjasses i les condueix cap al riu; les hi entrega a la partida del Mas de Monner, quasi a tocar d'on ho fa un altre barranquet que circula al seu orient i que als mapes no té nom, però que els vilanovins li diuen *Barranc Fondo*; poc abans de trobar el riu, la seva vessant esquerra s'alça amb verticalitat vers el Puigventós (828,4 m). A continuació, el riu de Montsant transcorre un bon tram de terreny amb considerables voltes, sense que rebí per aquesta banda cap curs d'aigua destacable. Passa pel Mas d'en Porta, les Planes, el molí del Consal i els d'Alentorn. Però seguint riu amunt, poc abans del molí Cremat, torna a rebre un cabal important, el del barranc de l'Anover, que neix al mas de Regiments (terme de Prades), tot i que la meitat del seu camí el fa per territori de Vilanova, on entra per la partida de Mas de Martins; és un barranc llarg, com el dels Enllosats, i per tant

està en moviment una mica més de temps que uns altres que són més curts. El barranc de la Batalla, que en els mapes tampoc té nom, és bastant curt i es passeja íntegrament per dins el terme de Vilanova; neix tocant a les Borriannes i lliura les aigües davant d'on ho fa el barranc del Mataró, i no gaire lluny del molí del Comarsa.

Queden encara les aigües del sector nord-oriental del terme, que si bé volen també anar al Mediterrani, ho fan per un altre camí: el del Francolí. Són principalment el barranc de Vallescura i el que baixa dels Castanyers de Prades. Tots dos, amb l'ajuda d'altres barranquets més petits, originen el barranc de Biern, que fuig de seguida cap a terres de Vallclara. El de Vallescura s'inicia a la partida de la Creu, se li uneix per l'esquerra el de les Portelles, que comença a orient de l'ermita de Sant Antoni i que baixa pel salt de la Noguera i els Boixos, i, un cop junts, troben el que ve dels Castanyers de Prades, en el sector de Biern, un sector conegut per *Biern del «Clàudio»*. Al nord del salt de la Noguera, hi ha encara dues raconades que desguassen directament al barranc de Biern, prop de l'Estret, i que són el comellar dels Esbarzers i el racó el Vell, que aboca les aigües de la pluja a les Salanquetes.

L'ACTIVITAT HUMANA

Aquest paisatge segurament que ha condicionat la vida de la gent que al llarg dels anys l'ha habitat. Des de la prehistòria fins als nostres dies, els homes i les dones que han viscut i viuen encara a Vilanova, i transiten pel seu terme, s'han adaptat i s'adapten a la seva geografia i als canvis que la vida porta. La supervivència, si bé en un principi potser va ser la caça i la recollida de fruits boscans, passà a l'agricultura i la ramaderia. Segurament que aleshores l'escassa quantitat de persones que hi vivia ja donava noms als diferents indrets del territori que era del seu domini; molts d'aquests noms segur que ja s'hauran perdut per sempre; i molts altres, també segur que es van transmetre de generació en generació fins que es començaren a escriure. Aquests, tot i les transformacions gràfiques i fonètiques que hauran sofert al llarg de la història, són els que han arribat fins als nostres dies.

Aquestes activitats agràries, ramaderes, industrials, d'esbarjo, etc., a la vegada que imprescindibles per a sobreviure, han estat generadores de noms. Al terme de Vilanova trobem tots aquells noms que són també comuns pertot arreu, com els que expressen situació geogràfica: *els Solans, les Solanes, l'Obaga, els Obacs i els Obaguets*. Uns altres que es refereixen a les depressions també hi abunden, com els que designen els diferents barrancs i el riu; i els d'altres accidents del terreny, com *la Coma, els Comellars, el Fondo del Molí, els Clots, el Sot, el racó el Vell, la canal Roja*, etc. També les alçades i els des-

nivells hi són representats: les *puntes* de la serra de la Llena amb diversos noms; i altres com *el Puig*, *la Penalta*, *la Tossa*, *les Tossalades*, els *colls*, *la Plana* i *les Planes*, *la Costa* i *la Costeta*, i els *Graus*. A la textura del sòl fa referència *el Roquer*, *el Tapàs* i *l'Argila*, i al color, *la canal Roja*. A la forma, *la roca Corba* i *el Remolí*. Aquests noms són simples i fàcils de comprendre, fins quan en tenen a la vora un altre que els condiciona per fer-los més precisos, com per exemple *la costa del Grevolar*, que vol referir-se a un sector de la Costa amb abundor de boix grèvol. Però altres vegades se'ns mostren uns noms la interpretació dels quals se'ns fa impossible; a aquests, només els etimòlegs podran donar una explicació vàlida.

De l'activitat humana sobre la natura n'hem trobat uns quants: *les Boïgues* (una forma de guanyar terreny al bosc per aprofitar-lo en l'agricultura); *les Deveses*, per a la ramaderia; *la costa de la Guixera*, que fa pensar en la fabricació de guix; *el Rajolar*, i els diversos *forns* de teules o maons, indicadors de materials per a la construcció. I, si fossin en un indret no tancat geogràficament i on tampoc no hi hagués horts voltats de tanca, *els Closos* (que en documents antics sempre apareix en la forma *Crosos*), que ens parlarien de la indústria minera, perquè la paraula *Closos* provindria de *Crosos*, 'forat a terra per extreure mineral'. Les mines abunden al terme de Vilanova, fins i tot de magnetita (pedra imant), que devia ser el que va motivar mossèn Josep Rubió i Nadal a escriure la seva hipòtesi sobre la brúixola, perquè havia trobat al terme aquest mineral. A *Descripción* 1846, se'n parla i se cita el rector, si bé no afinen gaire quant al seu nom, ja que diu «Mossèn Jaime N.», p. 131, i després fa una llarga dissertació de com reconèixer la pedra imant. Uns altres minerals que s'extreien eren la baritina i la galena.

El conreu de la vinya i la seva transformació han deixat noms com *la Coma de les Vinyes* (1579), *la vinya Gran*, *el Mallol*, *la vinya del Capellà*, *el carrer i camí dels Cups*, *el carreró del Cup*, *la Vinyassa* i *la vinya Vella*, del segle XVII. També la fabricació d'aiguardent es reflecteix en *l'olla del Conesa* i *l'olla de l'Abelló*, per posar uns exemples.

Una activitat comercial no tan estesa era la conservació de gel, que està documentada el 1778; a l'extrem sud del terme, tocant amb el de Prades, s'esmenta el *torrent de la Nevera*, cosa que vol dir que en aquest torrent podria haver hagut un pou de gel del qual no hi ha cap rastre. Jaume Alentorn, un vilanoví setcentista, venia gel a la vila de Reus.

Segons Madoz, el 1850 hi havia a la vila noranta-dos ramaders; per a un poble que comptava amb una cinquantena de cases, aquesta dada suposa que poc o molt gairebé tothom tenia bestiar. La importància de la ramaderia ha provocat una gran abundor de corrals: els que queden escampats pel terme i els que són dins la vila. De molts queden sols les runes; alguns altres podrien encara funcionar, perquè conserven la teulada, per exemple, el del Macià i

Miró, partit entre aquests dos propietaris a la partida del Mas d'en Segarra. La majoria de corrals solen adoptar el nom del propietari, i va canviant amb el pas del temps; però alguns altres mantenen el de la partida on són situats, com el del Bosquet o el de l'Anover.

En Manel Civera i els alumnes de 1976-1977, quan parlen dels carrers de la vila, esmenten més de cent vint corrals dins el poble (la xifra sembla exagerada, si bé alguns devien ser de gallines, conills o porcs); això fa pensar que la ramaderia era una activitat prou important a Vilanova, quan quedava encara en la ment de la gent consultada pels infants el record de tants llocs dins la vila destinats a aixoplugar les bèsties. Per les dades que aporten en el seu treball, l'any 1976, hi havia a Vilanova encara tres ramats de bestiar (ovelles i corders), un de sis-cents caps, un de dos-cents cinquanta i un de trenta. També una granja amb setanta porcs. A part dels ramats que devia haver-hi de propietaris nadius, les persones enquestades més grans recorden els muntanyesos, que del Pirineu o Prepirineu baixaven a passar l'hivern a Vilanova, i aquest fet fa pensar que l'espai per a guardar les bèsties a la nit era necessari; potser també és per això que hi hagi tants corrals.

L'*Abellera*, tocant a les cases del poble per ponent, ens indica l'aprofitament del treball de les abelles i el seu resultat dolç, la mel. El *Parany* i el *cau del Ramonot* donen fe d'una activitat cinegètica.

LA VEGETACIÓ I LA FAUNA

La vegetació també ha donat uns quants noms: *les Pruneretes*, *els Oms* i *el Coscoll*, llocs situats prop de la vila; *el Grevolar*, *el Perer*, *els Albes*, *el Rebo-llar*, *els Noguers*, *els Boixos*, la *cova de les Bigues*, el *pla de la Servera*, el *pla dels Ginebres*, *les Botgetes*, *les Salanquetes* (que deuen referir-se a una de les moltes espècies de salzes); el roure, que ha deixat el nom a una font de cap al Mas d'en Porta; algunes alzines, com la del *Pau Sans*, la *Campanera*, la *Rodona* i la *Grossa*, esmentades en documents antics. També el *serrall de les Serve-res* designa la partió amb el terme d'Ulldemolins el 1789. L'*Estepar* i el *Pere-lló*, a la Devesa, i *les Figueretes*, als Solans.

La fauna ha proporcionat també noms: unes quantes aus, com l'àguila, l'agaús i la perdiu, han deixat el seu nom a tres fonts; el dugo, a una canal; la perdiguera, a dos llocs diferents del terme, un dins la partida de Mas de Monner i l'altre als Segalassos, partint amb el terme d'Albarca; el llop va deixar el nom a una pedra, i així tenim la *pedra del Llop*, a la part alta de la Costa. Al riu, tenim el *toll del Matxo*. Fins i tot podria ser que el Cabaixal provingués d'un *Cavallsalt*, tal com escriuen documents antics. També les *Gralles* en són un exemple del 1789, ja caigut en desús.

LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA

No hem trobat dades documentades que expressin quantitativament la producció agrària durant aquests últims anys d'una manera continuada. Segons *Descripción* 1846, a Vilanova hi havia bestiar, i es produïa blat, vi, llegums i castanyes; també consta la indústria de l'aiguardent, a part de les mines. Es recollien dues mil cargues de vi, vint-i-dues cargues d'aiguardent, quaranta-cinc cargues de castanyes i sis quintars de llana. Segons l'estudi fet per Pere Anguera, referint-se al 1846, es fa ben palesa la manca de qualitat del terreny per a la pràctica agrària: de primera qualitat eren 71,75 jornals; de segona, 159; de tercera, 228; de quarta, 136, i de cinquena, 363,50. Com es pot veure, predominen les terres de baixa qualitat. No ha de fer estrany que Madoz les qualifiqués de «monte escabrosísimo». Anguera en fa una distribució, segons la varietat de conreu, amb les dades següents: de sembrat, 371,25 jornals (això ens pot explicar la quantitat d'eres que encara s'esmenten avui); de vinya, 206 jornals; de castanyer, 49 jornals; de terra campa, 20; de garriga, 330; de bosc, 36, i indeterminats, 28,5 jornals. Segons *Amill. 1945*, els cereals continuen dominant amb 222 ha; només hi havia 74 ha de vinya; de castanyers, 105 ha, però ja hi havia 55 ha d'avellaners i 17 ha d'ametllers. Fa estrany que també esmenti 97 ha de fruiters. Qualificades d'hortalisses hi ha 2,50 ha, i pel que fa al terreny no apte per a l'agricultura, diu que existeixen 250 ha de pins, 252 ha de «matorral» i 908 ha de pastures. Fa estrany que, en referir-se a la riquesa pecuària, sols esmenta dos cavalls, quaranta-tres mules i set ases; dels animals de granja parla només de trenta-cinc cabres, sense dir res de les ovelles o els xais. Deu anys més tard, en el *Cad. 1953*, referit sols a les terres, la superfície aprofitable del sòl no varia gaire. Sí que cal esmentar que a les últimes dècades l'avellaner s'ha convertit en el cultiu per excel·lència; en canvi, la vinya quasi ha desaparegut. Aquest predomini de l'avellaner es fa palès en les dades que la Germandat facilità al mestre M. Civera i als seus alumnes del curs 1976-1977 i que corresponen a l'any 1970, en què les avellanes d'una anyada normal arribaven a 200.000 quilos; les ametlles i l'ordi, a 25.000 quilos, i el blat, a 3.000 quilos. Les castanyes que aleshores s'arreglaven feien 25.000 quilos, i esmenten que se'n podrien haver arreglat més si aquest fruit anés més car i es conreessin prou bé; segurament que el fong que afecta actualment aquests arbres encara no s'havia manifestat d'una manera clara; avui dia els castanyers corren un veritable perill d'extinció, i ben segur que ja no es recullen de bon tros els 25.000 quilos dels anys setanta. De vi, se'n feien 8.000 litres. De les hortalisses, la que predominava era la patata, amb una quantitat de 50.000 quilos. Però, per les dades que s'aporten en relació amb la distribució de la superfície, predominen les pastures i el bosc amb més de 1.488 hectàrees, que signifiquen més de la meitat del terme. Durant els anys

cinquanta, seixanta i setanta, la recerca de tòfones va ser una aportació important a l'economia de la vila; alguns vilanovins, entre ells l'«Alejandro», en foren pioners per aquestes contrades.

L'HAGIONÍMIA

Respecte a l'hagionímia, es presenta el fet que els noms dels principals patrons de la vila esdevingueren noms de carrers: tenim el de *Sant Salvador*, *Sant Antoni* i *Sant Josep*, amb les seves respectives travessies. Són noms que, ni tan sols durant la postguerra, experimentaren cap variació. També té connotació religiosa la *Sagristia* (finca que amb el seu tribut devia ajudar al manteniment d'aquesta part de l'església), l'*obac dels Sants Cristos* (per la confraria del Sant Sagrament o del Sant Cristó, que va existir entre 1775 i 1888), el *tros de la Rectoria* o la *vinya del Capellà*, la *Creu* i les *Creuetes*.

EL NUCLI URBÀ I LA DEFENSA

Entre la configuració del nucli urbà de Vilanova al segle XVI i l'actual hi ha unes quantes diferències. Tanmateix, fóra massa aventurat intentar fer una reconstrucció exacta sols tenint en compte unes quantes dades documentals. Sí, però, que es pot afirmar que el carrer Major ja se cita el 1577. El 1647 s'anomena el *camí de Sant Antoni* però no el carrer, cosa que fa pensar que la vila encara no s'havia expansionat més enllà del carrer Major. La documentació examinada sols parla d'un portal: el *portal del Morer* i el carrer del *Portal del Morer*; el carrer circulava per tramuntana del carrer Major i el portal devia ser pròxim al camí que, de l'actual plaça de la Closa, puja cap als Solans, que al segle XVI s'anomenava també *dels Solans*, i igualment *de Sant Miquel* i *de Damunt la Vila*. De portals, encara que no hagin aparegut documentats, segur que n'hi havia d'haver d'altres; l'actual nom del *Portalet* fa pensar en un que podia tancar el carrer Major en direcció a Sant Antoni. Existia també un camí de ronda que circumvallava la vila; un manual notarial de 1692 parla del *camí que roda la vila*. El carrer de l'Església, ja caigut en desús, és molt probable que anés de la Plaça al pla de l'Església. El *camí de la Font*, que s'emprava per accedir a la font Vella, la qual aleshores devia ser el principal abastament d'aigua de la vila, era tal com esmenten documents de 1565 i, si s'ha de jutjar per les confrontacions que donen, és el camí que del Catxot va a l'era dels Graus i d'aquí a la font. També existia el carrer de la *Carnisseria*, i el fet que la carnisseria fos de la Universitat i que estigués dins la mateixa Casa de la Vila, fa pensar que l'esmentat carrer havia de ser el que ara va de la Plaça, per l'est de l'A-

juntament, a la placeta. Documents de 1620 parlen del *carrer del Racó*, i el situen darrere la Casa de la Vila, per allà al verger de ca l'Abelló. Es parla de la *roca del Castell* el 1647, però sols com a lloc d'anomenada; tanmateix, l'existència del renom *de la Roca* el 1543 permet assegurar que en aquell indret, que era un atzucac, vivia gent. El *camí de les Roques Caigudes* era el mateix que, del final de la Llaunera, va a trobar —en direcció a ponent— la travessia del Carrer de Sant Salvador.

El *castell*, la *Torre*, el *Portalet* o *Portell*, la *roca del Sentinella*, les *Portelles*, la *Closa* i el *portal del Morer*, del segle XVII, devien formar part de la defensa de Vilanova.

LA DEMOGRAFIA

Segons tots els estudis que hem vist sobre la demografia, a Vilanova se segueix la mateixa tendència que a les altres viles de les muntanyes de Prades. Si comencem amb els fogatges, que són les primeres dades de què es disposa, tenim que el 1497 hi ha nou focs, i es creix fins a vint focs el 1553. Un foc suposava una llar, és a dir, una casa. Depèn, doncs, del nombre de persones que s'estimi per foc, el nombre d'habitants que en resulti. Però sí que podem pensar que la població anava creixent, si s'ha de jutjar pel nombre de llars, és clar.

A partir de les dades d'Iglésies 1974, p. 123 («El poblament a les muntanyes de Prades»), entre 1708 i 1763 hi ha una disminució del nombre de cases, que de trenta-cinc passa a vint-i-cinc, fet que va significar una davallada d'habitants. Del 1763 al 1773, deu anys més tard, torna a haver-hi un increment: eren cinquanta les cases habitades. Passen quaranta-sis anys, i el 1819 les cases habitades eren trenta-vuit, i el 1830, trenta-set. Només el 1845 les cases tornarien a ser cinquanta.

De 1719 endavant, les dades s'expressen en habitants. Aquest any trenta-dues cases corresponen a cent quaranta-cinc persones (una equivalència de 4,5 ànimes per casa). El 1787, és a dir, seixanta-vuit anys més tard, els habitants eren quatre-cents trenta-un, que és un increment pròxim al 50 %. Es manté amb molt poca variació el 1830 i el 1845. El 1857 s'arriba al punt més alt, amb set-cents seixanta-dos habitants. Tres anys més tard hi ha una disminució important de dues-cents persones; però es manté amb més de cinc-cents fins a l'any 1900. Aleshores la davallada és gradual: dues-cents tres el 1970, i el 1981 són cent seixanta-cinc persones que viuen a Vilanova, segons l'Institut d'Estadística de Catalunya. El 1996 baixa a cent cinquanta-set habitants. Les dades de què disposa el padró municipal del 8-5-2002, donen cent cinquanta-dos empadronats, alguns dels quals viuen al poble sols els dies festius i per vacances.

Cognoms del padró 2002 de Vilanova de Prades

<i>Cognom</i>	<i>Grafia recomanable</i>	<i>Homes</i>	<i>Dones</i>
Adela ¹	?	—	1
Aixala	Aixalà	1	1
Alentorn	Alentorn	1	1
Alonso	Alonso	1	1
Alsina	Alzina	3	2
Altes	Altès	1	1
Angles	Anglès	—	2
Balta	Baltà	1	1
Borjabad	Borjabad	—	1
Buseu	Buseu	1	1
Cabre	Cabrer	3	1
Conesa	Conesa	2	2
Domenech	Domènec	3	5
Escude	Escuder	—	1
Espasa	Espasa	14	6
Esteve	Esteve	3	—
Estopa	Estopa	—	1
Feliu	Feliu	—	1
Gallard	Gallard	—	1
Garcia	Garcia	—	2
Guiu	Guiu	4	—
Jara	Jara	—	2
Jimenez	Jiménez	1	—
Labrada	Labrada	—	1
Llado	Lledó	2	1
Llamas	Llamas	2	—
Llaurado	Llaurador	1	1
Lopez	López	2	1
Miro	Miró	4	2
Montferre	Montferrer	—	1
Muste	Moster	1	1
Obis	Obis	—	1
Olive	Oliver	—	1
Oller	Oller	—	1
Palau	Palau	—	1
Pamies	Pàmies	1	1
Paris	París	—	1
Pere	Pere	—	1
Perez	Pérez	—	1

1. *Adela* es tracta d'un cognom romanès.

Cognoms del padró 2002 de Vilanova de Prades (continuació)

<i>Cognom</i>	<i>Grafia recomanable</i>	<i>Homes</i>	<i>Dones</i>
Ramon	Ramon	—	1
Rius	Rius	—	1
Rodríguez	Rodríguez	—	2
Salvado	Salvador	1	2
Sans	Sans	5	2
Serra	Serra	3	3
Treig	Treig	—	1
Veciana	Veciana	—	1
Vila	Vila	6	2
Vilalta	Vilalta	13	7

ELS MASOS

De tots els masos que podia haver-hi hagut al terme de Vilanova, sols de dos resta encara el nom original; tal és el cas del *d'en Segarra* i del *d'en Porta*; els altres han anat canviant de nom al llarg dels últims sis-cents anys. Sentència 1496 n'esmenta vuit amb el nom dels propietaris i un sense nom i situat a Biern; es tracta d'una enquesta feta pels homes del comte de Prades a Joan Amigó de Vilanova. Fa referència a les masies que —després de la guerra contra Joan II, que va durar deu anys— hi havia escampades pel terme i en les quals aquell any 1496 ja no vivia ningú: no s'hi feia foc ni estava. Potser l'ambient bèl·lic féu que la gent que hi era se n'anés a viure a la vila per raons de seguretat. N'hi ha un que el situa al terme de Prades: és el de n'Arnau Torrent. D'altres tenien gent de termes veïns, com el del Domenge, el qual diu que és d'en Robió i d'en Munter d'Ulldemolins (en aquesta vila veïna *Robió* apareix ja el 1286, i *Munter*, el 1465), o bé un de situat a Vallescura i anomenat *mas d'en Tinya*, que el tenien homes de Vallclara i del Vilosell. Del mas d'en Nicolau Espasa, diu que van i vénen, però que no s'hi estan. Tampoc al de n'Antoni Domènec. Del d'en Porta, parla que ell va anar a Ulldemolins, i que havia sentit dir que hi havia dos [homes] casats i que s'anomenava el *mas de n'Escuder* (*Escuder* apareix a Ulldemolins en un manual notarial de 1422). Del mas d'en Jaume diu que era d'en Vilamur, igual que el de Biern, del qual no esmenta el nom (*Vilamur* és un cognom que a Vilanova ja apareix en un fogatge de 1497). L'arquitectura de les construccions (o les runes que en queden) fa pensar que eren masos no gaire grans: una primera planta que servia d'estable i un trespòl, on les persones vivien. Alguns que resten en peus, com la masia d'en Miró, tenen aquesta estructura; de vegades hi ha el trull a la planta baixa de l'edifici, i el corral per al bestiar, en una tanca de pedra seca, toca a les parets del mas.

LES COMUNICACIONS

Ja hem dit al començament d'aquesta descripció que la situació geogràfica de Vilanova fa que sigui lloc de pas, per tant, algunes vies de comunicació d'importància comarcal hi han estat presents des de temps antics. En els inicis potser eren tan sols camins de bast, més tard devien esdevenir camins de carro i, finalment, en els temps moderns, carreteres.

De Vilanova surten tres vies asfaltades que serveixen per a anar del Priorat a la Conca de Barberà, i del Baix Camp a les Garrigues. De la que porta de Vilanova a Prades i a Poblet, el tram que va de Vilanova a la via que comunica Prades amb Poblet fou construït per una empresa del vilanoví Joan Espasa Llaveria; segons dades de la Diputació que la posà a subhasta, l'obra li fou concedida per 330.000 ptes., el 23 de març de 1945. Es parla en la contracta de camí veïnal; un camí d'aquest tipus devia correspondre a una via una mica més ampla que un pas de carro; i se n'acostumava a fer el ferm de pedra matxucada, pedra menuda que s'esmicolava a força de braços i mall. El traçat va aprofitar alguns trossos del camí de Prades, especialment per la part de la Costa, però en alguns altres es va modificar completament per anar a cercar aquells llocs més planers, encara que fessin més volta. Al coll dels Rius es va separar del tot d'aquest camí que baixa cap al fons d'aquesta partida, per anar a trobar la que de Prades porta a Poblet, que pel 1945 ja estava feta; Amigó 1985, p. 228, parla de la seva construcció entre el anys 1918 i 1924.

L'altra via asfaltada que travessa el terme de Vilanova de ponent a orient per la part septentrional, correspon al camí veïnal que esmenta el cadastre de 1941, i que anomena *camí veïnal d'Ulldemolins a Vimbodí*, és a dir, la carretera d'Ulldemolins que va a trobar la comarcal que segueix cap a Bellaguarda, en direcció a ponent, o bé cap a Ulldemolins, en direcció sud. El trajecte d'aquesta carretera transcorre pel peu de la serra de la Llena, i deu tenir poc a veure amb l'antic camí. Passa pel mig de la vila i segueix vers Vallclara. Segons *Vilanova*, 1976, s'arranjà de Vilanova a Vallclara el 1912 i s'hi posà pedra matxucada. Aquestes tres vies són carreteres de les quals té cura la Diputació.

Tota una altra xarxa de camins de segon ordre i dreceres creuava el terme. Alguns, els més transitats, que duïen a les partides importants, han esdevingut passos de carro; d'altres no han tingut tanta sort, i amb la vinguda dels automòbils s'han perdut per falta d'ús i han caigut en l'abandó i en l'oblit.

Segons Madoz, el correu es rebia de Cornudella. Un plànol general del cadastre de 1941 situa el camí de Cornudella travessant el terme de nord a sud i sortint-ne pels Segalassos; avui convertit en pas de carro. Aquest que acabem d'esmentar i d'altres, com el de Mas de Martins, el de Vallescura, el de Cucurulla, el de les Planes, el del Mas d'en Porta i uns quants més, encara es conserven, amb variacions, és clar, per buscar un traçat més planer per al trànsit

rodat. Entre els camins desapareguts, hi ha el de Vilanova a la Pobla de Cérvoles o el camí de la Serra, que anava per la carena de la Llena, i fins i tot un fragment del que anava de Cornudella a la Pobla, que, segons el Mapa 1941, transitava per l'extrem nord-occidental del terme de Vilanova. El que portava al Vilosell i el que anava a l'ermita de Sant Miquel de la Tosca encara es conserven gràcies a l'excursionisme, i s'hi pot caminar. Molts d'aquests camins de bast per transitar-hi amb cavalleria estaven empedrats. Per les vores del riu, com que era carrerada, hi circulaven els ramats que anaven a la fira de Prades.

ELS COL·LABORADORS

En l'experiència del recull de noms de lloc, sempre s'ha fet imprescindible la col·laboració d'unes quantes persones, generalment bastant grans d'edat, les quals han viscut i treballat a la vila i al terme en què es fa el recull. També unes altres persones són igualment importants: les que regeixen els arxius que cal consultar; amb llur bon saber fer, la tasca de recerca pels papers antics se'ns fa més planera.

A Vilanova de Prades cal expressar el nostre agraïment a Salvador Alentorn Sans, dit *Xon*, nat a Vilanova el 1922; a Josep Cabré Vilalta, dit *Pepet*, nat el 1919; a Salvador Conesa Espasa, dit *Conesa*, nat a Tarragona el 1932; a Josep Espasa Martí, dit *Fraret*, nat el 1921; a Maria Salvadó Vilalta, de cal Consal, nada el 1925; a Roser Serra Català, de cal Català, nada el 1931; a Alexandre Vilalta Miró, dit l'«*Alejandro*», nat el 1914 i traspasat el 2004; a Josep Vilalta Espasa, dit *Josep de la Roseta*, nat el 1922. També a Imma Espasa, igualment de Vilanova, que amablement ens ha deixat veure el treball de toponímia que féu quan era alumna de mossèn Albert Palacín, i cursava tercer de BUP, al col·legi de la Mercè, de Montblanc.

Donem les gràcies als que regeixen la secretaria de la Casa de la Vila de Vilanova, el senyor batlle Josep M. Espasa Domènec i, en especial, Josep Sans Alentorn i Roser Miró Palau, que ens han ofert les dades de què disposa el seu arxiu; a mossèn Joan Roig i Montserrat, rector de la vila, que ens ha facilitat l'accés al valuós arxiu de la parròquia, i a Ramona París Arbós, que ens n'ha obert les portes sempre que ha convingut.

També el nostre agraïment a Manel Güell, de l'Arxiu Històric de la Diputació Provincial, i a Josep M. T. Grau Pujol, funcionari de l'Arxiu Històric de Tarragona. A mossèn Manuel Fuentes, que regeix l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, i a Teresa Salort, que l'atén. Al doctor Jordi Piquer i Padró, director de l'AHT.

FONTS DOCUMENTALS

DOCUMENTACIÓ

De Vilanova de Prades (si prescindim de les cartes de població i dels fogatges), no s'ha pogut veure cap document que sigui més antic del s. xvi; aquesta mancança ha comportat que el seguiment dels noms no pugui anar més endarrer de 1543, a excepció del nom d'uns quants masos, que s'han trobat als microfilms de l'arxiu de Medinaceli, que es guarden a Poblet i que daten de 1496, i d'altres informacions obtingudes de llibres de notes de l'armari de la parròquia del Vilosell, de l'AHAT. En altres municipis es pot trobar documentació fins al s. xiii, i això fa que el recull sigui més complet. Malgrat tot, d'allò que hem trobat hem esbrinat el que hem pogut. Els documents més antics de Vilanova potser es van fer malbé durant les guerres carlines (com els de Prades?); els trasbalsos bèl·lics són especialment àvids a fer desaparèixer l'enemic, fins i tot, la seva memòria escrita; això ve de lluny i arriba fins als nostres dies, només cal pensar en Salamanca.

ARXIUS

AHAT	Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona
AHDT	Arxiu Històric de la Diputació Provincial de Tarragona
AHT	Arxiu Històric de Tarragona
AMA	Arxiu Municipal de l'Albi
AMVP	Arxiu Municipal de Vilanova de Prades
APP	Arxiu Parroquial de Prades
APVP	Arxiu Parroquial de Vilanova de Prades
AT	Arxiu Tarradellas de Poblet

MANUSCRITS

- Amill. 1945* *Amillaramiento de Vilanova de Prades de l'any 1945*. AHT.
- Bapt. 1587* *Llibre de baptismes de Vilanova de Prades*, que va de l'any 1587 a l'any 1731. El mateix llibre conté: confirmacions de 1587, matrimonis 1587-1730, òbits 1590-1730. I una llista de confessants i combregants. Un total de 155 folis. Núm. 20, capsa 4. AHAT.
- Bapt. 1731* *Llibre de baptismes de Vilanova de Prades*, que va de l'any 1731 a l'any 1753. El mateix llibre conté: matrimonis 1731-1753, òbits 1731-1755, confirmacions 1733-1772. Un total de 72 folis. Núm. 21, capsa 4. AHAT.
- Bapt. 1753* *Llibre de baptismes de Vilanova de Prades*, que va de l'any 1753 a l'any 1825. El mateix llibre comprèn els òbits d'aquests anys, així com els matrimonis de 1753 a 1821, i les confirmacions entre els anys 1776 i 1818. APVP.
- Bapt. 1825* *Llibre de baptismes de la Parroquial Iglesia de Sant Salvador de Vilanova de Prades en 1825*, que va de l'any 1825 al 1852. El mateix volum inclou les defuncions de 1826-1851 i les confirmacions de 1827-1858. APVP.
- Bapt. 1852* *Llibre de baptismes de la Parroquial Iglesia de Sant Salvador de Vilanova de Prades en 1852*, que va de l'any 1852 al 1881. APVP.
- Bapt. 1909* *Llibre de baptismes de Vilanova de Prades*, que va de l'any 1909 a l'any 1935. APVP.
- Cad. 1953* *Catastro de Rústica*. De Vilanova de Prades (1953-1958). AHDT.
- Capb. 1754* *Capbreu del Vilosell*. Notari: Jerònim Alba. AHT. Fons notarial de Montblanc.
- Capb. 1789* Capbreu que copia el de 1554 d'AMED, de les rendes que el duc de Medinaceli i Cardona rep del comtat de Prades, fet pel notari Antonio Cortés d'Alcover els anys 1789-1791. Està certificat per Bonaventura Vidal, arxiver de l'esmentada casa ducal, de les còpies que el 18 de novembre de 1906 eren al Palau de l'Excm. Sr. Duc de Medinaceli, al carrer de Portaferrissa de Barcelona. El terme de Vilanova de Prades ocupa les pàgines 110-122. S'utilitzen també pàgines anteriors, dedicades al terme de Prades, en les quals surten noms de Vilanova. APP.

<i>Cens Ele.</i> 1904	<i>Cens electoral de Vilanova de Prades</i> de l'any 1904. AHDT.
<i>Cens Ele.</i> 1910	<i>Cens electoral de Vilanova de Prades</i> de l'any 1910. AHDT.
<i>Cens Ele.</i> 1932	<i>Cens electoral de Vilanova de Prades</i> de l'any 1932. AHDT.
<i>Cens Ele.</i> 1945	<i>Cens electoral de Vilanova de Prades</i> de l'any 1945. AHDT.
<i>Cens Ele.</i> 1955	<i>Cens electoral de Vilanova de Prades</i> de l'any 1955. AHDT.
<i>Conf. Fadrins</i>	Llibre de la <i>Confraria dels Fadrins de Vilanova de Prades</i> , anys 1749-1897. AHAT.
<i>Conf. S. S.</i>	Llibre de la <i>Confraria del Santíssim Sagrament de Vilanova de Prades</i> , de l'any 1679 a 1736. AHAT.
<i>Escrip.</i> 1824	Esriptura feta al Vilosell, el 27 de març de 1824, pel notari i rector de la vila Barthomeu Torrellas. Arxiu particular.
<i>Escrip.</i> 1850	Esriptura feta al Vilosell, el 18 d'abril de 1850, pel notari i rector Joan Ferrer. Arxiu particular.
<i>Escrip.</i> 1867	Esriptura feta a Cornudella, el 17 de febrer de 1867, pel notari José Piñol y Boquer. Arxiu particular.
<i>Escrip.</i> 1954	Esriptura feta a Montblanc, el 27 d'abril de 1954, pel notari Lorenzo G ^a Toenel y Florensa. Arxiu particular.
<i>Exp. Consums</i> 1903	<i>Expedient de constrenyiment de consums</i> , dels anys 1903-1913, de Vilanova de Prades. AHT, Fons d'Hisenda. Núm. 3315.
<i>Exp. Rú.</i> 1893	<i>Expedient de constrenyiment de rústica</i> , de Vilanova de Prades, dels anys 1893-1916. AHT, Fons d'Hisenda. Núm. 2268.
<i>Llib.</i> 1330	Llibres de notes. Volum de 45 folis, numerats. Va del 22 d'octubre de 1330 al 4 de maig de 1332. Notari: Bonanat Franch. Rector: Bernat Batlle. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 1, núm. 4.
<i>Llib.</i> 1332	Llibres de notes. Volum en foli, numerat amb retolador. Va del 27 d'agost de 1332 al 6 d'abril de 1334. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 1, núm. 5.
<i>Llib.</i> 1348	Llibres de notes. Volum en foli, numerat amb retolador. Va del 24 de juny de 1348 al 2 de juliol de 1350. Notari: Domènec Prenafeta. Rector: Bernat Batlle. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 2, núm. 8.
<i>Llib.</i> 1375	Llibres de notes. Lligall de 165 folis, numerats amb retolador. Va de l'1 de febrer de 1375 al 12 de febrer de 1379. Rec-

- tor: Joan Claret. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 4, núm. 14.
- Llib.* 1433 Llibres de notes. Lligall de 15 folis. Anys 1433 i 1434. Notari: Joan Vidal. Rector: Jaume Cerdà. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 6, núm. 25.
- Llib.* 1445 Llibres de notes. Lligall de 78 folis. Va del 28 de juny de 1445 al 7 de juny de 1450. Notari: Bernat Lima. Rectors: Jaume Cerdà i Joan Borach. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 6, núm. 29.
- Llib.* 1493 Llibres de notes. Lligall de 72 folis. Va del 18 d'agost de 1493 al 10 d'abril de 1516. Notaris: Pere Lima i Miquel Ballester. Rectors: Guillem Martí i Benet Collbató. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 7, núm. 34.
- Llib.* 1549 Llibres de notes. Lligall en foli, sense paginar. Va del 24 de juny de 1549 al 9 de setembre de 1595. Notari: Bernat Delmer. Rector: Joan de Pontarró. AHAT. Armari de la parròquia de Santa Maria del Vilosell. Capsa 8, núm. 41.
- Llib.* 1634 Llibres de notes. *Libri notularum*. Volum en foli de 111 folis. Índex. Notari: Damià Roig. Va del 30 d'agost de 1634 al 4 de setembre de 1647. AHAT. Capsa 1, núm. 7.
- Llib.* 1647 Llibre de notes. *Libri notularum*. Volum en foli de 452 folis. Els primers quatre fulls són foliats i, a partir del cinquè, van paginats. Índex. Rector: Joan Foraster. Va del 30 de setembre de 1647 al 10 de març de 1709. AHAT. Capsa 1, núm. 8.
- Lli.Vi.Pas.* *Llibre de visites pastorals*. S'hi troben anotades les visites a partir de 1656. APVP.
- MN 1530 *Manual notarial*. Anys 1530-1533. AHAT. Capsa 21, núm. 114.
- MN 1541 *Manual notarial*. Manuals i llibres de notes que van del 14 de gener de 1541 al 21 de gener de 1547. Fet pel notari Jaume Oller. Foliat amb 112 folis. AHT, Fons notarial de Tarragona, 683/1 (21).
- MN 1543 *Manual notarial*. Volum en foli partit sense paginar. Notaris: Guillem Arquer, Joan Espasa i Jaume Miró. Va de l'1 de juliol de 1543 a l'11 d'octubre de 1561. Aquest lligall porta incorporat un testament del 26 de juliol de 1638. AHAT. Capsa 1, núm. 1.

- MN 1565 *Manual notarial*. Volum en foli partit sense paginar. Notari: Joan Spasa. Va del 3 de març de 1565 al 13 de març de 1589. AHAT. Capsa 1, núm. 2.
- MN 1585 *Manual notarial*. Anys 1585-1587. AHAT. Capsa 22, núm. 118.
- MN 1601 *Manual notarial*. Volum en quart de 422 folis. Índex. Rector: Andreu Casals. Va del 25 d'abril de 1601 al 23 de desembre de 1619. AHAT. Capsa 2, núm. 3.
- MN 1620 *Manual notarial*. Volum en quart de 286 folis. Índex. Rector: Andreu Casals. Va de l'1 de gener de 1620 al 14 d'abril de 1631. AHAT. Capsa 2, núm. 4 i 4 bis.
- MN 1620 bis *Manual notarial*. Volum en octau, sense paginar. Rector: Andreu Casals. Va de l'1 de gener de 1620 al 5 de maig de 1634. Núm. 4 bis.
- MN 1632 *Manual notarial*. Volum en quart de 27 folis. Rector: Mateu Guarqués. Va del 9 de maig de 1632 al 18 d'abril de 1633. AHAT. Capsa 1, núm. 5.
- MN 1681 *Manual notarial*. Anys 1681-1692. Borrador dels actes fet per Pere Domènech. Quart s. f. AHT, Fons notarial de Prades, 4285 (2).
- MN 1682 *Manual notarial*. Anys 1681, 1682 i 1683. Rebedor dels actes fet per Pere Domènech. Quart s. f. AHT, Fons notarial de Prades, 4287 (1).
- MN 1689 *Manual notarial*. Anys 1689-1692. Borrador dels actes fet per Pere Domènech. Quart s. f. AHT, Fons notarial de Prades, 4286 (3).
- MN 1692 *Manual notarial*. Volum en quart de 571 pàgines. Índex. Rector: Pau Vila. Va del 15 de desembre de 1692 al 12 de novembre de 1730. AHAT. Capsa 3, núm. 9.
- MN 1709 *Manual notarial*. Volum en quart de 353 folis. Índex. Rector: Pau Vila. Va del 27 d'agost de 1709 al 31 d'octubre de 1730. AHAT. Capsa 1, núm. 10.
- MN 1730 *Manual notarial*. Volum en quart de 33 folis. A partir del f. 3, el document és paginat. Índex. Va de l'11 de desembre de 1730 al 6 de setembre de 1732. AHAT. Capsa 1, núm. 11.
- MN 1758 *Manual notarial*. «Manuale instrumentorum». Notari: Salvador Alba Molins. Anys 1758-1760. Foli. 22 f. Foli. 46 f. Foli. 58 f. Aquest volum inclou els manuals de 1759 i de 1760. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins, 3719 (1).

- MN 1760 *Manual notarial*. «Manuale instrumentorum». Notari: Salvador Alba Molins. Va del 25 de desembre de 1760 al 24 de desembre de 1761. Foli. 99 f. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins, 3684 (2).
- MN 1762 *Manual notarial*. «Manuale instrumentorum». Notari: Salvador Alba i Molins. Va del 26 de desembre de 1762 al 24 de desembre de 1763. Foli. 182 f. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins, 3686 (2).
- MN 1765 *Manual notarial*. «Manuale instrumentorum». Notari: Salvador Alba i Molins. Va del 27 de desembre de 1765 al 24 de desembre de 1766. Foli. 151 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins. 3689 (5).
- MN 1769 *Manual notarial*. «Manuale instrumentorum». Notari: Salvador Alba i Molins. Va de l'1 de gener de 1769 al 23 de desembre de 1769. Foli. 194 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins. 3691 (6).
- MN 1770 *Manual notarial*. «Manual de protocolo de todas las escrituras». Va del 29 de desembre de 1770 al 20 de desembre de 1771. Foli. 258 f. Índex alfabètic. Enq. cartró folrat de pergamí. Bon estat. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins. 3693 (8).
- MN 1771 *Manual notarial*. «Manual de protocolo de todas las escrituras». Va del 25 de desembre de 1771 al 24 de desembre de 1772. Foli. 246 f. Índex alfabètic. Enq. cartró folrat de pergamí. Bon estat. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins. 3694 (9).
- MN 1773 *Manual notarial*. «Manual de protocolo de todas las escrituras». Va del 12 de gener de 1773 al 24 de desembre de 1773. Foli. 244 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins. 3695 (10).
- MN 1775 *Manual notarial*. «Manual de protocolo de todas las escrituras». Va del 25 de desembre de 1775 al 23 de desembre de 1776. Foli. 202 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins. 3697 (13).
- MN 1781 *Manual notarial*. «Protocolo de todas las escrituras públicas». Notari: Valentí Enríquez. Va del 25 de desembre de 1781 al 18 de desembre de 1782. Foli. 171 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins, 5256 (21).
- MN 1783 *Manual notarial*. «Protocolo de las escrituras». Notari: Valentí Enríquez. Va del 14 de gener de 1783 al 22 de desembre

- de 1783. Foli. 196 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins, 5257 (22).
- MN 1784 *Manual notarial*. «Protocolo de las escrituras». Notari: Valentí Enríquez. Va del 30 de gener de 1784 al 16 de desembre de 1784. Foli. 185 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial, d'Ulldemolins, 5258 (23).
- MN 1785 *Manual notarial*. «Protocolo de las escrituras». Notari: Valentí Enríquez. Va de l'1 de gener de 1785 al 22 de desembre de 1785. Foli. 194 f. Índex alfabètic. AHT, Fons notarial d'Ulldemolins, 5259 (24).
- Obres Públ.* *Obres Publiques*. Construcció del camí veïnal de Prades a Vilanova de Prades. AHDT, Obres Publiques, Cpf. Núm. 235, 287 bis.
- Reg. Hipot.* 1778 *Registre d'Hipoteques de Tarragona*, 1778. AHT, Fons d'Hisenda, llibre 19.
- Reg. Urb.* 1919 *Registre Fiscal d'Urbana*, de 1919-1920. AHT, Fons d'Hisenda, lligall 513.
- Sentència 1496 Sentència de 1496, del batlle general de les muntanyes de Prades, sobre l'estat dels masos després de la guerra de Joan II (1462-1472). Fons Medinaceli, secció Prades, lligall 27/671. Dipositat a l'Arxiu Tarradellas, al monestir de Poblet. Microfilm.
- Test. 1601 Inventari dels testaments. Lligall de testaments 1601-1699. AHAT. Capsa 3, núm. 17.
- Test. 1700 Inventari dels testaments. Lligall de testaments 1700-1799. AHAT. Capsa 3, núm. 18.
- Test. 1865 Lligall de testaments, 1865-1904. El lligall està indexat per cognoms, i cada testament té un núm. a la part superior esquerra que a les citacions documentals s'indica entre guionets. APVP.
- Val.* 1817 *Libre de valias de la vila del Albi fet en lo any 1817*. Escrit recentment, amb bolígraf, a la tapa del davant: 1817-1850. Sense paginar. Hi consten terratinents de pobles veïns: les Borges, Castellans, Cervià, l'Espluga Calba, la Pobla de Cérvoles, Vallclara, Vilanova de Prades, el Vilosell, Vinaixa. I de poblacions llunyanes, com l'Espluga de Francolí, la Pobla de Montornès, Poboleda, l'Aleixar, Prades, Reus, Valls. AMA.

BIBLIOGRAFIA IMPRESA

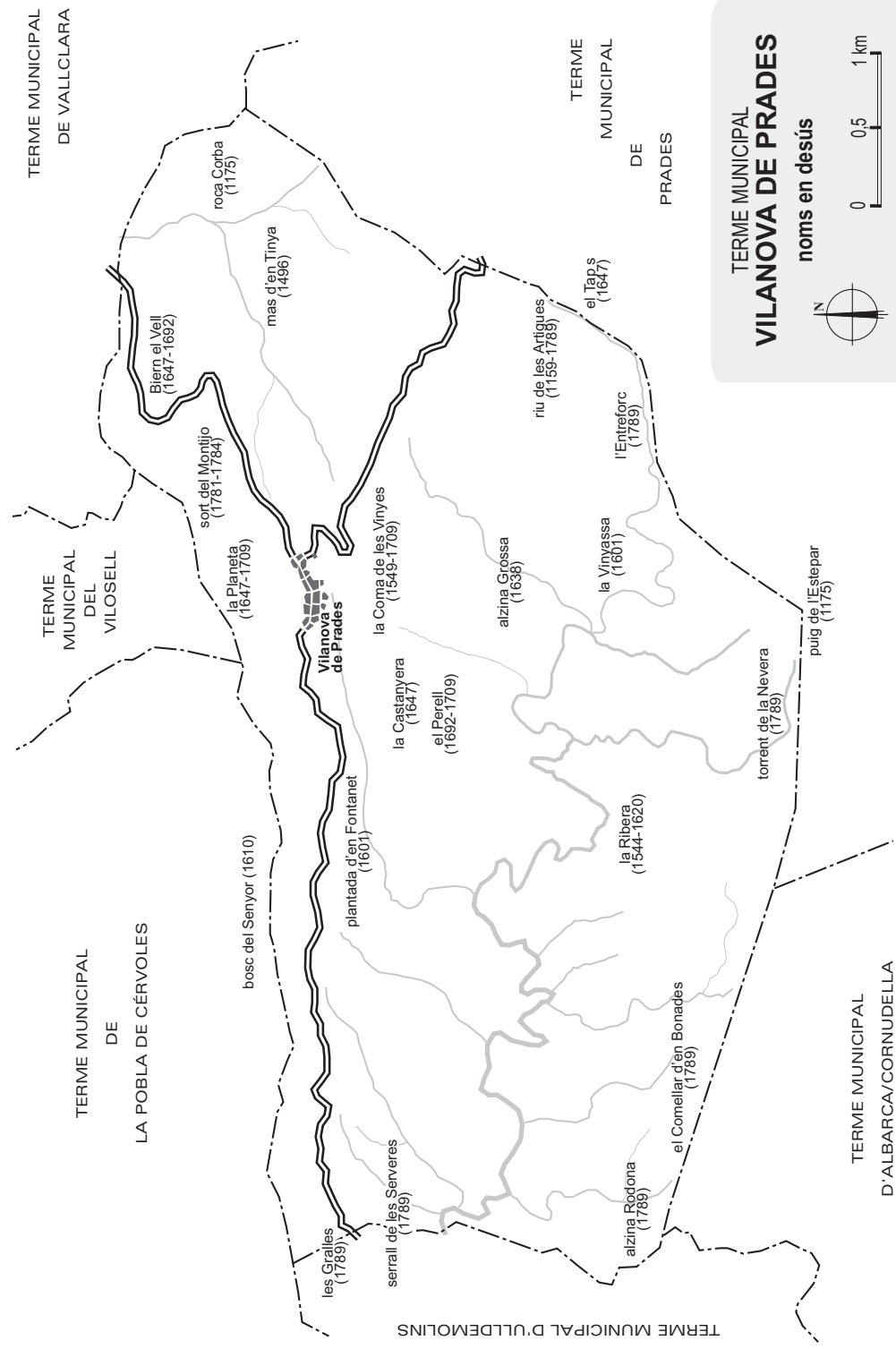
- Amigó 1985   *Noms de lloc i de persona del terme de Prades*, per Ramon AMIGÓ I ANGLÈS. Reus: Associació d'Estudis Reusencs; Ajuntament de Prades, 1985.
- Anguera 1987   *Notes sobre l'estructura agrària de Vilanova de Prades, el 1846*, per Pere ANGUERA I NOLLA. Tarragona: Universitas Tarraconensis, volum IX, 1987.
- Anuario*   *Anuario comercial de España*. Guia Pascual 1936-1937, Tomo III. AHT, Fons d'Hisenda. Vilanova es troba a les pàgines 4597 i 4598.
- Cartas*   *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, per José Mª FONT I RIUS. I, Textos. CSIC, 1969.
- Cartulari*   *Cartulari de Poblet*. Barcelona: IEC, 1938. Edició del manuscrit de Tarragona.
- Descripción* 1846   *Descripción geográfica, histórica, estadística e itineraria que acompaña al mapa geográfico de la provincia de Tarragona*. Tarragona, 1846. p. 130-131 i 242-243.
- Geografia*   *Geografia general de Catalunya*, dirigida per Francesch CARRERAS I CANDI. «Provincia de Tarragona», per Emilio Morera y Llauredó. Barcelona: Establiment editorial Albert Martín. s. a. Vilanova ocupa les pàgines 446 i 447.
- Farré   *El Vilosell. Un poble a l'ombra de Poblet*. Notes històriques. Apèndix de Celestí Cornadó i Farré sobre «Les esteles funeràries discoïdals», per Benet FARRÉ LLORETA. Torregrossa: edició de l'autor, 1984.
- Iglésies 1974   «El poblament a les muntanyes de Prades», per Josep IGLÉSIES, 1974. *Aplec de Treballs. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà* [Montblanc], núm. 4 (1982).
- Fog. 1497*   *El fogatge de 1497*, per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. R. Dalmau, editor, 1991.
- Fog. 1553*   *El fogatge de 1553*, per Josep IGLÉSIES. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. R. Dalmau, editor, 1981.
- Invent.*   «Inventari dels testaments agrupats en els llibres especials de la notaria de Montblanc, conservats a Tarragona (segle XVIII)», de Josep M. T. GRAU PUJOL i Roser PUIG I TÀRREC. *Aplec de Treballs. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà* [Montblanc], núm. 20 (2002), p. 207-228.

Llopis 1994	<i>Inventari i estudi dels noms de lloc i de persona de l'antic terme d'Albarca (Priorat)</i> , per Isabel LLOPIS LLORT. Societat d'Onomàstica i Institut Cartogràfic de Catalunya, 1994.
Madoz	Articles sobre el Principat de Catalunya, Andorra i zona de parla catalana del Regne d'Aragó, a <i>Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar</i> , per Pascual MADUZ. Barcelona: Curial, 1985. 2 v.
Mapa 1941	Mapa del cadastre del terme municipal, on figuren els polígons, els límits i les principals vies de comunicació. És de l'any 1941 i l'escala és 1/25.000. AMVP.
Mapa 1995	Mapa excursionista de les muntanyes de Prades. Escala 1/30.000. Institut Cartogràfic de Catalunya. 1995.
Nogué	<i>1184/1984. Vuit segles de la carta de població. El Vilosell (les Garrigues). Reculls històrics</i> , per Lluís NOGUÉ i PASTÓ. Imp. A. G. M.-T., 1984.
Padró 2002	Llista de persones empadronades a Vilanova de Prades el 2002. AMVP.
Pla. urbana	Plànol de la zona urbana de Vilanova de Prades. Escala 1/500. AMVP.
Rovira G. 2001	<i>Els nobles del Baix Camp</i> , per Salvador J. ROVIRA GÓMEZ. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2001.
Rubió	<i>L'obra de Mn. Josep Rubió i Nadal científic il·lustrat</i> , per Josep M. T. GRAU, Roser PUIG i Antoni ROCA. Ajuntament-Parròquia de Vilanova de Prades, 1999.
TOPO/CB	Treballs de toponímia (II) sobre Montblanc, la Conca i altres pobles. Alumnes de tercer de BUP del col·legi Mare de Deu de la Mercè, de Montblanc. Curs 1981-1982. El treball corresponent a Vilanova de Prades és de Dolors Salla i Imma Espasa.
Vilanova	<i>Vilanova de Prades</i> . Treball fet pel mestre Manel Civera Gómez i els alumnes de 1976-1977. Ciclostilat, 112 pàgines.

LLISTA DE NOMS

abadia, l'

Tocant a l'església per ponent, fa racó amb la façana i cantó amb el carrer del Castell.

«en la Abadia» (MN 1632, f. 1r).

Abadia, l'hort de l'

L'hort és un verger darrere l'edifici, a la banda oest, tocant a la carretera d'Ulldemolins i abans d'arribar a la Closa.

V. t. **Rectoria, l'hort de la.*

Abellera, l'

Reben aquest nom unes feixes situades prop de la Closa, i davall i a migdia de la carretera d'Ulldemolins. Tenen el castell i les cases de la vila a sol ixent. Més avall, cap a ponent i en direcció al barranc de la Coma, hi ha les Eretes.

«in parte vocata la bellera [...] a solis ortu et aquilone cum itinere quo itur a ulldemolins [...] a meridie cum itinere quo itur a la Coma» (*Llib.* 1634, f. 32r); «vocatum la Abellera [...] a solis ortu cum troceo Rectorie [...] a meridie cum via qua itur a la Pobla de Cervols et tendem ab aquilone cum terris de la Rectoria» (MN 1692, p. 39); «l'Abellera» (Anguera 1987, p. 267).

Abellera, el camí de l'

«cum via de la Abellera» (MN 1692, p. 68).

Ja no s'anomena. Ara les cases del poble per ponent toquen a la partida de l'Abellera, però és fàcil pensar que, antigament, que les cases no devien anar més enllà de l'abadia, hi havia un espai per al camí.

Abelló

«ioani abello dicti loci de Vilanova» (*Llib.* 1549); «Fra^o Abello» (*Bapt.* 1587, 27 gener 1633); «Francesch Abelló» (Test. 1601, 25 octubre 1631); «Josepha abellona» (*Llib.* 1647, p. 10); «et ab aquilone cum Petro Abelló» (MN 1692, p. 10); «Jaume Abelló» (*Bapt.* 1731, 17 febrer 1731); «Anton Abelló pages» (*Bapt.* 1753, 1790, p. 118); «Joseph Abelló mayor de dias» (MN 1771, f. 150r); «Maria Abelló y Vila» (*Bapt.* 1825, òbit, 1-9-1828, p. 12); «Anton Abelló y Serra» (*Bapt.* 1825, òbit, 15-3-1844, p. 94); «Francisco Abelló y Anglés» (*Bapt.* 1852, 7-8-1855, p. 45); «Joseph Abelló y Anglés» (*Bapt.* 1852, 23-7-1862, p. 124); «Abelló Anglés Francisco» (*Cens Ele.* 1904); «Abelló Mort Luisa» (*Amill.* 1945, p. 1).

El trobem documentat ja a partir del segle XVI. Els prenomes masculins que dominen són *Francesc*, *Pere*, *Jaume*, *Anton* i *Josep*; la majoria són pagesos; com a renom, *major de dies*. Entre els femenins trobem *Josepa*, *Rosa*, *Maria* i, més a prop en el temps, *Lluïsa*, amb qui sembla que el llinatge s'estroneja. Propietaris importants han deixat el nom escampat per diverses parts del terme. Un Josep Abelló de Vilanova de Prades, quan tenia vint-i-sis anys, fou catedràtic de llatí al seminari de Tarragona, el 1822.

Abelló, ca l'

La casa és a la placeta, on va a parar el carrer de Sant Josep. Per darrere, cap a la part nord, té sortida al carrer dels Cups i a ponent, una altra sortida a la plaça de la Closa, vora l'Església.

Abelló, els corral de l'

Dins i fora vila se n'anomena uns quants. Al poble, un és al carrer dels Cups, al capdamunt de la Costeta. A la partida de l'Anover n'hi ha un altre, i fora vila també tenim el de la cova de l'Abelló. A la partida dels Rius, tocant al corral del Cameta, també es parla d'un corral. Cap al Mas de Martins, es poden veure les arcades mig enrunades d'un altre. Tots s'anomenen *de l'Abelló*.

Abelló, la cova de l'

La cova és a la solana de la Llena, a ponent de la punta de l'Osona i a uns dos-cents metres al damunt de la carretera d'Ulldemolins. És una balma de grandària considerable com gran és també el cingle que l'abriga; la tanca una paret de pedra seca, i servia de corral de bestiar.

Abelló, l'era de l'

Era allí on ara hi ha la piscina, o sigui, al Camp de Poblet.

Abelló, la font de l'

A la cova de l'Abelló. Els informants diuen que és la mateixa que la *font del Pixador*.

Abelló, el forn de l'

És un forn on es coïen rajoles i teules, dins la partida de Biern.

Abelló, l'olla de l'

L'olla era per a fer aiguardent i es trobava al carrer de Sant Josep, cantonada amb la Costeta.

Abelló, el pla de l'

És un tros de terra per allà al Mas de Monner, a ponent del Mallol. Un altre indret amb el mateix nom es recorda cap al sector de Biern, on es veu que es va trobar un sepulcre de fossa o enterrament fet amb lloses, dels temps de la prehistòria.

Abelló, la placeta de l'

S'hi pot accedir tant des del carrer de Sant Josep com des del carrer Major. Hi ha ca l'Abelló. També és coneguda per *placeta de Sant Josep*.

V. t. *placeta, la*.

Abelló, el pou de l'

És dins la casa.

abeurador, l'

El més antic és, sens dubte, a la Font Vella. El Mapa 1941 en fa menció. Quan l'aigua va arribar a la vila, se'n feren tres més, un al carrer de Sant Antoni, vora el remarge de la Foncada; un altre al carrer Major, tocant a cal Tomasa i, per tant, davant la Plaça, i l'altre al carrer de Sant Salvador, vora cal Barrau; tots tres constaven de font per a recollir aigua els veïns, i pica per a abeurar els animals. Més tard, es van treure d'aquests carrers i se'n van deixar dos, un a la font que es construí tocant al pati de les Escoles per la part d'orient, i un altre en una altra font que es féu a l'extrem de ponent de la vila, prop del castell i tocant a l'Abellera, que són, junt amb l'abeurador de la Font Vella, els que queden actualment.

Adela

De procedència dels països de l'Est d'Europa, sols té el primer cognom.

«Adela Ceclan» (Padró 2002).

Afortunada, ca l'

A la placeta. És la mateixa que *cal Cristina*.

Agaús, la font de l'

És al capdamunt del racó del Cabaixal, tocant a la carretera de Prades. En queda el nom, però la font ja quasi està perduda. *Agaús* és el nom que es dona en aquestes contrades a la rapinyaire nocturna *gamarús*, la mateixa espècie que en alguns llocs de l'Alt Urgell també es coneix per *cabrota*. El DIEC l'entra per *gaús* i el fa equivalent a *duc*.

Àguila, la font de l'

Hom la recorda cap al sector de Biern, per allà a les Salanquetes. Recorren el nom, però als informants se'ls fa difícil d'ubicar-la.

«la font de l'Àliga» (Anguera 1987, p. 268).

Agustí

«Agustí Busquets Juan» (*Cens Ele.* 1932).

Juan Agustí Busquets, el 1932, feia el pa de la vila, i vivia al carrer Major, 6 bis.

Aixalà

En el padró actual, una dona i un home porten el cognom. És documentat a partir del segle XVII. L'ortografia vacilla entre *Aixalà*, *Aixelà*, *Ayxalà*, *Eixalà* i *Exala*. Els homes tenen per prenom *Anton*, *Felip*, *Francesc*, *Isidre*, *Josep*, *Ramon* i *Salvador*. Les dones es dien *Caterina*, *Francisca*, *Magdalena*, *Maria*, *Mercè*, *Montserrat*, *Rosa*, *Soledat* i *Ursusina*.

«filla de Esidro Exala» (*Bapt.* 1587, 21 juliol 1656); «Ego Philipus Aixalà adolescens et agrtor. Dicti loci de Vilanova de Prades» (MN 1692, p. 59); «honorable Felip Aixalá» (*Bapt.* 1587, 5 novembre 1706); «Feliph Ayxala» (MN 1730, p. 8); «Magdalena Ayxala» (*Bapt.* 1731, 20 maig 1731); «Isidro Eixala y Alsina» (*Bapt.* 1753, 3-3-1757, p. 7); «Chaterina Eixalá y Prenafeta» (*Bapt.* 1753, 1759, p. 12); «Joseph Aixalá y Vilalta» (*Bapt.* 1825, 23-7-1828, p. 23); «Francisco Aixalá y Saragosa» (*Bapt.* 1852, 13-4-1858, p. 75); «Ursusina Ayxalá y Espasa» (*Bapt.* 1852, 14-7-1866, p. 151); «Aixelá Vilalta Ramón» (*Cens Ele.* 1904); «Mª de la Soledad Aixalá Serra» (*Bapt.* 1909, 21-02-1909, p. 1); «Salvador Aixelá Doménech» (*Bapt.* 1909, 3-10-1915, p. 34); «Aixalá Musté Salvador» (*Cens Ele.* 1932).

Aixalà, el forn de l'

És als Cabaixals; servia per a coure-hi obra, maons i teules. Els més vells el recorden al Cabaixal del Tea.

Alabart

«José Alabart Bonet» i «José Alabart Espasa» (*Exp. Rús.* 1893); «José Alabart Gili» (*Bapt.* 1909, 14-11-1910, p. 8); «Alabart Pallejá Simeón» (*Cens Ele.* 1910); «Alabart Gil Juan» i «Alabart Gili Adela» (*Cens Ele.* 1955).

El llinatge és relativament modern a la vila; se'l troba per primera vegada al final del segle XIX i principi del segle XX, i arriba fins a 1955.

Alau, ca l'

És a la plaça de l'Església. Podria ser que provingués per afèresi d'*Estanislau*.

Alau, el toll de l'

Més amunt del molí del Comarsa, seguint el riu, i prop de Cucurulla. En terreny d'aquest propietari.

Albes, els

Tothom pronuncia *Àubins*. És un sector del barranc de la Coma on hi ha abundància d'aquests arbres.

«Alejandro», ca l'

V. *Toni, cal*.

Alentorn

Llinatge amb una presència important a partir del segle XVI. De prenom variats, que són *Joan, Pau, Josep, Bernard, Simó, Francesc, Ventura, Anton, Jaume, Miquel* i *Salvador*, en els homes. Les dones porten els prenom de *Mariàngela, Ramunda, Paula, Josepa, Consol* i *Maria del Pilar*. De professions variades, amb predomini dels pagesos, però també hi ha negociants, i fins i tot un familiar del Sant Ofici. Els Alentorn, que eren propietaris d'alguns molins, hi van deixar el nom, on encara perdura. De renom sols hem trobat *Major*. El negociant de *Bapt.* 1753 podria ser el mateix Jaume Alentorn que venia gel a la ciutat de Reus el 1778. Un altre Jaume Alentorn, també de Vilanova de Prades, el 1822 era rector de Bràfim, i va ser molt perseguit per ultra i anticonstitucional.

«Johanes Alentor(n)» (MN 1543, 25 juliol 1543); «Pau Alentorn» (*Bapt.* 1587, 6 octubre 1591); «Anthoni Alentorn pages del lloch de Vilanova» (MN 1682, 12 abril 1683); «Josephus Alentorn Major» (MN 1692, p. 73); «Simon Alentorn» (MN 1709, f. 166r); «Mariàngela Alentorn Catala» (*Bapt.* 1753, 16-5-1770, p. 46); «Jaume Alentorn Negociant» (*Bapt.* 1753, 1771, p. 48); «Jaume Alentorn y Vallverdu familiar del Sant Ofici» (*Bapt.*

1753, 1808, p. 218); «Paula Alentorn y Catalá» (*Bapt. 1825*, òbit, 22-12-1829, p. 16); «Ventura Alentorn fadri pagés» (*Bapt. 1825*, 1831, p. 38); «Antonio Alentorn Valls» (*Exp. Rús.* 1893); «Alentorn Valls Miguel» (*Cens Ele.* 1904); «Alentorn Domenech Antonio» (*Cens Ele.* 1910); «Salvador Alentorn Sans» (*Cad.* 1953); «Alentorn Vilalta Maria del Pilar» (Padró 2002).

Alentorn, el molí (o els molins) d'

Situats al riu, com tots els altres, són entre el molí Cremat i el molí del Consal. Segons *Vilanova*, 1976, és un conjunt de tres molins. Els informants diuen que eren dos i que l'aigua també servia dues vegades: quan l'un havia mòlt, la mateixa aigua feia girar les moles de l'altre. Actualment, pertanyen a cal Manteta. La documentació demostra que el molí ja existia al segle XVI.

«cum la sequia del moli denalentorn» (MN 1543, 15 febrer 1561); «de Joseph Baget y de Gertrudis Figueres conjuges moliners del moli de Joseph Alentorn de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1753, 1792, p. 127); «de Pere Roselló moliner natural de la Espluga de Francolí, y de Rosa Bonet natural del Raurell [...] conjuges vehins de esta Parroquia, y habitan en lo moli de Alentorn de la mateixa Parroquia y terme» (*Bapt. 1825*, 1827, p. 11); «y natural de Joseph Salvador Moliner, natural de Aleixar y de Gertrudis Bajet, conjuges natural del Albi y habitant en lo moli de Alentorn del present poble» (*Bapt. 1825*, 1837, p. 80); «fill dels conjuges Jaume Salvador y Maria Alsina moliners en lo moli del Alentorn» (*Bapt. 1852*, 1866, p. 149).

Alls, la placeta dels

És un tros una mica més ample de l'extrem sud del carrer de Sant Salvador. Ningú no recorda de què li pot venir el nom. Per allí hi ha algunes cases com cal Marina, cal Llarg, cal Ventrades, etc. Un testament de 1772 la situa, en canvi, a la placeta del carrer de Sant Josep.

«la casa que tinc en lo present lloch de Vilanova a la placeta dels alls, la qual afronta [...] a ponent ab lo forn a mig dia ab la Casa de la Vila» (Test. 1700, 20 setembre 1772).

Alonso

«Alonso Pamies Gemma» i «Alonso Sans Santiago» (Padró 2002).

Alsina

V. *Alzina*.

Altès

És un cognom antic de Vilanova, ja present el 1553 amb els prenom *Gabriel*, *Batiste* i *Francesc*. Sembla que s'ha mantingut fins ara, però amb discreció. En el padró actual dues persones el conserven a la vila. Antoni Altés Andorra, el 1932, era peó de camins.

«Gabriel Altes» (*Fog.* 1553); «gabriel altes loci de vilanova» (MN 1543, 28 desembre 1559); «gabriel altes» (MN 1565, 12 febrer 1570); «francesh Altes» (*Bapt.* 1587, òbit, 22 novembre 1707); «Batiste Altes» (*Bapt.* 1587, 2 abril 1710); «Anton Altés y Terés» (*Bapt.* 1825, 27-4-1843, p. 116); «Altés Andorra Antonio» (*Cens Ele.* 1932); «Altes Olive Maria Teresa» i «Altes Olive Salvador» (Padró 2002).

alzina

V. *Grossa, *Pau Sans*, *Rodona.

Alzina

Llinatge vastament documentat a partir de 1587. Amb prenom variats, com *Cristòfol*, *Antoni*, *Jaume*, *Isidre*, *Joan*, *Francesc*, *Blai*, *Salvador*, *Llorenç*, *Josep*, *Emili* i *Remigi* per als homes, i *Maria*, *Tomasa*, *Caterina*, *Cecília*, *Francesca*, *Josepa*, *Genoveva*, *Rosa* i *Sofia* per a les dones. La majoria són pagesos de professió, però també es troben teixidors de lli i pastor. I entre les dones hi ha una llevadora; Tomasa Alsina n'exercia la professió el 1841. Invariablement, tots els documents consultats escriuen *Alsina*. El *Pastor* del document *Bapt.* 1753, 1767, atribuït a Jaume Alsina Pastor, es deu referir a la professió i no pas al segon cognom.

«Christophoro alsina» (*Bapt.* 1587, 22 juliol 1649); «Antoni Alsina lini textori» (*Llib.* 1647, p. 422); «Isidro Alsina y Aixala» (*Bapt.* 1753, 21-2-1755, p. 2); «Chaterina Alsina y Bertran» (*Bapt.* 1753, 15-11-1758, p. 11); «Jaume Alsina Pastor» (*Bapt.* 1753, 1767, p. 37); «Francisco Alsina Texedor de lino» (MN 1771, f. 54r); «Juan Alsina y Bonet» (MN 1784, f. 67v); «Blay Alsina y Espasa» (*Bapt.* 1825, 9-2-1826, p. 4); «Salvador Alsina y Anglés» (*Bapt.* 1825, òbit, 4-5-1829, p. 14); «Cecilia Alsina y Llorach» (*Bapt.* 1825, 22-2-1835, p. 68); «Antonio Alsina Gaya» (*Exp. Rús.* 1893); «Alsina Vila José» (*Cens Ele.* 1904); «Remigio Alsina Sans» (*Bapt.* 1909, 4-05-1924, p. 92); «Alsina Borrull Salvador» i «Alsina Gené Maria» (*Cens Ele.* 1932); «Alsina Besora Salvador» (*Cens Ele.* 1945); «Rosa Alsina Musté» (*Cad.* 1953); «Alsina Espasa Joan» (Padró 2002).

Alzina, ca l'

És al carrer de Sant Salvador.

Alzina, el carrer de l'

«en dicho lugar de Vilanova y calle llamada del Alsina» (MN 1771, f. 54r).

Sembla que més aviat deu voler referir-se al carrer on vivia alguna persona que duia aquest cognom. Tot i que tampoc cal descartar que es pugui referir a l'arbre.

Alzina, el corral de l'

És a la travessia segona del Carrer Major.

Alzina, la font de l'

És cap als Plans.

Alzina Campanera, el pla de l'

Entre el barranc dels Lladres i el del Badarrés, prop d'allà on comencen. Fa molts anys hi van tallar alzines i en deixaren molt poques, sols una aquí i una allà; diuen que d'això li ve el nom.

Alzinetes, les tres

Lloc d'anomenada prop del tossal Gros, al terme de Prades.

Amat

«Bertolj amat de Vilanova de prades» (*Llib.* 1332, f. 40v).

Amenós

«Amenós, Joan» (*Rubió*, p. 33).

Joan formava part de la confraria dels fadrins de Vilanova el 1806.

Amigó

«petro amigo loci d(e) villanova pratare» (*Llib.* 1433, f. 5r); «En Joha(n) amigo de Villanova» (Sentència 1496); «Johan Amigó» (*Fog.* 1497); «Bernat Amigo» (*Fog.* 1553); «Francisca Amigó y Espasa» (*Bapt.* 1825, 14-2-1826, p. 5).

Llinatge poc abundant a Vilanova. Sols es fa present als segles xv i xvi. Francisca Amigó del 1826 deu tenir poc a veure amb els Amigó de tres-cents anys endarrere.

Amorós

«Jaume Amorós de Tarrega [...] exercint ell lo ofici de Mestre de instrucció primaria» (*Bapt.* 1852, 1864, p. 135).

Amunt

V. *Portelles Més A.*

Andreu

«Salvador Andreu y Andreu» (*Bapt.* 1825, 15-10-1837, p. 84); «de José Andreu, labrador natural de Grañena de las Garrigas, y Teresa Ferrús natural del Solerás y vecinos de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1852, 1873, p. 198).

Els Andreu sols van ser a Vilanova una cinquantena d'anys.

Anglès

Es comença a trobar al segle XVI i desapareix a l'inici del segle XVII, amb els prenomes *Joan* i *Pere*. Torna a fer-se present dos-cents anys més tard. Res no podrien tenir a veure els Anglès de 1594 amb els de 1857. Josep Anglès Sánchez, de 1893, era d'Ulldemolins, però terratinent al terme de Vilanova. Joan Anglès Nebot era rector de Vilanova el 1945. Consta en el padró de 2002.

V. t. la forma castellanitzada *Inglès*.

«Joa(n) Angles» (*Bapt.* 1587, 8 març 1594); «Pere Angles pages de Vilanova» (MN 1601, f. 39r); «Pere Angles» (*Bapt.* 1587, òbit, 16 novembre 1606); «Jaume Anglés y Vilalta» (*Bapt.* 1852, 25-4-1857, p. 65); «Pablo Anglés y Sans» (*Bapt.* 1852, 23-12-1877, p. 244); «José Anglés Sanchez» i «Blas Anglés Sans» (*Exp. Rú.* 1893); «Mercedes Anglés Alsina» (*Bapt.* 1909, 13-05-1922, p. 76); «Anglés Nebot Juan» (*Cens Ele.* 1945); «Anglés Alsina Mercedes» (*Cens Ele.* 1955).

Anguera

«de Pau Anguera Mestre de Minyons y de Engracia Anguera y Miquel» (*Bapt.* 1753, 1817, p. 265); «Josepha Anguera y Espasa» (*Bapt.* 1825, 20-12-1826, p. 10); «Pau Anguera Barber, natural de la Espluga de Francolí» (*Bapt.* 1825, 1830, p. 35); «[...] Pau Anguera Cirurgiá, difunt, natural de la Espluga de Francolí» (*Bapt.* 1825, òbit, 1840, p. 83); «Anguera Llebaria Sebastian» (*Cens Ele.* 1904).

Pau Anguera de 1817 era mestre. El 1830 un altre Pau Anguera, procedent de l'Espluga de Francolí, era barber.

«Anita», ca l'

Al carrer de Sant Antoni. Abans de la guerra feia de cafè. Al carrer Nou hi ha el corral de l'«Anita». Tots els enquestats pronuncien la *Nita*.

Anover, l'

Partida situada al sud del terme, partint amb el de Prades. És bastant extensa. Ocupa el territori entre el camí de Cornudella i el de Mas de Martins.

«un tros de terra al anober» (MN 1543, 1 febrer 1560); «toda aquella pieza de tierra llamada la Nové» (Test. 1865, 1877 -32-); «pieza de tierra viña y yermo conocida por “Nové”» (Test. 1865, 1896 -75-); «Una pieza de tierra en la partida La Nové» (*Exp. Consums* 1903); «l’Anover» (Anguera 1987, p. 268).

Anover, el barranc de l’

El barranc queda al mig de la partida. El seu origen és en terres de Prades, però entre les Borrianes i els Segalassos passa al terme de Vilanova; va a trobar el riu per la vessant esquerra, prop del molí Cremat.

«in parte vocata lo torrent de la novér» (MN 1620, f. 255r); «a solis ortu cum barranco dicto del anover» (*Llib.* 1647, p. 351); «Barranco del Anové» i «Mas de Martins, Norte Barranco del Anové» (*Amill.* 1945, p. 5 i 162); «al barranc de l’Anover» (Anguera 1987, p. 267).

Anover, el corral de l’

Corral de bestiar, a la partida de l’Anover. És enrunat, però en queden algunes arcades.

Anover, la costa de l’

S’anomena així un bon tros del camí de Cornudella que, passat el riu, s’enfila per aquest sector de partida de terra.

Antoni

V. *Sant A.*

Aragonès

«Joseph Aragonés Regen» (*Bapt.* 1852, 1861, p. 107); «Aragonés Estivill Maria» (*Cens Ele.* 1932).

Josep Aragonès regent, del 1861, era el rector que batejava.

Aran

«Domingo Aran» (*Conf. Fadrins*, 1868); «Domingo Aran Toldrá» i «Teresa Aran Toldrá» (*Cad.* 1953).

«Arbanyil», ca l’

Al carrer de la Font. Evident castellanisme, amb canvi de *-l-* per *-r-*, segons la fonètica actual.

«de Joseph Pere Albañil» (*Bapt.* 1753, 1794, p. 136).

Arbolí

«Thomas Joseph fill de Thomas Arbolí mestre de cases» (*Bapt.* 1587, 26 març 1613).

Arç, el collet de l'

Un altre nom del *collet de «Buenos Aires»*.

Arcís, ca l'

És al carrer Nou.

Arelldo, el pla de l'

V. *Galandana, el pla de la*.

Arelldo, els calaixos de l'

Al nord del pla de la Galandana, per tant, dins el terme del Vilosell, a la partida de l'Obaga, si bé són molt coneguts de la gent de Vilanova. Uns fragments del cingle de conglomerat de la Llena, trencats, però encara no separats de la roca mare, donen lloc a uns passadissos per on, en algun lloc, passa una persona amb prou feines. A la seva ombra creixen heures i grèvols. Un forat dels calaixos és conegut per la *cova de l'Home Fe*.

Argany

«a meridie ab la viuda arganya» (*Llib.* 1549).

Argany, la font de n'

«una plantada de castanyers a la partida del Coster de la font den Argany» (MN 1730, p. 22); «a la partida del Coster de la Font den Argany ço p(er) millor dir a la Coma [...] a mig dia amb lo serrall i camí de la Devesa» (Test. 1700, 6 gener 1731); «la font de l'Argany» (Anguera 1987, p. 268).

La documentació delata que la font era a la part obaga del barranc de la Coma.

V. t. **Coster de la Font de n'A*.

Argila, l'

Un tros de terreny davant els Feixons. A ponent de la Font Vella. Es veu que hi ha un sector de terra molt argilosa.

«Un tros de terra dit La argila en lo terme de Vilanova» (MN 1692, p. 218); «dictum la Argila» (MN 1709, f. 50r); «de l'Argila» (Anguera 1987, p. 267).

«Ariño»

«y fonch batejat per lo Cirurgiá Vicent Ariño» (*Bapt.* 1825, 1843, p. 116).

«Arrabal», el carrer de l'

«toda aquella casa sita en dicho lugar de Vilanova y en el Arrabal de él» (MN 1773, f. 87r); «en la Arrebal, a sol ixent ab lo Freginal, a ponent ab lo carrer de la Arrebal» (Escrip. 1824, 27-3).

Per les confrontacions que dóna, el carrer de l'«Arrabal» no podia ser altre que l'actual *carrer de la Font*.

Arretjars, els

Són entre les Deveses i les Canetes. S'hi arriba seguint el camí que porta a les Planes. Actualment, una sola finca conserva el nom. És curiós que, en la documentació antiga, l'article *lo*, singular, quasi sempre precedeix el nom.

«loci de Vilanova in parte vocata lo Arritchas» (MN 1620, f. 201r); «in parte vocata lo Arritchas» (MN 1620, f. 111v); «in parte vocata lo Arritchas» (MN 1620 bis, 22-11-1626); «in parte vocata los arrajas confrontatur ab oriente ab terra de la dita vila ab occidente ab lo camí de la Plana» (*Llib.* 1634, f. 91r); «en la partida dels Arratjás» (Test. 1865, 1869 -9-); «els Arretjars» (Anguera 1987, p. 267).

Arretjars, el barranc dels

És un barranquet, no gaire gran, on hi ha una mina; com totes les altres del terme, ja no s'explota.

«lo Barranc dels arretjars» (Test. 1700, 13 març 1777).

Artiga, l'

Terreny situat entre la carretera de Prades i la part alta dels Cabaixals. En temps passats, eren unes feixes amples i planes que foren artigades; ara són ja plenes de pins i alzines.

Artigues

«Maria Artigues y Huguet» (*Bapt.* 1825, òbit, 19-3-1838, p. 63).

Era de les Borges del Camp, però fou enterrada a Vilanova.

Artigues, el riu de les

«a parte circii in termino de Vilanova et descendit per ipsum rivum de As-ticis et pervadit usque ad montem et collum et in ipso termino de Poblet» (*Cartas*, doc. 113, any 1159); «in rivu de Artichis de Villa Nova» (*Cartas*,

Castelldans, gener de 1175, p. 215); «sierra abajo en drechura al rio de Prades, a donde linda con el termino de Prades, y va siguiendo los corrientes de dicho rio hasta al Rio Artigas» (*Capb.* 1789, p. 113).

El document de 1175 esmenta el *riu de les Artigues*, però no dóna confrontacions vàlides. Malgrat això, devia ser per les proximitats de la partida dels Rius.

Aspa

«Antoni Aspa jurat del loch de Vilanova» (*Fog.* 1553, p. 214).

Apareix una sola vegada, denunciant els focs de Vilanova, el 1553. Fa l'efecte que es podria deure a una mala lectura i que volgués dir *Espà*.

V. t. *Espà*.

Aubac, Aubacs, Aubaga, Aubaguets, Àubins

V. *Obac, Obacs, Obaga, Obaguets, Albes*.

Avall

V. *Portelles Més A*.

Avellà, d'

«damus et rendimus tibi Petro de Avellano et tue progeniei atque posteritate Villam Novam cum suis terminis» (*Cartas*, doc. 121, any 1163); «et dono et concedo tibi Petro de Avellanis in Villa Nova omnia illa» (*Cartas*, any 1175); «quod vobis reliquid Ug de Avela» (*Cartulari*, doc. 155, any 1199).

Avellàs

V. *Coll dels A.

Avellàs, els

Partida de terra que forma part de l'Obaga, propietat de la gent de Vilanova però en terme de la Pobla de Cérvoles. A migdia té el camí de la Pobla, amb la Penalta i la punta de l'Osona; al nord hi ha el barranc de Mas de Perret, i al nord-est l'ermita de Sant Miquel de la Tosca i les Fontetes. Cap a ponent té el barranc del Cabrer. És un bosc de pins, corniguers i rebolls; també hi ha boixos, grèvols i algun auró. És possible que Pere d'Avellà, repoblador de Vilanova l'any 1163, deixés el nom del llinatge en aquest tros de terra, que va esdevenir partida.

«pieza de tierra denominada “Abellá”» (Test. 1865, 1889 -82-).

Avellàs, el camí dels

És el que anava cap en aquesta partida. Dels Solans pujava a la serra de la Llena i, després de travessar-la, pel coll del mateix nom, arribava als Avellàs.

Avellàs, el coll dels

És a la carena de la serra de la Llena, a ponent de la fita dels tres termes i abans d'arribar a la Penalta. És una depressió per on passava el camí que duia a la partida. El camí a què es refereixen les cites documentals deu ser el mateix que el dels Avellàs.

«los basals ab lo coll del avellar» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «de tremuntana ab lo Camí de la Ubaga al Coll del Abellá» (MN 1692, p. 456); «a la partida dita lo Coll del Abellá» (Test. 1700, 4 juny 1777).

Badarreig, el barranc de

V. Badarrés, el barranc del.

Badarrés

«En el termino del expresado lugar de Vilanova y a la Partida llamada del Badarres» (MN 1762, f. 2r); «Una pieza de tierra en la partida Badarrés» (*Exp. Consums* 1903); «Badarres» i «Badarres, Sur Barranco dels Lladres» (*Amill.* 1945, p. 123 i 207); «Badarrés» (Anguera 1987, p. 267).

Badarrés, el barranc del

A Vilanova diuen *Badarrés*, però els mapes posen *Badarreig*. Neix per allà als Segalassos, al terme d'Albarca, i va a trobar el riu pel vessant esquerre, prop de la font Rèvia.

«de cierzo transita el barranco del Badarres» (*Capb.* 1789, p. 39); «Badarres, Oeste Barranco de Badarres» (*Amill.* 1945, p. 55).

Baget

«Joseph Bajet Moliner y Geltrudis Figueres conyuges habitant en lo Moli de Alentorn de la p(resent) Parroquia» (*Bapt.* 1753, 1790, p. 116); «Joseph Bagét y Autó, Moliner habitant en lo Moli de D. Franº de Olivart» (*Bapt.* 1825, 1834, p. 62); «Josep Bagét Moliner» (*Bapt.* 1825, òbit, 31-3-1837, p. 50); «Maria Bajet y Gallart» (*Bapt.* 1852, 16-2-1853, p. 12); «Ramon Baiget herrero de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1852, 1867, p. 154); «Baiget Sans José» (*Cens Ele.* 1904); «Jaime Baiget Casanovas» (*Bapt.* 1909, 7-12-1919); «Baiget Domenech José» (*Cens Ele.* 1910); «Baiget Olivé María» (*Cens Ele.* 1955).

Josep i Gertrudis batejaven el seu fill Martí el 18 de febrer de 1790, i eren els moliners del molí d'Alentorn. Els Baget, que devien arribar a Vilanova per fer de moliners al final del segle XVIII i que, a part del molí d'Alentorn, també es cuidaren del de l'Olivart, es van quedar a la vila uns quants anys més; l'última anotació la trobem amb *Maria*, el 1955. Josep Baiget, el 1919, era el propietari del molí de Prades.

Baix

V. *Carrer de B.*

Balanyà

«Joan Balanyá Pastor» (*Bapt.* 1753, 1801, p. 177); «Mariagna Balañá natural de la Febro» (*Bapt.* 1825, òbit, 1848, p. 107); «Pablo Balaña Martorell» (*Exp. Rús.* 1893).

El Balanyà pastor del s. XIX procedia de la Febró, segons el llibre de baptismes de la parròquia.

Balcells

«aloi Balsell» (*Bapt.* 1587, 22 agost 1590); «Pau Balcells parroco» (*Bapt.* 1852, 1861, p. 119); «Balsells Gené María» (*Cens Ele.* 1955).

Les aportacions documentals estan tan espaiades en el temps que és impossible que tinguessin cap relació. Pau fou rector de Vilanova al s. XIX.

Baldric

«Maria Baldrich y Gil» (*Bapt.* 1825, òbit, 19-1-1844, p. 94).

Baltà

«Baltá Gil José» (*Cens Ele.* 1955); «Balta Gil Josep» i «Balta Gil Neus» (Padró 2002).

Baro, cal

És al carrer de Sant Salvador. Actualment, també hi ha un xalet al Camp de Poblet que porta el mateix nom.

Baro, l'era del

És a les Borjasses.

Barra

V. *Mas de la B.*

Barra, del mas de la

«Jaume Sans de la Barra» i «Fran^{co} Espasa mas de la bara» (*Conf. Fadrins*, 1799, p. 15).

Interpretem que tant Jaume Sans com Fran^{co} Espasa eren d'un mas dit *de la Barra*, que, tanmateix, no hem vist anotat enlloc més.

barranc

V. *Anover, Arretjars, Badarrés, Batalla, *Benages, Biern, Bosc de la Vila, Cabrer, Castanyers de Prades, *Closos, Coma, *Eixut, Enllosats, Lladres, Mas d'en Freixes, Mas de Monner, Mas de Peret, Maset, Masies, Mataró, Pites, Rius, *Salt del Noguer, Vallescura.*

Barranc dels Lladres, el

«Una pieza de tierra en la partida Barranc dels Lladres» (*Exp. Consums* 1903).

Segons aquest document, era partida de terra.

Barranc Fondo, el

Un informant el situa entre el barranc de l'Anover i el del Badarrés. És bastant més curt que els seus dos veïns. Segons la dada documental que s'aporta del 1762, era partida de terra.

«en el termino de dicho lugar de Vilanova y a la Partida nombrada lo barranc fondo» (MN 1762, f. 1r).

Barrancons, els

És un sector de terra al Mas de Monner, prop del Mallol i a l'est de la Perdiguera. El terreny és format per dos o tres barranquets molt petits, que desguassen al riu prop del mas d'en Viles o del Fraret, que és el mateix.

Barrau, cal

És al carrer de Sant Salvador.

Barrau, la font del

V. *Obacs, la font dels.*

Bartolomé

«Joseph Bartolomé y Porta» (*Bapt. 1852*, 10-5-1860, p. 99); «Maria Bartolomé y Porta» (*Bapt. 1852*, 1-4-1862, p. 122); «Joan Bartolomé y Porta» (*Bapt. 1852*, 28-12-1864, p. 140); «Coloma Bartolomé Domenech» (*Cad.* 1953).

Barrull

«Josepho Barrull» (*Bapt.* 1587, 15 setembre 1652); «Isidro Barrull i Serra» (*Bapt.* 1852, 16-6-1860, p. 100); «Jayme Barrull y Serra» (*Bapt.* 1852, 3-4-1871, p. 182); «José Barrull y Serra» (*Bapt.* 1852, 28-7-1873, p. 197).

Entre el primer *Barrull*, batejat el 1652, i els que es bategen a partir del 1860 passen dos-cents vuit anys; per tant, no eren de la mateixa saga.

V. t. *Borrull*.

Bassals, els

Queden sota la Penalta. A orient parteixen amb els Solans, al nord amb els cingles de la Llena, al sud tenen els Comellars i per la banda de ponent, terres pròximes a la font de l'Osona. Quan el document de 1692 esmenta «la Serra del Terme de la Pobla de Cérvoles», es refereix a la Llena.

«los basals ab lo coll del avellar» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «dit los baçals [...] a tremuntana ab la Serra del Terme de la Pobla de Cervols» (MN 1692, p. 217); «in parte vocata los baçals» (MN 1709, f. 46 i 47r); «els Bassals» (Anguera 1987, p. 267).

Bassot, el

Se l'anomena davall del Catxot. No ha de fer estrany que les aigües que passaven per aquest forat anessin a parar en alguna mena de bassa o bassot, que ja ningú no recorda. Tanmateix, surt en els documents anomenant un camí, un pati i, finalment, una partida de terra. La situació que li donen els documents és la mateixa que han donat els informants.

«lo bassot afrontat cum camino de soldevila» (*Llib.* 1433, f. 5r); «a meridie cu(m) dicto camino del basot» (MN 1565, [?]); «lo basot» (MN 1565, 11 gener 1580); «patium vocatu(m) lo bassot [...] in dictum locu(m) de Vilanova in vico sive itinere quo itur a la font» (MN 1620, f. 63r); «lo ambit y pati del bassot» (MN 1620 bis, 23-02-1621); «a la partida dita lo bassot que confronta a sol ixent ab lo carrer currible que baixa de casa de Miquel Vilalta al bassot dit, a ponent ab lo carrer que baixa de la plaça al dit bassot, a mig dia ab lo carrer ço camí que ve de dit bassot, via recte a les roques caigudes, ço al cantó del ortet del dit Miquel Vilalta» (MN 1730, p. 29).

Bassota, la

Rep aquest nom un tros de terra situat als Solans. En èpoques de saó, en què s'omple d'aigua, es vessa i cau per damunt del marge que hi ha sobre el cingle que els més vells anomenen *la Closa*.

Batalla

V. **Serra de la B.*

Batalla, la

«ciutat en lo terme de Vilanova a la partida dita la Serra de la Batalla» (MN 1692, p. 567); «y de la pieza de tierra llamada la Batalla» (Test. 1865, 1901 -93-); «la Batalla» (Anguera 1987, p. 267).

La documentació antiga anomena *la Serra* com a partida de terra. Actualment, la gent de Vilanova sols recorda el barranc de la Batalla.

Batalla, el barranc de la

Com el de l'Anover, neix prop de les Borrianes i s'ajunta amb el riu per l'esquerra, davant mateix d'on ho fa el barranc del Mataró. El camí de Mas de Martins passa per la vora de la seva part més alta.

«ab occidente cum Barranco de la Batalla» (MN 1709, f. 184r).

Bataller

«y de Maria Bataller de Alabansa de la Seu de Urgel» (*Bapt.* 1825, 1850, p. 153).

Una sola anotació trobada indica que devien anar de pas.

Bates, cal

Una casa del carrer Nou.

Batet

«de Pere Batet y Maria Ferrer conyuges habitants en lo Moli de Prades» (*Bapt.* 1753, 1788, p. 109).

Pere Batet i la seva esposa Maria batejaven una filla el 17 d'agost de 1788, a Vilanova.

Batiste

«Joseph Batiste y Sans» (*Bapt.* 1825, 15-6-1847, p. 139); «J(ose)ph Batiste y Sans» (*Bapt.* 1825, òbit, 30-8-1848, p. 110); «Maria Batista y Sans» (*Bapt.* 1852, 7-4-1852, p. 4); «Jaime Batista Sans» (*Exp. Rús.* 1893).

Els Batiste de 1847 eren d'Ulldemolins i feien de pastors a Vilanova, segons figura en el llibre de baptismes.

Belart

«de Matheu Balart pastor de Albarca y de Maria Espasa de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1816, p. 260); «Loreto Belart Domenech» (*Cad.* 1953).

Bella, cal

Una casa del carrer del Portell. No fa gaires anys, el Pep Bella fou agutzil. Una altra casa amb el mateix nom era al carrer de Sant Salvador, també anomenada *cal Viudet*.

Benages

Ja gairebé dins al terme de Prades, però conegut de la gent de Vilanova; hom el situa per allà a la banda dels Rius. Un mapa del cadastre situa per aquest mateix indret *Banayes* i el *coll de Banayes*; tanmateix, aquesta grafia era deguda a una errada del topògraf que el confeccionà, ja que no ha aparegut enlloc més escrit així. Amigó 1985, p. 64-65, en parla extensament i és lògic, ja que es tracta d'una partida de terra fronterera amb el territori de Prades. Quasi la totalitat del cultiu que esmenten els documents són castanyers.

«in termino Villanove pratarum in parte vocata Benauges» (MN 1601, f. 242v); «in parte vocata Benauges [...] ab occidente [...] ab lo Barranch de Benauges», «in parte vocata Benauges» i «una pessa de terra plantada de castanyes y part de vinya [...] en la partida de Benauges» (MN 1681); «en lo terme de Prades en la partida de Banauges» (MN 1692, p. 112).

Benages, el barranc de

«ab lo Barranch de Benauges» (MN 1681).

Benages, el coll de

«y de alli sube al Collado de Barauges» (*Capb.* 1789, p. 113); «de ahí sube al collado mas alto dicho de Banauges de donde se manifiesta el cavall salt y vull escura» (*Capb.* 1789, p. 66).

Bepi

«Jaume Alentorn Bepi» (*Conf. Fadrins*, 1806, p. 20); «Alentorn, Jaume (bepi)» (*Rubió*, p. 33).

Jaume Alentorn formava part com a majoral de la llista dels confreres dels fadrins de Vilanova de Prades el 1806.

Bepi, cal

La casa és a la travessia segona del Carrer Major. Al carrer de la Font n'hi havia hagut una altra amb el mateix nom.

Bepi, la font del

És cap al Mas de Monner. Poc abundant, regava un hortet petit.

Berga

V. *Comellar d'en B.*

Bernat¹

V. **Molí d'en B., Ton B.*

Bernat²

«de Gregori Bernat Sastre y de Maria Martí de la Espluga» (*Bapt.* 1753, 1809, p. 225).

Per l'única anotació trobada devien fer poca estada a Vilanova. No es pot assegurar que originessin els noms de les entrades següents.

Bernat, del

«Josep Alentorn del Bernat» (*Conf. Fadrins*, 1789); «Francisco Domenech del bernat» (*Conf. Fadrins*, 1816, p. 24).

Bernat, cal

És al carrer de Sant Salvador.

Bernat, el corral d'en

És al Mas d'en Porta.

Bernat, la font d'en

Es troba a la partida del Mas d'en Porta. La seva aigua regava un hort.

Bernat, el pi del

Va ser al Mas d'en Porta, diuen que era un arbre més que centenari que finalment es va morir. Servia de lloc de trobada de caçadors.

Besora

«Magdalena Basora y Espasa» (*Bapt.* 1825, 22-5-1851, p. 161); «Joan Basora y Espasa» (*Bapt.* 1852, 7-9-1853, p. 21); «Joseph Besora y Catalá» (*Bapt.* 1852, 23-3-1863, p. 128); «Bautista Besora y Catalá» (*Bapt.* 1852, 27-3-1865, p. 142); «Roque Besora Viñes» (*Exp. Rús.* 1893); «Besora Català Salvador» i «Besora Espasa Juan» (*Cens Ele.* 1904); «Dolores Besora Llorba» (*Bapt.* 1909, 3-07-1922, p. 81); «Besora Domenech Montserrat» (*Cens Ele.* 1932); «Besora Domènech Bautista, de Buenos Aires» (*Amill.* 1945, p. 172); «Bautista Besora Domenech» (*Cad.* 1953).

Optem per *Besora*, en vista de la preferència dels escrivans. Llinatge que es fa present de mitjan segle XIX al 1953. Els prenom masculins predominants

són *Joan, Josep, Baptista, Roc i Salvador*, i en les dones trobem *Magdalena, Dolors i Montserrat*.

Bessó, cal

És una casa de la travessia segona del Carrer Major. Al carrer de Sant Salvador també es recorda una casa amb aquest nom, que antigament havia estat *cal Roc*.

Bessó, el carrer del

És un altre nom que es dóna a *la Llaunera*.

Bessó, la font del

A la partida dels Rius.

Bessó, la mina del

A l'extrem de ponent i partint amb el terme d'Ulldemolins. Ja no s'explo-
ta. Era de plom. Els Bessó que donen nom a la mina no deuen ser el mateixos
que s'estaven a Vilanova.

Biern

Fins al final del segle XVIII, la documentació no comença, tímidament, a substituir la *B-* inicial per *V-*. Encara que la GEC hagués optat per *Viern*, decidim de no guiar-nos-hi. És la partida més oriental del terme, que parteix amb el de Vallclara i el de Prades per sol ixent. A ponent li queden els Cabaixals i Vall-
escura, i al nord, les Salanquetes; per la part de migdia té el bosc de la Vila i el barranc del Bosc de la Vila. Els únics olivers del terme de Vilanova eren a Biern. Tots els documents trobats fins al principi del segle XX, empen la grafia *Biern*, que és la que es correspon amb la pronúncia dels vilanovins enquestats.

«in parte vocata Biern confrontatum ab aquilone cum termino de Valleclara» (MN 1601, f. 32r); «loci de Vilanova [...] dictum lo Biern» (*Llib.* 1647, p. 279); «hasta la agua de Montagudell a donde linda con Biern» (*Capb.* 1789, p. 66); «en la partida llamada de Biern en termino de Vilanova parte plantada de olivos» (Test. 1865, 1869 -9-); «aquella pieza de tierra, partida de Biern, plantada de castaños» (Test. 1865, 1888, -57-); «en la partida Biern» i «Una pieza de tierra en la partida Biern» (*Exp. Consums* 1903); «Viern, Norte Término de Vallclara» i «Viern, Sur Término de Prades» (*Amill.* 1945, p. 38 i 105).

Biern, de

«Marti de Viern» (*Conf. Fadrins*, 1788); «Marti Espasa de Biern» (*Conf. Fadrins*, 1799, p. 13).

Era majoral dels fadrins de Vilanova. El renom amb la preposició potser indica que vivia a Biern.

Biern, el barranc de

El formen uns quants barrancs que es troben per allà a la font del «Clàudio»; un és el que baixa pels Castanyers de Prades i que es diu *de les Masies* (neix a les Masies, al terme de Prades). A mesura que baixa, se li ajunten, per l'esquerra, un que té l'origen sota un pla anomenat l'*Era de la Guineu*, tocant a la carretera de Prades, passat el coll dels Rius; després recull les aigües del barranc del Bosc de la Vila i del racó del Cabaixal, més avall del de Vallescura, que rep les que baixen de les Portelles, el salt de la Noguera i els Boixos i, finalment, les del racó el Vell, les Salanquetes i el comellar dels Esbarzers. Després, ja al terme de Vallclara, rep el nom de *barranc de Biern*.

«baja al barranco de Biern» (*Capb.* 1789, p. 113); «la Torra, Este Barranco de Viern» (*Amill.* 1945, p. 20).

Biern, cal

La casa era al mateix lloc on és ara *cal Mateu*, al carrer de Sant Salvador.

Biern, el camí de

El camí és el mateix de Vallescura, que també passa pels Cabaixals i, finalment, arriba a Biern. També es pot accedir a un sector d'aquesta partida per la carretera de Vallclara, passant per una pista que baixa a unes finques de la part solana de Biern. El camí de què parlen els documents, sembla, per les confrontacions, que és el que devia baixar per les Portelles.

«en lo terme de Vilanova devall la Capella de Sant Antoni [...] a mig dia ab lo camí que va a Biern» (MN 1692, p. 236); «devall la Capella de St. Antoni [...] a meridie cum via qua itur a Biern» (MN 1709, f. 74r); «La Torra, Este Barranco de Viern, Sur C° de Viern, Norte Término de Vallclara» (*Amill.* 1945, p. 202).

Biern, el corral de

El corral era al mas.

Biern, el mas de

«y habitans en lo mas dit de Biern de la parroquia de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1820, p. 279); «y natural de Agusti Amigó y de Geronima Amigó y Espasa conjuges naturals de la Espluga de Francoli del present Archebisbat, habitant emperó en lo mas dit de Biern terme del present poble» (*Bapt.* 1825, 1826, p. 5); «de Agusti Amigó pagés y de Maria Clarasó, conjuges,

naturals de la Espluga de Francoli pero habitant en lo mas de Biern, terme del present poble» (*Bapt.* 1825, 1831, p. 43); «de Ramon Casanoves y de Paula Carreres de la Espluga de Francoli naturals, y habitant en lo mas de biern» (*Bapt.* 1825, 1843, p. 115).

No se'n parla, però els informants diuen que no pot ser altre que el *del «Clàudio»*, on encara hi ha les restes d'un edifici de dues plantes, amb cups i tot. La seva època d'esplendor devia ser entre els segles XVIII i XIX, quan Biern era plantat de vinya, que és també quan estava habitat, segons la documentació. Sembla que totes dues famílies que el van habitar procedien de l'Espluga.

Biern el Vell

«in partita nominata Biern, dicta lo Biern Vell [...] ad ocasum cum itinere qua itur a Urgell» (*Llib.* 1647, p. 439-440); «una peça de terra herma [...] a la partida de Biern dit Biern lo Vell [...] a ponent ab lo camí que va a Urgell» (MN 1692, p. 148).

Sens dubte que aquesta peça de terra devia deixar el nom al *racó el Vell*, que és encarat a Biern i que, per la confrontació que dóna el document del camí d'Urgell, no és gens estrany que passés a ponent de l'esmentat racó. Com es veu en els documents, era partida de terra.

Bigues, la cova de les

És una balma encarada a migdia al mateix cingle de la serra de la Llena, tocant al camí de bast que porta al pla de la Galandana i a la Tossa.

V. t. **Cova de les B.*

Biondini

«de Vicents Biondini de Altea Provincia de Alicant» (*Bapt.* 1825, 1850, p. 153).

Encara que bategessin a l'Església de Vilanova, devien quedar-se poc temps a la vila.

Blai, cal

Una casa del carrer Major. Vora cal Ros.

Blanc

«José Blanc Bonet» (*Exp. Rús.* 1893).

Ja que apareix tan sols una vegada, es podria tractar d'un propietari d'alguna vila veïna que tingués terres al terme de Vilanova.

«Blanco», cal

Els informants més grans no poden recordar la ubicació de la casa. En canvi, sí que recorden la vinya de l'entrada següent.

«Blanco», la vinya del

És cap al sector del Maset, i hi passa el camí del Mas d'en Freixes.

Boïgues, les

S'anomena així un sector de territori entre el camí de les Deveses i les Comes d'en Vinyes. La documentació reitera que es tractava d'una partida de terra.

«in dicto termino Villenove Pratarum in parte vocata la Boiga» (MN 1601, f. 174v); «in parte vocata la boiga» (MN 1620, f. 138v); «la boiga ala partida dicta la Devesa» (*Llib.* 1647, p. 119); «a la partida de la Boiga» (MN 1692, p. 361); «a la partida de la Boiga» (MN 1709, f. 214r); «Bohigas», «Buhigas, Norte Cº de las Deveses» i «Bohigues, Oeste Cº de las Deveses» (*Amill.* 1945, p. 1, 25 i 65); «la Boïga» (Anguera 1987, p. 267).

Boixos, els

Terres amb abundància d'aquest arbust. Hom les situa més avall del salt de la Noguera, formant part del mateix barranc.

Boldú

«Maria Boldú» (*Bapt.* 1587, òbit, 21 desembre 1707); «Boldú Corbella Teresa» (*Cens Ele.* 1955).

La Maria Boldú de 1707 era filla del capità de cavalleria Dn. Francisco Boldú, habitant de Vilanova. La Teresa del 1955, que vivia al carrer de Sant Salvador, res podia tenir a veure amb els Boldú del segle XVIII.

Bomias

«Bomias Pérez Jesús» (*Cens Ele.* 1955).

Bonades, el comellar de

«a la pieza de tierra de Matheo Vea de Ulldemolins y toda sierra abajo hasta al fin o cabo del serraton vulgo comellar de Bonadas» (*Capb.* 1789, p. 113).

Bonanat, l'heretat d'en

«Mes diuen ha tres eretats en la villa e una altra de Codo que son desseretades co es la d'en Bonanat de Ulldemolins ell esta a Ulldemolins» (Sentència 1496).

Bonet

«Salvador Bonet Miró» (*Exp. Rús.* 1893).

Bonifaci, cal

V. *Pàmies, cal*.

Bonrepòs

V. **Coma de B.*

Boquer

«filla de Joseph boquer» (*Bapt.* 1587, 12 abril 1656); «Ramon Boqué Bellsells» (*Exp. Rús.* 1893).

És massa l'espai d'anys entre ambdues anotacions per a poder-hi establir algun vincle.

Borja, la

«una vinya a la borga» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «altre tros dit la borja» (MN 1692, p. 203); «la Borja» (Anguera 1987, p. 267).

A Ulldemolins es troba anotada a partir de 1448, però en un lloc tan allunyat del terme de Vilanova que és impossible que es tracti del mateix indret.

Borjabad

Respectem la terminació amb *-d*, perquè entenem que és un cognom d'origen foraster.

«Borjabad Garcia Juana» (Padró 2002).

Borjasses, les

Partida de terra situada a la frontera dels termes d'Albarca i Prades, entre el barranc del Badarrés i el camí de Cornudella. No es pot posar en dubte que «la Bergassa», de 1987, procedeix d'un error d'escrivà.

«in termino de Vilanova in partida nomjnata la Borgaça» (MN 1530); «in termino de Vilanova in parte vocata les Borgases als Segalars» (MN 1585); «in partida dicta les Borjasses» (*Llib.* 1647, p. 424); «a la partida de les Borjasses» (MN 1692, p. 129); «piezas de tierra llamadas la primera Borjasa situada en este termino» (Test. 1865, 1879 -36-); «Borjasas» (*Amill.* 1945, p. 31); «Borjases» (*Cad.* 1953); «la Bergassa» (Anguera 1987, p. 267).

Borjasses, el camí de les

«Plans, Norte C° de les Borjases», «Borjases, Este C° de les Borjases» i «Roquè- Sur C° de las Borjasas» (*Amill. 1945*, p. 24, 102 i 152).

Borjasses, la font de les

Pren el nom de la partida on és situada, però coneguda també per *del Catxet*. En aquest mateix indret, Mapa 1941 situa la font dels Segalassos. Les Borjasses i els Segalassos són indrets veïns.

Boronat

«fill de Joan Boronat y Maria Boronat y Sabate conyuges moliners habitants en lo moli de Alentorn» (*Bapt. 1753, 1801*, p. 176).

Els Boronat van batejar un fill el 1801, però devien estar-hi poc temps, ja que no s'ha trobat el llinatge en cap altra anotació documental.

Borres, cal

Una casa de la travessia de Sant Antoni.

Borrianes, les

Al terme de Prades, són una mica més enllà, en direcció sud, del Mas de Martins i el Mas del Nofre. Prop de la cota 1.013,2 m de Mapa 1995. Per la proximitat amb el terme, és un lloc prou conegut i anomenat per la gent de Vilanova. Amigó 1985, p. 67-70, en parla en el seu recull de Prades.

«in parte vocata Borriana» (MN 1681); «de ahí a la sierra dicha de Murriana y toda sierra abajo hasta el río de las Artigas» (*Capb. 1789*, p. 66).

Borrull

«Antonio Borrull Montlleó» (*Exp. Rús. 1893*); «Borrull Serra Isidro» (*Cens Ele. 1904*); «Pelagrin Borrull Vendrell» (*Cad. 1953*).

V. t. *Barrull*.

bosc

V. **Senyor, Vila*.

Bosc de la Vila, el barranc del

El barranc, no gaire llarg, és dins el mateix bosc; vessa les aigües al que baixa de les Masies (terme de Prades), i tots dos es troben amb el de Vallescúrra. El document de 1789 de l'entrada *Vila, el bosc de la* parla del bosc, però el

barranc a què fa referència deu ser el que, actualment, es coneix per *barranc de Biern* i també *dels Castanyers de Prades*.

Bosquet, el

Entre el Solà del Frare i el Puig. Forma part de la vessant sud-occidental del Puig; guaita cap als Rius i cap al Mas d'en Segarra, habitat principalment per les alzines. El «camí de Mas de Martins» a què es refereix *Amill. 1945* no pot ser altre que el *de Cucurulla*.

«Bosquet», «Bosquet, sur Rio Montsant» i «Bosquet, Oeste C° de Más de Martins» (*Amill. 1945*, p. 16, 85 i 172).

Bosquet, el corral del

És en aquest sector. Encara se'n poden veure les runes. Temps era temps, el Trones i el Saragata hi tancaven bestiar, i una nit un llop hi va entrar, els esgarrià el ramat i, al matí, trobaren una ovella morta i mig menjada.

Bosquet, la mina del

Era de baritina; fou explotada fa molts anys.

Botgetes, les

Prop de Biern i partint amb els Cabaixals, són sota el camí que baixa de Vallescura.

Bou, cal

És una casa vella del carrer Major, tocant a cal Mió.

«Bueno»

«Salvador bueno» (*Conf. Fadrins*, 1855).

«Bueno», cal

Al carrer de Sant Salvador, vora cal Marina. Un altre nom és també *cal Pau Gros*.

«Buenos Aires», el collet de

Abans d'arribar al collet de la Pinadeta; és per allí on, de la carretera de Prades, arrenca el pas de carro de Mas d'en Segarra. Indret elevat, sembla que tant el mestral com la tramuntana hi circulen amb tota impunitat. El nom està donat amb ironia, segons diuen els informants. Però no fóra estrany que procedís del terratinent que esmenta *Amill. 1945*. A Prades es parlava del *coll dels Bons Aires*, quan Ramon Amigó féu el recull, l'any

1985, p. 44; com que el situa al terme de Vilanova i a l'oest del coll de la Mola i el de Benages, es deu tractar del mateix indret que ara els vilanovins empren amb el genèric en diminutiu i en castellà. Un altre nom que alguns informants li donen és *collet de l'Arç*. *Amill. 1945* esmenta Bautista Besora Domènech «de Buenos Aires», no perquè fos d'aquella capital sinó perquè tenia terres en aquell sector.

«Besora Domènech Bautista, de Buenos Aires» (*Amill. 1945*, p. 172).

Buseu

«Buseu Viñas Jaime» (*Cens Ele. 1955*); «Buseu Angles Maria Isabel» (Padró 2002).

Cabaixal, el

Partida de terra entre Vallescura i Biern.
V. t. *Cavallsalt*.

«Cabaixals» i «Cabaixals, Norte C° de Villaescura» (*Amill. 1945*, p. 3 i 60).

Cabaixal, el racó del

El racó puja fins a la font de l'Agaús, tocant a la carretera de Prades.

Cabaler, cal

Una casa del carrer de la Font.

Cabrer

El llinatge comença a trobar-se anotat el 1840, amb el prenom *Teresa*. Un Josep Cabrer fou rector de Vilanova del final del segle XIX a principi del segle XX. Al començ de 1900, torna a aparèixer en un cens electoral, i perdura fins avui. El padró del 2002 anota el cognom —adulterat a *Cabré*— quatre vegades.

«Theresa Cabré y Joanpere» (*Bapt. 1825*, òbit, 2-12-1840, p. 83); «1899: Josep Cabrer, ecònom i més tard rector» (*Rubió*, p. 32); «Cabré Cardona José» (*Cens Ele. 1904*); «José Cabré Vilalta» (*Bapt. 1909*, 3-07-1913, p. 21); «Cabré Musté José» (*Cens Ele. 1910*); «Cabré Pocurull Rosa» (*Cens Ele. 1932*); «Cabré Vilalta José» (*Cens Ele. 1955*); «Cabre Muste Carles» i «Cabre Muste Maria Merce» (Padró 2002).

Cabrer, el barranc del

És a l'Obaga, al terme de la Pobla de Cérvoles. Hi passava el camí que, de Vilanova, portava cap a l'esmentada vila de les Garrigues.

Cabrer, la canal del

És una altra manera de conèixer el *barranc del Cabrer*.

cafè

V. «Anita», «Remigio», *Tea*, «Xito».

Caigudes

V. **Pedres C.*, **Roques C.*

calaixos

V. *Arelido*, *Pepet*.

Calvo

«Anton Calvo natural de la Poble de Monfumat» (*Bapt. 1825*, òbit, 25-9-1834, p. 39).

Els Calvo eren paletes i procedien de la Poble de Mafumat. El 1834 enteraven el seu fill de nou anys, que morí d'accident en caure-li damunt la paret de la pallissa de cal Sans i quedar colgat per les runes.

Cameta

«Salvador cameta» (*Conf. Fadrins*, 1882).

Cameta, cal

V. *Xon*.

Cameta, el corral del

Un corral de bestiar a la partida dels Rius, prop del coll dels Rius.

Cameta, el toll del

Al riu, sota el pla del Mercat. Bastant fondo; quan el riu s'estronca, el toll resta encara ple d'aigua.

camí

V. *Abellera, *Avellàs*, *Biern*, *Borjasses, *Closos*, **Coll dels Avellàs*, *Coma*, *Comellars, *Comes d'en Vinyes*, *Cornudella*, *Cornudella a Cervià*, *Cucurulla*, *Cups*, *Damunt la Vila, *Deveses*, *Eres, *Espluga*, *Estepar*, *Ferrana, *Fondo*, *Font*, **Font de l'Osona*, *Marradetes*, *Mas d'en Freixes*, *Mas d'en Porta*, *Mas d'en Segarra*, *Mas de Martins*, *Mas de Monner*, *Mataró*, *Molinets*, *Molins*, *Obacs*, *Obaga*, *Planes*, *Poble de Cérvoles*, *Portelles*, *Prades*, *Roques Caigudes, *Sant Antoni, *Sant Miquel de la Tosca*, *Soldevila, *Tossalades*, *Ulldemolins*, *Vallclara*, *Vallescura*, *Vell, *Vilosell*, *Vimbodí*.

Camí, el

«in termino de Vilanova vulgantor dictum lo Camí [...] ab ocase et aquilone cum itinere quo itur al Velusell» (*Llib.* 1647, p. 158); «Item lo tros dit lo Camí» (MN 1692, p. 203).

Si no era partida de terra devia ser un lloc d'anomenada pròxim al camí del Vilosell.

Camí del Molí, el

Partida als voltants del camí que porta al molí Cremat i al riu. Hom la ubica en el tram de camí entre l'Obac del Molí i el Fondo del Molí.

«a la partida de la Coma de les Vinyes [...] a sol ixent ab lo Camí que va als molins» (MN 1692, p. 291); «y de tremuntana con el Camino del Molí y parte con Franº Olivart» (MN 1760, 40r); «Una pieza de tierra en la partida Camí del Molí» (*Exp. Rús.* 1893); «al camí del Molí» (Anguera 1987, p. 267).

Camí del Molí, la mina del

Situada en aquesta partida, la mina era de baritina però, com totes les altres, ja no s'explota.

Camp de Poblet, el

Tocant a la vila per la banda de sol ixent. Ocupa una extensió que queda delimitada per la carretera de Vallclara amb Sant Antoni pel nord, per les Creus i les Portelles a l'est, i els Colomers al sud; és travessat per la carretera i el camí de Prades. Potser va ser per la seva situació geogràfica, que una part de les eres de la vila estiguessin ubicades en aquest indret. Ocupa la depressió que queda entre les muntanyes de Prades i la Llena, i és pas obligat del serè. Una bona part d'aquesta partida és ocupada pel camp de futbol. *Capb.* 1754 conté la confessió del marquès d'Olivart, d'una finca que tenia en aquest lloc, per la qual pagava sis sous cada any al monestir.

«trocium terre situm in termino de Villenove cum sua era et borgia afrontatum cum campo q(ue) vocat de poblet et cum romeo sans [...] cum via publica dels comellas» (*Llib.* 1433, f. 2v); «in parte dicta lo camp de poblet» (MN 1565, 21 setembre 1565); «in termino de Vilanova in parte dicta lo Camp de Poblet» (MN 1565, 21 setembre 1579); «vocatam lo Camp de Poblet citum in termino de Vilanova de Prades [...] quod confrontat a solis ortu cum itinere quo itur a prades ab aquilone cum itinere quo itur a Vilanova» (*Llib.* 1634, f. 77v); «en lo terme de Vilanova de Prades [...] anomenada lo Camp de Poblet [...] a sol ixent ab lo cami de Prades [...] a tremuntana ab lo cami de Sant Antoni» (*Capb.* 1754).

Camp de Poblet, el carrer del

No fa gaires anys que es donava aquest nom al tram de la carretera de Prades que travessa aquesta partida. L'únic edifici era el xalet del Baro. Actualment, a la part més propera a la vila hi ha el casal i el poliesportiu, que hi confronten per l'est.

V. t. *Baro, cal*.

càmping, el

Pròxim a la vila, ocupa bona part de la partida de les Ferranes. Es va construir durant els anys noranta.

canal

V. *Cabrer, Dugo, Fosca, Roja, Vall*.

Canaletes, les

Algú recorda haver sentit a dir que eren a Biern, al mateix lloc on també s'anomena la *canal Roja* i la *roca Roja*, que són el mateix.

Canalons, els

«in parte vocata los Canalons» (MN 1620, f. 234r); «en lo terme de Vilanova a la partida dita los canalons» (MN 1692, p. 198); «in partita dicta los Canalons» (MN 1709, f. 24r); «els canalons» (Anguera 1987, p. 267).

Les aportacions documentals no en faciliten la ubicació. Fa l'efecte que era partida de terra; si més no, era lloc d'anomenada.

Candela, cal

És una casa del carrer del Castell.

Canela

«Jaime Canela y Civit» (*Bapt.* 1852, 20-12-1872, p. 194).

El pare de Jaume era fuster i procedia de Savallà del Comtat.

Canetes, les

Situades cap a les Deveses, les Tossalades i el Mas d'en Porta. No es pot afirmar que el nom derivi de la mesura antiga, *cana*, que equivalia a vuit pams. Potser més aviat és parent de *canya*.

«in parte vocata les canetes» (MN 1620, f. 203v); «pecia terra dicta Les Canetes in partita de la Devesa [...] a meridie cum itinere del mas den porta» (*Llib.* 1647, p. 295); «les Canetes» (Anguera 1987, p. 267).

Canetes, la font de les

És en aquest mateix indret, vora el camí vell del Mas d'en Porta. Recorden el nom, però la font es va estroncar fa temps.

Cantó, del

«Franº Sans del Cantó» (MN 1762, f. 93r).

Canyelles

«José Cañelles Fortet» (*Exp. Rús.* 1893).

És probable que es tracti d'un terratinent d'alguna població veïna.

Capdevila

«Joan Capdevila» (*Bapt.* 1731, 12 gener 1752); «Paula Capdevila y Espasa» (*Bapt.* 1753, 24-3-1755, p. 2).

Els pares de Joan feien de moliners al molí de Prades.

Capellà, la vinya del

Nom que es dóna a una sola finca, a la partida de la Serra; ara és un coster obac d'avellaners, al sud de la carretera d'Ulldemolins i davant la cova del Castanyola.

Carner

«Carné Almenara Mercedes» (*Cens Ele.* 1945).

El 1945 era mestra de la vila.

carnisseria, la

«un pati de casa dit la Carniceria y demunt la Carniceria [...] que afronta per devant ab lo Carrer de part detrás ab lo forn de la Universitat [...] y del altre costat ab la plaça de dita vila» (MN 1692, p. 320); «locum de Vilanova dictum la Carniceria y demunt la Carniceria in calle Mayori [...] a parte ante cum Calle, a tergo, ab lo forn de la Universitat [...] et temdem ab alio latere cum Platea dicti loci» (MN 1709, f. 181r); «un pati nomenat La Carniceria [...] cituada dins lo present lloch en lo Carrer Major» (MN 1709, f. 198r).

La carnisseria, igual que el forn, era dins la Casa de la Vila.

Carnisseria, el carrer de la

«in dictus locum de Vilanova de Prades in parte vocata la plaça afrontata a parte ante cum vico de la carniceria [...] ab uno latere cum la plaça» (MN 1601, f. 335r).

Tenint en compte que la Plaça és davant de la Casa de la Vila, el carrer de la Carnisseria a què es refereix el document de 1601 es devia trobar no lluny d'aquesta. Si els documents de l'entrada anterior diuen que la carnisseria era, igual que el forn, a la Casa de la Vila, el carrer devia correspondre al que comunica el carrer Major amb la placeta.

Carpinel

«Fr° Carpinel» (*Bapt.* 1587, 28 desembre 1699).

Era un soldat de la companyia de Dn. Alonso de Escobar, residia a Vilanova, i amb la seva muller Lluïsa batejaven una filla al final del segle XVII.

Carraca, la

Al límit de terme amb Ulldemolins, al barranc dels Enllosats, prop d'allí on s'ajunten amb el terme d'Albarca. Hi ha les runes d'un corral de bestiar. Aquest sector també és conegut de la gent d'Ulldemolins.

carrer

V. *Alzina, *«*Arrabal*», *Bessó*, *Camp de Poblet*, *Carnisseria, *Carretera d'Ulldemolins*, *Castell*, *Catxot*, *Cementiri, *Closa*, *Cups*, *Dalt, *Dellà, *Era*, *Era del Miquel, *Església, *Fonecada*, *Font*, *Gori*, *Major*, *Mas de la Barra, *Nou*, *Poca Farina*, *Ponent, *Portal del Morer*, *Portalet*, *Portell, *Portelles*, *Racó, *Roques Caigudes, *Sant Antoni*, *Sant Josep*, *Sant Salvador*, *Ventureta.

Carrer¹

V. *Sòl del C.

Carrer²

«*Maria Carré y Vila*» (*Bapt.* 1825, 2-2-1840, p. 95); «*Ramon Carré y Vila*» (*Bapt.* 1825, 30-11-1841, p. 108); «*de Bonifaci Carré ferrer natural de Vinaixa [...] y de Theresa Vila*» (*Bapt.* 1825, 1844, p. 120); «*Isidro Carré y Vila*» (*Bapt.* 1825, 26-4-1848, p. 143); «*Pau Carré y Vila*» (*Bapt.* 1852, 27-8-1853, p. 20); «*Antonia Carré y Huguet*» (*Bapt.* 1852, 8-4-1874, p. 203); «*Antonio Carré Huguet*» (*Exp. Rús.* 1893); «*Carré Vila Francisco*» (*Cens Ele.* 1904).

Com que les anotacions són tan recents i, doncs, fetes per escrivans gens curosos amb la llengua, optem per regularitzar l'ortografia. Bonifaci Carré, que procedia de Vinaixa, a mitjan segle XIX es devia traslladar a Vilanova per fer de ferrer, i s'hi va casar. Tanmateix, sols el trobem anotat a Vilanova durant seixanta-quatre anys. Com a prenom masculins tenim *Bonifaci*, *Ramon*, *Isidre*, *Pau*, *Gaspar*, *Antoni* i *Francesc*; solament apareixen dues dones, *Maria* i *Antònia*.

Carrer, el

«un boci de terra del hort [...] a sol ixent ab lo Carrer», «de part devant ab lo Carrer, a part detras ab lo camí que passa demunt la vila», «ab lo Carrer» i «de part devant ab lo Carrer [...] a part detrás ab lo Cami que va a la font» (MN 1692, p. 169, 359, 463 i 539).

Sembla, pels documents, que unes vegades es refereixi al *carrer Major* i unes altres al *carrer dels Cups*. Tot i que es troba escrit amb majúscules, fa pensar que l'escrivà emprava el nom sols com a genèric.

Carrer, cal

Una casa del carrer de la Font.

Carrer de Baix, del

«Pere Espasa del carre de baix» (*Conf. Fadrins*, 1758).

Carrer de Sant Antoni, la font del

La font, amb abeurador, es féu quan van portar l'aigua a la vila; era arrambada a la Fonecada, per allà davant de cal Quelo; després la van arribar a treure.

Carrer de Sant Antoni, la travessia del

És un atzucac que, partint del carrer del mateix nom, en direcció sud, arriba fins a cal Ramonot.

«Travesia de la Calle de San Antonio, nº 8, espalda Oeste con la Calle Nueva» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 129).

Carrer de Sant Salvador, la font del

La font i l'abeurador es van construir tocant a cal Barrau, quan van dur l'aigua a la vila. Hi va ser durant uns quants anys, fins que la van treure.

Carrer de Sant Salvador, la travessia del

Surt del carrer Major, en direcció sud, fins a trobar el que ha de ser el carrer de l'Era. Fa uns quants anys, també era anomenada *carrer del Catxot*, ja que conduïa cap en aquest indret. Un altre nom que se li donà fou el de *carrer del Gori*, ja que hi vivia.

«Travesia San Salvador» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 48).

Carrer Major, les travessies del

Hi ha dos carrers amb aquesta retolació, la travessia primera i la travessia segona. Les dues arrenquen del carrer Major en direcció sud. La segona es

troba davant del Portalet i tocant al carrer de Sant Antoni, i és la que encara la gent més gran recorda com *la Llaunera*; en direcció a ponent va a trobar la primera, que és entre aquesta i la travessia de Sant Salvador. Les tres convergeixen davant del Catxot. Sembla que es reuniran per l'est amb el carrer de l'Era, que en un futur es vol obrir.

«Un corral de 4ª Clase en la Travesia de la calle Mayor sin numero» (*Exp. Rús.* 1893); «T. Mayor 4» (*Cens Ele.* 1910); «Travesia 2ª de la calle Mayor» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 89); «1ª Travesia de la Calle Mayor» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 107); «1ª T. Mayor, 2» i «2ª T. Mayor, 10» (*Cens Ele.* 1932).

carreró

V. *Cup.

Carreró, el

«a meridie ab lo carero et a circio ab lo cami que va a St. Miquel» (*Llib.* 1634, f. 84v); «cum vico maiore et a tergo cum lo carrero dels corrals» (*Llib.* 1647, p. 231); «el Carreró» (Anguera 1987, p. 270).

Carreró, del

«Fran(cis)co Vilalta del carrero» i «Pere Espasa del carrero» (*Conf. Fadrins*, 1781).

carretera

V. *Prades, Ulldemolins, Vallclara*.

Carretera d'Ulldemolins, el carrer de la

V. *Closa, el carrer de la*.

casa

V. *Comú.

Casa de la Vila, la

És al carrer Major. Al mateix lloc on era al segle XVII, època en què abrigava el forn i la carnisseria.

«ab alio cu(m) furno et domo Universitatis» (MN 1620, 16 maig 1624); «C/ San José nº 1, sur con la Casa Consistorial» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 72); «C/ Mayor nº 5, Casa Consistorial, Dcha. Este con la calle de San José» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 92).

casal, el

És el local on els vilanovins se solen reunir en els moments lúdics. El complex disposa de bar restaurant, piscines, pista de tennis i sales per a ball, teatre i exposicions. És situat al Camp de Poblet, entre la vila i l'ermita de Sant Antoni.

Casals

«Domingo Casals Magrané» (*Cad.* 1953).

Fa l'efecte que podria tractar-se d'un terratinent de Prades.

Casanoves

«Theresa Casanoves y Carreres» (*Bapt.* 1825, 24-3-1843, p. 115); «Ramon Casanovas y Alsina» (*Bapt.* 1852, 11-1-1857, p. 60); «Casanovas Alsina Antonio» (*Cens Ele.* 1904); «Jaime Casanovas Doménech» (*Bapt.* 1909, 9-07-1911, p. 11); «Casanovas Mirò Ramòn» (*Amill.* 1945, p. 38); «Regina Casanovas Besora» (*Cad.* 1953).

Aquest llinatge es va mantenir a la vila poc més d'un centenar d'anys, des de mitjan segle XIX fins a la meitat del segle XX.

Casaret

«Maria Casaret» (*Bapt.* 1731, òbit, 3 desembre 1750).

Era de Prades, però fou enterrada a Vilanova.

casino, el

Nom que es donava a una part de cal Català, al carrer Major. Segons contem, era una mena de lloc de refresc i d'esbarjo per als rics de la vila, durant els anys vint.

Casó, cal

Al carrer Nou. Al carrer de Sant Salvador també va existir una casa del mateix nom.

Casota, la

«un pati nomenat La Casota» (MN 1709, f. 201r).

Tenim una sola anotació documental, que fa impossible saber l'indret del poble on es trobava.

Castanyera, la

«in partita la devesa dictum la Castanyera» (*Llib.* 1647, p. 136).

Devia ser un lloc de la Devesa amb presència de castanyers.

castanyers

V. *Prades*.

Castanyers de Prades, el barranc dels

Té l'origen al nord-est del bosc de la Vila, al territori de Prades, i entra al terme de Vilanova, on, amb el barranc de Vallescura, forma el barranc de Biern.

Castanyola

V. *Pepa el C*.

Castanyola, cal

Al carrer Major.

Castanyola, la cova del

És una balma més aviat petita, a pocs metres damunt la carretera que porta a Ulldemolins. Fa anys que el reusenc doctor Salvador Vilaseca hi trobà restes de sílex. És en el sector de la serra de la Llena, a ponent de la cova del Quelo.

Castanyola, l'era del

A la partida de Mas d'en Freixes.

Castanyola, la punta del

És a la carena de la serra de la Llena, a la mateixa finca on hi ha la cova, però a la cota de 901 m.

Castell, el

No en queda cap evidència. És l'indret més enlairat del poble. A tocar de les últimes cases de l'extrem de ponent; al nord-oest té l'Abellera, a migdia el balç que guaita al barranc de la Coma, a orient les cases del carrer de Sant Salvador així com les de l'extrem oest d'aquest mateix carrer que anomenen *la Roca*.

Castell, del

«Josep Domenech del Castell» (*Conf. Fadrins*, 1803, p. 18); «Domènech, Josep (del castell)» (*Rubió*, p. 33).

Fou majoral de la confraria dels fadrins de Vilanova, el 1806.

Castell, el carrer del

Va de la plaça de l'Església i el carrer de Sant Salvador a l'inici del carrer de la Closa, que ja és carretera d'Ulldemolins. En direcció sud, en té un tros que arrenca de davant de l'hort de l'Abadia i per mitjà d'unes escales puja al castell. Tanmateix, el document de 1784 parla del «carrer que va de la Plaça al castell», malgrat que no li dóna el nom.

«del lugar de Villanueva de Prades, y calle nombrada que va de la Plaza al Castell» (MN 1784, f. 67v); «una casa en lo carrer del Castell» (Test. 1865, 1867 -6-); «casa sita en la calle del Castillo» (Test. 1865, 1896 -75-); «Castillo» (*Cens Ele.* 1904); «Plaza Iglesia, nº 3, Izquierda sur con la Calle del Castillo» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 106).

Castell, l'era del

És un pla al mateix lloc del castell que, quan encara es batia, feia aquesta funció.

Castell, els obacs del

«in loco vocato los ubachs confronta^a cum los ubachs del castell» (*Llib.* 1433, f. 5r).

Castell, la roca del

És elingle de conglomerat en el qual devien reposar els fonaments del castell. La gent de Vilanova, quan en parla, l'associa amb aquest indret.

«in parte vocata devall lo Castell dictam los Feixons [...] et tendem ab aquilone cum rupe del Castell» (*Llib.* 1647, p. 370); «a tremuntana ab la Roca del Castell» (MN 1692, p. 197-198); «in partita dicta la Coma dita la Cova [...] mediant lo Single de la Roca» (MN 1709, f. 298r).

Castell, el tros del

«in termino de Vilanova dictum lo tros del Castell [...] ab occidente ab lo Castell [...] ab aquilone ab lo cami de Ulldemolins» (MN 1565, 12 octubre 1587); «terre troceum [...] lo Castell» (*Llib.* 1634, f. 62r); «terre troceum dictum lo Castell in termino de Vilanova» (*Llib.* 1647, p. 395); «in termino de Vilanova dictum lo Castell quod confrontat [...] ab occidente cum via qua itur a la Coma [...] et tendem ab aquilone cum via de la Abellera» i «una peça de terra campa dita lo Castell [...] a ponent ab lo Cami de la Coma [...] y a tremuntana ab lo Cami que va a Ulldemolins» (MN 1692, p. 68 i 548); «dictam lo Castell [...] ab occidente cum via de la Coma [...] et ab aquilone cum via qua itur a Ulldemolins» (MN 1709, f. 343r).

La documentació deixa clar que, almenys fins al segle XVII, en duia el nom una finca entre les proximitats de l'Abellera i el camí que portava a la Coma.

Castellana, la

«la Castellana» (Anguera 1987, p. 267).

Castellona

Sector de territori de les Planes. És un alzinar a la riba esquerra del riu; allí a la vora també hi ha *el Roquer*.

Casú

«Teresa Casú Cabré» (*Cad.* 1953).

Català

«Carles Catalá» (*Bapt.* 1731, 27 desembre 1733); «Maria Catalá Josa» (*Bapt.* 1753, 6-4-1770, p. 45); «Juan Catala tambien regidor» (*Capb.* 1789, p. 110); «Joseph Catalá y Conesa» (*Bapt.* 1825, 26-11-1825, p. 3); «Anton Catalá y Sans» (*Bapt.* 1825, 5-3-1841, p. 103); «Jose Catala Argany» (*Bapt.* 1852, 17-9-1867, p. 156); «por la madrina Teresa Catalá» (*Bapt.* 1852, 1873, p. 198); «José Català Font» (*Exp. Rús.* 1893); «Catalá Sans Antonio» (*Cens Ele.* 1904); «Catalá Alsina Ramon» (*Cens Ele.* 1910); «Catalá Alsina Isabel» i «Catalá Alsina José» (*Cens Ele.* 1932); «Catalá Mestrich José» (*Cens Ele.* 1955); «José Catalá Alsina» (*Cad.* 1953).

El 1733 trobem la primera anotació amb el prenom *Carles*, i arriba sense interrupció fins al 1955. El prenom que més abunda és *Josep*, i també apareix *Joan*, *Vicenç*, *Ramon*, *Anton* i *Felip*. Entre les dones tenim *Maria*, *Josepa*, *Mercè*, *Teresa* i *Isabel*. El vilanoví Josep Català i Argany fou mestre a la Pobla de Cérvoles al final del segle XIX.

Català, cal

Al carrer Major, tocant a cal Xon. Antigament, havia estat *cal Sans*. Hi havia hagut molí d'oli; per darrere té sortida a la Llaunera. Una altra casa amb el mateix nom és al carrer de Sant Josep. Actualment, la del carrer Major s'ha transformat en una casa de colònies.

Català, el corral del

És a la feixa Grassa. Sota i a l'oest de l'era dels Graus. Un altre corral amb aquest nom era a la travessia segona del Carrer Major.

Català, l'era del

Cap a sol ixent de la vila, era on ara hi ha el casal.

Català, el molí del

Era d'oli accionat amb força animal, als baixos de cal Català del carrer Major.

Català, el pou del

Igual que els altres, és dins la casa, al carrer Major.

Catalana, la

Al terme de Prades, és l'indret des d'on els veïns de Vilanova s'abasten d'aigua potable, per mitjà d'un pou.

«situa en el termino de la Villa de Prades y Partida llamada la Catalana [...] y por cierto con el camino de la Catalana» (MN 1773, f. 57r); «el entreforch de los precitados dos rios que el uno viene de Prades i el otro de la Catalana» (*Capb.* 1789, p. 113); «otra en el termino de Prades llamada Catalana» (Test. 1865, 1895 -68-).

Catxet, cal

Al carrer de Sant Salvador. Abans havia estat *cal Viella*.

Catxet, la font del

Hom la recorda als Plans.

V. t. *Borjasses, la font de les*.

Catxet, el mas del

Un mapa del cadastre el situa a la partida dels Segalassos.

Catxot, el

Dins la vila, a la travessia de Sant Salvador (que algú també anomena *carrer del Gori*), és un forat on es llençaven aigües brutes, i també hi circulaven les de la pluja. Desguassa a l'indret anomenat *el Bassot*, i des d'aquí, al barranc de la Coma. En forma de túnel, hi pot passar ben bé un home.

Catxot, el carrer del

V. *Carrer de Sant Salvador, la travessia del*.

cau

V. *Ramonot*.

Caubet

«fill natural de Joseph Caubét Mestre de Cases de la Pobla de Mafumét, y de Francisca Sans de Puigdaufi conyuges» (*Bapt.* 1753, 1812, p. 241).

Devien fer poca estada a la vila.

Cavaller

«J(ose)ph Cavallé y Alentorn» (*Bapt. 1825*, 20-10-1849, p. 151); «Engracia Cavallé y Alentorn» (*Bapt. 1852*, 16-4-1852, p. 5); «Salvador Cavallé y Alentorn» (*Bapt. 1852*, 3-1-1857, p. 59); «José Cavallé y Mosté» (*Bapt. 1852*, 10-10-1881, p. 286); «Pedro Cavallé Olivé» (*Exp. Rús. 1893*); «Cavallé Musté Ramón» (*Amill. 1945*, p. 37).

Els Cavaller varen mantenir actiu el cognom a Vilanova durant un centenar d'anys. Els prenomes masculins són *Josep, Salvador, Pere* i *Ramon*. Els de les dones, *Rosa, Engràcia* i *Carme*.

Cavallsalt, el

«altre tros nomenat lo Cavallsalt» (MN 1692, p. 516); «al terme de Vilanova de Prades y Partida anomenada lo Caballsal» (MN 1784, f. 48r); «dicho de Banauges de donde se manifiesta el cavall salt» (*Capb. 1789*); «en lo lloch y partida lo Cavallsalt» (Escrip. 1850, 18-4); «en la partida anomenada del Caballsal» (Test. 1865, 1865 -2-); «la mitad de lo que actualmente es huerta del Cavall-sal» (Test. 1865, 1873 -22-); «el Cavallsalt» (Anguera 1987, p. 267).

El nom ha arribat als nostres dies transformat en *els Cabaixals* o *Cabai-xal*. Tota la documentació antiga que hem pogut examinar sempre parla de *Cavallsalt*.

cementiri

V. *Vell*.

cementiri, el

És tocant a l'ermita de Sant Antoni de Pàdua, per la paret de migdia; queda a orient del Camp de Poblet i guaitant a les Portelles. Sembla que fou benèit el 1897. La primera llei que, per millorar la salut pública, obligava a treure els cementiris dels nuclis urbans data del 1787; pel que es veu, a Vilanova van passar encara més d'un centenar d'anys abans de fer el nou fora vila.

«Afueras. Cementerio, nº 2. Cementerio de seiscientos sesenta y ocho metros, veinte centímetros cuadrados de superficie. Linda entrando por el frente Oeste con la Carretera de Vallclara. Izquierda Norte con la Hermita de Sn Antonio» (*Reg. Urb. 1919*, full núm. 195).

Cementiri, el carrer del

«del Cementerio» (Anguera 1987, p. 269).

Ningú no el recorda. Podria ser que es referís al fossar vell, que era vora l'Església. L'estudi de Pere Anguera se centra en el 1846, quan encara no s'havia traslladat.

Censal, cal

Al carrer que anomenen *del Catxot*, ara *travessia de Sant Salvador*. Una altra casa amb el mateix nom és al carrer Major, on havia estat *cal Castanyola*.

Censal, la font del

És una mica més avall de la Plana, cap a la banda esquerra del riu. Una altra també s'anomena als Obacs, abans d'arribar a la del Barrau, però no és gaire potent.

Cep, cal

Al carrer de Sant Antoni, vora cal Roquet. Al carrer de la Font, també hi havia hagut una casa amb el mateix nom.

Cerdà, l'heretat d'en

«Mes diuen ha tres eretats en la villa [...] altra d'en G[uille]m Cerda es sen anat a Pena Freta» (Sentència 1496).

Cervia

V. *Cornudella a C.*

Cérvoles

V. *Pobla de C.*

Cid

«José Cid Solé» (*Cad.* 1953).

cingle

V. **Cova de les Bigues, Maleno, Penalta.*

Ció, ca la

Forma abreujada de *Consolació* o potser *Concepció*.

V. t. *Marian.*

Cirera, cal

Algú recorda el nom de la casa al carrer de Sant Salvador, entre cal Catxet i cal Baro.

Cirera, la font del

La font és a les Borjasses. Neix l'aigua al peu d'un marge, i no és cabalosa però sí constant.

Cisera, cal

Potser la paraula era derivada del substantiu *cisa*; el dret de cisa era un tribut sobre certs articles. La casa és al carrer de Sant Salvador, tocant a cal Maleno.

Cisera, l'era del

Al mateix indret on s'anomena el *pla del Cisera*.

Cisera, el pla del

El pla toca al camí de la Devesa, per allà a les Sorts. És una finca de la partida del Pla que agafa el nom del propietari.

Cisterer

«Pere Cisteré» (*Bapt.* 1731, òbit, 28 novembre 1743).

Pere era pagès i procedia de Maials, però fou enterrat al fossar de Vilanova.

Ciuraneta

«Ramon Ciuraneta» (*Bapt.* 1825, òbit, 1838, p. 72).

Conservem la C- inicial, en lloc de la S- que hi convindria, per respectar l'ortografia de l'hàpax. En Ramon de 1838 era de Bellaguarda.

Ciudadilla, de

«Joanet de Ciudadilla» (*Vilanova*, p. 76).

Sembla que féu de forner de Vilanova després d'en Gori.

«Clàudio», cal

És al carrer Major. Abans era *cal* «*Gaietano*».

«Clàudio», el corral del

Dins la vila, cap a la Llaunera. Abans havia estat el *corral d'en Viles*.

«Clàudio», l'era del

A la partida del Camp de Poblet.

«Clàudio», la font del

A la partida de Biern. Bastant cabalosa; l'aigua es recull en una bassa i rega un hort.

«Clàudio», el mas del

És el mateix que també es diu *de Biern*, i es troba en terreny de cal «Clàudio».

«Clàudio», el molí (o els molins) del

Són dos molins. Baixant pel riu són molt més avall del molí del Comarsa. Un, a la dreta, és davant del clot del Manrell i el pla del Mercat; en queden les ruïnes, però es veu la bassa i part de l'edifici. Els informants diuen que els féu construir el marquès d'Olivart; després van pertànyer al Lledó i, finalment, al «Clàudio». L'aigua d'aquest molí es reaprofitava vessant-la en una presa que tenia el sobreexidor vers una séquia que, per l'esquerra del riu, la conduïa cap a la bassa de l'altre, situat uns cinc-cents metres més avall. A aquest últim molí també se li dona el nom de *molí Cremat*, a causa de l'incendi que el va destruir.

Clos, el

«patium quod dicitur lo clos» (MN 1543, 25 novembre 1559).

Era un pati de dins el poble, però l'únic document que en parla no en dona la localització.

Closa, la

És sortint del poble en direcció a Ulldemolins, tocant a les mateixes cases. Els més grans també donen aquest nom a una petita balma tocant a la carretera d'Ulldemolins, que es troba a cinquanta metres sortint del poble, i on, abans que els esbarzers se la fessin seva, els veïns anaven a prendre el sol, a jugar al boli, etc. Servia de lloc d'esbarjo arrecerat. Fa l'efecte que el nom ha quedat en un sector de terra per on sortia de la vila el camí d'Ulldemolins, i que probablement es devia tancar. Segons el document de 1893, era partida de terra; si no fos que nosaltres o l'escrivà l'haguéssim confós amb *els Closos*.

«Una pieza de tierra en la partida Closes de cabida un jornal» (*Exp. Rús.* 1893).

Closa, el carrer de la

No fa gaires anys s'anomenava *carrer de la Carretera d'Ulldemolins*. És la carretera d'Ulldemolins que, a partir del carrer del Castell, sortint de la vila, es dirigeix cap a la balmeta encarada a sud i tocant a la mateixa carretera, que els vilatans anomenen *la Closa*. Hi ha un sol edifici: el xalet de la Maria Manteta.

Closa, la plaça de la

És al costat est de l'església. Abans era el cementiri Vell. Per la banda nord-est li passa el camí dels Cups. Quan es construï, es van traslladar les restes que encara hi quedaven del fossar vell cap al de Sant Antoni.

Closos, els

La partida queda al sud de la font Vella, amb els Planots a orient; a migdia li queda el Mataró i, a ponent, el Fondo del Molí.

«Una pieza de tierra en la partida Closos, compuesta de sembradura y yermo» (*Exp. Rús.* 1893); «els Closos» (Anguera 1987, p. 267).

Closos, el barranc dels

«Planots- Este Barranco dels Closos» i «Barranco dels Closos, Planots al Sur» (*Amill.* 1945, p. 42 i 118).

Closos, el camí dels

És el mateix que també porta al Mataró. Encara s'hi pot transitar a peu; passada la Font Vella, marxa a l'esquerra del que va cap al riu i puja entre els Colomers i les Creuetes per dirigir-se vers aquesta partida. Actualment, també s'hi va per un pas de carro que, per damunt de la Costa, marxa a la dreta de la carretera de Prades.

«Closos, Norte Cº dels Closos» (*Amill.* 1945, p. 40).

Closos, el collet dels

A ponent del Colomer, hi passa el camí que porta a la part solana del Mataró. D'aquest lloc també continua un camí de bast cap al coll del Pubill i cap a Cucurulla.

clot

V. *Manrell*.

Clots, els

Partida de terra situada al sud del camí de Vallclara i del racó del Peret. A sol ixent té la Torre; al sud, les Portelles, i a ponent parteix amb el Coscoll i les Ferranes.

«pieza de tierra en el termino de Vilanova de Prades partida Clots» (Escrip. 1954); «els Clots» (Anguera 1987, p. 267).

Codo

«afrontat ab oriente cu(m) grabiele codo» (MN 1543, 24 octubre 1549); «gabrielli Codo» (MN 1565, 7 novembre 1567); «fil den pere Codo» (*Bapt.*

1587, 10 setembre 1587); «francesch Codo natural del Bosquet parroquia de Monreal» i «Catharina Codona vidua relictæ honr Q^o Petri Codo agrtor. Villenovæ pratarum» (MN 1601, f. 186r i 413r); «confronta ab oriente ad Petro Codo» (MN 1632, f. 2r).

Potser era paraula aguda: *Codó*. Segons Sentència 1496, persones que duïen aquest llinatge tenien terres a Vilanova l'any 1496. El tornem a trobar a partir del 1549 amb el prenom *Grabiel*, *Pere* i *Francesc*; però no va més enllà de la primera meitat del segle XVII.

Còdol, el

Els informadors de més edat recorden sentir-lo anomenar en el sector de territori entre el Mas d'en Freixes i el Mas de Monner, però se'ls en fa impossible la ubicació exacta.

«al codol» (Anguera 1987, p. 267).

Cogulla, cal

Al carrer del Portell.

Coix, el

«Joan Vilalta lo Coix» (*Bapt.* 1753, 1755, p. 4).

Coixet

«Francisco Coixet» (*Conf. Fadrins*, 1876).

Coixet, cal

És un altre nom de *ca la Roseta*, al carrer de Sant Antoni.

coll

V. *Avellàs*, *Benages, *Comellar d'en Berga*, *Marradetes*, *Mola*, *Pons*, *Pu-bill*, *Puig*, *Quelo*, *Ramonot*, *Rius*, *Tronc*, *Vilanova.

Coll d'en Folc, el

Queda al damunt del camí de Vallescura, entre els Colomers i la Costa. Per les anotacions documentals fa l'efecte que devia ser partida de terra.

«uns pomes al coll del folc» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «vocata lo Coll den folch» (MN 1620, f. 137r); «in parte vocata del coll den folch confrontat ab ortum cum vico de Valls cura [...] ab ocasum cum vico de Prades» (MN 1632, f. 12v); «in partita dicta lo Coll den Folch» (*Llib.* 1647, p. 276); «lo Coll den folch» (MN 1692, p. 203); «Coll d'en Folch, Este C^o de

Prades» i «Coll d'en Folch, Sur Cº de Prades» (*Amill.* 1945, p. 42 i 166); «el coll d'en Folc» (Anguera 1987, p. 267).

Coll dels Avellàs, el camí del

«cum via quo itur a la Ubaga al Coll del Abellá» (MN 1709, f. 252r); «Camino del Coll del Abelló» i «Solans, Sur Cº del Coll de Abella» (*Amill.* 1945, p. 1 i 132).

La documentació deixa ben clar que el camí que portava cap en un sector de l'Obaga passava pel coll dels Avellàs.

collet

V. Arç, «Buenos Aires», *Closos, Pinadeta*.

Colom

«1948: Josep Colom Rovira, ecònom» (*Rubió*, p. 32).

Colomer, el

És un tossal que dona nom a un sector de terra que s'estén al sud i a orient de la Font Vella. Mapa 1995 l'amida en 1.012,2 m. Al cim i al sud d'aquesta partida hi ha el Planot.

«loci de Vilanova in parte vocata lo Colomer» (MN 1620, f. 55v); «Colomè» i «Colomè, Oeste Cº de Cornudella» (*Amill.* 1945, p. 48 i 58).

Colomer, la mina del

És una mina per a aigua, que es va engrandir poc o molt al temps de fer-hi el dipòsit que regula l'aigua potable de la vila. Tot i que encara raja, actualment la major part de l'aigua que circula per les canonades de la vila ve de la Catalana, del terme de Prades.

Colomina

«Ramón Colomina Monné» (*Bapt.* 1909, 1-09-1927, p. 105).

El pare era de Penàguila (Alcoià) i la mare de Benissanet. Accidentalment, es trobaven a Vilanova, on van batejar en Ramon.

Coma, la

Partida de terra delimitada per una part pel barranc del mateix nom. Se l'anomena a partir dels Albes, barranc avall fins al Mas d'en Porta. La primera anotació documental, quan parla del *molí*, segurament es vol referir a terres properes a un molí que, naturalment, havia de ser al riu i no pas al barranc de la Coma.

«les terres de la coma i moli» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «in termino de Vilanova de Prades in parte vocata la Coma» i «in parte vocata la Coma et afrontat [...] ab ocasum cum torrente sine agua» (MN 1601, f. 138v i 162r); «un tros de terra dit la Coma» (MN 1692, p. 23); «in partita dicta La Coma» (MN 1709, f. 293r); «la viña vieja del Aubach, en la partida de la Coma» (Test. 1865, 1886 -54-); «en la partida llamada la Coma» (Test. 1865, 1902 -96-).

Coma, el barranc de la

Neix per allà on ara hi ha el casal i el poliesportiu amb la piscina. Segueix en direcció a ponent per sota el penya-segat on s'aguanten les cases de la vila, i s'enfonsa fortament. Passa després pels Albes en direcció a Mas d'en Fontana, on fa un gir de noranta graus, i després va a trobar-se amb el riu dins la partida del Mas d'en Porta.

Coma, el camí de la

Actualment, el camí per accedir a la partida de terra és una pista que parteix de la carretera d'Ulldemolins una vegada passat el coll d'en Tronc. Baixa fent diferents marrades fins al fons del barranc. Antigament, segons els documents, passava per migdia de l'Abellera.

«in parte vocata la bellera [...] a meridie cum itinere quo itur a la Coma» (*Llib.* 1634, f. 32r).

Coma de Bonrepòs, la

«in parte vocata La Coma de bon repos» (MN 1692, p. 25).

Una sola anotació en el document de 1692, podria fer pensar que es tractés d'un lloc fora terme; si no fos que les confrontacions que dóna de la peça de terra en qüestió, totes són de veïns de Vilanova, i fa pensar en alguna finca del barranc de la Coma. Encara que el document digui «bon repos», es devia referir a *Bonrepòs*, el monestir cistercenc femení, del Priorat, del qual la hisenda devia ser tributària. Fou suprimit el 1473.

Coma de Prades, la

Partida situada a l'inici del barranc del Mataró, a la seva part obaga. La travessa el pas de carro del Mas d'en Segarra. Són unes terres més aviat planes plantades d'avellaners, castanyers i en part ermes. A sol ixent parteixen amb la Pinadeta. Al segle XVII, la Casa de la Vila hi tenia propietats. No hem vist cap document que faci pensar que altres temps hagués pertangut a la vila veïna.

«altre a coma de Prades» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «un tros de terra nomenat la Coma de Prades» (MN 1565, 11 gener 1583); «in parte vocata Coma de Prades [...] ab ocasu cu(m) terris universitatis de Vilanova» (MN

1601, f. 50r); «in parte vocata Coma de Prades» (MN 1620, f. 259v); «a la partida dita la Coma de Prades» (MN 1692, p. 200); «in partita dicta la Coma de Prades» (MN 1709, f. 26r); «Coma de Prades» (*Cad.* 1953).

Coma de les Vinyes, el coster de la

«in parte vocata lo Coster de la Coma de les Vinyes» (MN 1620, f. 258r).

No podem afirmar que fos partida de terra; devia ser tan sols un sector d'anomenada de la partida dita *Coma de les Vinyes*, un nom modernament modificat a *Comes d'en Vinyes*, que és com l'hem entrat.

Coma del Puig, la

«in parte vocata la coma del Puig» (MN 1601, f. 32r).

Ja no s'anomena, però devia ser una de les fondalades que el Puig té als seus entorns.

Coma dels Noguers, la

«la coma dels nogues» (*Llib.* 1549).

Ara només es parla dels *Noguers*. Sembla que era el mateix indret.

Comarsa, cal

És un nom més antic de *cal Molí*, al carrer Nou. Fou el propietari del molí que porta el seu nom.

Comarsa, el molí del

A la dreta del riu, d'on recollia l'aigua per mitjà d'una presa i la conduïa al llarg d'una séquia d'alguns centenars de metres cap en una bassa avui convertida en feixa d'hort. És cap a les terres del Mas d'en Segarra, quan aquestes s'acosten al riu. És el més ben conservat, i l'últim en què la gent de més edat encara ha vist moldre. Actualment, pertany a cal Molí. Mapa 1995 li atorga el nom de *molí de la Vila*, tot i que és el més allunyat de Vilanova. Podria ser el mateix que Salvador Palau, en el seu treball, anomena «molí de Prades».

V. t. *Prades, el molí de*.

Comella

«de Jaume Comella y Gomá mestre de cases, y de Maria Comella y Vila natural de la ciutat de Vich y domiciliats a Poboleda Priorat de Cartoixa y vuy habitants en Vilanova de Prades los dos conyuges» (*Bapt.* 1753, 1774, p. 64).

Batejaven el seu fill Anton el 17 d'octubre del 1774, a l'església parroquial de Vilanova.

comellar

V. **Bonades, Esbarzers, Parets.*

Comellar d'en Berga, el

La partida és prop de la partió amb el terme de Vallclara i el del Vilosell. Les aportacions documentals confirmen que el camí de Vallclara passava per aquestes terres.

«en la partida del Comellar den Berga [...] ab ocasu, cum itinere quo itur a Vallclara» (*Llib.* 1647, p. 438); «en lo terme de Vilanova de Prades en la partida del Comellar den berga [...] la qual afronta a ponent ab lo camí de Vallclara» (MN 1692, p. 145).

Comellar d'en Berga, el coll del

A la partida anomenada abans. Al coll, situat a l'indret on es passa a l'altra banda de la Llena, el camí del Vilosell se separa del de Vallclara per prendre una direcció oposada que, transitant per l'Obaga, arribarà fins al Vilosell.

Comellar de les Sorts, el

Partida situada entre les Sorts i el Rajolar.

Comellar del Roquer, el

«in parte vocata lo comellar del Roquer [...] ab aquilone cum fluvio sive riu» (MN 1620, f. 220r).

Pel que diu aquest document, interpretem que era el nom d'una partida de terra. Devia ser un fragment dels Comellars.

Comellars, els

Partida que per orient parteix amb l'Abellera, la Closa i els Solans. Els Basals i els cingles de la Penalta li queden al nord; a ponent, les Solanes i, al sud, el barranc de la Coma. El coll d'en Tronc es troba dins d'aquesta partida. Abans el camí d'Ulldemolins passava per aquest territori, i avui hi passa la carretera.

«lo qual tros es anomenat lo comellar [...] a migorn en lo camí de Vulldemolins» (MN 1543, 1 febrer 1560); «los comellars» (MN 1543, Test. 29 juliol 1638); «in parte vocata los Comellars confrontatum [...] a meridie cu(m) itinere que itur a Ulldemolins» (MN 1601, f. 370v); «vocatium los Comellas» (*Llib.* 1647, p. 237); «els Comellars» (Anguera 1987, p. 267).

Comellars, el camí dels

«afrontatur cum campo q(ue) vocat d(e) poblet [...] cum via publica d(e)ls comellas» (*Llib.* 1433, f. 2v).

Comes d'en Vinyes, les

Aquesta partida és a la part solana del Fondo del Molí. Per la part del nord toca a les Sorts, al camí de les Deveses i als Obacs; cap a ponent té les Deveses; al sud té el Solà del Molí, i a sol ixent, el camí de Cornudella-Albarca i les Creuetes. La vinya i sembradura de 1911 que esmenta el document avui ja s'han convertit en avellaners, però sens dubte que la vinya havia de ser antigament el conreu predominant. Ara ho diuen així, però en la documentació trobem insistentment la *Coma de les Vinyes*. La substitució de *les* per *d'en* no s'ha trobat fins a començament del segle xx, i el pas del singular, *la Coma*, al plural, *les Comes*, fins força més tard. Per altra banda, el cognom *Vinyes*, que justificaria l'article personal, no s'ha vist en cap època.

V. t. **Sort de les C. d'en V.*

«in termino de Vilanova [...] in parte vocata la Coma de les vinyes afrontatur [...] a meridie cum la serra dels Crosos ab occidente cum iter quo itur al moli» (*Llib.* 1549); «en la partida nomenada la Coma de les Vinyes» (MN 1565, 23 desembre 1579); «in parte vocata la Coma de les Vinyes [...] et confrontat a solis ortum cu(m) lo camí de Albarca» (MN 1601, f. 160r); «in parte vocata La Coma de les Vinyes» (MN 1620, f. 177r); «in partita de la coma de les vinyes vocata la Sort [...] a ortu cum itinere quo itur als molins» i «vocata la Coma de les Vinyes [...] ad ortum cum via p(ublica) quo itur als molins» (*Llib.* 1647, p. 27 i 241); «in partita dicta la Coma de les Vinyes» (MN 1709, f. 159r); «Una pieza de tierra llamada Coma den Viñes compuesta de viña y sembradura» (*Exp. Consums* 1903); «les Comes d'en Vinyes» (Anguera 1987, p. 267).

Comes d'en Vinyes, el camí de les

És el mateix que porta al riu del Molí i que passa per la Font Vella, però que molt abans d'arribar al riu passa per la partida de les Comes d'en Vinyes.

Comú, casa del

«del Comun» (Anguera 1987, p. 269).

Conesa

Actualment, quatre persones porten el cognom a la vila. En Pere Conesa, que fou enterrat a Vilanova el 1642, era de Prades. Entre els prenom masculins més emprats tenim *Salvador*, *Anton*, *Domènec*, *Isidre*, *Ramon*, *Miquel*, *Bonaventura* i *Lluís*. Entre els prenom femenins apareix *Apolònia* i *Engràcia*, a mitjan segle xix, i més tard, *Carme*, *Eugènia* i *Victòria*.

«Petrus Conesa de Prades» (*Bapt.* 1587, òbit, 7 setembre 1642); «Domingo Conesa Martorell» (*Bapt.* 1753, 28-9-1780, p. 87); «de Salvador Conesa pastor» (*Bapt.* 1825, 1846, p. 130); «Apolonia Conesa y Sans» (*Bapt.* 1825,

14-8-1847, p. 140); «Bonaventura Conesa y Lladó» (*Bapt. 1852*, 22-7-1869, p. 172); «Conesa Sans Antonio» (*Cens Ele. 1904*); «Conesa Miró Salvador» (*Cens Ele. 1910*); «Conesa Borrul Salvador» (*Cens Ele. 1945*); «Conesa Espasa Lluís» i «Conesa París Victoria» (Padró 2002).

Conesa, cal

És al carrer de Sant Salvador.

Conesa, l'olla del

Era un alambí per a fabricar aiguardent.

Conillera

«Pedro Conillera Vilalta» (*Bapt. 1909*, 31-01-1914, p. 23); «Cunillera Bole-da Pedro» (*Cens Ele. 1932*).

Segons *Anuario*, tom III, p. 4597, Pedro Cunillera tenia carnisseria a la vila, el 1936-1937.

Consal, cal

Al carrer Nou. Sembla que procedeix de «*Gonçal*» / «*Gonzalo*».

Consal, la font del

A les Planes, no lluny del molí; l'aigua surt d'una mina.

Consal, el molí del

A les Planes, ja no en queda més que un forat que diuen que era el cacau. Després d'aquest i seguint riu avall ja no n'hi ha cap més dins el terme. També solen anomenar-lo *de la Rata*. Deu ser el mateix que s'anomena *d'en Porta* i *del Ventrades*, segons Manel Civera i els alumnes de 1976-1977. V. *Vilanova*, 1976, p. 40.

Cooperativa, la

Als anys setanta la seu era al casino, una dependència de cal Català, al carrer Major, i els magatzems eren al pati de cal Pepet. En fou president Josep Pàmies i vocals, Antoni Musté i Josep Cabrer.

Corba, la roca¹

És un altre nom per a designar *la Roca* del carrer de Sant Salvador, com confirma el document.

«corraló o casa de la Roca corva» (Test. 1865, 1873 -20-).

Corba, la roca²

«in terminum de Valle Clara et iterum transit recte ad Rocha Corba et ascendit recte ad podium qui est subtus Monte Agudello» (*Cartas*, gener de 1175); «baja al barranco de Biern y subiendo a la Peña Corva va derecho al Collado nombrado de Pons» (*Capb.* 1789, p. 113).

Els documents del 1175 i 1789 es refereixen a la partió amb el terme de Vallclara, cap al sector de Biern, on els informants situen la roca Roja i la canal Roja. De la partida de la Costa, tocant a la carretera de Prades, es veu perfectament que la part més alta del cingle referit descriu una corba en direcció nord.

Corbella

«Anton Corbella ferrer de l'Albi» (*Bapt.* 1753, p. 273); «Pau Corbella pages» (*Bapt.* 1825, òbit, 1845, p. 99).

Anton va fer de padrí en un bateig de Vilanova, al segle XVIII.

Cornet

«Joan Cornet y Vilalta» (*Bapt.* 1825, òbit, 30-3-1849, p. 114).

Era de Vinaixa. Fou afusellat per Pila, cap dels matiners, al terme de Vilanova.

Cornudella, el camí de

És el mateix que, del poble, va cap a la font Vella, baixa pel Fondo del Molí, travessa el riu i deixa a l'esquerra el camí que va a Mas de Martins, travessa el barranc de l'Anover i, passant per les Borjasses, surt del territori de Vilanova per la fita de tres termes; o sigui, allí on s'ajunten el terme de Vilanova, el de Cornudella (Albarca) i el de Prades. En temps passats, va ser un camí important que comunicava la gent de les dues viles. Alguns avis encara recorden haver-lo usat per anar a moldre blat al molí d'en Salvat, després de la guerra, quan els molins de Vilanova ja no funcionaven.

«Sorts. Cº de Cornudella al Este» (*Amill.* 1945, p. 7).

Cornudella a Cervià, el camí de

Passava per l'extrem occidental de terme, partint amb el d'Ulldemolins. Dels Segalassos anava per la Carraca, baixava per les mines del Bessó, travessava el riu i pujava cap al mas del Moliner, després passava a l'altra banda de la serra de la Llena, per la canal d'en Vall i, Garrigues enllà, es dirigia a Cervià.

corral

V. *Alzina, Anover, Bernat, Biern, Bosquet, Cameta, Català, «Clàudio», Cuca, Espasa, Lledó, Mano, Mas d'en Porta, Miquel, Miró, Nou, Pau Sans, «Perindo», Quelo, Ruau, Tomasa, Ventrades.*

Corral, el pla del

S'anomena així un sector del Mas de Monner. S'hi veuen encara les ruïnes del corral del Ruau.

corrals

V. *Abelló, Macià, Peret, Sans.*

Corrent, cal

A la travessia segona del Carrer Major.

Cos

«Cos Deu Rosa» (*Cens Ele.* 1932); «Rosa Cos Deu» (*Cad.* 1953).

Coscoll, el

Indret que pertany a una sola finca situada entre el racó del Peret i les Ferranes.

costa

V. *Anover, Grevolar, Guixera.*

Costa, la

Terreny amb un fort pendent que s'estén entre Vallescura i la carretera de Prades; és partida de terra, ara plena de pins rojalets i castanyers. Per la banda de ponent té les Creus.

«Costes, Norte C° de Villaescura, Sur C° de Prades» (*Amill.* 1945, p. 59).

coster

V. **Coma de les Vinyes, «Fiero», *Miranda.*

Coster de la Font de n'Argany, el

«una plantada de castanyers a la partida del Coster de la font den Argany» (MN 1730, p. 22); «a la partida del Coster de la Font den Argany ço p(er) millor dir a la Coma [...] a mig dia amb lo serrall i camí de la Devesa» (Test. 1700, 6 gener 1731).

Segons la documentació, l'esmentat *Coster* era partida de terra, situada a la vessant nord del barranc de la Coma, o sigui, als Obacs. També per la documentació sabem que la font era a la part obaga del barranc de la Coma.

V. t. **Argany, la font de n'*.

Costeta, la¹

És un tros de carrer ara retolat *de Sant Josep*, que puja en direcció nord del carrer Major, entre cal Macià i cal Roseta. A la part esquerra pujant, se li ajunten perpendicularment el carrer de Sant Josep, que, en direcció a ponent, va a trobar la placeta, i un altre carrer també en la mateixa direcció i estret com l'anterior, que la gent anomena *de les Portelles* (pel que sembla, perquè les cases del carrer de Sant Josep i la placeta, per la seva part de darrere, tenen unes petites portes que donen en aquest carrer). Al final de la Costeta i pujant a la dreta hi havia cal Pera; també una mena de pas, potser particular, que de vegades sembla que es tancava, donava accés als Oms, un sector de damunt de les Ferranes.

«un patio para fabricar casa sito en el presente lugar y a la parte llamada La Costeta» (MN 1775, f. 19v).

Costeta, la²

«terre troceum vocata la costeta [...] ab oriente cum itinere generali» (*Llib.* 1634, f. 6r); «petiam terre dictam la Costeta plantada de castanyers [...] a la partida dels aubacs [...] a meridie cum via quo itur a la Devesa, ab aquilone ab lo barranc de la Coma» (*Llib.* 1647, p. 305).

Els Obacs ocupen bona part de la vessant esquerra del barranc de la Coma amb fort pendent. Potser no era partida de terra, i tan sols lloc d'anomenada.

«Cotxon», cal

Al carrer de Sant Antoni. Hi havia hagut un corral amb aquest nom al carrer Nou, i també una casa al carrer de la Font.

«Cotxon», la font del

Els més vells la recorden a la vinya Gran.

Cotxonet

«Ramon Vilalta Aixalá (Cochonet)» (*Cad.* 1953).

cova

V. *Abelló, Bigues, Castanyola, Home Fe, Mano, Maria Ferrera, Pallissa, *Parissa, Perepeix, Quelo, Salanquetes, *Serra.*

Cova, la

Quan hom en parla, hom es refereix a la *cova de l'Abelló*, a les Solanes. Segons els documents, fou partida de terra.

«in termino dicti loci de Vilanova [...] dicta La Cova» (*Llib.* 1647, p. 295); «a la partida dita La Cova al camí qui va a Ulldemolins [...] a tremuntana ab la serra de la Pobla» (MN 1730, p. 8); «la cova» (Anguera 1987, p. 267).

Cova de les Bigues, el cingle de la

«ab lo single de la cova de les Bigues» (MN 1692, p. 27).

coveta

V. *Feliu*.

Coveta, la

Amb aquest nom la gent es refereix a la *coveta del Feliu*, a ponent del coll d'en Tronc.

«la coveta» (Anguera 1987, p. 267).

Coveta del Feliu, la drecera de la

La drecera escurçava una mica l'antic camí veïnal d'Ulldemolins, passava per davant la balma i en prenia el nom.

Cremat, el molí

És el més pròxim a Vilanova, al capdavall del Fondo del Molí, però a l'altra banda del riu. També és anomenat *del Lledó i de la Vila*. Igual que l'altre molí del «Clàudio», va pertànyer al marquès d'Olivart. Al final del segle XIX es va cremar. Rumors populars diuen que fou el mateix amo qui hi féu calar foc, per cobrar l'assegurança. Per la seva situació, no ha de fer estrany que hagués estat el *molí de la Vila*, així com també que hagués donat el nom de *riu del Molí*, tal com en parlen Manel Civera i els alumnes de 1976-1977. Aquest és el que rebia l'aigua que ja havia fet servir l'altre molí, situat a la dreta, uns cinc-cents metres més amunt.

Creu, la

Partida de terra situada al principi del barranc de Vallescura, pròxima de la vila i també del camí de Prades, a tocar del camí de Vallescura.

«una hera [...] nomenat La Creu [...] a ponent ab lo camí de Prades» (MN 1620 bis, 2-12-1621); «in parte vocata La Creu [...] ab ocasu cum itinere quo itur a Prades [...] a meridie cum itinere de les portales» (*Llib.* 1634, f. 45v); «Creus, sur C° de Villaeseura, Oeste C° de Prades» (*Amill.* 1945, p. 75).

Creu del Solà, el freginal de la

«vocatium lo farreginal de la Creu del Colar [...] ad ocasum et aquilone cum via publica» (MN 1620, f. 276v); «lo fareginal de la creu del çola» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638).

No sembla que amb el nom es designés una partida de terra. La via pública del primer document devia ser el camí de Prades, que, quan arribava per allà al Camp de Poblet, es desdoblava amb un braç per entrar a Vilanova i l'altre per anar cap al Vilosell. És raonable que en aquesta cruïlla hi hagués una creu de terme.

Creueta, la

Algú recorda aquest nom, per allà damunt del camí del Mataró. Per la proximitat amb la partida de l'entrada següent, es podria tractar d'una finca particularitzada però de la mateixa partida.

«in parte vocata Los Crosos, dicta La Creueta [...] a ocasum cum via quo itur al mas den Segarra» (*Llib.* 1647, p. 360); «la Creueta» (Anguera 1987, p. 267).

Creuetes, les

Passades les Sorts, aquesta partida és al sud-est del camí del Fondo del Molí. Parteix a migdia amb l'Obac del Molí. El camí vell dels Closos i del Mataró passen pel nord-est d'aquesta partida. La documentació és en singular; però, per les confrontacions que dona, es tracta del mateix lloc.

Creus, l'era de les

Situada a la partida de la Creu. Algunes vegades per referir-se a la partida els informants empren el plural, sobretot quan parlen del conjunt de finques de l'esmentada partida. L'era és la mateixa que també es diu *del Tea*.

Cristina

V. *Ton de la C*.

Cristina, cal

Forma part de la placeta, tocant a cal Miró.

Cristina, la font del

És a les Deveses.

Cristina, el pla del

V. *Galandana, el pla de la*.

Crivillé

«Franº Crivillé Nebot» (*Exp. Rús.* 1893); «Crivillé Roigé Mariano» (*Amill.* 1945, p. 46).

Eren terratinents d'Ulldemolins.

Crosos, els

«in parte dicta los crossos afrontatur [...] et cum trocio de la vila» (MN 1543, 1 març 1561); «terre troceum dictum los Crosos» (*Llib.* 1647, p. 235); «in parte vocata Los Crosos [...] a oasum cum via quo itur al mas den Segarra» (*Llib.* 1647, p. 360); «Item altre tros als Crosos» (MN 1692, p. 203); «los crosos» (Anguera 1987, p. 268).

La documentació antiga sempre parla de *crosos*. Es devia tractar d'una zona d'extracció de mineral a cel obert. Els informants recorden haver sentit dir que se n'extreia barita. Antigament, hi circulava el camí del Mas d'en Segarra. Sens dubte que es tracta del mateix lloc on avui s'anomenen *els Closos*.

Cuca

V. *Sebastià el C.*

Cuca, cal

És al carrer de Sant Salvador. Un renom més antic és *ca la Vicenta*. Amb el mateix nom es coneixia una casa a la travessia de Sant Antoni, que antigament havia estat *cal «Xito»*.

Cuca, el corral del

Ubicat cap al Solà del Molí. Era de bestiar i encara se'n poden veure les parets de pedra.

Cucurulla, la

És al terme de Prades i partint amb el de Vilanova, per allí on s'ajunten el barranc dels Rius i el dels Molinets, una reunió que dona naixement al riu que Mapa 1995 anomena *Montsant*, i el mapa cadastral també *de Montsant* (o *de Prades*). Els vilanovins, quan parlen d'aquesta partida, ho fan sense l'article, que apareix majoritàriament a la documentació. Ramon Amigó, en el recull de Prades, també anota el nom amb l'article. A Vilanova sembla que sigui un nom modern, ja que la documentació no permet anar més endarrere del 1945.

«Cucurulla», «Cucurula, Sur i Oeste Termino de Prades» i «Cucurulla, Sur Rio Montsant» (*Amill.* 1945, p. 13, 103 i 126).

Cucurulla, el camí de

El camí és el mateix que el *del Mataró*, que després passa pel coll del Pu-bill i va cap a Cucurulla. El pas de carro de Mas d'en Segarra també hi porta.

«Clot de Manrell, Norte C° de la Cucurulla» i «Mas d'en Segarra, Oeste C° de Cucurulla» (*Amill. 1945*, p. 42 i 141); «E. Camino Cucurulla» (*Cad. 1953*).

Cugat

«1808: Francesc Cugat, rector» (*Rubió*, p. 32).

Cup, el carreró del

«Callejón del Cup» (*Anguera 1987*, p. 270).

cups

V. *Mano*.

Cups, els

També anomenats *cups del Mano*. Són uns cups de vi que hi ha en un carrer que, de la plaça del costat de l'església, o sigui, la plaça de la Closa, va al carrer de Sant Josep, en el tros anomenat també *la Costeta*; els cups són a l'extrem més pròxim a la plaça esmentada, tocant per sol ixent amb el camí dels Cups, que puja als Solans, i que antigament anava a Sant Miquel de la Tosca. En aquest indret, als segles XVI i XVII, devia tancar la vila el portal del Morer. Últimament, sembla que han donat nom al carrer que tant anomenen *de les Portelles* com *dels Cups*.

Cups, el camí dels

És el que va prendre el nom dels *cups del Mano*. Surt de la vila per vora l'Església, passa per la plaça de la Closa i puja en direcció nord cap als Solans. Empedrat, anava cap a la cova de les Bigues i a la carena de la Llena. Segons el document de 1919-1920, també rebia aquest nom el que, del final de la Costeta (que en aquest cas és el carrer de Sant Josep), va a trobar la plaça de la Closa; és lògic, doncs, quan encara no existia l'esmentada plaça, que un accés fos per aquest carrer al qual els vilanovins han donat diversos noms, al llarg del temps: *dels Cups*, *de Dalt* i *de les Portelles*.

«Calle San José, Oeste con el Camino dels Cups» (*Reg. Urb. 1919*, full núm. 71).

Cups, el carrer dels

V. *Portelles*, *el carrer de les*.

Cuqueta, cal

Al carrer de Sant Salvador.

V. t. *Marina*.

Curull, la punta del

Cota a la serra de la Llena amb una alçària de 1.023 m; per tant, n'és el cim. A orient, té la Tossa, tan sols dos metres inferior i, seguint la carena cap a ponent, la Penalta, amb 1.015 m.

Cutull, cal

Al carrer del Portell.

Dalmau

«Andreu Dalmau y Fortuny» (*Bapt.* 1852, 16-2-1870, p. 174); «Juan Dalmau Borrás», «Franº Dalmau Domenech» i «José Dalmau Franquet» (*Exp. Rús.* 1893) «Dalmau Domenech Teresa» i «Dalmau Vidal Maria» (*Cens Ele.* 1932).

El pare d'Andreu, Joan Dalmau, feia de cirurgia a Vilanova el 1870, i procedia de la Riera.

Dalt, el carrer de

«domu(m) sitam intro dictu(m) locu(m) de Vilanova confrontatu(m) aparte ante cu(m) itinere maiori, aparte post cum lo carrer de dalt» (MN 1620 bis, 1 abril 1627); «de Dalt» (Anguera 1987, p. 269).

Es deu referir al *carrer dels Cups*.

Damunt la Vila

«cituat en lo terme de Vilanova damunt la vila» (MN 1692, p. 410); «in parte vocata damunt la Vila [...] a meridie cum itinere dicto lo Cami de damunt la Vila» (MN 1709, f. 232r).

Potser no era partida de terra, però ho sembla, i ho afirma el document de 1709. Va donar nom al camí de l'entrada següent.

V. t. **Feixons D. la V.*

Damunt la Vila, el camí de

«a mig dia ab lo Cami dit damunt la Vila y a tremuntana ab terres de la Rectoria», «a tremuntana ab lo Cami de demunt la Vila» i «damunt la vila [...] a ponent ab lo Cami que va a Sant Miquel a mig dia ab lo Cami dit damunt la vila y a tremuntana ab terres de la Rectoria del present lloch» (MN 1692, p. 410, 450 i 493); «de part devant ab lo Carrer, a part detrás ab lo camí que passa demunt la Vila» (MN 1709, f. 212r).

Damunt Sant Antoni, el

«i partida llamada lo Demunt Sant Antoni [...] a poniente con el camino que va al referido lugar del Vilusell» (MN 1781, f. 72r); «Partida llamada lo demunt St. Antoni [...] a poniente con el camino del Vilusell» (MN 1784, f. 30r); «demun San Antonio» (Anguera 1987, p. 268).

Davall Sant Antoni

«devall San Antoni» (Anguera 1987, p. 268).

Dellà, el carrer

«in parte vocata lo carrer dellá» i «in parte vocata lo Carrer dellá» (MN 1620, f. 232r i 226r).

Els documents demostren que al segle XVII era prou anomenat; tanmateix, no en donen la localització.

Deu, la pedra de les

És un tros de cingle de la Llena, per allà damunt de la Torre. Els pagesos la feien servir de rellotge.

Devesa

V. *Pla de la D.

Devesada, la

«la Devesada» (Anguera 1987, p. 268).

Deveses, les

Partida situada entre el Fondo del Molí, les Sorts i el Pla, al sud-est, i els Obacs i el barranc de la Coma, al nord; queden les Tossalades i les Micadelles a ponent. Són uns plans ocupats amb conreus d'ametllers i avellaners, en terra de llicorella. Per designar la partida ara majoritàriament s'empren el plural, tot i que els documents usen el singular. Un sector és conegut per la *Devesa del Marina*.

«in partita de la Devesa [...] ab aquilone cum via qua itur a les Tosalades» (*Llib.* 1647, p. 228); «Item la feixa de la devesa» (MN 1692, p. 203); «in parte vocata la Devesa» (MN 1709, f. 37r); «a la partida dita la Devesa» (Test. 1700, 4 juny 1777); «en el termino de Vilanova de Prades titulada Devesa» (Test. 1865, 1895 -68); «conocida con el nombre de la Davesa» (Test. 1865, 1901 -92-); «Una pieza de tierra en la partida Devesa» (*Exp. Consums* 1903).

Deveses, el camí de les

El camí que porta a la partida és el que, després de passar per la font Vella, uns dos-cents metres més enllà, se separa a la dreta del camí que va cap al Fondo del Molí i, travessant el Pla vora les Sorts, va pel sud dels Obacs a les Deveses.

«una sorteta cami de la Devesa» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «a mig dia ab lo Cami de la Devesa» (MN 1692, p. 476); «cum itinere quo itur a la Devesa» (MN 1709, f. 120r); «Aubachs, Sur C° de las Devesas» (*Amill.* 1945, p. 29); «N. Camino Devesas» (*Cad.* 1953).

Do, el

«Joan Vilalta dit lo Dó» (Test. 1700, 22 maig 1755).

Fa l'efecte que el renom podria venir d'una reducció del prenom *Salvador* i, en aquest cas, caldria haver escrit *Dor*.

Dolorettes, ca la

Una casa de la travessia del Carrer de Sant Salvador.

Domènec

Llinatge força abundant ja a partir dels documents més antics. Actualment, porten el cognom vuit persones, segons el padró del 2002. Abans del segle XIX, els prenom masculins que més dominen són *Antoni*, *Bernat*, *Marià*, *Joan*, *Salvador*, *Mateu*, *Pau*, *Francesc* i també *Josep*. Les dones porten noms com *Maria* i *Florentina*. A partir del 1800, en els homes trobem: *Josep*, *Anton*, *Caietà*, *Pere*, *Jaume*, *Ramon*, *Francesc* i *Enric*. Les dones solen portar *Maria*, *Úrsula*, *Elvira*, *Trinitat*, *Guadalupe*, *Casilda*, *Antònia*, *Teresa*, *Maria del Pilar*, *Maria Montserrat* i *Mireia*. Entre el oficis, a part de pagès, hi ha paletes i serrallers.

«filla de Bernat Domenech» (*Bapt.* 1587, 7 gener 1666); «Marianus Domenech» (*Llib.* 1647, p. 361); «francisco Domenech» (*Bapt.* 1731, 8 novembre 1732); «Florentina Domenech y Cuadrat» (*Bapt.* 1753, 30-3-1757, p. 7); «Domingo Domenech viudo pages del lloch de Vilanova de Prades» (MN 1762, f. 68v); «Florentina Domenech Miró, filla de Salvador, pages de Vilanova de Prades» (*Invent.* 16.4.1784, p. 220); «Jose Domenech sindaco procurador general» (*Capb.* 1789, p. 110); «de Cayetano Domenech Pages» (*Bapt.* 1825, 1827, p. 12); «Salvador Domenech, serrallér natural del present poble» (*Bapt.* 1825, 1834, p. 65); «Ursula Domenech y Montlleó» (*Bapt.* 1852, 11-1-1852, p. 1); «1893: Enric Domènech, rector» (*Rubió*, p. 32); «Domenech Balsells Jose» (*Cens Ele.* 1904); «Domenech Dalmau Cayetano» (*Cens Ele.* 1932); «Domenech Carré Jaime» (*Cens Ele.* 1945); «Jaime Domenech Vilalta» (*Cad.* 1953); «Domènech Martorell Casilda» (*Cens*

Ele. 1955); «Domenech Balsells Teresa», «Domenech Martorell Jaume» i «Domenech Oller Mireia» (Padró 2002).

Domènec, el mas d'en

«e mes en lo mas den Antoni domenech sempre hi estan huns o altres pero ell no es home Villa nova sino de Vildemolins» (Sentència 1496).

A l'enquesta de 1496, el mas és situat dins el terme de Vilanova, tot i que, tal com afirma el document, els propietaris eren d'Ulldemolins.

Domenge, el mas del

«vidit [...] en lo mas del Domege fer abitatio abans de la guera» i «E lo mas del Domenge ell no·y ha vist estar nengu ha hoyt dir que abans de la guera hi estaven» (Sentència 1496).

Domingo

«Bta. Domingo Dalmau» (*Exp. Rús.* 1893).

dreuera

V. *Coveta del Felu, Quelo.*

Duc

V. **Font d'en D.*

Dugo, la canal del

Al sector de Biern, va de sota la carretera de Vallclara al fons del barranc, prop d'allí on hi ha la bassa que proveeix d'aigua aquesta població, i una mica més avall de l'Estret. Conten que, temps era temps, abans que la filloxera fes estralls, estaven plantant de vinya aquesta canal, i les sobres de la vianda que els treballadors deixaven per terra, l'endemà, quan hi tornaven, havien desaparegut. Intrigats, hi pararen una trampa i hi van enxampar un dugo. A partir d'aleshores li van dir la *canal del Dugo*. *Dugo* en aquest cas equival a *duc*, el rapinyaire nocturn.

Eimeric

«ego Eymerich de Vilanova, et uxor mea Eliscen, et ego A. et G. fratris Eimerici» (*Cartulari*, doc. 155, any 1199).

Eixalà

V. *Aixalà.*

Eixut, el barranc de l'

«Barranc de l'Eixut» (TOPO/CB, terme núm. 16, p. 9).

El nom del barranc ressona encara per les orelles dels vilanovins de més edat, però no saben on ubicar-lo.

Engràcia, ca l'

Al carrer Major, vora cal Català. Un corral amb aquest nom és a la travessia del Carrer de Sant Antoni.

Engràcia, l'era de l'

Com moltes de les eres pròximes a la vila, es trobava al Camp de Poblet.

Enllosats, el barranc dels

És a l'extrem occidental del terme. El seu vessant esquerre parteix amb el terme d'Ulldemolins. Troba el riu uns tres-cents metres abans de la boca de la mina del Bessó. Per aquell sector, hi ha el mas del Povals, de terratinents d'Ulldemolins, però en terme de Vilanova.

Entreforc, l'

«hasta encontrarse los dos rios vulgarmente nombrados el entreforch de los precitados dos rios que el uno viene de Prades i el otro de la Catalana, i de alli se unen y de cuyo parage sube toda sierra arriba de Borriana y Re-boller» (*Capb.* 1789, p. 113).

El document, del segle XVIII, descriu el lloc on s'ajunten el barranc dels Rius i el dels Molinets.

era

V. *Abelló, Baro, Castanyola, Castell, Català, Cisera, «Clàudio», Creus, Engràcia, Fuster, Graus, Guineu, Macià, Mano, Mateu, Miquel, Miró, Peret, Roc, Sans, Tea.*

Era

V. **Freginal de l'E.*

Era, l'

«cerca de los muros de la mencionada villa de Villanueva de Prades y parage nombrado La Hera y fraginal de Olivart» (MN 1781, f. 69v); «La Hera y freginal de Olivart [...] a poniente a la parte de la Calle» (MN 1785, f. 7r); «l'Era» (Anguera 1987, p. 268).

Devia ser una era de dimensions considerables, a la partida dels Freginals.

Era, el carrer de l'

S'ha obert molt recentment i encara no està acabat. Del carrer de la Font ha d'arribar fins a la travessia del Carrer de Sant Salvador; per la seva part de septentrió partirà amb al carrer Nou i les dues travessies del Carrer Major. És a l'indret on hi havia l'era del Miquel.

Era, la parada de l'

«una feixeta de terra dita la parada del hera cituada an lo terme de Vilanova demunt la vila que afronta [...] a ponent ab lo Camí que va a la farrana» (MN 1692, p. 356); «dita La Parada de la hera [...] a ponent ab lo camí que va a la Farrana» (MN 1709, f. 210r).

Partint amb el camí de la Ferrana, es devia tractar d'un tros de terra prop d'una de les eres de damunt la vila.

Era, el trosset de l'

«trocium vocatum lo trocet de la hera [...] et ab aquilone cu(m) itinere quo itur a Prades» (MN 1601, f. 148r); «lo troset de la Hera» (Test. 1601, 5 gener 1693).

El trosset era a tocar d'alguna de les moltes eres que hi havia al Camp de Poblet, vora el camí de Prades.

Era del Miquel, el carrer de l'

«un patio sito en dicho lugar y calle del era del Miguel» (Escrip. 1867).

Es podria referir a un pas que hi havia al carrer de la Llaunera en direcció est, pel qual s'accedia a l'esmentada era. Però també podria ser el *carrer de l'«Arrabal»* o *de la Font*.

Erassa, l'

«in parte dicta la erasa [...] a ponente cum via qua itur a la font» (MN 1565, 17 gener 1565).

Amb una sola anotació documental, no podem afirmar que fos partida de terra. El lloc era a sol ixent de l'antic camí de la Font.

Eres, el camí de les

«et ab aquilone cu(m) via publica qua itur de Vilanova ales heres» (MN 1620 bis, 6 gener 1631).

Havent-hi tanta concentració d'eres al Camp de Poblet, no seria estrany que s'hagués donat aquest nom al camí que també duia a l'ermita de Sant Antoni.

Eretes, les

«Item un tros de terra dit les heretes» (MN 1692, p. 203); «les Eretes» (Anguera 1987, p. 268).

Tros de terra entre l'Abellera i els Albes. Hom recorda haver-hi vist tres o quatre eres on batien.

ermita

V. *Sant Antoni*.

Esbarzers, el comellar dels

És un barranc que hi ha entre el salt de la Noguera i els Boixos, que li queden al sud, i el racó el Vell, al nord; com els altres dos, circula de ponent a orient, i va a trobar el barranc de Biern, junt amb aquest últim, prop de l'Estret.

Esbrassat, l'

«lo Esbrassát de Vilanova» (*Val. 1817*).

Devia tenir terres a l'Albi, ja que el document de 1817 l'esmenta a l'apartat dels terratinents d'altres poblacions.

Escaleta, de l'

«Jaume Alsina de la Escaleta» (*Conf. S. S., 1726*).

Escoda

«testes sunt Petro Scoda [...] agricultor loci de Vilanova» (MN 1601, f. 49r); «Pere Scoda pages de Vilanova» (Test. 1601, 25 abril 1624).

Escoles, les

D'ençà que l'ensenyament primari s'ha concentrat a l'Espluga de Franco-lí, l'edifici de les Escoles de Vilanova ha deixat de fer aquest servei, però se'l continua anomenant. És al carrer de Sant Antoni, als Freginals. Ara s'hi fan activitats diverses de caràcter cultural, de tant en tant.

Escuder

«Petri escud(e)rj de villa nova de prades» (*Llib. 1332, f. 32v*); «Bartolino scud(e)rj h(abi)tator d(e) villa nova d(e) prades» i «nos Bertolj(n)o scud(e)rj e paschasio scud(e)ri filio eius T(er)minj d(e) villa nova d(e) prad(e)s» (*Llib. 1348, f. 81r i 90v*); «Escude Jesus Anna» (Padró 2002).

Escuder, el mas de n'

V. *Porta, el mas d'en*.

Església, l'

Dedicada a Sant Salvador, és a la part alta de la vila, en un pla que s'estén des d'on s'acaba la pujada que ve del carrer Major fins davant de l'abadia, en què torna a baixar cap a la Closa i la carretera d'Ulldemolins. El 1771 els jurats de Vilanova feien poders davant el notari Salvador Alba i Molins per a l'arrendament de l'obra de l'església actual. Segons una nota històrica que figura darrere uns goigs en honor del patró de l'Església i que signa Josep Sans i Alentorn, es començava a pintar el 1827, o sigui, cinquanta-sis anys més tard des que ja devia estar acabada i coberta. No hi ha dubte que n'hi havia una altra; la documentació examinada esmenta la *plaça de l'Església* el 1647, però ja devia existir des de bastant més temps endarrere. A més, un manual notarial de 1682 dona notícia que l'any 1700, Diego Muñoz de Argos i Pedro S. de Quintana, mestres de fer campanes de la província de Burgos, feien nova la campana major, que es devia col·locar encara a l'església vella. Un testament de 1741 esmenta que l'església tenia l'altar major, l'altar de Maria Santíssima del Roser, l'altar de Sant Isidre patró dels pagesos, l'altar del Sant Cristó i l'altar de les Ànimes.

Església, el carrer de l'

«a parte post cum via quo itur ad Ecclesiam» i «a parte ante cum itinere quo itur ad Ecclesiam Parroquiale» (*Llib.* 1647, p. 422 i 448); «in dictu(m) locum de Vilanova in vico quo itur ad Ecclessiam: que confrontat a parte ante cum dicto vico a tergo cum muro dicti loci [...] ab aquilone cum platea dicti loci coram Ecclesia», «de part devant ab lo Carrer de part detrás ab lo camí que va a la Iglesia [...] de altra part ab la plaça y camí que va a la Iglesia» i «devant ab lo Carrer que va a la Iglesia» (MN 1692, p. 104, 127 i 556); «en la calle llamada de la Iglesia» (MN 1773, f. 55v).

La documentació unes vegades parla de *camí* i unes altres, de *carrer*, i no queda clar que es refereixi al mateix lloc, però per les confrontacions que dona es deu tractar del tros de pendent que va del carrer Major a la plaça de l'Església, tal com ja s'esmenta en l'entrada anterior.

Església, el pla de l'

El pla és davant mateix de l'església, i de vegades serveix de mercat a les parades de roba que vénen a la vila.

Església, la plaça de l'

És l'espai que queda entre el carrer del Castell i abans que comenci a baixar vers el carrer Major. És el mateix indret que el pla de l'Església. S'utilitzen els dos noms. El document del 1647 parla del *camí*, però es deu referir al tros de carrer que va del carrer Major al pla, i el mur del portal a què es refereix no pot ser altre que el portal del Morer, del segle XVII.

«in platea coram Ecclesia qu(o) confrontat a parte ante cum via quo itur ad Ecclesiam: a tergo cum muro del Portal» (*Llib.* 1647, p. 407); «P. Iglesia 2» (*Cens Ele.* 1910); «Plaza de la Iglesia» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 25); «Pl. Iglesia, 3» (*Cens Ele.* 1932); «Plaza Iglesia, 2» (*Cens Ele.* 1955).

Espà

«cum maria spa» (*Llib.* 1433, f. 5r); «p. spa loci de vilanova de prades» (*Llib.* 1445, f. 6r).

V. t. *Aspa*.

Espardenyer, l'

«Juan Sans Aspardeñe» (*Conf. Fadrins*, 1869); «Joan Peirí (a) l'Esparde-nyer» (Rovira G. 2001, p. 113).

V. t. **Peirí*.

Espardenyer, ca l'

És una casa del carrer de la Font.

Espasa

És un dels llinatges més abundants al llarg dels cinc-cents anys en què apareix documentat. Això ha fet que surtin uns quants renoms com *de menys dies*, *major*, *Janet*, *de Mitjavila* i *del Portal*. En el padró del 2002, vint persones porten el cognom. Els prenomes d'home que més s'han vist anotats són: *Nicolau*, *Salvador*, *Antoni*, *Macià*, *Mateu*, *Marc*, *Isidre*, *Miquel*, *Ramon*, *Joan*, *Josep*, *Sebastià*, *Felip*, *Jaume*, *Albert*, *Eusebi* i *Pere*. Els prenomes de dones: *Caterina*, *Colombina*, *Paula*, *Antònia*, *Maria*, *Magdalena*, *Feliciania*, *Dorotea*, *Afortunada*, *Carme*, «*Anita*» i *Assumpció*. En els documents més antics, la grafia emprada és *Spasa*, tot i que algunes vegades també s'observa *Aspasa*. Francisca Espasa era llevadora de la vila el 1855. Joan Espasa Llavèria, que vivia a la travessia de San Antoni, núm. 10, era xofer, l'any 1932.

«affrontat ex una parte in terra Bernardi de Espaza» (*Cartulari*, doc. 155, any 1199); «Salvatore Spasa Rector villa nova pratarj» (*Llib.* 1493, f. 11v); «Mossèn Salvador Spasa rector» (*Fog.* 1497); «anthonjo spasa minorj dje» (MN 1543, 18 març 1544); «Matheu Spasa major» (Test. 1601, 28 juny 1629); «Macia Espasa» (Test. 1700, 29 setembre 1707); «Joan Espasa mestre de cases» (*Bapt.* 1753, p. 26); «Francisco Espasa del present poble de Vilanova Moliner del Molí de Prades» (*Bapt.* 1753, 1767, p. 36); «Joan Espasa de Vilanova de Prades Batlle general del dit comptat» (*Capb.* 1789, comptes de censals de 1663, p. 7); «Anton Espasa y Llorach» (*Bapt.* 1852, 15-7-1852, p. 7); «Jaime Espasa Cañellas» (*Exp. Rús.* 1893); «Espasa Tarragó José»

(*Cens Ele.* 1904); «Jaime Espasa Pagés» (*Bapt.* 1909, 3-06-1912, p. 15); «Espasa Vilá Ramon» (*Cens Ele.* 1910); «Espasa Espasa Dorotea» (*Cens Ele.* 1932); «Espasa Llaveria Juan» (*Cens Ele.* 1945); «Francisco Espasa Font» (*Cad.* 1953); «Espasa Miró María» (*Cens Ele.* 1955); «Espasa Treig Pere» (Padró 2002).

Espasa, ca l'

Al carrer del Portell. Temps endarrere havia estat *cal Quelo*.

Espasa, el corral de l'

Dins la vila, davall de cal Ruau, al carrer del Portalet. Abans era de cal Sans. Hi havia també premsa i cups.

Espasa, el mas de n'

«lo mas d'en Nicolau Spassa» i «en lo mas d'en Nicolau Espassa van e venen pero may no'ls hi'a vista fer habitacio continua de la guerra enca. Habans de la guera ha hoyt dir que'y estaven» (Sentència 1496).

El document no en permet la localització.

Espenador, l'

«lespenado» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638).

Devia ser un lloc d'anomenada a la vora d'alguna timba o un fort pendent.

Espluga, el camí de l'

Encara que no ho diguin, sempre es refereixen a l'Espluga de Francolí. Sortint de la vila, el camí era el mateix que el de Prades, per la font de l'Agasús. Se'n separava a l'esquerra i, passant pel coll dels Rius, prenia la direcció de l'Espluga. Mapa 1941 en fa esment, i els informants més vells encara el recorden. L'aportació documental de 1945, quan diu que passava al sud de la Torre, es refereix a la carretera de Vallclara.

«La Torre, Sur Cº de Espluga de Francolí» (*Amill.* 1945, p. 44).

Esquerrer, ca l'

És al carrer de Sant Salvador, vora cal «Mariano». Al carrer de la Font, una casa portava el mateix nom.

Estepar, l'¹

«in parte vocata lestepar afrontatur [...] a septentrione cu(m) sera dicta del estepar» (MN 1543, 28 desembre 1559); «un tros al stepa» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638).

Estepar, l'²

«aliam vocatam lestepa in partita dicta la devesa» (*Llib.* 1647, p. 160); «a la partida de la Devesa dit lo estapá» (MN 1692, p. 175); «in partita de la Devesa dictam lo estepar» (MN 1709, f. 11r).

Si era a la Devesa com esmenta el document, no es tracta pas del mateix estepar antic de les muntanyes de Prades que es trobava a la frontera entre els dos termes veïns. Amb la gran abundor d'estepes de diferents espècies que hi ha al terme de Vilanova, no ha de fer estrany que una peça de terra de la Devesa portés aquest nom.

Estepar, el camí de l'

Algú el recorda a l'extrem sud del terme, cap a la frontera amb el de Prades.

«in parte dicta lestepa [...] a meridie cu(m) camino de lestepa» (MN 1565, 28 agost 1567).

Estepar, el puig de l'

«et ascendit per serram qui ferit in podio de Estepar, ubi aque verguntur versus Albarcham [...] et ferit per serram de Estepar inferius» (*Cartas*, Castelldans, gener de 1175).

Podria ser el nom antic de Borriana, si es fa cas de les confrontacions del document. La frontera del terme de Vilanova passa per aquest cim. Però es podria referir també a la partida de l'Estepar del terme de Prades, que no queda lluny d'aquest paratge, i de la qual Amigó 1985 parla extensament a les p. 131 i 132, com també de la serra, el camí i el coster. També surt el puig a la documentació revisada en el nostre recull d'Ulldemolins (vegeu p. 187).

Estepar, la serra de l'

«per serram de Estepar inferius» (*Cartas*, Castelldans, gener de 1171).

V. t. *Estepar, el puig de l'.*

Esteve

Procedeixen de Gavà i fa relativament poc temps que estan empadronats a Vilanova, on posseeixen terres.

«Esteve Marrugat Ramon» i «Esteve Ramon Enric» (Padró 2002).

Estivill

«Francisco Estivill y Passót» (*Bapt.* 1825, 31-3-1838, p. 86); «Jaime Estivill Borrull» (*Cad.* 1953).

El Francesc de 1838 res no pot tenir a veure amb el Jaume de 1955, que podria ser d'alguna població veïna, amb terres a Vilanova.

Estopa

«Estopa Miro Maria Dolors» (Padró 2002).

Estrada

«Estrada Angles Teresa» (*Cens Ele.* 1932).

Estret, l'

És a Biern, abans d'entrar al terme de Vallclara. El barranc de Biern s'hi estreny entre dos cingles.

Fabregat

«Antonia Fabregat y Aixalá» (*Bapt.* 1825, 19-1-1848, p. 142).

Falcó

«Joseph Anton Falcó y Alsina» (*Bapt.* 1825, òbit, 2-11-1837, p. 57).

Procedia de l'Espluga.

Falgueres, les

És un sector de Biern on abunden aquestes plantes; es troba a l'est del barranc.

Farina

V. *Poca F.*

Fariseu, cal

S'anomena així una casa del carrer de Sant Salvador. Una altra casa amb el mateix nom era al carrer de Sant Antoni. Els informants pronuncien *Faritzeu*.

Farré

V. **Ferrer*.

Fe

V. *Home F.*

Febrer

«petro febrer» (MN 1565, 28 novembre 1580); «Jaume febrer» (*Bapt.* 1587, 30 març 1593); «filla de Gabriel Febrer» (*Bapt.* 1587, 5 maig 1664); «Petro

febrer loci de Vilanova de Prades» (MN 1601, f. 2r); «Petro febrer major dieru(m)» (MN 1620, f. 136v).

Aquest llinatge sols s'ha trobat documentat encara no durant un centenar d'anys.

feixa

V. *Grassa*, *Oms.

Feixes, les

«a la partida de les Feixes» (*Rubió*, p. 28).

Feixetes, les

«dita les feixetes [...] a ponent ab lo Cami que va a St. Miquel» (MN 1692, p. 306); «dictam les Feixetes [...] ab ocasu cum itinere q va a St. Miquel» (MN 1709, f. 166r).

Feixons, els

Són entre les Parades i les cases de Vilanova, per allà sota la Roca.

«un tros de terra situat en lo terme de dit lloch devall lo Castell dit los Feixo(n)s [...] a tremuntana ab la Roca del Castell» (MN 1692, p. 197-198); «devall lo Castell dit los Feixons [...] ab aquilone cum rupe del Castell» (MN 1709, f. 23r).

Feixons Damunt la Vila, els

«aliam vocatam Los Feixons damunt la Vila [...] ab ocasum cum terres de la Rectoria» (*Llib.* 1647, p. 160).

Un terme tan accidentat com el de Vilanova no és estrany que estigui ple de feixes petites. Dels *Feixons Damunt la Vila* ja ningú no se'n recorda, però la documentació deixa evidència que van existir al mateix temps en què també s'anomenaven els de sota el castell i que, per diferenciar-los, els devien dir *de damunt la vila*.

Feliça, ca la

Al carrer de Sant Antoni.

Feliu

«Feliu Fort Joana» (Padró 2002).

Feliu, cal

Al carrer de Sant Antoni. Actualment és *cal Pàmies*.

Feliu, la coveta del

Situada damunt la carretera d'Ulldemolins i a ponent del coll d'en Tronc, és una balma petita.

V. t. *Coveta, Coveta del Feliu*.

Feliu, el mas de

«anthonio fabregas vitriario loci de Velusello vende quandam masiam cum campa sita in termino vilanove prataris in parte vocata muntagudell cum suis afrontationes [...] quod vulgo dicitur lo mas de Faliu» (*Llib.* 1549).

El mas devia ser a la part de Biern.

Ferradura, cal

Havia estat al carrer Nou, on ara hi ha cal Toni.

Ferran

«de Bernat Ferrán Pages y de Coloma Pages conyuges de la Espluga de Francolí y habitans en lo moli de Alentorn de esta Parroquia» (*Bapt.* 1753, 1814, p. 252); «J(ose)ph Ferran y Corts» (*Bapt.* 1852, 23-12-1865, p. 148).

Carles Ferran era secretari de Vilanova el 1865, quan el rector va batejar el seu fill Josep.

Ferrana, la

Nom d'una sola finca, situada a l'oest de les Ferranes i que queda sota la roca del Sentinella.

«in termino dicti loci de Vilanova in parte vocata la farrana» (MN 1601, f. 372v); «vocata La farrana [...] ab ocasu cum itinere quo itur ala fexa dels homs» (MN 1620 bis, 2-12-1621); «terre troceum dicto la Farrana» (*Llib.* 1647, p. 177); «en la partida dita la farrana» (MN 1692, p. 379); «y Partida nombrada la farrana» (MN 1770, f. 106r).

Ferrana, el camí que va a la

«demunt la vila que afronta [...] a ponent ab lo Camí que va a la farrana» (MN 1692, p. 356).

Ja no s'anomena, però es deu voler referir al camí que sortia pel capdamunt de la Costeta i portava a les eres, damunt la vila, i també a la Ferrana.

Ferrando

«Ramon Ferrando Pº» (*Bapt.* 1825, 1825, p. 1).

Fou rector de Vilanova de 1825 a 1848.

Ferranes, les

Prop del poble, ara són ocupades en gran part pel càmping. Queden al sud dels Solans, a orient tenen el racó del Peret i el Coscoll, i al sud la Fonecada.

«les Ferranes» (Anguera 1987, p. 268).

Ferrer

«fill del honorable Joan Ferrer» (*Bapt.* 1587, 22 maig 1702); «Joannes ferrer» (MN 1709, f. 186r); «Joan Farrer» (Test. 1700, 23 desembre 1735); «Joan Farré y Alsina» (*Bapt.* 1825, 19-6-1835, p. 72); «Anton Farré y Alsina» (*Bapt.* 1825, 2-5-1841, p. 105); «Maria Ferré y Alsina» (*Bapt.* 1825, 5-8-1851, p. 161); «Antonio Farré y Ynglés» (*Bapt.* 1852, 9-1-1871, p. 180); «Farré Alsina Juan» (*Cens Ele.* 1910); «Farré Griñó Filomena» (*Cens Ele.* 1932).

No és dels llinatges més documentats, però es va mantenir a la vila durant uns dos-cents anys.

Ferrer, cal

Al carrer Major, entre cal Perepeix i cal Mall.

Ferrera

V. *Maria F.*

Ferrera, ca la

És a la plaça de l'Església.

Ferreter

«Maria farrater Vda» (MN 1692, p. 107); «Jordi Ferrater» (*Bapt.* 1587, òbit, 19 juliol 1707).

Ferro, la font del

És a la partida de Biern, en el sector anomenat *les Falgueres*. Per allà sota la punta del Sales.

«Fiero», el coster del

És a la vessant dreta del riu, per les proximitats de les Canetes i l'Estepar. Guaita cap a la banda del Mas d'en Porta.

Figueres

«Jaume Figueres» (*Bapt.* 1587, 2 abril 1608); «Jacobo Figueres» (MN 1620, f. 1r); «Antoni figueres fadri de Vilanova de Prades» (MN 1632, f. 22v);

«Pere Joan Figueres» (Test. 1601, 28 març 1640); «Juan Figueras Queraltó» (*Cad.* 1953).

A Vilanova, se n'han trobat anotacions tan sols durant una trentena d'anys. El Joan Figueras Queraltó del 1955 és probable que sigui d'alguna població veïna, com Ulldemolins, i figura al cadastre perquè tenia terres al terme de Vilanova.

Figueretes, les

«un tros de terra en lo terme de Vilanova situat dins les figueretes [...] a ponent ab lo camí de St. Michael» (*Llib.* 1634, f. 7r).

És un nom caigut en desús. Devia ser tan sols un lloc d'anomenada, potser cap als Solans, partint amb el camí de Sant Miquel de la Tosca.

Flanxo

«Anton Gil y francho» (*Conf. Fadrins*, 1882); «Antoni Gili y Flancho» (*Conf. Fadrins*, 1884).

Flanxo, cal

V. *Llaneta*.

Folc

V. *Coll d'en F*.

fonda

V. *Ros*.

Fondo

V. *Barranc F*.

Fondo, el camí

Situat al Camp de Poblet, era cap a l'inici del camí de Prades, que per aquí passava entre dos marges, una mica enfonsat.

Fondo del Molí, el

Partida situada a la part baixa (ja tocant al riu) del barranc que s'inicia per allà a les Sorts i les Comes d'en Vinyes. El molí, situat a l'altra banda del riu, li devia deixar el nom. Per la riba esquerra transita el camí vell de Cornudella, ara transformat en pas de carro. L'avellaner és el conreu predominant.

Fonecada, la

Tota la documentació reiteradament parla de la *Fanecada*, però la gent diu *Fonecada*. Deu procedir de *fanecada*, ‘una mesura de superfície capaç d’admetre la sembra d’una faneca de gra’. Tocant a les cases del poble per ponent, va de les Ferranes, que queden al nord, al carrer de Sant Antoni, que és el seu límit sud, i arriba per sol ixent fins al camí vell de Vallclara. Actualment, ja quasi no es conrea, però hi queden alguns ametllers; uns anys endarrere encara se sembrava. La pronunciació popular ho fa amb -o-, *Fonecada*, i així està escrit també en un plànol de la zona urbana que ens ha facilitat la Casa de la Vila. El MN 1543, quan parla del camí que va a l’Urgell, es refereix al camí que venia de Prades i que anava cap a l’altra banda de la Llena, i que és equivalent al *de Vallclara* i el *del Vilosell*.

«altre dit la fanecada» (MN 1543, Test. 29 juliol 1638); «dictum La Fanecada in termino de Vilanova de Prades [...] a solis ortu cum via quo itur a Urgell [...] a meridie cum via quo itur a la Capella de St. Antoni de Padua» (*Llib.* 1647, p. 397-398); «una peça de terra en lo terme de Vilanova dita la fanecada, [...] a sol ixent ab lo camí que va al Velusell [...] a migdia ab lo camí que va a la capella de Sant Antoni» (MN 1692, p. 77); «la Fenecada» (Anguera 1987, p. 268).

Fonecada, el carrer de la

És un carrer a mig fer. Forma part d’un projecte urbanístic que, en un futur, enllaçarà el carrer del Portell amb el camí que duu al càmping i també connectarà amb el carrer de Sant Antoni. Passarà justament pel mig de la Fonecada.

Fonecada, la font de la

Per allà davant de cal Quelo, al carrer de Sant Antoni. Els informants més grans recorden que hi havia una font. Ara està perduda, però quan hi ha saó, hi ha un lloc al remarge de la Fonecada d’on surt aigua, que s’escampa pel carrer.

font

V. Abelló, Agaús, Àguila, Alzina, *Argany, Barrau, Bepi, Bernat, Bessó, Borjasses, Canetes, Carrer de Sant Antoni, Carrer de Sant Salvador, Catxet, Censal, Cirera, «Clàudio», Consal, «Cotxon», Cristina, Ferro, Fonecada, Francès, Fraret, Gallina, Lledó, Macià, Magnèsia, *Major, Manteta, Martina, Mas de Martins, Mataró, Mateu, Miquel, Miró, «Mutxatxo», Obacs, Osona, «Pata», Perdiguera, Perdiu, Peret, «Perindo», Pixador, Plaça, Plana, Prat, Rèvia, Romegosa, Roure, «Sabarraco», Salanquetes, Sans, Segalassos, Serra, Tomasa, Vella, Ventrades.

Font¹

V. **Pla de la F.*

Font²

«Tomas Font Pastor» (*Bapt.* 1587, confessants i combregants de 1691); «de Miquel Font y de Thecla Font y Comes Moliners Conyuges de la vila de Reus habitants en est terme de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1780, p. 85); «foren padrins Armengol Font, Albeiter» (*Bapt.* 1825, 1841, p. 105).

Es troba documentat al llarg de cent cinquanta anys. Tanmateix, no devien tenir terres a Vilanova, ja que, pel que sembla, no feien de pagesos. Eren pastors, moliners o agutzils.

Font, la

«in termino de vilanova [...] in parte nominata la font confrontatur ab oriente cu(m) lo cami de la font a meridie ab la viuda arganya a ponente cu(m) ioane fontanet» (*Llib.* 1549); «Item lo tros de la Font» (MN 1692, p. 203); «la Font» (Anguera 1987, p. 268).

Es refereix a terres pròximes a la Font Vella.

Font, el camí de la

És el que portava a la font Vella. Per la importància que té l'abastament d'aigua per a qualsevol població, es fa imprescindible que hi hagi una o diverses vies d'accés. Segurament que durant la Vilanova medieval, abans que existís la primera expansió urbana, s'hi accedia pel carrer que encara avui alguns vilatans usen i anomenen *del Catxot*, i que, passant pels Graus, arribava a la font. Devia ser el mateix que al segle XVI passava per sota la paradeta de les Roques Caigudes. Però en aquesta mateixa època també s'hi anava des del camí de Sant Antoni, per un ramal que trencava a la dreta per les proximitats de l'actual carrer de la Font i que es dirigia a migdia, passant a sol ixent del Freginal de l'Era (probablement allí on s'anomena l'actual *era del Miquel*). Més tard, quan va expandir-se el nucli urbà més enllà del Portell, ja s'hi va poder anar pel carrer de l'«Arrabal» (que potser abans era ja l'antic *camí de la Font* que s'ha convertit en el carrer d'avui). Finalment, en l'última expansió, ja s'hi pot anar per dos llocs més: de la carretera de Prades al Camp de Poblet, i del carrer de Sant Antoni, en una via que s'ha obert tocant als Freginals i que encara no té nom, entre les Escoles i el poliesportiu.

«la paradeta de les pedres caigudes y lo basot [...] la paradeta afronta a migorn ab lo cami de la font» (MN 1565, 11 gener 1580); «in vico sine itinere quo itur a la font» (MN 1620, f. 63r); «in loco de Vilanova [...] a meridie cu(m) itinere de la Font» (MN 1632, f. 27v); «sirca itinere quo itur ab Fon-

tem» (*Llib.* 1647, p. 11); «a tremuntana ab lo camí de la font» i «una feixa de terra [...] devall lo camí que va la Font» (MN 1692, p. 107 i 187); «in termino de Vilanova devall lo Camí que va a la Font» (MN 1709, f. 19r); «dentro el citado lugar de Villanueva, y en la Plaza del mismo, lindando de un lado con el camino de la Fuente» (MN 1784, f. 31v).

Font, el carrer de la

Parteix del carrer de Sant Antoni i va cap al sud a trobar el de l'Era, que és a l'oest; continua fins en una pista oberta recentment, que baixa del Camp de Poblet en direcció a la font Vella. Per aquest carrer s'hi pot accedir, i és el que s'usa per anar-hi amb cotxe.

«Una casa en la calle de la Fuente numero 5» (*Exp. Rús.* 1893); «Fuente» (*Cens Ele.* 1904); «Calle de la Fuente, derecha Norte con la Calle de San Antonio» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 178); «La Fuente» (*Cens Ele.* 1945).

Font d'en Duc, la

«pieza de tierra llamada la Font den Duch de cabida unos cuatro jornales» (*Test.* 1865, 1879–35-).

Teresa Sans i Abelló, de Prades, deixa aquesta peça de terra al seu fill Ramon Català Sans. Podria estar situada al terme de Prades. Amigó 1985 no l'esmenta.

Font de l'Osona, la

Com que es tracta d'una partida erma, del camí ja no se'n parla, però devia ser el mateix que el d'Ulldemolins.

«la font de l'Ausóna» (Anguera 1987, p. 268).

Font de l'Osona, el camí de la

Ara és la *carretera d'Ulldemolins*. Antigament, era el camí d'aquesta vila que passava per la partida esmentada.

«a la Font de l'Osona» (Anguera 1987, p. 269).

Font de n'Argany

V. **Coster de la F. de n'A.*

Font Rèvia, el toll de la

Al riu, per allà prop de la font. És un lloc d'aquells on, de vegades, s'anava a pescar. La seva profunditat és variable, depenent de les rierades.

Font Vella, la

Partida de terra situada als voltants de la font Vella. No sembla gaire gran, ja que queda molt delimitada per tot un abundant nombre de topònims al seu entorn. Els documents que s'aporten s'hi devien referir.

«a ponente cum via qua itur a la font» (MN 1565, 17 gener 1565); «prop de la dita Font Major de dit lloch» (MN 1692, p. 383); «Lavadero, Abrevadero, Fuente. Municipio» (*Amill. 1945*, p. 114).

Fontana

V. *Mas d'en F.*

Fontanals

«Joan Fontanals» (*Bapt. 1731*, 5 febrer 1741).

Els pares d'en Joan eren de Sarraí.

Fontanet

«cu(m) ioane fontanet» (*Llib. 1549*); «benet Fontanet» (*Bapt. 1587*, 3 setembre 1594); «et a meridia cum Joanne fontanel» (MN 1601, f. 19v i 20r); «Joa(n)ni fontanet agricultor dicti loci» (MN 1601, f. 49r); «Joannes fontanet» (MN 1620, f. 77v); «Benet Fontanet de Vilanova de Prades» (*Test. 1601*, 29 abril 1620).

Fontanet, la plantada d'en

«in terminum de Villanova Pratarum in parte vocata la Coma et afrontat [...] cum torrente sive agua que venit de la Plantada den fontanet, a meridie cum torrente sive agua, que venit par la coma» (MN 1601, f. 162r).

A l'inici del segle XVII devia ser un lloc d'anomenada. Era per les proximitats de la Coma, potser a la seva part solana.

Fontetes, les

Indret de l'Obaga, al terme de la Pobla.

Fontgibell

«Tomas Fontgibell y Altadill» (*Bapt. 1825*, òbit, 23-3-1838, p. 63).

Era de Corbera, però vivia a Vilanova, on fou enterrat.

Fora del Portal, de

«Vicent Espasa Fora del Portal» (*Conf. Fadrins, 1752*).

Foraster

«Johanes forast(er) de vilanova» (*Llib.* 1493, f. 51v); «Johan Foraster» (*Fog.* 1497); «Salvador Foraster» (*Fog.* 1553); «Joha(n)nes foraster» (MN 1543, 19 novembre 1543); «Matei Foraster» (*Bapt.* 1587, 9 setembre 1655).

Forés

«Maria Forés» (*Bapt.* 1731, 3 octubre 1745).

Els pares de Maria, Josep Forés i Magdalena Bonet, eren del Vilosell i s'estaven al mas de Biern.

forn

V. *Abelló, Aixalà, Mas de Monner, Vila.*

Fornier

«Virginia Fornér Torant» (*Bapt.* 1909, 20-10-1912, p. 12).

El pare de Virgínia era de Pedreguer (Marina Alta).

Forneret

«Fran(cis) Alentorn forneret» (*Conf. Fadrins*, 1799).

Forneret, cal

És al carrer de la Font.

Fort

«Joanne Fort» (*Bapt.* 1587, 17 octubre 1649).

Fortuny

«Juan Fortuny Bosch» (*Bapt.* 1909, 13-09-1916, p. 41).

Fosca, la canal

Anomenada dels caçadors de Vilanova, però ja al terme de Vallclara i a orient de la canal Roja, cap al sector de Biern.

Fossar

V. **Freginals del F.*

Franc

«Mateo Franch Figueras» i «Antº Franch Segriá» (*Exp. Rús.* 1893).

Pel fet que apareixen tan sols en un document, es podria tractar de terratinents de fora vila.

Francès, cal

És al carrer Nou. Si *Francès* no era un gentilici, podia haver estat una forma fonètica de *Francesc*. Abans havia estat *cal* «*Gaetano*».

Francès, la font del

És a la partida dels Rius.

Francès, la mina del

És la mateixa que la *de la Vinya del Rector*; se n'extreia baritina.

Franco

«Franco Lleida Ramón» (*Cens Ele.* 1932).

Ramon Franco Lleida devia ser foraster, però l'any 1932 vivia al carrer Nou, i era xofer.

Francolí, el riu

Els més vells afirmen que neix en trobar-se els barrancs de Biern i el de Vallescura.

Franquet

«filla de Nicasi Franquet» (*Bapt.* 1587, 25 abril 1666); «Nicasi Franquet» (Test 1601, 27 març 1695); «Franciscus Franquet» (MN 1709, f. 73r); «Q^o Francesch Franquet» (Test. 1700, 24 novembre 1739); «Maria Franquet del Mas del Raco del mateix Archebisbat de Tarragona» (*Bapt.* 1753, 1757, p. 8).

La Maria Franquet del 1757, que fou padrina d'un bateig a Vilanova, devia procedir del Mas del Racó, que es troba entre Cornudella i la Morera de Montsant. Eugeni Perea, en el seu recull de noms de la Morera, del 1984, parla d'aquest llinatge i l'associa al mas. Les dades documentals es corresponen.

Frare

V. *Solà del F.*

Fraret¹

V. *Ramon F.*

Fraret²

«Josep Espasa fraret» (*Conf. Fadrins*, 1852).

Fraret, cal

Al carrer de la Font. Els avantpassats procedien d'Albarca. Al carrer Nou hom hi recorda un pati, que ara tenen els de cal Roc.

Fraret, la font del

És una mica abans d'arribar al mas i omple una bassa que serveix per a regar un hort.

Fraret, el mas del

V. *Mas de Monner*.

freginal

V. **Cren del Solà*.

Freginal, el

És un terreny que queda delimitat a orient pel Camp de Poblet, al nord per les Escoles, al sud per l'inici del barranc de la Coma, la pista que comunica la carretera de Prades amb la Font Vella i les Pruneretes, i per ponent el tanquen les cases del carrer de la Font.

«y Partida nombrada lo Ferginal» (MN 1770, f. 105r); «Freginals, Cº de Vimbodí al Norte» i «Freginals, Norte Cª de Vallclara, Oeste casco del pueblo» (*Amill. 1945*, p. 4 i 39); «el Freginal» (Anguera 1987, p. 268).

Freginal de l'Era, el

«dit lo Farreginal del Hera en lo terme de Vilanova [...] lo qual afronta a sol ixent ab lo camí que va a la Font [...] i a tremuntana ab lo camí que va a Sant Antoni» (*Llib. 1647*, p. 377).

Per les confrontacions que donen els documents podria ser que estigués situat per les proximitats de l'era del Miquel, quan encara la vila no havia crescut fins allí, i un dels camins que portaven a la Font Vella passava prop de l'actual carrer de la Font, si és que no anava pel mateix lloc.

Freginals, els

«in parte dicta los fareginals q(ue) afrontatu(m) ab oriente cum lo camí que roda la vila a ponente cu(m) lo camí de Sant Miquel» (MN 1565, 15 maig 1569).

Com afirma la documentació, aquests eren damunt la vila i, per tant, és un lloc diferent del Freginal que s'anomena avui.

Freginals del Fossar, els

«nominata(m) los farreginals del fosar que afrontatum [...] et cu(m) lo cami de la sera» (MN 1565, 14 setembre 1568).

Devien estar prop del cementiri Vell i potser darrere l'Església.

Freixes

«Jo Pere Freixes Rector de la mateixa» (*Bapt.* 1825, 1848, p. 143); «Ramón Freixes Capdevila» (*Cad.* 1953).

El llinatge *Freixes* devia existir ja al segle XVII, i va deixar el nom a la partida del Mas d'en Freixes.

V. t. *Mas d'en F.*

Fuster

«Miquel Fuster Cirurgiá» (*Bapt.* 1753, 1797, p. 149).

Potser no va fer gaire estada a la vila, però hi batejava una filla el 18 de març de 1797.

Fuster, cal

A la travessia primera del Carrer Major.

Fuster, l'era del

Cap a les Parades.

«Futuros», cal

És a la travessia primera del Carrer Major. A la Llaunera també hi ha una casa amb aquest nom.

«y conocidas por los nombres de “castaños del Futuros”» (Test. 1865, 1896 -74-).

«Gaietano», cal

V. «Clàudio», Francès, «Sabarraco».

«Gaietano», el molinet del

És un tros de terra a la partida dels Molinets.

Galandana, el pla de la

És a la carena de la Llena. Al nord té l'Obaga, amb els calaixos de l'Arel-do, i al sud, els cingles d'aquesta serra. El mateix indret també es coneix per *pla de l'Arel-do* i *pla del Cristina*.

Gallard

El llinatge no apareix documentat fins a mitjan segle XVIII. En el padró del 2002 una sola dona porta el cognom. Els prenom masculins són variats: *Pau*, *Joan*, *Ramon*, *Bernat*, *Magí*, *Josep*, *Ignasi* i *Salvador*. Les dones porten *Maria*, *Rosa*, *Consolació* i *Montserrat*.

«Pau Gallart» (*Bapt.* 1731, 19 octubre 1751); «Ramon Gallart Grau» (*Bapt.* 1753, 6-4-1760, p. 15); «Bernardo Gallart» (MN 1784, f. 67v); «Ramon Gallart y Pons» (*Bapt.* 1852, 24-1-1861, p. 108); «José Gallart Vilalta» (*Exp. Rús.* 1893); «Maria Gallart Espasa» (*Bapt.* 1909, 6-08-1910, p. 6); «Gallart Sans Ignacio» (*Cens Ele.* 1932); «Consuelo Gallart Espasa» (*Cad.* 1953); «Gallart Llurba Montserrat» (Padró 2002).

Gallina, cal

Una casa del carrer del Catxot, altrament dit *travessia de Sant Salvador*.

Gallina, la font del

Hom recorda la font cap al Rebollar.

Gambús

«Ana Mª Gambús Vallvé» (*Cad.* 1953).

Va ser propietària del mas del Moliner, partint amb la masia del Miró; però s'estava a Ulldemolins.

Garcia

El Garcia de 1955 vivia al carrer de Sant Salvador, i consta en aquest cens com a «peón caminero».

«García Nogués Juan» (*Cens Ele.* 1955); «Garcia Lorente Soledad» i «Garcia Rubia Maria del Pilar» (Padró 2002).

Garrahou

Un tros de terreny situat a Biern, en terres del «Clàudio».

Garravé

«1861: Francesc Garravé, regent» (*Rubió*, p. 32).

Gasià

«Juan Gasià, Párroco» (*Bapt.* 1909, 1917, p. 43).

Fou rector de Vilanova fins al 1921.

Gasió

«Ego Petro Gasio villenove p(r)atare» (*Llib.* 1330, f. 1r); «José Gasió Alsina» (*Exp. Rús.* 1893).

Gasol

«Pablo Gasol y Teixidó» (*Bapt.* 1852, 16-1-1869, p. 165).

El van batejar a Vilanova, però els Gasol devien fer poca estada a la vila, puix que no s'ha tornat a trobar cap anotació amb aquest llinatge.

Gaspar, cal

Al carrer de Sant Antoni.

Gener

«Teresa Genér» (*Bapt.* 1731, confirmacions).

Els Gener eren de les Borges Blanques.

Gil

«y de Anton Gil Pages» (*Bapt.* 1753, 1818, p. 269); «Joseph Gil é Yglesias» (*Bapt.* 1825, 24-2-1831, p. 39); «Joan Gil é Yglesias» (*Bapt.* 1825, òbit, 19-8-1830, p. 20); «Gil Miró Miguel» (*Cens Ele.* 1904); «Hermenegildo Gil Aixelá» (*Bapt.* 1909, 30-01-1910, p. 3); «Alberto Gil Oltra» (*Bapt.* 1909, 28-03-1920, p. 57); «Gil Jardí José» (*Cens Ele.* 1910); «Gil Jardí Concepción» (*Cens Ele.* 1945).

Apareix anotat durant el segle XIX i es manté fins al 1945. Els prenomes dels homes que trobem són *Anton*, *Josep*, *Miquel* i *Hermenegild*. Les dones portaven *Josepa*, *Teresa*, *Maria* i *Concepció*. La mare d'Albert Gil Oltra era de Quatretonda (Vall d'Albaida).

Gili

«Francesca Gili i Vilalta» (*Bapt.* 1753, p. 73); «Ramon Gili Forné natural del present poble» (*Bapt.* 1825, 1849, p. 149); «Joan Gili Religiós» (*Bapt.* 1825, 1851, p. 162); «Maria Gili y Miró» (*Bapt.* 1852, 8-1-1857, p. 59); «Joan Gili Encarregat» (*Bapt.* 1852, 1861, p. 118); «Anton Gili y Miró»

(*Bapt.* 1852, 13-6-1865, p. 144); «Maria Gili Ayxelá» (*Exp. Rús.* 1893); «Gili Musté Salvador» (*Cens Ele.* 1904).

El Joan Gili de 1861 era encarregat de la parròquia el 1861.

Gimeno

«Gimeno Ferrer Alfredo» (*Cens Ele.* 1955).

El 1955 era mestre de Vilanova, segons s'esmenta en el cens.

Ginebres, el pla dels

És a la partida de Mas de Martins partint amb el terme de Prades. L'informant recorda dues finques amb aquest nom. Les dades documentals també es refereixen a dues peces de terra.

«dos piezas de tierra sitas en este termino municipal y conocidas por los nombres de "Pla dels Ginebres"» (Test. 1865, 1896 -74-).

Giner

«Fran^a Giné» (*Bapt.* 1731, confirmacions).

Potser va venir a confirmar-se d'alguna població veïna, o anava de pas.

Gonzales

«Jph Gonzales Cirurgia y Jph^a Monman(y)» (*Bapt.* 1753, 1790, p. 114).

El matrimoni Gonzales batejaven la seva filla Caterina el 13 de gener de 1790. Josep era cirurgià o barber, que en aquell temps era el mateix.

Gori, cal

Afèresi de *Gregori*. És una casa de la travessia de Sant Salvador. En Gori va ser forner de la vila, segons informació del mestre Civera i els alumnes de 1976-1977, p. 76.

Gori, el carrer del

V. *Carrer de Sant Salvador, la travessia del*.

Gralles, les

«y vuelve a dho camino hasta el fin de las Grallas» (*Capb.* 1789, p. 102).

Segons el document de 1789, era un lloc situat entre la masia del Miró i la serra de la Llena, a la partió amb el terme d'Ulldemolins.

Gran, la vinya

És cap al Mas de Martins, tocant al camí que porta en aquesta partida i una mica més amunt del clot d'en Manrell.

«Vinya Gran», «Vinya Grant, Norte Rio Montsant» i «Vinya Gran, Oeste C° de más de Martins» (*Amill. 1945*, p. 88, 111 i 161).

Gras

«bernardo Gras» (MN 1565, 28 novembre 1580); «filla de Bernat Gras» (*Bapt. 1587*, 5 setembre 1591); «andreas gras [...] vecini et habitatore de Villenove Pratarum» (MN 1601, f. 109r).

El llinatge va ser a Vilanova pocs anys.

Grassa, la feixa

Davall i a ponent de l'era dels Graus, allà on ara hi ha el corral del Català.

grau

V. *Peret*.

Grau

«Joseph Grau Ballet» (*Bapt. 1753*, 16-12-1824, p. 291); «de Joan Grau pastor natural de Vimbodi» (*Bapt. 1825*, 1828, p. 24); «Salvador Grau Vallét» (*Bapt. 1825*, 29-8-1828, p. 24); «Miquel Grau y Alentorn» (*Bapt. 1852*, 26-4-1857, p. 66).

Graus, els

A ponent de les Pruneretes. Hi ha l'era anomenada *dels Graus*. Per la banda sud, parteixen amb la Sagristia. El camí que va a la font Vella, just en aquest indret, fa un pronunciat canvi de pendent que fa fàcil de suposar que, molt de temps endarrere, hi podia haver uns graons fets al cingle.

Graus, l'era dels

És tocant al camí que porta cap a la font Vella i elevada per damunt de la feixa Grassa.

Gravat, cal

Al carrer Major. Ara se'n prefereix dir *ca la Maria Rosa*.

Grèvola, la

«la grevola» (Anguera 1987, p. 268).

Potser es vol referir al nom de l'entrada següent.

Grevolar, la costa del

És un sector de la Costa que queda damunt la carretera de Prades. Hi abunden els grèvols.

Grinyó

«Griñó Griñó Maria» (*Cens Ele.* 1932).

Devia ser forastera, però votava a Vilanova el 1932.

Gros

V. Pau G.

Gros, el tossal

Elevació al sud de la punta del Sales que mesura 1.106 m, segons Mapa 1995. És fora del terme, per la part de sol ixent, però conegut de la gent de Vilanova. Si es mira del poble estant, agafa la forma de la cara d'una piràmide. Podria ser el mateix que la carta de població anomena «Monte Agudello». Ramon Amigó, en el seu recull de Prades, en parla extensament.

Grossa, l'alzina

«un altre al matero nomenat la alsina grossa» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638).

Guarro

«de Juan Guarro Marxán» (*Bapt.* 1825, òbit, 1831, p. 24).

Guillem

«Jaume Guillem sirurjiá» (*Bapt.* 1753, 1760, p. 16); «Joan Guillem pages» (*Bapt.* 1753, 1808, p. 225).

Devia procedir de fora vila i exercia com a cirurgia i barber. La procedència de Joan, el pagès, era Montblanc.

Guineu, l'era de la

És un pla vora la carretera de Prades, passat el coll dels Rius.

Guiu

«Antonio Guiu Abelló» (*Bapt.* 1909, 25-07-1912, p. 16); «Guiu Torné Antonio» (*Cens Ele.* 1910); «Guiu Abelló José» (*Cens Ele.* 1932); «Guiu Clua Antoni» i «Guiu Estopa Josep Ramon» (Padró 2002).

Guixera, la costa de la

Al camí vell de Prades, entre el Coll d'en Folc i les Creus.

heretat

V. *Bonanat, *Cerdà, *Miró.

Hernàndez

«Fran(cisca) Arnandes y Besora» (*Bapt.* 1825, 12-12-1841, p. 108); «Maria Hernandes» (Test. 1865, 1901 -95-); «Hernandez Gual José» (*Cens Ele.* 1904).

Maria era casada amb Josep Miró Català.

Home Fe, la cova de l'

És un forat que hi ha als calaixos de l'Arelldo. Conten que durant les guerres carlines un home s'amagava en aquest forat i que de tant en tant sortia i des d'allà damunt la roca del Sentinella es posava a cridar: «Gent de Vilanova, tingueu fe; que la guerra s'acabarà». I que des d'aleshores ja li van dir l'*Home Fe*. És una explicació d'etimologia popular, és clar.

«Les baumes o coves més importants del nostre terme són: [...] i de l'Home Fè» (Nogué, p. 179).

hort

V. *Abadia*, *Rectoria.

Hortet, l'

«una paradeta de terra que afronta ço es lo hortet [...] a tremuntana ab lo camí de la font» (MN 1692, p. 107).

Es deu referir a algun dels hortets minúsculs que es troben al sud de l'esmentat camí, el qual arrenca de l'indret anomenat *Catxot*.

Horts, els

«un tros als orts i vinya» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638).

La manca de documentació fa impossible d'esbrinar si es tractava d'una partida o solament d'un lloc d'anomenada.

«Inglès»

«Joan Ynglés y Vilalta» (*Bapt.* 1852, 19-12-1870, p. 179); «Ingles Sans Pablo» i «Ingles Vilalta Jaime» (*Cens Ele.* 1904); «Salvador Inglés Alsina» (*Bapt.* 1909, 24-09-1911, p. 13); «Inglés Alsina Ramon» i «Ingles Espasa

Maria» (*Cens Ele.* 1932); «Inglés Alsina Luis» i «Juan Inglés Vilalta» (*Cad.* 1953); «Inglés Inglés Ramón» (*Cens Ele.* 1955).

V. t. *Anglès*.

«Inglès», el tros de l'

És una sola finca, cap a les Portelles, a sol ixent de la vila. La documentació més antiga manté la grafia *Anglès*; la forma castellanitzada «Inglès» és molt moderna; la castellanització s'observa, a l'entrada anterior, a partir de mitjan segle XIX.

«lo tros den angles» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «vocatum lo tros den Angles [...] a meridie ab les roques del camí de Vallescura» (*Llib.* 1647, p. 213); «dit lo tros den Angles» (MN 1692, p. 545); «dictam lo tros den Angles» (MN 1709, f. 341r); «la mitat del tros den Angles» (Test. 1700, 15 setembre 1721); «Tros del Inglés» (*Cad.* 1953); «tros del ynglès» (Anguera 1987, p. 269).

Isidret, l'

«Gaspà Vila asidret» (*Conf. Fadrins*, 1832); «Ramon Espasa Vila (Isidret)» (*Cad.* 1953).

Isidret, ca l'

Al carrer de Sant Antoni.

Ivars

«Juan Ibars y Vilalta» (*Bapt.* 1909, 12-06-1921, p. 68); «Juan Ibars Vilalta» (*Cad.* 1953).

El pare de Joan era d'Alcarràs.

Ivorra

«Josefo Ivorra» (*Bapt.* 1587, 12 juny 1653).

Jagra, cal

La inicial és palatal fricativa sonora. La casa és a la travessia de Sant Antoni.

Janet, el

«Joan Espasa menor (vulgo lo Janet)» (*Bapt.* 1753, 1755, p. 4); «Joan Espasa dit lo Janet» (*Bapt.* 1753, 1757, p. 9).

Jara

«Jara Sevilla Liliana Elisabeth» (Padró 2002).

Jardí

«J(ose)ph Jordi y Marti» (*Bapt. 1825*, 12-12-1850, p. 157); «de Joan Jordi de Prades, pastor» (*Bapt. 1825*, 1850, p. 157); «Joan Jordi y Martí» (*Bapt. 1852*, 18-2-1854, p. 28); «Teresa Jardí y Farre» (*Bapt. 1852*, 26-12-1879, p. 263); «Jardí Martí Lorenzo» (*Cens Ele. 1904*).

Jardí, cal

Al carrer del Castell. Ara també s'anomena *cal* «Paco».

Jaume, el mas d'en

«Item mes 1 mas apellat lo mas de(n) Jaume e altre a Biern són abduges d'en Villamur creu que entre ab dues les masies ne viuria un pages ab poch que sotstingues d'altre e que's diu que en temps antich hi solien estar» (Sentència 1496).

Vilamur, un dels llinatges antics de Vilanova, era el propietari del mas d'en Jaume (el document no en dona la ubicació) i d'un altre, situat a Biern, el nom del qual no menciona.

Jaumet, cal

Al carrer Nou, vora el corral del Perindo.

Jauset

«Jauset Vallverdú José» (*Cens Ele. 1904*); «Juan Jauset Pagés» (*Bapt. 1909*, 3-03-1912, p. 14); «Jauret Pagés Juan» (*Cens Ele. 1945*).

La cita documental de 1945 posa «Jauret» i pensem que és una errada del funcionari que féu el cens electoral d'aquell any.

Jiménez

«Jiménez Parra Jose» (Padró 2002).

Jordi

«Jaume Jordi Alentorn» (*Bapt. 1753*, 20-8-1822, p. 286); «Jordi Marti Maria» (*Cens Ele. 1932*).

Amb una diferència de cent deu anys entre ambdues anotacions és difícil que poguessin tenir res a veure.

Josa

«Josep Josa de Vimbodi casat ab Anna Febrera» (*Bapt.* 1587, matrimoni, 7 juliol 1630); «Magdalena Josa Joan-Pere» (*Bapt.* 1753, 1-1-1825, p. 292); «1825: Joan Josa, ecònom» (*Rubió*, p. 32); «Maria Josa y Olivé» (*Bapt.* 1825, òbit, 14-12-1837, p. 59); «Rosa Josa y Domenech» (*Bapt.* 1852, 3-1-1860, p. 93); «Salvador Josa y Domenech» (*Bapt.* 1852, 3-8-1864, p. 137); «Pablo Josa Guasch» (*Exp. Rús.* 1893).

Josep

V. *Sant J.*

Juanpere

«José Juanpere Calvet» (*Exp. Rús.* 1893).

Juncosa

«Pau Juncosa» (*Bapt.* 1587, 27 setembre 1729); «Pau Juncosa» (*Bapt.* 1731, òbit, 6 maig 1748).

De les dues anotacions documentals es desprèn que Pau morí als dinou anys.

Labrada

Forma part d'un dels empadronaments recents.

«Labrada Alcolea Xiomara» (Padró 2002).

Llaberia

«Fran° Llaberia maestro albañil natural de la Vilella Alta, y residente en el lugar de Villanueva de Prades» (MN 1784, f. 63v); «Maria Lliberia y Espasa» (*Bapt.* 1825, 29-11-1828, p. 25); «Joan Lliberia y Alsina» (*Bapt.* 1825, 30-9-1838, p. 89); «Maria Lliberia y Espasa» (*Bapt.* 1825, òbit, 10-1-1829, p. 14); «Francisca Lliberia y Espasa» (*Bapt.* 1825, òbit, 10-7-1833, p. 34); «Blasio Llevaria y Espasa» (*Bapt.* 1852, 20-10-1867, p. 157); «Llaveria Alsina Juan» (*Cens Ele.* 1904); «Llaveria Espasa Blas» (*Cens Ele.* 1910); «Llaveria Espasa Dolores» (*Cens Ele.* 1932).

Les formes *Llaveria*, *Llevaria* i *Lliberia* són variants ortogràfiques de la genuïna *Llaberia*. El paleta procedent de la Vilella Alta es devia casar a Vilanova i hi va deixar el seu cognom al llarg de cent quaranta-vuit anys.

Lladres, el barranc dels

Una mica més curt que els dos germans que té en una i altra banda, el del Badarreig i el dels Enllosats; presenta un fort pendent en tot el seu recorregut.

El seu punt de partida és una mica a ponent de les Borjasses i va a trobar-se amb el riu de Montsant, a la partida de Mas de Monner. Fa molts anys que és erm; hi ha algunes finques de terratinents d'Ulldemolins. Va donar nom a una partida de terra.

V. t. **Barranc dels Lladres*.

Llamas

«Llamas Garcia Cristian» i «Llamas Salas Martin» (Padró 2002).

Llaneta, cal

Al carrer de la Font. També se li diu *cal Flanxo*.

Llarg

V. *Pep L*.

Llarg, cal

Al carrer de Sant Salvador.

Llaunera, la

S'anomena així el final del carreró que, partint del carrer Major, de davant del Portalet, i després de fer una giragonsa per darrere de cal Xon, s'allarga en direcció a migdia. Actualment, és una de les travessies del Carrer Major, concretament la segona. Un altre nom que la gent fa servir per anomenar aquesta via és *carrer del Bessó*. Les persones més grans afirmen que, en el punt en què el carrer gira a ponent, hi havia una reixa de ferro que tancava un pas en direcció a l'est, cap a l'era del Miquel; des d'aquest punt, però en direcció oposada, s'arriba fins al Catxot. L'únic document trobat parla del camí.

V. t. *Miquel de la L*.

«en la casa que poseo, sita en el camino llamado la Llaonera» (Test. 1865, 1881 -42-).

Llaurador

Procedeixen de Barcelona i s'han empadronat fa poc temps.

«Llaurado Sanahuja Marc» i «Llaurado Sanahuja Meritxell» (Padró 2002).

Lledó

Una dona i dos homes porten el cognom en el padró del 2002, ortografiat *Lladó*. El llinatge apareix a Vilanova a mitjan segle XIX i es manté al llarg dels últims cent cinquanta anys. Els Lledó han esdevingut propietaris dels dos molins de l'Olivart. En els prenom masculins trobem *Ramon*, *Bonaventura*,

Emanuel, Claudi i Avellí. Les dones porten de prenom *Maria, Josepa, Pilar i Montserrat.*

«1817: Joan Lladó, ecònom» (*Rubió*, p. 32); «de Ramon Lladó pages» (*Bapt. 1825*, 1851, p. 162); «Maria Lladó y Mosté» (*Bapt. 1825*, òbit, 22-4-1850, p. 122); «Josepha Lladó y Mosté» (*Bapt. 1852*, 19-2-1853, p. 13); «Bonaventura Lladó y Musté» (*Bapt. 1852*, 23-6-1859, p. 86); «Emanuel Lladó Montoliu» (*Bapt. 1909*, 22-08-1927, p. 104); «Lladó Miró Claudio» (*Cens Ele. 1932*); «Lladó Vila Montserrat» (*Cens Ele. 1955*); «Pilar Lladó Miró» (*Cad. 1953*); «Llado Vila Aveli» (Padró 2002).

Lledó, cal

Al carrer Major, on ara hi ha cal Manteta.

Lledó, el corral del

És a la travessia segona del Carrer Major.

Lledó, la font del

Hom la recorda a l'Obaga, al terme del Vilosell.

Lledó, el mas del

V. *Mas de Monner.*

Lledó, el molí del

V. *Cremat, el molí.*

Llena, la serra de la

És la frontera septentrional que salva del vent del nord la vileta, arrecerada al peu dels cingles de conglomerat terciari. Per aquesta carena passa la partió dels termes de Vallclara, el Vilosell i la Pobla de Cérvoles. També divideix el Priorat, que li queda al sud, de les Garrigues, al nord. La travessen els camins del Vilosell, el del Coll dels Avellàs i el de la Pobla i, per l'extrem més occidental, un tros del de Cornudella a la Pobla. S'hi troben diferents puntes, com la del Curull —que és el cim més alt, amb 1.023 m—, la de l'Osona, la del Castanyola i la del Moliner (que algun mapa anomena *del Marc*), la Penalta i les roques del Quelo.

«sube a la sierra Llena toda sierra arriba confrontando con el termino de la otra Pobla de Cervols» (*Capb. 1789*, p. 113).

Llop, la pedra del

Era a la part de damunt de la carretera de Prades, a la partida de la Costa, però en arranjar la carretera la van xafar per fer-ne grava. Un dels informants

més vells, nat el 1914, conta que, quan era infant, el seu pare el va prendre cap als Rius, i damunt d'una gran llosa de llicorella va veure un llop mort; es veu que feia poc que el jaio Conesa l'havia mort i el va deixar sobre aquella pedra, que des d'aleshores va rebre el nom de *pedra del Llop*.

Lluçà

«filla de Jacinto Lluçà del lloch de Vilanova» (*Bapt.* 1587, 11 desembre 1621).

Llurba

«Pau Llurba y Vidal» (*Bapt.* 1825, 25-10-1836, p. 77); «de Pau Llurba Moliner, y Maria Vidal, conjuges, naturals de Ulldemolins, y habitant en lo moli de Prades, situat en lo present terme» (*Bapt.* 1825, òbit, 1837, p. 54); «Mariano Llurba Amigó» (*Exp. Rús.* 1893); «Llurba Vidal José» (*Cens Ele.* 1910); «Llurba Domenech Dolores» (*Cens Ele.* 1932).

Els pares de Josep Llurba Vidal eren moliners procedents d'Ulldemolins i vivien el 1837 al molí de Prades, o sigui, al del Comarsa; ell encara era moliner el 1910, segons el cens electoral.

López

Tres persones, dos homes i una dona, porten aquest cognom en el padró del 2002.

«López Alentorn Cristina» i «López Bautista Daniel» (Padró 2002).

Macià, el

«Fran° Espasa de Mitja Vila dit lo Macià pages del lloch de Vilanova de Prades» (Test. 1700, 13 agost 1754).

Macià, cal

És al carrer de Sant Josep. Fa cantonada amb la Costeta i té sortida al carrer Major. Es parla també del *freginal de cal Macià*, que és una part dels Freginals que toca al carrer de la Font.

Macià, els corrals del

Al poble, al carrer de Sant Antoni, n'hi havia un que ara serveix de garatge i magatzem. Un altre és al capdamunt de la Costeta. Cap al Mas d'en Segarra n'hi ha un altre al costat del d'en Miró.

Macià, l'era del

Com tantes altres, era al Camp de Poblet.

Macià, la font del

És al Mas d'en Segarra.

Macip

«1807: Josep Macip, ecònom» (*Rubió*, p. 32); «Jaime Masip Munté» (*Exp. Rús.* 1893); «Masip Roig Maria» (*Cens Ele.* 1932); «Ramon Masip Crivillé» i «Martín Masip Masip» (*Cad.* 1953).

Magnèsia, la font de la

A la partida de Vallescura, surt en terra argilosa i la seva aigua és tan molla que, quan és calenta, diuen que no es pot beure. Sembla que per això, irònicament, li van posar aquest nom. Es troba en una finca del Perepeix.

Magraner

«Juan Magrané P^o Regente» (*Bapt.* 1852, 1872, p. 192).

Joan Magrané era rector de la Febró, però actuava a Vilanova.

Magrinyà

«Magriñá Sendra Maria» (*Cens Ele.* 1932).

Major, el carrer

Va des de la plaça de l'Església fins al davant del Portalet, on es troba amb el carrer de Sant Antoni. La carretera que travessa tota la vila és de pas obligat per aquest carrer. Del document de 1632 es desprèn que el camí de Sant Miquel de la Tosca devia ser el *carrer dels Cups*, l'accés al qual passava per la Costeta, que arrenca del carrer Major.

V. t. *Carrer Major*.

«en lo carrer major» (MN 1565, 10 agost 1577); «in vico Majori curribile afrontata ante cum dicto vico» (MN 1601, f. 348r); «in vico Majori [...] a parte post cum vico del portal del Morer» (MN 1620, f. 205r); «in loco de Vilanova intra muros illi in vico Majori [...] a meridie cum vico Majori [...] ab occidente cu(m) vico quo itur ad hermita(m) St Michaelis» (MN 1632, f. 26v); «situat dins lo dit lloch de Vilanova en lo Carrer Major» (MN 1692, p. 271); «Calle Mayor» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 20).

Major, la font

«a la partida de la Miranda [...] que afronta [...] y a tremuntana ab lo Cami de la Font en la qual peça de terra y ha quatre castanyers que són los mes prop de la dita Font Major de dit lloch» (MN 1692, p. 383).

Era la font Vella d'ara.

Maleno, el

«Vilalta Aixelá Ramon (Maleno)» (*Cens Ele.* 1910).

Maleno, cal

Al carrer de Sant Salvador. En aquest mateix carrer també s'anomena un corral. Al carrer de Sant Antoni havia existit un corral també amb aquest renom.

Maleno, el cingle del

És cap a les Salanquetes, prop del terme de Vallclara, damunt la carretera. En aquest mateix indret també s'anomena una cova que duu aquest nom.

Mall, cal

Una casa del carrer Major, vora cal Macià.
V. t. *Poliol*.

Mallol, el

Partida de terra situada entre el barranc del Mas d'en Freixes i Mas de Monner. Per la banda sud toca a la Perdiguera. Al nord, té la carretera d'Ull-demolins i el camí de Mas de Monner, amb la font del Sans a sol ixent. El mateix nom també es dóna a terres pròximes al Mas d'en Porta.

«el Mallol» (Anguera 1987, p. 268).

Mano, cal

Va ser on ara hi ha cal Pepet.

Mano, el corral del

A la partida de Biern.

Mano, la cova del

Als Solans, és una balma a uns cinquanta metres del camí que passa després per la de les Bigues, quan aquest camí comença a atansar-se als cingles.

Mano, els cups del

Són al carrer que no té rètol però que els vilatans anomenen *dels Cups* o *de les Portelles* , tocant al camí de bast que puja als Solans, que també en rep el nom.

Mano, l'era del

Era on ara hi ha la piscina.

Mano, el pou del

El pou és dins cal Mano.

Manrell, el clot del

Queda a sol ixent del camí de Cornudella, poc després que passi el riu, més enllà del final del Fondo del Molí.

«Clot de Manrell, Norte C° de la Cucurulla», «Clot de Manrell, Sur C° de Mas de Martins, Este Rio Montsant, Oeste idem» i «Clot del Manrell, Sur Xito, Oeste Barranco del Anové» (*Amill. 1945*, p. 42, 59 i 171).

Manteta, cal

La casa és al carrer Major. Abans havia estat *cal Lledó*, i també *cal Viles*. Amb el mateix nom, hi ha una altra casa al carrer de la Font.

Manteta, la font del

És cap a la partida del Molí, on els de cal Manteta tenen terres, i prop del molí d'Alentorn.

Marc, la punta del

V. Moliner, la punta del.

«Marcelino», la pedra del

Situada als Cabaixals. Forma com una terrassa amb bona vista sobre la vall, que els caçadors usen per a la caça del senglar.

«Marcelino» el Sans, cal

Al carrer Nou.

Mareca

«Salvador Domenich y Mareca» (*Conf. Fadrins*, 1843).

Mareca, cal

Al carrer Major. És un nom anterior de *cal Roseta*. A la travessia segona del Carrer Major s'anomenava així una casa, que servia de pallissa.

Marer

«Maré Vicentó Ramon» (*Cens Ele.* 1904); «Maré Figueras Ramon» i «Maré Sans Ramon» (*Cens Ele.* 1910).

Maria Ferrera, ca la

Al carrer Major.

Maria Ferrera, la cova de la

És una balma petita al cingle que separa els Clots de les Portelles, encara-
da a migdia.

Maria Rosa, ca la

V. *Gravat*.

Marian, cal

És una casa de la travessia segona del Carrer Major. També s'anomena *ca la Ció*.

«Mariano», cal

La casa és al carrer de Sant Salvador, vora cal Ventrades. Amb el mateix nom se'n recorda una al carrer Major, on hi havia cal «Mutxatxo».

Marina, cal

És al carrer de Sant Salvador. També havia estat *cal Tesona*. Algunes cases més petites que ara formen part de cal Marina són cal Roc, cal Sebastià el Cuca i cal Cuqueta. Una casa de la Llaunera també portava aquest nom.

Mariner

«1788: Dr. Francesc Mariner, ecònom» (*Rubió*, p. 32); «Franº Mariné Masi» (*Exp. Rús.* 1893); «Antonio Mariné Llevaria» (*Cad.* 1953).

Marlés

«Marlés Estalella Juan» (*Cens Ele.* 1955).

Procedia de Pratedip, exercí de mestre a la vila a la primera meitat del segle xx i es va casar amb l'Afortunada, filla de Vilanova.

Marquès

«Marqués Mañé Juan» (*Cens Ele.* 1932).

Marradetes, les

És un sector de terreny a la part obaga de la serra de la Llena, on el camí feia moltes giragonses. Forma part d'un fragment del camí de la Pobla quan aquest comença a baixar vers el terme d'aquesta vila.

Marradetes, el camí de les

És un tros del camí de la Pobla de Cérvoles que passava per aquest indret.

Marradetes, el coll de les

És a la carena de la serra de la Llena, quan el camí comença a baixar cap a la vessant de la Pobla de Cérvoles.

Martí

«Joseph Marti» (*Bapt.* 1587, 20 març 1597); «Joanni Marti faber ferrario [...] loci de vilanova» (MN 1601, f. 236r); «Joannes Marti» (MN 1632, f. 2v); «Joan Marti farer» (Test. 1601, 12 octubre 1647); «Franº Martí Pages» (*Bapt.* 1753, 13-7-1762, p. 20); «Salvador Martí y Pagés» (*Bapt.* 1825, 27-11-1827, p. 15); «Maria Martí y Trullols» (*Bapt.* 1852, 3-9-1875, p. 218); «José Martí y Civit» (*Bapt.* 1852, 3-7-1881, p. 282); «Martí Pamies Maria» (*Cens Ele.* 1932); «José Martí Serra» (*Cad.* 1953).

Francesc Martí i la seva muller Maria Pagès habitaven al molí de Prades l'any 1762, segons *Bapt.* 1753.

Martín

«Martin Abelló Pedro» i «Martin Silvestre Carmen» (*Cens Ele.* 1932).

Carme era mestra de la vila l'any 1932.

Martina, la font de la

A la partida de Vallescura, gairebé tocant al sector de la Costa, i a uns cinquanta metres al damunt del camí que porta als Cabaixals i a Biern. Tot i que és en terreny de llicorella, ve a sortir en un clap d'argila i la seva aigua és molla. Hi ha una bassa on es feia hort.

Martínez

«Martínez Diaz Catalina» (*Cens Ele.* 1955).

Martins

V. *Mas de M.*

Martorell

«Maria Martorell» (*Bapt.* 1587, 16 setembre 1659); «Pau Martorell» (MN 1692, p. 539); «Fº Martorell» (Test. 1601, 3 octubre 1693); «Pasqual Martorell y Noguer» (*Bapt.* 1753, 18-5-1755, p. 3); «Paula Martorell Domech» (*Bapt.* 1753, 16-10-1763); «Pau Martorell fadri pages de Vilanova de Prades» (MN 1762, f. 66r); «Marina Martorell Alentorn» (*Bapt.* 1753, 29-6-1771, p. 48); «Pere Martorell y Osona Pages del lloch de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1753, 1775, p. 65); «Miquel Martorell y Conillera» (*Bapt.* 1825, 7-5-1831, p. 41); «Martorell Roig Estefania» (*Cens Ele.* 1932).

La professió dominant en els Martorell és pagès. Entre el noms de fonts masculins tenim *Pau*, *Pasqual*, *Pere* i *Miquel*. Les dones es deien *Maria*, *Marrina* i *Paula*. L'Estefania de 1932, amb cent anys de diferència de l'última anotació, no deu pertànyer a la mateixa saga.

Martorella

«Climent Martorella» (*Conf. Fadrins*, 1781).

Havent documentat el llinatge *Martorell*, pensem que *Martorella* deu ser un renom.

mas

V. *Barra, *Biern, *Catxet*, «*Clàudio*», *Domènec, *Domenge, *Escuder, *Espasa, *Feliu, *Fraret*, *Jaume, *Lledó*, *Moliner*, *Porta, *Salvadoret*, *Segarra, *Tinya, *Torner, *Torrent, *Viles*.

Mas

«Pere Mas viudo» (*Bapt.* 1587, matrimoni, 7 març 1628); «Mas Vergés Margarita» (*Cens Ele.* 1955).

Pere Mas era de Cornudella i es casà a Vilanova el 1628.

Mas, el

«el Mas» (*Anguera* 1987, p. 268).

Mas d'en Fontana, el

Partida situada a ponent del barranc de la Coma, i que queda entre Mas de Monner i Mas d'en Porta; encarada a sol ixent.

«Mas d'en Fontana, Norte C^a de Ulldemolins» (*Amill.* 1945, p. 167).

Mas d'en Freixes, el

Partida situada a ponent del terme. Té al nord les Masies i, al sud, Mas de Monner, a orient es troba el Mallol. No hi ha cap mas visible en tota la partida; el mas més prop és el del Moliner, però aquest forma part de la partida de les Masies.

«in termino de Vilanova de Prades [...] dictam lo mas den Freixes in partida dicta la Plana [...] a meridie ab la Cerra del mas den Mulne» (*Llib.* 1647, p. 366); «a la partida del Mas den Freixes [...] a mig dia ab la Serra de la Perdiguera» (*Test.* 1700, 20 setembre 1772); «toda la pieza de tierra del Mas den Freixes» (*Test.* 1865, 1873 -22-).

Mas d'en Freixes, el barranc del

El barranc neix al nord del Mallol i va a trobar el riu pel vessant dret, dos-cents metres més avall de les mines del Bessó. Travessa la partida de nord-est a sud-oest.

«Barranco d'en Freixas» (*Amill. 1945*, p. 6).

Mas d'en Freixes, el camí del

Era el mateix que el d'*Ulldemolins*, però, passada la cova del Castanyola, pel sector del Maset, el deixava per anar per la vinya del «Blanco» i arribar a l'esmentada partida.

«C° de más d'en Freixas» (*Amill. 1945*, p. 6).

Mas d'en Porta, el

Aquesta partida ocupa les rodalies d'allà on el barranc de la Coma s'ajunta amb el riu. L'edifici ja no existeix, però hi devia haver estat; hi queda el corral del Bernat. El nom es manté com a mínim a partir del segle xv, en què es comença a trobar documentat. El mateix document afirma que el 1496 ja no hi vivia ningú, però que hi havia dues cases d'abans de la guerra (referint-se a la de Joan II). Com que és un territori de considerable extensió, s'hi pot accedir per camins diferents.

«lo mas den porta esta ell a Ulldemoli(n)s» (Sentència 1496); «in partida dicta lo mas den porta [...] a meridie ab les Borjaces» (*Llib. 1647*, p. 250); «Mas d'en Porta, Norte Rio Montsant, Oeste Rio Montsant» (*Amill. 1945*, p. 63).

Mas d'en Porta, el camí del

És el mateix que serveix per anar a les Planes i a les Deveses, però que a la part alta dels Obacs trenca en direcció sud-oest per anar vers aquesta partida. També s'hi pot accedir per un altre, que és un trencall a l'esquerra del que va a Mas de Monner i que se separa d'aquest per allà a la font del Sans, poc després de deixar la carretera d'*Ulldemolins*.

«pecia terra dicta Les Canetes in partida de la Devesa [...] a meridie cum itinere del mas den porta» (*Llib. 1647*, p. 295); «La Plana N. C° del mas d'en Porta» (*Amill. 1945*, p. 171).

Mas d'en Porta, el corral del

El corral, que servia per al bestiar, encara es conserva amb les parets mig enrunades. Avui s'anomena *del Bernat*. El mas no devia ser gaire lluny del corral.

Mas d'en Porta, el molí del

Del molí, la gent ja no en sap res. En el treball sobre Vilanova de Prades del mestre Manel Civera i els alumnes de l'escola del curs 1976-1977, l'anomenen i diuen que pertany a cal Ventrades; podria ser el mateix que el *molí del Consal*.

«El d'en Porta, que actualment pertany a cal Ventrades» (*Vilanova*, 1976, p. 40).

Mas d'en Segarra, el

Partida de terra que parteix al sud amb el riu i el Rebollar, el Puig li queda a sol ixent, al nord hi ha el barranc del Mataró i, a ponent, parteix amb el riu una altra vegada. Per tant, queda bastant allunyada del nucli urbà. És anomenat el 1496 quan n'era amo Grabiell Segarra, el qual li va deixar el nom. Del mas sols en queden uns corrals de bestiar. S'hi anomena la *font del Ventrades*. El conreu predominant és l'avellaner; els castanyers que hi havia s'han anat morint, i en queden pocs. Hi transita el camí de Cucurulla. Per la documentació sabem que el 1911 encara hi havia poc o molt de regadiu, sembradura, vinya i també castanyers.

«lo mas den Grabiell Segarra» (Sentència 1496); «un tros al mas den Sagarra» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «in termino de vilanova de Prades in parte vocata lo mas den Segarra» (MN 1601, f. 26r); «in partida dicta lo Mas den Segarra» (MN 1709, f. 1r); «la pieza de tierra Mas den Segarra» (Test. 1865, 1890 -59-); «Una pieza de tierra en la partida Mas den Segarra compuesta de regadío, sembradura, castaños y viña» (*Exp. Consums* 1903); «Mas d'en Segarra, Sud, Este, Oeste Rio Montsant», «Mas d'en Segarra, Este C° de la Cucurulla» i «Mas d'en Segarra, Sur Termino de Prades» (*Amill. 1945*, p. 37, 38 i 51).

Mas d'en Segarra, el camí del

Actualment, s'hi va per una pista, o pas de carro, que arrenca de la carretera de Prades abans del collet de la Pinadeta, i és el mateix que arriba fins a Cucurulla. Però, antigament, era el que passava pel collet dels Closos i pel Mataró, fins al coll del Pubill, situat ja en aquesta partida.

«al camí del Mas d'en Segarra» (Anguera 1987, p. 267).

Mas d'en València, el

«a la partida dita lo Mas den Valencia» (Test. 1700, 19 juliol 1765).

A Ulldemolins el renom *Valencià* apareix el 1589. Es podria tractar d'alguna propietat que Pere Joan Amigó dit *lo Valencià* tingués al terme de Vilanova.

Mas d'en Vinyes

«Una pieza de tierra con los frutos y rentas que produzca en la partida Mas den Viñes» (*Exp. Consums* 1903).

Mas de Martins

És una partida situada per allà on comença el barranc de la Batalla. No hi ha record de l'edifici. Partint amb el terme de Prades i, per tant, allunyada de Vilanova. Al final del segle XIX encara hi havia vinya i castanyers.

«un corral de bestiar en la peça de terra dita lo Mas de Marti» (MN 1692, p. 568); «en la partida nombrada Mas de Marti» (Test. 1865, 1871 -12-); «Una pieza de tierra en la partida Mas den Marti compuesta de viña, castaños y yermo» (*Exp. Rús.* 1893); «Mas Martins, Sur i Oeste C° del mas de Martins», «Mas de Martins, Sur Término de Prades», «Mas de Martins, Este C° de Cornudella» i «Mas Martins, Norte Barranco del Anové» (*Amill.* 1945, p. 53, 116, 118 i 162); «el mas de Martí» (Anguera 1987, p. 268).

Mas de Martins, el camí de

Passa pel Fondo del Molí, travessa el riu, deixa a la dreta el camí de Cornudella i puja entremig del barranc de l'Anover i el de la Batalla, en direcció a les Borrianes, que són pròximes a aquesta partida.

«Mas de Martins, Sur i Oeste C° del mas de Martins» (*Amill.* 1945, p. 53).

Mas de Martins, la font de

De la font només els informants més grans recorden haver-ne sentit a parlar.

Mas de Monner

Partida de terra de gran extensió, que queda en un i altre costat del riu, en el seu extrem occidental, fins que les seves aigües entren en terres del terme d'Ulldemolins. Hi ha algunes fonts com la del Fraret, la Rèvia i la del Bepi. Ocupa bona part dels barrancs del Badarrés, dels Lladres i dels Enllosats. Té sectors de terra com la Perdiguera. L'edifici més significatiu és el *mas del Fraret*, amb el nom de l'últim propietari. Temps endarrere, havia estat *d'en Lledó* i més tard, *d'en Viles*. Només a la primera anotació i a l'última hem vist la presència d'article definit.

«Lugar de Vilanova y Partida llamada lo mas den Monné [...] por medio dia con la sierra llamada de Puigventós» (MN 1769, f. 15r); «en la partida Mas de Monne» i «Una pieza de tierra en la partida Mas de Monné» (*Exp. Consums* 1903); «Mas de Monè, Sur Rio Montsant» (*Amill.* 1945, p. 51); «el mas de Monne» (Anguera 1987, p. 268).

Mas de Monner, el barranc de

Se l'anomena poc. És un fondo bastant obert que s'inicia sota la carretera d'Ulldemolins, per allà a la font del Sans, i s'ajunta al riu, a la partida que li dona el nom.

Mas de Monner, el camí de

El camí que hi porta arrenca de la carretera d'Ulldemolins, per allà sota les roques del Quelo, passa per la font del Sans, baixa fins a la vora del riu i va a parar davant del mas del Lledó, també dit *d'en Viles* i, últimament, *del Fraret*.

Mas de Monner, el forn de

En un sector d'aquesta partida, anomenat el *pla del Corral*, en uns conreus d'avellaners, hi ha aquest forn, ja completament colgat, que va servir per a coure rajoles i teules.

Mas de Peret, el barranc de

Al terme de la Pobla, al nord dels Avellàs.

Mas de la Barra, el

La gent més gran que ha estat preguntada recorda haver sentit que es donava aquest nom al sector d'entrada al poble, venint de Prades i de Vallclara, és a dir, on ara hi ha el casal i les piscines. Devia ser partida de terra.

Mas de la Barra, el carrer del

«del mas de la Barra» (Anguera 1987, p. 269).

Del carrer ningú no en sap res; potser era el mateix que ara es diu *de Sant Antoni*. Pere Anguera el recull en les seves notes com un dels carrers del 1846.

Mas del Nofre, el

Hom el situa per allà al Mas de Martins. Ningú no recorda l'edifici, que podria ser el mateix amb el nom d'un propietari diferent. Amigó 1985, p. 206, s. v. *Ofre*, el cita en el seu recull de Prades. Pròxim al terme de Vilanova, segurament es tracta del mateix mas. Devia procedir del nom de fonts *Onofre*.

«en la partida nombrada Mas del Nofre» (Test. 1865, 1871 -12-); «la mitad del Mas del Nofre» (Test. 1865, 1873 -20-); «Una pieza de tierra en la partida Mas de Nofre» (*Exp. Consums* 1903); «Mas de Onofre» i «Mas d'en Nofre» (*Amill.* 1945, p. 19 i 173).

Masdéu

«Maria Masdeu Joan Pere» (*Bapt.* 1825, 16-1-1838, p. 85); «Pedro Masdeu Juanpere» (*Exp. Rús.* 1893).

Maset, el¹

«Jph. Espasa dit lo Maset» (Test. 1700, 6 novembre 1768).

Maset, el²

És un territori que queda al nord del barranc del Mas d'en Freixes, entre aquesta partida i la carretera d'Ulldemolins; per ponent parteix amb les Masies. Són terres de conreu que van pertànyer a cal Maset.

Maset, el barranc del

No gaire llarg, té el seu inici sota la cova del Castanyola; va a parar al del Mas d'en Freixes.

Maset, cal

Havia estat al carrer del Portell. Ara forma part de cal Quelo.

Masies, les

És una partida que queda a ponent del Maset, i que fa de límit per l'oest amb el terme d'Ulldemolins. La masia del Miró (que és el mateix que el *mas del Moliner*) és una finca d'anomenada. Està partit: una meitat és del Moliner d'Ulldemolins i l'altra, del Miró de Vilanova. Al nord, li queda l'extrem occidental de la Solana, i a migdia, el riu de Montsant i part del Mas d'en Freixes. El document de 1832 es deu referir a la mateixa masia del Miró, ja que la dona pròxima al terme de la població veïna, i un Mateu Franch és citat en aquesta època, en el nostre recull d'Ulldemolins.

«a un fill llegendit y natural de Joan Vallverdú pagés, natural de la Aixaviga, y de Ventura Vendrell conjuges natural de Farena y los dos de la parroquia de Monral, habitants en la Masia de Matheu Franch de Ulldemolins terme del present poble» (*Bapt.* 1825, 1832, p. 47); «Masias, Norte C° de Ulldemolins», «Masias, Sur Barranco del Más d'en Freixas» i «Masias, Sur Rio Montsant, Oeste Término de Ulldemolins» (*Amill.* 1945, p. 99, 180 i 185); «la Masia» (Anguera 1987, p. 268).

Masies, el barranc de les

S'inicia a ponent del Maset i baixa en aquesta direcció cap a les Masies, després fa un gir vers el sud i va a trobar el riu uns dos-cents metres més avall d'allà on ho fa el barranc del Mas d'en Freixes. L'edifici de la masia del Miró

li queda al cim del seu vessant occidental. Al fons del barranc, en una fonteta anomenada *del Miró*, s'havia fet hort.

Massot

«Anton Massot» (*Bapt.* 1587, òbit, 22 desembre 1707).

Era de Puigverd, però fou enterrat a Vilanova.

Mataró, el

És una partida que té al nord el Colomer amb el Planot i el collet dels Closos, a sol ixent la Pinadeta i la Coma de Prades, a migdia el coll del Pubill i les terres del Mas d'en Segarra i, a ponent, el riu. Ocupa les dues vessants del barranc que duu el mateix nom. Els esquists i les pissarres formen la textura del sòl. Ja bastant erma, encara hi ha alguns castanyers i avellaners.

«un tros i bosc al matero» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «in parte vocata lo Mataro» (MN 1620 bis, desembre 1632); «en la partida dels matarons [...] a mig dia ab terres de la Vila» (Test. 1700, 5 d'agost 1799); «otra denominada "Mataró"» (Test. 1865, 1896 -75-); «La mitad de la pieza de tierra en la partida Mataró» (*Exp. Consums* 1903); «Mataró, Sur Rio Montsant, Oeste Barranco de Mataró» (*Amill.* 1945, p. 145).

Mataró, el barranc del

El barranc circula pel fons d'aquesta partida i del collet de la Pinadeta, on s'origina, va a trobar el riu davant mateix d'on ho fa el de la Batalla. Tot i que queda bastant allunyat de la vila, conten que fa molt temps les dones de Vilanova hi anaven a fer bugada, i que la seva aigua tenia fama de deixar la roba molt neta. Encara es veuen conreus d'avellaners a la banda solana del barranc, i de castanyers a la part obaga.

«Barranco de Mataró» i «Planots, Sur Barranco de Mataró» (*Amill.* 1945, p. 5 i 135).

Mataró, el camí del

El camí vell passava per la Font Vella fins a les Sorts, d'allí marxava a l'esquerra del que baixa cap al riu i, passant prop de les Creuetes, travessava el collet dels Closos i arribava fins a la partida. Més modernament, per al trànsit rodat, s'ha obert una pista que passa pel Colomer i la Miranda.

Mataró, la font del

La font, al vessant obac, entre castanyers, té fama de tenir una aigua que no fa llac.

Mateu

«Franº Mateo Alabart» (*Exp. Rús.* 1893).

Mateu, cal

La casa és al carrer de Sant Josep. També es designa un corral amb aquest nom al carrer Nou. Amb el mateix nom se n'esmenta una al carrer de Sant Salvador, també anomenada *cal Biern*.

Mateu, l'era del

És als Plans.

Mateu, la font del

Molt a prop de la de les Canetes; se'n recollia l'aigua en una bassa i s'hi feia hort.

Maties

«Francisco Espasa Maties» (*Conf. Fadrins*, 1836).

Matxo, el toll del

Pròxim al del Cameta, però una mica més riu avall; gairebé davant d'un dels dos molins del «Clàudio». Conten que una vegada s'hi ofegà un animal.

Menós

«fill de Joan Menós pastor, natural de Pasanant» (*Bapt.* 1753, 1808, p. 222).

Joan Menós batejava un fill el 4 de novembre de 1808, a la parròquia de Vilanova. Podria ser una afèresi de *Amenós*, un cognom conegut.

Mercat, el pla del

Pròxim al clot del Manrell, però una mica més amunt en direcció a sol ixent.

Més Amunt

V. *Portelles M. A.*

Més Avall

V. *Portelles M. A.*

Mestre

«Joan Mestre y Pujol» (*Bapt.* 1825, òbit, 4-9-1835, p. 43).

La procedència d'aquest llinatge, al segle XIX, era Riudoms.

Mestric

«Mastrich Roig Maria» i «Mastrich Vidal Antonia» (*Cens Ele.* 1932).

Micadelles, les

Són cap a la banda de ponent de les Deveses, entre aquestes i el Mas d'en Porta. S'hi anomena la *font del Mateu*.

V. t. **Pla de les M.*

«in parte vocata les Micadelles mes amunt» (MN 1620, f. 176r); «in parte vocata les micadelles» (*Llib.* 1647, p. 406); «i lo Botjar de les Micadelles» (Test. 1601, 5 octubre 1692).

Micó

«de Joan Micó pages y de Maria Espasa conyuges naturals de Espluga de Francoli del mateix Archebisbat y habitans en lo mas dit de Biern de la parroquia de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1820, p. 279).

mina

V. **Bessó, Bosquet, Camí del Molí, Colomer, Francès, Solà del Frare, Vinya del Rector.*

Mina, el pla de la

S'anomena per allà a la Devesa del Marina. Hi devia haver hagut alguna mina.

Minguella

«Pedro Minguella Carré» (*Cad.* 1953).

Minguet

«Minguet Mullerat Mariano» (*Amill.* 1945, p. 109).

Mió, cal

És al carrer Major, entre cal Bou i ca l'Engràcia.

Miquel

V. **Era del M., Sant M.*

Miquel, cal

És una casa de la travessia primera del Carrer Major.

Miquel, el corral del

És cap a la partida dels Rius. Hi ha el corral i també la font.

Miquel, l'era del

Hom la recorda al sud-est del carrer Nou, on ara s'obre el carrer de l'Era.

Miquel, la font del

A la partida dels Rius, en una finca de cal Miquel, hi ha la font.

Miquel, el solà del

Terra situada cap a l'esquerra del Fondo del Molí, quan aquest ha trobat ja el riu, però abans de creuar-lo. Hi passa el camí del molí del Comarsa i el dels Molinets, que és el mateix. Actualment, és una solanada erma amb alzines, i té fama de terreny bo per a les tòfones.

Miquel de la Llaunera, cal

És la mateixa que *cal Miquel*, que va de la travessia primera del Carrer Major a la segona, coneguda també per *la Llaunera*.

Miqueló

«Francisco micalo» (*Conf. Fadrins*, 1789).

Miranda, la

Partida a l'oest del Planot, que guaita cap al Fondo del Molí. Gairebé erma, hi abunden els alzinars i algun pi rojalet. Des d'aquí es pot veure un esplèndid panorama, que abasta els límits de ponent del territori del terme de Vilanova. El «camí de la Font» a què es refereix el MN 1692 ha de ser el que ve de la Font Vella i es dirigeix vers els Closos i la Miranda.

«la miranda» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «dictam la Miranda» (*Llib.* 1647, p. 119); «a la partida de la Miranda [...] y a tremuntana ab lo Camí de la Font» (MN 1692, p. 383); «in termino de Vilanova in partita dicta la Miranda» (MN 1709, f. 290r).

Miranda, el coster de la

«Item altre tros al Coster de la Miranda» (MN 1692, p. 203).

El coster queda en vista de Vilanova, damunt de la Font Vella.

Miró

Llinatge que s'ha mantingut abundant els últims quatre-cents anys en què l'hem trobat documentat. En el padró del 2002 dues dones i quatre homes porten el cognom. És comprensible que la quantitat de prenom i d'oficis sigui abundant i variada. Els homes porten els prenom següents: *Joan, Josep, Pau, Agustí, Miquel, Mateu, Jaume, Felip, Anton, Ramon, Salvador, Estanis-*

lau, Manuel, Enric, Artur i Francesc. Entre els oficis domina el de pagès, però també hi ha fusters des de molt antic, ferrers i pastors. Estanislau Miró era rector de Vilanova el 1915. Entre els prenomes de les dones trobem *Maria, Rosa, Antònia, Andrea, Dolors, Mercè, Pilar i Roser.* Mateu Miró del document *Bapt.* 1753 era pagès. Salvador Miró Alsina vivia al carrer del Portell, núm. 8, i era pastor, segons el cens electoral de 1932. Enric Miró Domènech, també segons el mateix cens, era ferrer i vivia al carrer Major, núm. 9. Josep Miró i Català, vilanoví, que viu a Barcelona, és l'autor de la música d'uns goigs en lloança del patró de la vila.

«Joa(n) Miro» (*Bapt.* 1587, 4 setembre 1601); «Joanes Miro faber lignorum villenove habitatore» (MN 1601, f. 195r); «Ego Josephus Miró» (MN 1692, p. 61); «Agusti Miró» (*Bapt.* 1731, 28 agost 1733); «Matheu Miró Pages» (*Bapt.* 1753, 1770, p. 47); «Jaume Miró y Espasa» (*Bapt.* 1825, 1-6-1826, p. 7); «y natural de Joan Miró Fustér, natural de la Morera, y de Theresa Espasa, conjuges natural del present poble» (*Bapt.* 1825, 1828, p. 19); «Felip Miró y Aixalá» (*Bapt.* 1825, 12-4-1839, p. 92); «Pablo Miró y Vila» (*Bapt.* 1852, 15-1-1870, p. 173); «José Miró y Montañola» (*Bapt.* 1852, 7-1-1880, p. 264); «Miró Roig Manuel» (*Cens Ele.* 1904); «Estanislao Miró cura-Ecónomo» (*Bapt.* 1909, 1915, p. 10); «Miró Conesa Jaime» (*Cens Ele.* 1910); «Miró Domenech Andrea» (*Cens Ele.* 1932); «Miró Alsina Manuel» (*Cens Ele.* 1945); «Miró Serra José» (*Cens Ele.* 1955); «Miro Catala Artur» (Padró 2002).

Miró, cal

La casa és a la placeta i fa racó amb cal Cristina.

Miró, el corral del

Un corral del mateix propietari va ser al carrer del Portell. Al Mas d'en Segarra també n'hi ha un altre amb aquest mateix nom.

Miró, l'era del

L'era és a la partida del Mas d'en Segarra, davant del corral.

Miró, la font del

És a les Masies. Al fons del barranc, fa uns anys que regava un hortet.

Miró, l'heretat d'en

«Mes diuen ha tres eretats en la villa [...] altra d'en Franci Miro lo qual se'n es anat a Pena Freta» (Sentència 1496).

Miró, el pou del

El pou dins de la casa, com en altres, proveïa d'aigua. Sembla que a la seva boca també tenien accés els de cal Cristina, i era compartit.

Mironet, cal

Es recorda el nom, però ni els més vells saben on era. Havent-t'hi *cal Miró* és fàcil d'entendre que el renom pogués existir.

Mitjavila, de

«Joanni Espasa dicto de Mitja Vila» (MN 1709, f. 265r); «Fran° Espasa de mitjavila» (MN 1730, p. 22); «Francesch Sans de Mitjavila» (*Bapt.* 1753, p. 73); «Pere Espasa de Mitja Vila» (*Bapt.* 1753, 1760, p. 16); «Joan Espasa de mitja vila» (MN 1762, f. 93r); «Espasa, Ramon (de mitjavila)» (*Rubió*, p. 33).

El renom està gairebé sempre associat al llinatge *Espasa*. Ramon Espasa de Mitjavila era majoral de la confraria dels fadrins de Vilanova el 1806.

Mola, el coll de la

Al terme de Prades, però anomenat a Vilanova. És a la carretera que porta a la vila veïna, més enllà del coll dels Rius. Amigó, p. 52, el situa on es troben la carretera que ve de Vilanova amb la que va de Prades a Poblet.

molí

V. *Alentorn, Català, «Clàudio», Comarsa, Consal, Cremat, Lledó, Mas d'en Porta, Olivart, Panano, *Prades, Rata, Vila, Viles.*

Molí

V. *Camí del M., Fondo del M., Obac del M., Solà del M.*

Molí, el

Partida de terra situada als voltants del Fondo del Molí, quan aquest es troba amb el riu, allí on hi ha el molí del Lledó. Igual que al riu, la presència del molí va donar nom a la terra de la seva rodalia.

«termino del mismo lugar de Vilanova de Prades y Partida nombrada del Molí» (MN 1760, 40r); «en la partida del Molino» (Test. 1865, 1881 -42-); «una pieza de tierra en la partida Moli [...] linda a Oriente con el Rio, a Mediodía, Poniente y Norte con Don Ramón Maria Dalmau Marqués de Olivar» (*Exp. Rús.* 1893).

Molí, del

«Isidro Espasa del Moli» (*Conf. Fadrins*, 1749); «Jose Bayset del Muli» (*Conf. Fadrins*, 1874).

Molí, cal

És al carrer Nou, també coneguda per *cal Romà*.

Molí, el riu del

Quan els vilanovins es refereixen al riu que baixa de Prades i va cap a Ulldemolins, li diuen *riu del Molí*. Tot i que, actualment, els molins fariners són fora d'ús, van tenir prou importància per a deixar el nom en aquest tros de riu del terme de Vilanova. A Mapa 1995 apareix com a *riu de Montsant*. La gent d'Ulldemolins, lògicament, l'anomena *riu de Prades*, terme i lloc del seu origen (tot i que els documents antics d'Ulldemolins insisteixen molt a dir-li *de Vilanova*, cosa també prou lògica, ja que entra a Ulldemolins després de passar pel terme d'aquesta vila). Unes altres vegades, a Vilanova, li diuen simplement *riu*, ja que és el solc més important que creua les tres quartes parts del seu terme d'orient a ponent.

«demunt del Riu del Moli devant del moli de dit olivart» (*Llib.* 1647, p. 385).

Molí d'en Bernat, el

«una peça de terra nomenada lo Moli den Bernat, situada en lo terme de Vilanova, en la qual peça de terra y ha un moli derroit [...] que afronta a sol ixent amb terres del moli de la Vila de Prades» (MN 1692, p. 322); «petiam terre nominatam lo Moli den Bernat sitam in termino dicti loci de Vilanova de Prades» (MN 1709, f. 184r); «una heredad, que antiguamente era Molino Arinero, y facultad de edificarlo, sita en el termino de dicho lugar de Vilanova de Prades, y partida nombrada del Molino den Bernat, que linda de una parte con el molino del comun de la Villa de Prades; de otra parte con el torrente del Mataro» (*Capb.* 1789, p. 120).

Els informants recorden el nom en aquest indret, situat als Molinets, però ningú no ha sentit a dir que en aquest lloc hi hagués hagut cap molí. Devia ser molt antic, ja que quan el capbreu en parla ja feia cent anys que estava enderrocant. Però cal fer notar que per aquesta zona passa el camí dels Molinets, i també podria ser que aquest nom li hagués deixat el terreny a què fa referència el document de 1789.

V. t. *Molinets*.

Moliner, el

«Joanem Vilalta vocatu(m) lo moliner dicti loci de Vilanova» (MN 1601, 83v); «Joanni Vilalta vocato lo Moliner» (MN 1620, f. 263v).

Moliner, el mas del

És de terratinents d'Ulldemolins i de Vilanova. Els de Vilanova l'anomenen la *masia d'en Miró*. Es troba a la partida de les Masies. Hi ha una era compartida i un corral de bestiar.

Moliner, la punta del

Parteix amb el terme d'Ulldemolins, a la carena de la Llena; concorda amb la cota 891 m de Mapa 1995, amb el nom de *punta del Marc*.

molinet

V. «*Gaietano*».

Molinets, els

És una partida que toca al riu, prop del desguàs del barranc del Mataró. Per aquí passa el camí dels Molinets, segons Mapa 1941. Devia conduir en aquesta partida, si no fos que es referís al barranc dels Molinets del terme de Prades. La partida del segle XVII dita el *Molí d'en Bernat* queda ubicada en aquest lloc, i algun informant afirma haver-hi vist restes molt esborrades d'allò que podia haver estat un molí.

«Fra Bernat Boil nasqué en un llogarret de Vilanova de Prades anomenat el Molinet» (Nogué, p. 65).

Molinets, el camí dels

L'assenyala clarament Mapa 1995. Aquest camí es desvia del de Cornudella, que baixa pel Fondo del Molí, poc abans de travessar el riu, i, seguint per la vora, s'encamina a ponent de Cucurulla. Devia ser el que portava cap en aquesta partida. Avui és una pista de terra.

molins

V. *Alentorn*, «*Clàudio*», *Olivart*.

Molins, els

«a la partida dels Molins en lo terme de Vilanova» (*Llib.* 1647, p. 386); «la mitad de un corral cituat en lo terme de Vilanova en la partida dita los Molins» (MN 1692, p. 221); «in partita dicta Los Molins» (MN 1709, f. 58r).

S'ha vist en una entrada anterior el mateix nom en singular; les dades documentals es barregen i no podem afirmar que es tracti del mateix indret, atesa l'abundància de molins que hi havia al riu.

Molins, el camí dels

És el mateix camí que, després de trobar la Font Vella, passa a llevant de les Comes d'en Vinyes i baixa cap al riu on eren els molins.

«la Coma de les Vinyes [...] et afrontat ab ortu cu(m) lo camí dels molins» (MN 1601, f. 141v i 142r).

Moncosí

«de Joan Moncosí pages de Monbrió de la Marca y de Antonia Dolcet habitants en Rojals» (*Bapt.* 1753, p. 247).

Potser estaven de pas, i van batejar un fill a Vilanova.

Monner

V. *Mas de M.*

Montagudell

«terminus distingid qui venit de Monte Agudello recte in rivu de Artichis de Villa Nova» (*Cartas*, gener 1175); «in termino Di(ch)a ville de prades in parte voccata mu(n)tabudell» (MN 1541, 37v); «en lo terme de Vilanova en la partida de Montagudell» (*Llib.* 1647, p. 401); «a la partida de Montagudello» (MN 1681); «un coster que tenen en lo terme de Vilanova en la partida de Montagudell» (MN 1692, p. 79); «derecho al collado serraton o tosal de Montagudell nombrado vulgarmente el tosal Gros» (*Capb.* 1789, p. 113).

Amigó 1985 en parla extensament en el seu treball de Prades. És possible que es tracti de l'actual *tossal Gros*.

Monter

«Pasqual Monter Barull» (*Bapt.* 1753, 6-5-1788, p. 102).

Montferrer

«Montferre Marti Teresa» (Padró 2002).

Montijo, la sort del

«de Villanueva de Prades y Partida nombrada la Sort del Montijo que linda por oriente con el camino que va al Vilusell» (MN 1781, f. 72r); «nombrada la Sort del Montijo [...] a oriente con el camino que va al lugar del Vilusell» (MN 1784, f. 30r); «el Montico» (Anguera 1987, p. 268).

Segurament que era una paraula aguda, *Montijó*, però no n'hem trobat confirmació. Ningú no ens n'ha donat raó. Es devia tractar d'un lloc pròxim a la vila, per la situació que donen els documents; li passava a sol ixent el camí del Vilosell.

Montlleó

«Jaime Montlleó Montlleó» (*Exp. Rús.* 1893).

No s'ha vist en cap document més; devia ser d'alguna població veïna.

Montsant, el riu de

«Mas d'en Segarra, Sud, Este, Oeste Rio Montsant», «Moli del Olivart, Sur Rio Montsant» i «Este Rio de Montsant» (*Amill. 1945*, p. 37, 56 i 188).

V. t. *Molí, el riu del*.

Montserrat

«Josepha Monserrat y Font» (*Bapt. 1825*, 23-10-1840, p. 100).

Moragues

«Rosa Moragues Grau» (*Bapt. 1753*, 22-7-1759, p. 13); «Paula Moragues y Estradé» (*Bapt. 1852*, 15-10-1874, p. 208).

Josep Moragues i la seva muller Rosa Grau habitaven al molí de l'Olivart l'any 1759. I batejaren la seva filla Rosa a l'església de Vilanova, segons el document citat. Ramon Moragues, el pare de la Paula, era de l'Albi i feia de metge a Vilanova el 1874.

Morena, cal

Era una casa situada a la Llaunera, o travessia segona del Carrer Major.

Morer, el portal del

«loci de Vilanova in parte vocata lo portal del Morer qua confrontat ab ortu cu(m) via qua itur als Solans ab ocasu cu(m) terra de la rectoria de Vilanova, a meridie cum via qua itur a la era den Moster» i «dictu(m) locu(m) de Vilanova in parte vocata lo portal del Morer et confrontatur [...] et ab ocasu et aquilone cu(m) via del portal del Morer, y de les heres» (MN 1601, f. 367v i 378v); «in parte vocata lo portal del More confrontata ab oriente ab lo carrer que va a St. Miquel [...] a meridie ab lo carero et acircio ab lo cami que va a St. Miquel» (*Llib. 1634*, f. 85r).

La documentació deixa bastant clara la situació del portal; devia tancar la vila pel camí que ara anomenen *dels Cups*, i que abans anava cap als Solans i també a Sant Miquel de la Tosca.

V. t. **Portal del M*.

Mort

«Mort Montlleó Dolores» (*Cens Ele. 1932*).

Probablement, hauria calgut escriure *Mor*.

Mosset, el

«a ponent ab Josep Espasa dit lo Mosét» (MN 1730, p. 22); «Joseph Espasa dit lo Moset» (*Bapt.* 1753, 1756, p. 5).

Moster

Troblem el llinatge en documents de mitjan segle xvii, i durant els segles xviii i xix és quan experimenta la màxima expansió. En el padró del 2002, solament una dona i un home porten el cognom. Entre el prenom masculins tenim: *Joan, Pere, Josep, Carles, Jaume, Miquel, Salvador, Pau, Bonaventura* i *Antoni*. Per a les dones: *Raimunda, Rosa, Marianna, Maria, Soledat* i *Concepció*. *Moster* és present fins al 1755. *Mosté* resisteix força bé fins al 1861. El pas definitiu a *Musté* no s'observa fins el 1863. Sembla que el gener de 1830, fou especialment fred a Vilanova. Tant, que el rector Ramon Ferrando fa constar en una nota al llibre de baptismes que s'hagué d'escalfar l'aigua de la pica baptismal per poder administrar el sagrament a la infanta Theresa Mosté y Miró, ja que per les baixes temperatures la trobaren completament glaçada.

«Joannis Moster» (*Bapt.* 1587, 29 juny 1634); «lo honorable Pere Moster batlle del lloch de Vilanova de Prades» (MN 1681, Prades, 21 de març); «Carolo Moster» (MN 1709, f. 37r); «Raymunda Moster y Domenech» (*Bapt.* 1753, 23-1-1754, p. 1); «de Miguel Mustè labrador del lugar de Vilanova de Prades» (MN 1760, 38v); «Josef Moste regidor decano» (*Capb.* 1789, p. 110); «Joseph Mosté estudiant» (*Bapt.* 1825, 1828, p. 23); «Rosa Mosté y Miró» (*Bapt.* 1825, òbit, 23-2-1829, p. 14); «Bonaventura Mosté y Lladó» (*Bapt.* 1852, 17-9-1861, p. 117); «Musté Vilá José» (*Cens Ele.* 1904); «Antonio Musté Aixalá» (*Bapt.* 1909, 4-06-1922, p. 78); «Musté Terés José» (*Cens Ele.* 1932); «María Musté Pamies» (*Cad.* 1953); «Muste Aixala Concepcio» (Padró 2002).

Moster, cal

Havia estat a la placeta, on ara hi ha el verger de ca l'Abelló. Vora seu també hi havia cal Sans.

Moster, la plantada d'en

«in partida de Vallscura dita La plantada den Moster» (MN 1709, f. 274r).

No devia ser partida, però sí lloc d'anomenada.

Muntanyola

«Catalina Montañola Pastor» (*Cad.* 1953).

Munter

«Ant^o Munté Domenech», «Maria Munté Miró» i «Pedro Munté Inglés»
(*Exp. Rús.* 1893).

«Muros», els

És un nom modern, i castellanitzat. Són uns murs que calgué fer per aguantar la terra de la carretera de Vallclara en un revolt molt tancat, quan aquesta carretera surt del terme de Vilanova. Recorden que alguna vegada s'hi anava a menjar la mona. Per les proximitats, es parla de la *font de l'Àguila* i de *les Salanquetes*.

Mut

«Bernat Miro mut» (*Conf. Fadrins*, 1832).

«Mutxatxo», cal

Al carrer Major, vora cal Sans.

«Mutxatxo», la font del

Es recorda la font al sector dels Rebollars.

Naixo, cal

Es troba al carrer de Sant Josep.

Negre, puig

«et transit aquam que venit de Villa Nova et de Pratis et ferit in Podio Nigro» (*Cartas*, Castellldans, gener de 1175).

Com que es troba a la partió amb el terme d'Ulldemolins, també és citat pels autors en el recull onomàstic d'aquell terme.

Nevera, el torrent de la

«Jaime Alentorn de la Villa de Villanueva de Prades, [...] prometió al ayuntamiento de Reus que por el tiempo de dos años, de abastecer de toda la nieve o hielo puro que necesitará la dicha Villa de Reus» (*Reg. Hipot.* 1778, 340v); «sierra arriba de Borriana y Reboller, pasa al puerto de Pablo Roig P^o toda sierra abajo hasta encontrar la agua del torrente de la Nevera» (*Capb.* 1789, p. 113).

La Nevera devia ser un pou de gel. Els informants de Vilanova no en recorden cap. El lloc, molt allunyat de la vila i partint amb el terme de Prades, podria referir-se a un petit barranquet que neix prop de Borriana i troba el barranc de l'Anover a la mateixa frontera dels termes de les viles veïnes, o

potser és el *barranc de l'Anover* mateix. El document de 1778 tan sols confirma l'abastament de gel a Reus pel vilanoví Jaume Alentorn, que devia ser negociant. Tanmateix, ja que era tan prop del terme de Prades, potser aquest pou corresponia a l'organització pradenca, especialitzada en aquest negoci.

«Nita», ca la

Afèresi del castellanisme «*Anita*». Al carrer de Sant Antoni. Antigament, havia estat *cal Pajant*.

Nofre

V. *Mas del N*.

Noguer¹

V. *Salt del N.

Noguer²

«Matheu Noguer» (MN 1601, f. 3r); «Ramon Nogué» (*Bapt.* 1731, confirmacions); «Ant^o Nogué Inglés» (*Exp. Rús.* 1893).

Noguer, el racó del

Una finca de cal Conesa, a Biern, encara s'anomena així. Es veu que hi havia un noguer de mesures extraordinàries.

Noguera, el salt de la

És al barranc que s'inicia a les Portelles, més avall del Parany i del tros de l'«Inglès», i abans dels Boixos. Potser ara es coneix en femení, perquè, un cop mort en Noguer, la hisenda passés a la viuda. Actualment, del barranc se'n parla poc, però el document de 1945 encara l'esmenta. Quan plou molt i baixa el barranc, es veu que s'hi forma un salt d'aigua. *Amill. 1945* es deu voler referir al *salt de la Noguera* actual i al barranc on s'origina, ja que la Torre queda al nord d'on estan situats.

«La Torra, Sur Barranco del Salt del Nogué» (*Amill. 1945*, p. 154).

Noguerets, els

Hi ha qui afirma que és el mateix indret que *els Noguers*.

«els Noguerets» (Anguera 1987, p. 268).

Noguers

«Jaime Nogués Inglés» (*Exp. Rús.* 1893).

Noguers, els

És un sector del barranc del Mas d'en Freixes, poc més avall d'on aquest comença.

V. t. **Coma dels N.*

Nolla

«Gertrudis Nolla» (*Bapt.* 1731, 2 febrer 1740); «Franº Nolla Moliner habitant en lo p(resent) lloch de Vilanova de Prades» (Test. 1700, 1740); «José Nolla Pelegrí» (*Cad.* 1953).

Els Nolla del segle XVIII procedien de Riudecanyes.

Nou, el carrer

Arrenca del carrer de Sant Antoni en direcció cap a migdia, on troba el carrer de l'Era. Per la banda que dona a ponent, forma un atzucac paral·lel al carrer Major i al de l'Era. El document de 1919-1920 esmenta la «Torre de Maria Alsina Gené», però ningú no recorda haver vist cap torre, en el sentit físic de la paraula, per aquell indret; potser es vol referir a una casa de segona residència.

«y el patio o solar de casa de la calle Nueva» (Test. 1865, 1877 -32-); «un patio en la calle Nueva» (Test. 1865, 1895 -68-); «Nueva» (*Cens Ele.* 1904); «Calle Nueva nº 5, espalda Este con la Torre de Maria Alsina Gené» (*Reg. Urb.* 1919, fulls núm. 151 i 153).

Nou, el corral

Segons tots els informants, és al carrer de l'Era, un carrer que encara està en construcció per allà davant on la segona travessia del Carrer Major va a trobar-lo. La documentació, en canvi, s'entesta a situar-lo en un indret diferent, al capdamunt de la Costeta, més o menys per allà on avui hi ha un corral de cal Macià.

«dit lo Corral nou de tinguda de unas 14 passes a tot quadro que afronta [...] a ponent ab lo Cami del Portal moré [...] a tremuntana ab lo Cami de la farrana» i «un pati nomenat lo Corral nou» (MN 1692, p. 363 i 516); «dit lo Corral Nou [...] a ponent ab lo Cami del Portal del Moré [...] y a tremuntana ab lo camí de la Farrana» (MN 1709, f. 216r).

Nova

V. **Paret N.*

Obac del Molí, l'

Partida situada a migdia de les Creuetes i a sol ixent del Fondo del Molí.

obacs

V. **Castell, Santcristos*.

Obacs, els

Situats a la part obaga del barranc de la Coma. És un pendent amb castanyers i roures. Per la seva part més alta passa el camí de les Deveses.

«los castanyers del hubac i terra campa» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «lo tros del obac y la sorteta» (MN 1601, f. 296r); «in parte vocata lo Ubach» (MN 1620, f. 175v); «vocata lo obac» (MN 1632, f. 1v); «Una pieza de tierra en la partida Aubachs» (*Exp. Consums* 1903); «Aubachs, Sur C° de las Devesas», «Aubacs, Norte C° de Cornudella, Oeste C° de la Cucurulla» i «Aubacs, Norte casco del Pueblo, Este C° de la Cucurulla» (*Amill. 1945*, p. 5, 9 i 189).

Obacs, el camí dels

És el mateix que va a les Deveses, i que, quan arriba a les Comes d'en Vinyes, marxa a la dreta cap als Obacs.

Obacs, la font dels

Dins aquesta partida, la font és propera al barranc de la Coma. Hom també l'anomena *font del Barrau*.

Obaga, l'

S'anomena així tota la vessant nord de la Llena; a orient és en terme del Vilosell i, a ponent, al de la Pobla. La travessen alguns camins, com el del Coll dels Avellàs i el de la Pobla; per l'extrem oest, també passava el de Cornudella a la Pobla. Al terme del Vilosell hi ha els *calaixos de l'Areldo*. En femení singular la paraula designa un sector de terra diferent del que designa en masculí plural.

«in termino de la Pobla de Cervoles in parte dicta la Ubaga confrontata ab ortu [...] et cum lo bosch del S(eny)or» (MN 1601, f. 19v i 20r); «y part ab lo Camí que va a la Ubaga al Coll del Abellá» (MN 1692, p. 456); «llamada la Aubaga» (Test. 1865, 1902 -96-); «Partida Aubagas» (*Exp. Consums* 1903).

Obaga, el camí de l'

Ara la gent el coneix amb el nom del *camí dels Cups*. El document es refereix al camí que duia a l'Obaga i que passava pel coll dels Avellàs.

«a tremuntana ab lo Camí de la Ubaga al Coll del Abellá» (MN 1692, p. 456).

Obaga, la serra de l'

«altre tros dit la Serra de la Ubaga» i «a mig dia ab lo Camí de la Pobla y a tremuntana ab la Serra de la Ubaga» (MN 1692, p. 203 i 486); «et temdem ab aquilone cum serra de la Ubaga» (MN 1709, f. 271r).

Es tracta de la *serra de la Llena*.

Obaguets, els

Hom els situa a la part de damunt del camí que porta a les Deveses, i a continuació dels Obacs, que pugén del barranc de la Coma. La documentació ho confirma.

«en la partida llamada Aubaguets, que linda [...] y con el camino de la Devesa» (Test. 1865, 1899 -84-); «els Aubaguets» (Anguera 1987, p. 267).

Obis

«Obis Areste Maria Lluisa» (Padró 2002).

Òdena

«Odena Moncusí José» (*Cens Ele.* 1910); «Antonio Odena» (*Cad.* 1953).

Olivart

«Sr. Joseph Olivart ciutada honrat de Barcelona habitant en les Borges d'Urgell» (MN 1692, p. 68); «Josepho Olivart» (MN 1709, f. 37r); «Franº Olivart ciutada honrat de Barcelona habitant de les Borges Blanques de Urgell» (*Bapt.* 1753, 1766, p. 35).

Era el marquès d'Olivart, que tenia propietats a Vilanova.

Olivart, ca l'

V. *Xon*.

Olivart, el molí (o molins) de l'

També se'n parla en plural: *els molins*. Els dos molins del «Clàudio» tenen aquest nom. Tots dos pertanyien al marquès d'Olivart, com demostra el document de 1821. Sols queden les runes, per testimoniar-ne l'existència.

«de Joseph Roselló y Maria Roselló y Miró conjuges habitants en lo moli del Olivart terme de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1753, 1800, p. 163); «Joseph Baiget natural de Monbrió del Camp moliner y de Ignés Autó natural de l'Albí conjuges habitants en los molins de Olivart de esta parroquia de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1753, 1821, p. 281); «de Jph Bagét Moliner natural de Ulldemolins, habitant en lo moli de D. Franº Olivart del present

terme» (*Bapt.* 1825, 1832, p. 51); «Joseph Baget Moliner, vehints del mateix y habitant en lo Moli de D^a Dolores de Olivart, cituat en lo present terme» (*Bapt.* 1825, 1841, p. 102); «Molino del Olivart, Oeste C^o de Cornudella» i «Moli del Olivart, Sur Rio Montsant» (*Amill.* 1945, p. 31 i 56).

Oliver

El «Jaume Olivé» del segle XIX procedia de la Selva, segons esmenta el llibre de baptismes parroquial. Actualment, només una dona du aquest cognom.

«Jaume Olivé Pages» (*Bapt.* 1753, 1808, p. 224); «Olivé Juncosa Maria» (*Cens Ele.* 1932); «Olivé Martorell Rosa» (*Cens Ele.* 1955).

olla

V. *Abelló, *Conesa.

Oller

Una sola dona figura en el padró del 2002. Josep era rector de Vilanova, l'any 1753.

«Josep Oller» (*Bapt.* 1753, 1758, p. 11); «Oller Oliva Maria Asuncion» (Padró 2002).

Oms, els

Hi abunden aquests arbres, prop de la vila, al nord de les Ferranes. S'hi podia accedir per un caminet del capdamunt de la Costeta.

«la feixa dels homs en la plana» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «la feixa de-vall del hom» (Test. 1700, 2 agost 1702); «els Oms» (Anguera 1987, p. 268).

Oms, la serra dels

«vocata la farrana [...] ab ocasu cum itinere quo itur a la sera dels oms» (MN 1620, f. 78r).

Oncle Ton, ca l'

Al carrer Nou.

Osona, la font de l'

La font és un clot damunt la carretera d'Ulldemolins, a la Solana; quan hi ha saó, raja i embassa unes feixes de sota d'aquesta carretera.

V. t. *Font de l'O*.

Osona, la punta de l'

La punta és a la carena de la Llena, a la cota de 946 m. Segons Mapa 1995, bastant a ponent de la Penalta.

«Paco», cal

V. *Jardí*, cal.

Pagès

«Pere Pages Espasa» (*Bapt.* 1753, 8-8-1796, p. 148); «Joseph Pagés y Arbós» (*Bapt.* 1825, 10-6-1828, p. 21); «Salvador Pagés y Alentorn» (*Bapt.* 1852, 17-8-1865, p. 145); «Paiges Arbos Juan» (*Cens Ele.* 1904); «José Pagés Domenech» (*Bapt.* 1909, 19-02-1913, p. 20); «Pagés Musté José» (*Cens Ele.* 1910); «Pagés Vallverdú Sebastián» (*Cens Ele.* 1932); «Maria Pagés Domenech» (*Cad.* 1953).

El llinatge, que es comença a trobar anotat al final del segle XVIII, ha desaparegut ja de la vila. Vicenta Pagès figura com a modista el 1932.

Pajant, cal

V. «*Nita*».

Palau

«Palau Serra Maria» (Padró 2002).

Pallissa, la cova de la

És una balmeta situada molt prop del coll d'en Tronc, en un petit comellar per sota de la carretera d'Ulldemolins. Hi guardaven palla al temps del batre.

Pàmies

No tan abundant com altres llinatges de Vilanova, manté, però, una constància al llarg de cent vuitanta anys. Un home i una dona porten el cognom en el padró del 2002. La documentació fa evident que el primer quart del segle XIX eren pastors procedents de Rojals. Entre els prenomes masculins hi ha *Josep*, *Salvador*, *Anton*, *Pere* i *Juan*. Les dones porten *Engràcia*, *Maria*, *Teresa*, *Josepa* i *Elvira*. Josep Pàmies Roselló ha estat el carter de la vila fins fa poc.

«Engracia Pamies Robert» (*Bapt.* 1753, 6-11-1821, p. 284); «Joseph Pamies, pastor, natural de Rojals» (*Bapt.* 1825, 1830, p. 34); «Salvador Pamies Pasto» (*Bapt.* 1825, 1844, p. 121); «Josepha Pamies y Miró» (*Bapt.* 1852, 20-8-1854, p. 33); «José Pamies y Balañá» (*Bapt.* 1852, 15-12-1881, p. 290); «Pedro Pamies Farré» (*Exp. Rús.* 1893); «Salvador Pamies Cabré» (*Bapt.* 1909, 18-07-1915, p. 33); «Pamies Piñol Maria» (*Cens Ele.* 1932); «Pamies Balañá Juan» (*Cens Ele.* 1955); «Pamies Conesa Elvira» (Padró 2002).

Pàmies, cal

És al carrer de Sant Antoni, on fins fa poc hi ha hagut l'oficina de correus. Un nom més antic d'aquesta casa és *cal Bonifaci*.

Panano, el molí del

Aquest nom no és conegut dels informants de Vilanova. El nom sols figura a Mapa 1995, que l'ubica allí on correspon al del Consal. Mapa 1941 esmenta en aquest mateix indret la *caseta del Pañaña*, que fonèticament i gràficament no és llunyà de *Panyenya*, renom d'una casa del carrer de la Font. Malgrat això no podem afirmar que *Panano* s'originés a partir de *Panyenya*.

Panés

«fill de Josep Panés y de Mariangela sa muller pagesos del Cogul [...] habitant en lo Moli del p(resent) lloch de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1587, òbit, 6 desembre 1707).

El document no esmenta quin era el molí on s'estaven.

«Pantano», el

No hi ha cap embassament. L'indret sembla que, segons els informants, és cap a la fi del barranc de la Coma.

«una pieza de tierra en este termino municipal llamada Pantano» (*Test.* 1865, 1895 -68-).

Panxa, cal

A la travessia de Sant Salvador.

Panyenya, cal

Una casa del carrer de la Font. Una altra casa s'havia sentit dir al carrer de Sant Antoni.

parada

V. *Era.

Paradell

«Maria Paradell y Alentorn viuda del quondam Pere Paradell Moliner» (*Bapt.* 1731, òbit, 5 octubre 1747).

Parades, les

Són al barranc de la Coma, entre els Feixons i l'Argila; ocupen el llit del barranc abans anomenat *dels Àubins*, que queden bastant més avall.

«in parte vocata la Coma [...] les parades» (MN 1601, f. 138v); «in parte vocata les parades devall lo Castell» i «vocata Les Parades davall lo Castell» (MN 1620, f. 174v i 226r).

paradeta

V. *Pedres Caigudes.

Paradeta, la

«et parada vulgo La Paradeta de terra» (*Llib.* 1647, p. 411).

Potser era tan sols un lloc d'anomenada.

Parany, el

És vora el tros de l'«Inglès». Conegut dels caçadors. Es veu que, per l'especial geografia de l'indret, si hom aconsegueix agombolar les perdus cap allí, són ja mig mortes.

Pardo

«Pardo Martínez Juan» (*Cens Ele.* 1955).

Fou rector de la vila de 1949 a 1994.

Paret Nova, la

«in parte dicta La paret nova [...] a ponente cum via qua itur a Prades [...] et ab aquilone cum via de les Portelles» (*Llib.* 1647, p. 87).

Tal com dóna a entendre el document, era una partida de terra per les proximitats del Camp de Poblet.

Parets, el comellar de les

És una raconada a l'esquerra del camí de Mas de Monner, més avall de la font del Sans. Com en altres llocs en fondalades semblants, les parets de llicorella per aguantar la terra hi són freqüents; però aquí sembla que hi abunden especialment.

«al Comellá de les Parets» (Anguera 1987, p. 267).

París

«Paris Arbos Ramona» (Padró 2002).

Parissa, la cova de la (o de na)

«termino de dicti loci de Vilanova in parte dicta la cova de la parissa» (MN 1565, 30 setembre 1565); «in parte dicta la cova de na parissa» (MN 1565, 30 desembre 1588).

Cap de les dues cites documentals trobades no en dóna la localització. En cas que hagués existit aquest llinatge a la vila per poder deixar el nom a la

cova, havia de ser abans del 1543, ja que el cognom tan sols s'ha trobat anotat una vegada i és en el padró del 2002. La grafia i la fonètica fan pensar en l'actual *cova de la Pallissa*. Però també podria ser la forma femenina del cognom *París*, encara que aquest cognom no s'hagi trobat en època antiga.

Pasa

«Jose pasa» (*Conf. Fadrins*, 1873).

Potser no és ben bé un renom, sinó tan sols una forma abreujada del cognom *Espasa*.

Pascó

«Joan Pascó» (*Bapt.* 1753, 1767, p. 35).

Fou padrí en el bateig de Joan Alsina Eixalà, el 1767.

Pasqual

«hi trobem Pere Pasqual i alguns minyons de Vilanova» (Farré, p. 149, referint-se a l'any 1347); «Sebastia Pascual» (*Bapt.* 1587, 15 abril 1691).

Pastor¹

V. *Serra d'en P.*

Pastor²

«Reimundo Pastor» (*Bapt.* 1587, 1 agost 1649).

Pastor³

«Belart, Mateu (pastor)» (*Rubió*, p. 33).

Interpretem que correspon a un renom la paraula entre parèntesis del document.

«Pata», cal

La casa és al carrer de Sant Salvador. Amb el mateix nom n'hi havia una altra al carrer de Sant Antoni.

«Pata», la font del

A la partida del Mas d'en Segarra, en una raconada, abans d'arribar al riu.

Patai, cal

Al carrer de Sant Salvador.

Paterri, el

És un tros de terra damunt del Remolí, a l'esquerra del riu.

Patxac

«Salvador Espasa y Pachác» (*Conf. Fadrins*, 1843).

Patxac, cal

A la travessia de Sant Antoni. També s'anomena un corral al carrer de Sant Antoni.

Pau Gros, cal

V. «Bueno», *cal*.

Pau Sans, l'alzina del

L'alzina és a les Masies. És un arbre més que centenari, amb una gran soca.

Pau Sans, cal

La casa és a la part del carrer de Sant Salvador que fa cantonada amb la plaça de l'Església.

«Tecla Sans y Miró muller de Pau Sans pages del lloch de Vilanova» (Test. 1700, 25 maig 1737).

Pau Sans, el corral del

El corral és a les Masies.

pedra

V. *Deu, Llop*, «*Marcelino*».

Pedres Caigudes, la paradeta de les

«la paradeta de les pedres caigudes y lo basot [...] la paradeta afronta a migorn en lo camí de la font» (MN 1565, 11 gener 1580).

Tenint al sud el camí de la Font, és fàcil ubicar l'indret. La paradeta que guardava les pedres caigudes era entre el camí de les Roques Caigudes i el camí de la Font.

Pedró

«Antonio Pedró, parroco» (*Bapt.* 1909, p. 1); «Pedro Minguella Antonio» (*Cens Ele.* 1910).

En el cens electoral de 1910 figura com a ecònom, i a *Rubió*, p. 32, s'explica que més tard fou rector.

Peirí

«Joan Peirí (a) l'Espardenyer» (Rovira G. 2001, p. 113).

Segons aquesta publicació, hi havia quatre cases d'aquest llinatge a Vilanova, el 1659.

Pelegrí

«Jayme Pelegrí labrador, natural de Arbeca» (*Bapt. 1852*, 1870, p. 176).

Peligrí, cal

Procedeix de *Pelegrí* per tancament de la -e- pretònica. Al carrer del Castell. També havia estat *cal Serra*. Hi ha qui també l'anomena *cal Peligrí el Serra*.

Penalta, la

Situada a la carena de la Llena, a la cota de 1.015 m, i a ponent del coll dels Avellàs. En aquest indret el cingle de conglomerat agafa un gruix considerable, i destaca en el paisatge de la línia de la serra de la Llena vist des del camí de les Deveses.

«in parte vocata la penalta» (MN 1601, f. 276r); «in parte vocata la Penalta» (MN 1620, f. 92r); «a la partida dita la penalta que afronta [...] a migdia ab lo camí que va a Ulldemolins a tremuntana ab lo Single de la Penalta» (MN 1692, p. 177); «in partita dicta la Penalta» (MN 1709, f. 12r).

Penalta, el cingle de la

V. *Penalta*.

Pep Llarg, cal

Al carrer Nou. A la Llaunera, una casa també portava aquest nom.

Pepa el Castanyola, ca la

Es tracta d'un corral al carrer de Sant Antoni.

Pepet, cal

És al carrer Major, al lloc que s'anomena *la Plaça*. Per la banda sud toca a cal Perepeix, i per tramuntana, a la pujada que va al pla de l'Església. Abans havia estat *cal Mano*.

Pepet, els calaixos del

Situats a l'Obaga, i no lluny dels calaixos de l'Arelde; tenen una estructura similar.

Pepet, el toll del

Bastant fondo, és al riu, a la partida de Mas de Monner. Un lloc molt apreciat pels pescadors de tremall.

Pera, cal

Hem sentit oberta la vocal de la primera síl·laba, com si procedís del nom del fruit de la perera. No ha estat possible de comprovar que el nom de la casa fos una herència del cognom o del renom *Pere*, cosa que no seria estranya, malgrat la tendència a modificar la pronunciació. És una casa del carrer de la Costeta.

Perdiguera, la

Sector de terreny dins la partida del Mas de Monner, situat a ponent dels Barrancons. És una clotada que queda per sobre del nivell del riu, uns quaranta metres. Al nord té el barranc del Mas d'en Freixes.

V. t. **Serra de la P.*

Perdiguera, la font de la

Si bé no és gaire potent, vessa l'aigua per mitjà d'una canonada, cap al mas del Fraret.

Perdigueres, les

Al terme d'Albarca, tocant als Segalassos i, per tant, pròxima a la frontera amb el terme de Vilanova, no és estrany que sigui esmentada en documents que pertanyen a terratinents vilanovins. En parla Llopis en el seu *Inventari*, p. 154 i 155.

«Una pieza de tierra en la partida Perdiguera [...]» i «Una pieza de tierra en la partida Perdigueras compuesta de yermo y cabida ignorada» (*Exp. Rús.* 1893); «Una pieza de tierra en la partida Sagalas y Perdiguera [...]» (*Exp. Consums* 1903).

Perdiu, la font de la

Mapa 1941 la situa a ponent de les Deveses i en direcció al Mas d'en Porta. Just amb prou feines, els més vells se'n recorden.

Pere¹

Malgrat la forma ortogràfica oferta per l'escrivà de 1788, entenem que el cognom corresponia a *Pere*. Una sola dona el porta en el padró del 2002. És pro-

cedent d'Ulldemolins. El Josep Pere de 1788 i 1792 era paleta. Joan Pere Llort fou mestre de primera ensenyança en aquesta vila, de 1910 als anys quaranta.

«Jph Pera Mestre de Cases [...]» (*Bapt.* 1753, 1788, p. 102); «de Joseph Pere Albanyil» (*Bapt.* 1753, 1792, p. 127); «Joseph Pere y Magdalena Romeu conyuges albanyils» (*Bapt.* 1753, confirmacions, 31-5-1792); «Pere Llort Juan» (*Cens Ele.* 1910); «Pere Angles Teresa» (Padró 2002).

Pere²

«Anton Alsina pera» (*Conf. Fadrins*, 1852).

Interpretem que el renom procedia del cognom de l'entrada precedent.

Pere Serra, cal

Al carrer de Sant Salvador, vora cal «Sabarraco».

Perelló, el

«a la partida de la devesa dit lo Perelló [...] a tremontana ab lo camí de la devesa» i «a la partida de la Devesa dit lo Perelló que afronta a sol ixent ab [...] mediant lo camí que va a les Tossalades [...] a mig dia ab lo camí que va a la Devesa» (MN 1692, p. 171 i 266); «a la partida de la Devesa dictam lo Perelló» (MN 1709, f. 8r).

Ningú no se'n recorda, però era a la Devesa.

Perelloners, el pla dels

És a la partida dels Rius, on hi ha bastants arbres d'aquesta espècie.

Perepeix, cal

Antigament, era al carrer Major, entre cal Tomasa i cal Ferrer. Ara s'anomena així una casa de la travessia de Sant Salvador, que abans havia estat *cal Peret*.

Perepeix, la cova del

És la mateixa que també es diu *de la Pallissa*.

Perer, el

Un tros de terreny situat dins la partida de Vallescura, a la part obaga, sota el camí de Biern i abans d'arribar als Cabaixals. Segons alguns documents, era partida de terra.

«aliam petiam terre in parte vocata lo perè» (*Llib.* 1647, p. 406); «y un altre tros al peres» (Test. 1601, 5 octubre 1692); «Una pieza de tierra en la partida Peres» i «partida Parer» (*Exp. Consums* 1903); «al Pere» (Anguera 1987, p. 268).

Peret

V. *Mas de P.*

Peret, cal

A la travessia de Sant Salvador, tocant al carrer Major, vora cal Pepet.

Peret, els corrals del

Un és situat a la partida dels Rius. L'altre és a la travessia primera del Carrer Major.

Peret, l'era del

No lluny del Camp de Poblet, anant cap als Solans.

Peret, la font del

A la partida dels Rius.

Peret, el grau del

Diuen que sols l'utilitzaven els caçadors; l'ubiquen a la partida de la Torre, i servia per a accedir amb rapidesa a la carena de la serra de la Llena.

Peret, el racó del

Al nord dels Clots, travessant el camí de Vallclara fins als Solans.

Pérez

«Pérez Hernández Carmen» (Padró 2002).

«Perindo»

«Anton Gili perindo» (*Conf. Fadrins*, 1871).

«Perindo», cal

Al carrer del Portell. Un corral amb el mateix nom és al carrer Nou.

«Perindo», la font del

És cap al Mas de Martins.

Perxe, del

«Sants, Pau (major, del perxe)» (*Rubió*, p. 33).

Figura a la llista dels confreres dels fadrins de Vilanova l'any 1806.

pi

V. *Bernat.

Pier

«Pie, Francesc (de Falcet)» (*Rubió*, p. 33).

Formava part de la confraria dels fadrins de Vilanova el 1806.

Pinadeta, la

Hom la situa a orient de la Coma de Prades.

Pinadeta, el collet de la

És allí on la carretera que va a Prades comença a baixar una mica al sud dels Cabaixals, prop de la font de l'Agaús, per tornar a pujar un poc al coll dels Rius.

Pinós

«Joseph Pinos y Conesa» (*Bapt. 1825*, òbit, 8-12-1837, p. 58).

El pare de Josep, Valeri Pinós, era marxant i procedia del poble del Bullidor, bisbat de la Seu.

Pinyol

«Ramon Piñol Farré» i «Pedro Piñol» (*Exp. Rús. 1893*); «Teresa Piñol Franquet» (*Cad. 1953*).

Per la classe de documents on apareixen, podrien ser d'alguna població veïna amb terres al terme de Vilanova.

Pistol, cal

Entre el carrer Major i la placeta, al carrer de Sant Josep.

Pites, el barranc de les

Ja al terme de Prades, neix per allà a la font Blanca i s'ajunta amb el barranc dels Rius, que, durant un bon tros, fa de frontera amb el terme d'aquesta població veïna. Per la proximitat és conegut de la gent de Vilanova. Per la situació, el barranc ha de ser el mateix que el document del segle XVII anomena *de la Pila*, potser per confusió de l'amanuense o per mala lectura de *-l-* en lloc de *-t-*.

«a la partida vulgarment dita lo Riu [...] de tremuntana amb lo Barranch que devalla de la Pila» (MN 1681).

Pixador, la font del

A la solana de la Llena, queda a ponent de la font de l'Osona i a prop de la cova de l'Abelló. És un forat al cingle de conglomerat; només raja quan plou molt, i es veu que l'aigua hi surt a batzegades, cosa que li ha fet merèixer aquest nom.

pla

V. *Abelló, Alzina Campanera, Areldo, Cisera, Corral, Cristina, Església, Galandana, Ginebres, Mercat, Mina, Perelloners, Servera.*

Pla, el

Cap al sud de la vila, queda situat entre l'Argila i el camí del Fondo del Molí, i s'allarga també sota el camí que porta a les Deveses.

«en la partida nomenada lo Pla [...] a miggor ab lo camí de la Devesa» (MN 1565, 25 gener 1593); «vocata lo Pla [...] a merídie cu(m) via qua itur de Vilanova a la devesa» (MN 1620, f. 264r); «in termino de Vilanova de Prades dicta lo Pla [...] a merídie cum via qua itur a la devesa» (*Llib.* 1647, p. 289); «y Partida llamada lo Pla [...] a medio día con el camino de la Devesa» (MN 1770, f. 108r).

Pla de la Devesa, el

«el Pla de la Devesa» (Anguera 1987, p. 268).

Actualment, ja no se'n parla, però segons el document devia haver estat partida de terra.

Pla de la Font, el

«al Pla de la Font» (MN 1692, p. 569).

Es deu tractar del mateix lloc de l'entrada anterior, pròxim a la Font Vella i, doncs, segurament partida de terra.

Pla de les Micadelles, el

«in parte vocata lo Pla de les Micadelles» (MN 1620, f. 106r).

També hem anotat *les Micadelles*.

plaça

V. *Closa, Església.*

Plaça, la

És l'espai on el carrer Major s'eixampla davant de la Casa de la Vila. En aquest lloc para el camió del peix i el de les fruites i verdures. Temps era temps, s'hi concentraven els vilatans als vespres per fer petar la xerrada.

«in dictus locum de Vilanova de Prades in parte vocata la plaça» (MN 1601, f. 335r); «a parte ante ab la Plaça, et a parte retro ab lo camí de Sant Miquel» (*Llib.* 1647, p. 297); «a ponent ab lo carrer que baixa de la plasa al dit bassot» (MN 1730, p. 29); «un horno de pan cocer, sito dentro de dicho lugar, y en la plaza de el, que linda por delante con la misma plaza» (*Capb.* 1789, p. 114).

Plaça, de la

«Joan Vilalta de la Plaça» (*Fog.* 1553); «Pere Vilalta de la Plaça» (*Bapt.* 1753, 1760, p. 14); «Anton Alentorn de la plaça» (*Conf. Fadrins*, 1816, p. 23).

Plaça, la font de la

Ja desapareguda, es construï quan arribà l'aigua a la vila; al carrer Major, tocant a cal Tomasa i, per tant, a la Plaça.

placeta

V. *Abelló, Alls, Sant Josep*.

Placeta, la

També coneguda per *placeta de l'Abelló i de Sant Josep*. S'hi pot accedir pel carrer Major o bé pel carrer de Sant Josep. Hi ha ca l'Abelló, cal Cristina i cal Miró, que hi tenen porta.

Plagueta, cal

Al carrer de Sant Salvador. Se n'havia dit *cal Teixidor*. També se'n diu *cal «Remigio»*.

Plam, cal

Una casa del carrer de la Font.

Plan, cal

Entre cal Trones i cal Pàmies, al carrer de Sant Antoni.

Plana, la font de la

És una fonteta situada en una finca de les Planes, a la vessant esquerra del riu. Regava un hort.

Planàs, el

«in termino loci de Vilanova in parte vocata lo Planas» (MN 1601, f. 357r).

Planes, les¹

Ara es prefereix anomenar-les en plural. La documentació antiga prefereix el singular, tot i que algunes vegades també emprà el plural. Terres situades més enllà de les Deveses, en direcció sud-oest, i abans de passar el riu, amb el qual confronten i que les separa de Castellona i el Roquer. Segons els documents, pel nord d'aquesta partida passava el camí del Mas d'en Porta, que els queda a ponent. L'avellaner és el conreu principal.

«in parte vocata les planes [...] a meridie vero cu(m) flumine quad vulgo dicitur la rjbera» (MN 1543, 18 març 1544); «uns castanyers a la plana» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «loci de Vilanova de Prades vocata la Plana» (MN 1601, f. 365v); «in partita nuncupata La Plana» (*Llib.* 1647, p. 351); «a la partida dita la plana [...] a mig dia ab lo Riu» (MN 1692, p. 138); «in partita de La Plana» (MN 1709, f. 111r); «Una pieza de tierra en la partida La Plana» (*Exp. Consums* 1903); «Planes, Este Rio Montsant» i «La Plana N. Cº del mas d'en Porta» (*Amill.* 1945, p. 125 i 171); «Les Planes» (*Cad.* 1953).

Planes, les²

«Planas, Sur Cº del Coll de Abella, Norte Termino de Pobla de Ciervols» (*Amill.* 1945, p. 18).

Ningú no les recorda en aquest indret, però per les confrontacions que esmenta *Amill.* 1945, es devien trobar prop la carena de la Llena. Pot ser, però en aquesta situació hi ha el pla de la Galandana.

Planes, el camí de les

És el mateix que s'empra per anar a les Deveses. Quan s'és a la part alta dels Obacs, del camí de les Deveses, a l'esquerra, es desprèn el que condueix a la partida de les Planes.

Planeta, la

«dictum La Planeta [...] in parte vocata los Solans [...] ab aquilone ab lo Single de la Cova de les bigues» (*Llib.* 1647, p. 399-400); «una peça de terra en lo terme de Vilanova dita la Planeta [...] a tremuntana ab lo single de la cova de les Bigues» (MN 1692, p. 27); «a la partida del Sola dit la Planeta» (MN 1709, f. 5r).

Ningú no la recorda. Però la documentació en deixa ben clara l'existència, així com el lloc.

Planot, el

Partida que es troba al sud del Colomer i al nord del barranc del Mataró. A ponent té el límit amb el collet dels Closos i la Miranda, i a sol ixent, amb la Coma de Prades i la costa del Grevolar. A la documentació moderna el nom va sempre expressat en plural, suposem que designant el conjunt de propietats de la partida.

«en el termino de dicho lugar de Vilanova y Partida nombrada del Planot» (MN 1765, f. 55v); «en la partida llamada Planot» (Test. 1865, 1899 -86-); «Planots, Norte C° dels Closos», «Planots, Norte C° de la Cucurulla, Este Barranco dels Closos» i «Planots, Este Barranco de Mataró» (*Amill. 1945*, p. 39, 42 i 55); «Planots» (*Cad. 1953*).

Plans, els

S'anomenen al capdamunt del barranc del Badarrés. És un lloc tan allunyat de la vila que, actualment, sols els caçadors hi freqüenten. Tota la documentació és moderna. Antigament, ja devia ser un lloc poc habitat pels pagesos de Vilanova.

«Plans, Norte C° de les Borjases, Este C° de Cornudella», «Plans, Sur Término de Cornudella», «Plans, Oeste Barranco de Badarres» i «Plans Norte Barranco del Anové, Oeste Barranco del Anové» (*Amill. 1945*, p. 102, 179, 183 i 204); «Plans» (*Cad. 1953*).

plantada

V. *Fontanet, *Moster.

Pobla, la serra de la

«a la partida dita la Cova al camí qui va a Ulldemolins [...] a tremuntana ab la Serra de la Pobla» (MN 1730, p. 8).

Pobla de Cérvoles, la

Població veïna situada al nord, darrere de la Llena, per la carena de la qual parteixen els dos termes. Tot i que són a prop en línia recta, per carretera estan separades per uns 13 km, si es passa per Vallclara i el Vilosell.

Pobla de Cérvoles, el camí de la

El camí marxava a la dreta del d'Ulldemolins, pujava per les roques del Quelo, travessava la Llena i, per les Marradetes, entrava al terme de la Pobla de Cérvoles.

«vocatum lo Castell [...] ab aquilone cum itinere quo itur a la Pobla» (*Llib. 1634*, f. 62r); «a la partida dita los Solans [...] a mig dia ab lo Cami de la Pobla y a tremuntana ab la Serra de la Ubaga» (MN 1692, p. 486).

Poblet

V. Camp de P.

Poca Farina, el carrer de la

És un tros del carrer de Sant Salvador. Conten que, temps era temps, era un lloc de la vila molt poblat; tant, que la farina més aviat curtejava per la quantitat de gent que hi havia.

«de la Poca farina» (Anguera 1987, p. 269).

Poliol, cal

Al carrer Major. Sembla que el nom li va deixar un de l'Espluga de Francolí. També se li diu *cal Mall*.

Ponent, el carrer de

«un patio sito en dicho lugar y calle del era del Miguel [...] y de medio dia con la referida calle de poniente» (Escrip. 1867).

Es fa difícil de precisar la ubicació de l'esmentat *carrer de Ponent*; sembla que el document vulgui dir que es trobava al sud del carrer de l'Era del Miquel, però no parla del lloc on era aquest últim carrer.

Pons, el coll de

Es tracta del mateix que anota Amigó —s. v. *Ponç*—, en el seu treball de 1985, a la p. 230. El recollim perquè és un indret molt pròxim a la línia que separa els termes de Prades, Vilanova i Vallclara. Actualment, a Vilanova gairebé no el recorda ningú.

«in parte vocata Montagudell [...] Et terminatur ab oriente cum itinere del Coll de Pons i ab dit Coll de Pons» (MN 1689).

Porta

«Joa(n)nes porta» (MN 1543, 19 novembre 1543); «Monseratus porta» (MN 1565, 17 gener 1565); «Caterina Porta» (*Bapt.* 1587, 5 maig 1597); «Matheo Porta ag(ricul)tor loci de Vilanova de Prades» (MN 1601, f. 49r); «Hjasintus porta» (*Llib.* 1647, f. 1r); «Salvador Porta» (MN 1730, p. 22); «Quiteria Porta Espasa» (*Bapt.* 1753, 18-11-1759, p. 13); «Joseph Porta Religios Jesuita» (*Bapt.* 1825, òbit, 2-10-1835, p. 44); «Joseph Porta y Palau» (*Bapt.* 1825, 28-9-1846, p. 135); «Francisco Porta y Domenech» (*Bapt.* 1852, 1875, p. 220); «José Porta Guasch» (*Exp. Rús.* 1893).

És un dels llinatges antics de Vilanova, que devia originar el nom de la partida del Mas d'en Porta el 1496. Del principi del segle xx endavant ja no es

torna a trobar anotat. Els prenomes dels homes que més abunden són *Joan, Montserrat, Mateu, Jacint, Pere, Salvador, Ramon, Francesc* i *Josep*. I els de les dones, *Caterina, Quitèria, Maria, Francesca, Josepa, Magina* i *Dolors*.

Porta, el mas d'en

«en lo mas den porta ha oyt dyr que estave(n) dos cassats lo qual se nome-nava lo mas den Scuder» (Sentència 1496).

Sembla que el document vulgui indicar que el mateix mas també era conegut per *de n'Escuder*. No sabem si el 1496 era considerat partida de terra, tal com es considera que és avui. Segurament que ja existia abans d'aquesta data.

V. t. *Mas d'en P*.

portal

V. *Morer.

Portal

V. *Fora del P.

Portal, del

«Joanes Espasa dit del Portal» (MN 1601, f. 33r); «Fran^a Espasa del portal» i «Fran^o Sans del portal» (*Bapt.* 1753, 1755, p. 5); «Anton Espasa del Portal» (*Bapt.* 1753, 1757, p. 9); «Joseph Espasa del Portal» (*Bapt.* 1753, 1762, p. 20); «Joan Espasa del portal» (*Rubió*, p. 33).

Joan Espasa del portal, el 1806, era majoral de la confraria dels fadrins de Vilanova.

Portal del Morer, el carrer del

«in locum de Vilanova in vico Majori confrontata a parte ante cum codem vico, a parte post cum vico del portal del Morer» (MN 1620, f. 205r); «a ponent ab lo Carrer del portal del Morer: a mig dia part ab lo carrer Major [...] a tremuntana ab les Roques del Camí que va a les heres de demunt la vila» (MN 1692, p. 260); «ab ocasu cum calle del portal del Morer, a meridie partium cum Calle Mayori» (MN 1709, f. 116r).

El carrer circulava al nord del carrer Major. Tot fa pensar que podia ser el tros de carrer de Sant Josep que va fins a la placeta i que després, a través del que ara és el verger de ca l'Abelló, pel que es deia *carrer del Racó* i també *Carreró*, feia cap davant del portal del Morer.

Portalet, el carrer del

El nom, que no s'ha trobat documentat, deu ser més modern que el de l'entrada següent. Surt del carrer Major en direcció nord, a l'indret on aquest s'uneix al de Sant Antoni; davant del que ara és retolat *travessia segona del Carrer Major*, que antigament es coneixia per *la Llaunera*. Només deixar el carrer Major, passa per una mena de porxada que desemboca en una placeta a ponent de la qual surt un atzucac, i a orient s'ha obert el carrer de la Fonecada. Indistintament, també se li dóna el nom de *carrer del Portell*. Ningú no recorda haver-hi vist cap portal.

Portell, el carrer del

«Una casa de 2ª Clase en la calle del Portillo numero 6» (*Exp. Rús.* 1893);
«Calle Portillo, espalda Norte C/ San José» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 173).

V. t. *Portalet, el carrer del*.

Portelles, les

És partida de terra. Són davall l'ermita de Sant Antoni i en direcció a sol ixent, per allà on passa la carretera de Vallclara. Per aquell indret s'anomena el tros de l'«Inglès».

«in parte dicta les porteles» (MN 1565, 21 maig 1566); «in parte vocata les portelles» (MN 1601, f. 394r); «in termino de Vilanove de prades in parte vocata les portelles» (MN 1632, f. 8v); «in parte vocata les Portelles devall la Capella de St. Antoni» (MN 1709, f. 74r); «otra en el mismo termino llamada Portelles» (Test. 1865, 1895 -68-).

Portelles, el camí de les

El camí ja s'ha perdut; ara s'hi pot accedir per la carretera vella de Vallclara, que també porta al tros de l'«Inglès» i al Parany.

«et ab aquilone cum via de les Portelles» (*Llib.* 1647, p. 87).

Portelles, el carrer de les

De vegades rep aquesta denominació el carrer que, del capdamunt de la Costeta, va fins a la plaça de la Closa. Sols hi ha corral i cups, i unes petites portes (que la gent anomena *portelles*) que formen part dels darreres de les cases del carrer de Sant Josep i la placeta. Lloc, com es comprèn, separat de la partida de terra esmentada anteriorment. Els cups de cal Mano hi devien tenir prou importància, ja que l'altre nom amb què s'anomena és *carrer dels Cups*.

Portelles Més Amunt, les

Sector de les Portelles més pròxim a la vila.

«en lo terme de Vilanova a la partida de les portelles mes amunt» (MN 1692, p. 247); «dicta les Portelles mes amunt» (MN 1709, f. 94r).

Portelles Més Avall, les

És la part de les Portelles més allunyada del poble.

«a la partida de les Portelles mes avall» (MN 1692, p. 293); «les Portelles mes avall» (MN 1709, f. 162r).

Posans, cal

És una forma aglutinada de pronunciar *Pau Sans*. La casa és la mateixa del carrer de Sant Salvador.

pou

V. *Abelló, Català, Mano, Miró, *Pubilla Vilalta, Xon*.

Povals, la vinya del

És un coster encarat al nord, a l'extrem de ponent del terme, cap a la partida de Mas de Monner, tocant al barranc dels Enllosats.

«Vinya Povals» i «Vinya Povals, Sur Barranco dels Lladres» (*Amill. 1945*, p. 46 i 180).

Pradell

«de Miquel Pradell» (*Bapt. 1587*, ultim dia d'abril de 1621); «Miquel Pradell de Vilanova» (Test. 1601, 27 febrer 1631); «Michel pradell» (*Llib. 1647*, f. 1r); «Alexander Pradell adolescents ambo agtor. Villenovae de Prades» (MN 1692, p. 73); «Alexandro Pradell» (Test. 1601, 10 abril 1695); «Alexandro Pradell» (Test. 1700, 10 gener 1736); «Alexandro Pradell» (*Conf. Fadrins, 1781*).

Trobem anotacions al llarg de cent vuitanta anys; després s'estroneja. Els prenomes que s'han vist més són *Miquel* i *Alexandre*.

Prades¹

V. *Castanyers de P., Coma de P., *Riu de P.*

Prades²

Vila situada a sud-est del terme de Vilanova. La línia que separa aquests dos termes va des de la punta del Sales fins als Segalassos. Com a poble, devia existir una mica abans que Vilanova, ja que aquesta en va agafar el nom. Per carretera, les dues viles estan separades per uns vuit quilòmetres.

Prades, el camí de

Després de travessar el Camp de Poblet, passar pel camí Fondo i enfilarse pel Coll d'en Folc, gairebé seguia l'actual carretera fins al collet de la Pineda i després baixava cap als Rius per sortir del terme en direcció cap en aquesta vila. El document de 1681 fa referència al camí que comunicava les dues viles però ja dins el terme de Prades. Tot i que el camí més usat era el que passava pels Rius, també s'hi anava pel Mas d'en Segarra, com ho demostra el testament de 1693.

«ab ocasu cum itinere curribile quo itur de Prades al Vellusell» (MN 1620, f. 156v); «cum itinere quo itur a prades» (*Llib.* 1647, p. 276); «a la partida dita del Rocinyol [...] de sol ponent amb lo camí de Vilanova» (MN 1681, Prades, dia 19 d'agost); «a la partida de Vallescura [...] a mig dia ab lo Camí de Prades y a tremuntana ab lo Camí de Vallescura» i «a la partida del Riu [...] a sol ixent ab lo Camí de Prades» (MN 1692, p. 369 i 451); «al mas den Sagarra li deixo un bossi de terra del Camí avall qui va a Prades» (Test. 1601, 5 gener 1693); «a solis ortu cum itinere de Prades» (MN 1709, f. 245r); «Villaescura, Norte Cº de Vallclara, Oeste Cº de Prades» i «Coll d'en Folch, Sur Cº de Prades» (*Amill.* 1945, p. 26 i 166).

Prades, la carretera de

Surt de la vila pel Camp de Poblet i, del terme, pel coll dels Rius. Va a trobar la que puja de l'Espluga de Francolí cap a Prades.

Prades, els castanyers de

Rep aquest nom un territori que forma un bosc de castanyers al vessant dret del barranc de Biern, cap a la seva part alta, en terme de Prades. Amigó 1985, p. 90, en parla, i per les localitzacions que dóna fa pensar que són els mateixos que a Vilanova s'anomenen *de Prades*, per allà a les proximitats de Benages i del terme d'aquesta vila.

«aquella pieza de tierra sita en el termino de Prades conocida con el nombre de «Castañés» (Test. 1865, 1896 -75-).

Prades, el molí de

«petiam terre nominatam lo Moli den Bernat sitam in termino dicti loci de Vilanova de Prades; en la qual peça de terra hi ha un moli derroit [...] a solis ortu cum terris del moli de la Vila de Prades» i «mes amunt en ves lo moli de Prades» (MN 1709, f. 184r i 185r); «Francisco Espasa del present poble de Vilanova Moliner del Moli de Prades terme del sobredit poble» (*Bapt.* 1753, 1767, p. 36); «Pere Roselló Moliner, natural de la Espluga de Francolí, y de Rosa Bonet, conjuges, natural de Rourell, habitants en lo moli de Prades, terme del present poble» (*Bapt.* 1825, 1833, p. 53); «Molino de Prades,

nº 5. Afueras. Propietario José Baiget Domenech. Molino de cincuenta y cuatro metros cuadrados de superficie. Linda Norte, Oeste, Este, i Sur con tierras del mismo propietario» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 198).

No tenim prou dades per a assegurar si li van donar aquest nom perquè era pròxim al terme de Prades i, per tant, allunyat de Vilanova o perquè va pertànyer realment a Prades durant la primera època del funcionament, tal com diu el document de 1709. És el mateix que ara es diu *del Comarsa i de la Vila*.

Prades, el riu de

«sube al Collado de Barauges, y de alli toda sierra abajo en drechura al rio de Prades» (*Capb.* 1789, p. 113); «Afueras. Corral, nº 6. Partida del Rio. Propietario Bonaventura Llado Musté. Linda espalda Norte con el Rio de Prades» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 199).

V. t. *Molí, el riu del*.

Prat, la font del

A l'esquerra del riu i entre aquest i el clot del Manrell. Quan brolla, ho fa tan sols un parell de metres per sobre del seu nivell.

Prats

«Jordi Prats» (*Bapt.* 1731, 3 juny 1746); «Andrés Prats Pbro, Rt.» (*Bapt.* 1909, 1921, p. 73).

Els pares d'en Jordi feien de moliners al molí de la Vila. Andreu va ser el rector de Vilanova de 1921 a 1930.

Prenafeta

«Franº Prenafeta Pº del Vilosell» (*Bapt.* 1753, 1766, p. 35).

Actuava amb llicència del rector de Vilanova, Josep Oller.

Pruneretes, les

Al sector sud del Freginal, formen part d'una petita fondaladeta que és l'inici del barranc de la Coma. Actualment, i com a part de la nova expansió urbana, s'hi ha obert un camí de carro que, de la part de la carretera de Prades pròxima al Camp de Poblet, porta a l'extrem sud del carrer de la Font, i enllaça amb el camí vell de Cornudella.

«en lo tros de Joan Vilalta dit las Pruneretas, cerca del present poble de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1825, òbit, 1839, p. 74); «les Pruneretes» (*Anguera* 1987, p. 268).

Pubill, cal

La casa era a la Costeta, anomenada últimament *carrer de Sant Josep*. A la travessia de Sant Salvador hi havia hagut una pallissa amb el mateix nom.

Pubill, el coll del

És a la partida del Mas d'en Segarra, per allà sota el Puig. Hi passa el camí de Cucurulla.

«ab lo coll del Puvill» (MN 1730, p. 4).

Pubilla Vilalta, el pou de la neu de la

«tot aquell Bosch [...] a sol ixent ab lo camí de Vilanova de Prades [...] fins al Pou de la Neu de la povilla Vilalta de Vilanova de Prades» (*Capb.* 1754).

El pou devia ser a l'Obaga, al terme del Vilosell; però ningú no recorda haver-lo vist.

puig

V. *Estepar, *Negre.

Puig

«Josepa Puig y Domenech» (*Bapt.* 1825, òbit, 23-7-1851, p. 125).

Els pares de Josepa eren de Reus.

Puig, el

S'anomena així el mateix indret de la cota 1.073 m. És el punt més alt de tot el terme, ja que puja 50 m més que la punta del Curull. Des d'aquest lloc, es veuen, al sud, la partida dels Rius i les terres de Prades; al nord, el solc del barranc del Mataró; a ponent, els dominis d'Ulldemolins, i a l'est, les muntanyes de Prades. La cara nord del Puig és un bosc de pins amb alguns castanyers a la part baixa; la banda que mira a sud, principalment és poblada d'alzines.

V. t. **Coma del P.*

«dictam lo Puig» (*Llib.* 1647, p. 351); «altra peça de terra dita lo Puig a la partida del Puig» (MN 1692, p. 135); «Puig» (*Cad.* 1953).

Puig, el coll del

El coll és un baixest situat a l'extrem nord-est de la zona del Puig. La Pinadeta és al nord del coll.

Puiggali

«de Anton Puiggali cirurgia» (*Bapt.* 1753, 1802, p. 186).

Anton era barber.

Puigs, els

«els Puigs» (Anguera 1987, p. 268).

Deu voler referir-se al conjunt de finques que es troben en aquesta partida.

Puigventós

Situat, segons els informants, a l'esquerra del riu i damunt de la font Rèvia. Deu coincidir amb la cota 828,4 m de Mapa 1995. A ponent, té el solc del barranc dels Lladres i a orient, el del barranc del Badarrés.

«lugar de Vilanova y Partida llamada lo mas den Monné [...] por mediodia con la sierra llamada de Puigventós» (MN 1769, f. 15r).

punta

V. *Castanyola, Curull, Marc, Moliner, Osona, Sales*.

Quelo, cal

És al carrer del Portalet. Un nom més antic d'aquesta casa és *cal Maset*. Probable masculinització de *Miquela*, amb afèresi.

Quelo, el coll del

Situat a la carena de la Llena, a ponent de la punta del Castanyola.

Quelo, el corral del

Al carrer de Sant Antoni; actualment, és una casa on viuen els de cal Quelo.

Quelo, la cova del

És una balma a la solana de la Llena. Havia servit de corral de bestiar.

Quelo, la drecera del

La drecera, no lluny de la cova, estalviava un tros del camí d'Ulldemolins, quan es venia de la partida de les Masies.

Quelo, les roques del

Situades en el mateix paratge, fan referència a uns tormos de conglomerat espenats dels cingles de la serra.

Queraltó

«Juan caralto» (*Conf. Fadrins*, 1842).

Quico, la tossa del

És un altre nom de *la Tossa*.

racó

V. Cabaixal, Noguer, Peret, Vell.

Racó, el

«in parte dicta lo raco [...] confrontatur ab oriente ab occidente et a meridie cu(m) [...] et a circio confrontatur cu(m) vico vulgariter dictu(m) del raco» (*Llib.* 1634, f. 93r); «Racó/racó» (Anguera 1987, p. 270).

Donava el nom a un carrer que, al segle XVII, era a la part nord de la Casa de la Vila, i que devia conduir al portal del Morer, a través del carreró que passava per on ara hi ha el verger de ca l'Abelló.

Racó, del

«juani vilalta del raco omnes loci vilanova» (MN 1543, gener 1560); «ioa(n) vilalta nomenat del raco» (MN 1565, 1 juny 1575); «Domingo Domenech del raco» (*Conf. Fadrins*, 1752).

Racó, el carrer del

«de parte ante cum vico del raco [...] et a tergo cum furno et domo universitatis» (MN 1620, f. 140r); «locus de Vilanova in vico dicto lo raco [...] a parte ante cum vico pu(blico) [...] et de alio latere cum la carnereria de domo de la vila» (*Llib.* 1647, p. 145); «y por delante con la referida calle del Racó» (MN 1783, f. 189v).

Rajolar, el

S'anomenen així dues feixes entre el Comellar de les Sorts i el Fondo del Molí. La terra és de llacorell. Hem interpretat que amb «Ragalà» volien dir *Rajolar*.

«al Ragalà del Molí» (Anguera 1987, p. 268).

Ramon

«Ramon Dalmau Maria Lluisa» (Padró 2002).

Ramon Fraret, cal

Una casa del carrer de la Font.

Ramonot, cal

Es troba al fons de l'atzucac dit *travessia de Sant Antoni*. Amb el mateix nom hom recorda un corral al carrer Nou, que actualment és un habitatge.

Ramonot, el cau del

El cau, de conills i conegut dels caçadors, és per allà als voltants d'on hi ha el coll, a la partida de les Solanes.

Ramonot, el coll del

És a la carena de la serra de la Llena, a l'est de la cova de l'Abelló.

Ràpid, el tomb

Situat per les proximitats del tros de l'«Inglès», quan la carretera de Vallclara no fa gaires anys encara hi passava; es tracta d'un revolt de 180 °.

Rata, el molí de la

És el mateix que el *del Consal*, segons afirmen els informants.

Rata, el toll del

És al riu, a l'extrem de ponent del terme, davant la mina del Bessó, i no té res a veure amb el molí de l'entrada anterior. Poc conegut de la gent de Vilanova, és en unes terres que van pertànyer a cal Rata d'Ulldemolins.

Rebollar, el

Terreny al sud del Mas d'en Segarra. És un obac amb roures i castanyers, a la banda esquerra del riu. Darrere seu, i cap a migdia, hi ha les Borrianes. Forma part del sector fronterer amb el terme de Prades.

«sube toda sierra arriba de Borriana y Reboller» (*Capb.* 1789, p. 113); «Rebollà, Este Rio Montsant» i «Rebollà, Norte Rio Montsant» (*Amill.* 1945, p. 62 i 81).

Rector, la vinya del

Nom donat a una sola finca, en un obac situat davant la cova del Castanyola, on comença el barranc del Mas d'en Freixes. Ara és plantada d'avellaners.

V. t. *Vinya del R.*

Rectoria, l'hort de la

«cerca del hort de la present Rectoria» (*Bapt.* 1825, òbit, 1837, p. 56).

Sens dubte fa referència a l'*hort de l'Abadia*.

V. t. *Abadia, l'hort de l'.*

Rectoria, el tros de la

«a la partida dita los Solans [...] a mig dia ab lo single del tros de la Rectoria» (MN 1692, p. 456); «ab lo Single del tros de la Rectoria del present lloch» (MN 1709, f. 252r).

Es deu referir a terres pròximes a l'església pujant ja cap als Solans, que eren de la seva propietat.

Relliscadora, el tomb de la

Era a la carretera de Vallclara, abans de l'última reforma, i vora les parets del cementiri.

«Remígio», cal

Al carrer de Sant Salvador. No fa gaires anys que hi havia el cafè del poble. També es coneix per *cal Teixidor*.

Remolí, el

Davant del Mas d'en Porta. Són uns revolts molt pronunciats que fa el riu, entesos geogràficament; no es tracta del remolí que pugui fer un gorg.

rentadors, els

Fa molts anys, havien estat a la Font Vella. Ara, tot i que es renta la roba a casa, es poden veure arrecerats en una petita balma encarada a migdia, al sud i sota l'era dels Graus. El document de 1945 s'hi refereix quan eren encara a la Font Vella.

«Lavadero, Abrevadero, Fuente. Municipio» (*Amill. 1945*, p. 114).

Rèvia, la font

A la partida del Mas de Monner, entre el barranc del Badarrés i el dels Lladres. En una ombrívola raconada, surt una mica enlairada del riu. L'aigua era conduïda cap en una bassa i s'aprofitava per regar un hortet. Té fama de ser d'una aigua fredíssima.

V. t. *Font Rèvia, el toll de la*.

Revull

«Juliá Rovull pages [...] de Cornudella» (*Bapt. 1753, 1781*, p. 90).

Julia i Teresa batejaven al seu fill Josep l'u de novembre de 1781, a Vilanova.

Ribera, la

«in parte vocata les planes [...] a merjdie vero cu(m) flumine quad vulgo dicit la rjbera» (MN 1543, 18 març 1544); «in partita dicta la ribera afrontatur cum trocio de la vila, cum Joh(an) porta de Ulldemolins, cum la sequia del moli de nalentorn» (MN 1543, 15 febrer 1561); «in termino Villenove Pratarum in parte vocata la Ribera [...] et ab aquilone cu(m) la aigua de la ribera» (MN 1601, f. 134r); «vocata la ribera [...] a meridie cum la sequia del moli, ab aquilone cum lo riu» (MN 1620, f. 161r).

Devia ser el nom que, al segle XVI, es donava al terreny situat prop del riu, o al riu mateix, i que aleshores era una partida de terra que limitava amb la séquia del molí d'Alentorn.

«Risa», cal

Al carrer Major, entre cal Ferrer i cal Mall. Té una sortida al nord pel carrer de Sant Josep.

riu

V. **Artigues, Francolí, Molí, *Montsant, *Prades, Vilanova*.

Riu

V. *Solà del R.

Riu, el

«in parte dicta lo Riu» (MN 1565, 7 novembre 1567); «in parte vocata lo Riu [...] ab ocasum cu(m) terris de la Comanda de Prades» (MN 1620, f. 26v); «in parte vocata lo Riu» (*Llib.* 1634, f. 8r); «in termino loci de Vilanova de Prades in parte vocata lo Riu» (MN 1689); «altre dit lo Riu» (MN 1692, p. 203); «y Partida nombrada lo Riu, que linda [...] a cierzo con la Cierra de Benages» (MN 1785, f. 122v); «Una pieza de tierra en la partida Riu» i «Una pieza de tierra en la partida Riu compuesta de castaños» (*Exp. Rús.* 1893).

Sembla, per la documentació, que es refereix a l'actual partida dels Rius, i que antigament s'anomenava en singular.

V. t. *Rius, els*.

Riu de Prades, el

«in partita dicta lo Riu de Prades» (*Llib.* 1647, p. 406); «in partita dicta lo Riu de Prades» (MN 1709, f. 15r); «a la partida dita lo Riu de Prades» (Test. 1700, 4 juny 1777); «y partida nombrada lo Riu de Prades» (MN 1765, f. 52v); «en la partida anomenada riu de Prades» (Test. 1865, 1865 -1-); «Una pieza de tierra en la partida Riu de Prades» (*Exp. Consums* 1903).

És la mateixa partida dels Rius, i no ha de fer estrany que també es digués *de Prades*, ja que era dins el seu terme.

Rius

Només una dona pota aquest cognom.

«Rius Olivé Teresa» (*Cens Ele.* 1932); «Rius Olivé Dolores» (*Cens Ele.* 1955).

Rius, els

És una partida que fa de frontera amb el terme de Prades, fins i tot una bona extensió en forma part. Situada al barranc dels Rius, queda al sud del Puig i del Bosquet; per tant, és un lloc diferent de l'altra partida de terra anomenada *Riu del Molí*. Hi transita el camí de Prades i un tros del de Cucurulla, per la banda de ponent. Allí tocant hi ha el Solà del Frare.

«in parte vocata lo Riu confrontat ab ortum cum itinere quo itur a Prades» (MN 1601, f. 177v); «in parte vocata lo Riu dicta lo Riu de Prades, et afrontatur a solis ortu cum via qua itur a Prades [...] a meridie cum fluvio» i «a la partida del Riu [...] a sol ixent ab lo Camí de Prades» (MN 1692, p. 9 i 451); «otra en el termino de Prades llamada Riu» (Test. 1865, 1895 -68-); «Rius, Este Término de Prades» i «Rius, Sur C° de la Cucurulla» (*Amill.* 1945, p. 121 i 209).

Rius, el barranc dels

És el que baixa del mas d'en Basteret, al terme de Prades, i, travessant aquesta partida, rep, quan plou, el cabal del barranc de les Pites, i s'ajunta amb el dels Molinets, que ve de la població veïna.

Rius, el coll dels

És a la carretera, després de la font de l'Agaús, on hi ha un revolt molt pronunciat i obac, venint de Vilanova.

Robert

«Josepho Robert» (*Bapt.* 1587, 8 maig 1648).

Robles

«Robles Pérez José» (*Cens Ele.* 1955).

Roc, cal

És a la travessia de Sant Antoni. Una casa amb el mateix nom és al carrer Nou, una altra havia estat al carrer de la Font i, més antigament, portava aquest nom una del carrer de Sant Salvador.

Roc, l'era del

Al Camp de Poblet.

roca

V. *Castell*, *Corba*¹, **Corba*², *Roja*, *Sentinella*.

Roca

«1817: Dr. Bernat Roca, rector» (*Rubió*, p. 32); «Roca Masot José» (*Cens Ele.* 1945).

Josep Roca Masot procedia de Juncosa, i el 1945 vivia al carrer Major i era pastisser.

Roca, la

Es diu així un tros del carrer de Sant Salvador, que s'allarga en direcció a ponent entre el castell i el balç del barranc de la Coma.

Roca, de la

«ioane vilalta dicto de la roca» (MN 1543, 24 octubre 1549); «Joan Vilalta de la Roca» (*Fog.* 1553); «Joan Vilalta de la roca» (Test. 1601, 4 juny 1648).

Rocamora

«Joan Rocamora pages» (*Bapt.* 1825, òbit, 1838, p. 63); «Antonio Rocamora y Serres» (*Bapt.* 1852, 20-4-1872, p. 190); «Juan Rocamora Domenech» (*Exp. Rús.* 1893); «Rocamora Serres Antonio» (*Cens Ele.* 1904); «Antonio Rocamora Domenech» (*Cad.* 1953).

El Joan de 1838 era de la Vilella Alta, però era casat a Vilanova.

Rodon

«Pere Rodon Ecónomo» (*Bapt.* 1852, 1858, p. 77).

Era ecònom el 1858, i després fou rector.

Rodona, l'alzina

«baja en el torrente y sube arriba a la ensina redonda de donde se va a la Pobra de Cervols al lugar de Albarca baxa al rio de Vilanova» (*Capb.* 1789, p. 113).

Devia estar situada partint amb el terme d'Ulldemolins pel lloc per on passava el camí d'Albarca a la Pobra de Cérvoles.

Rodríguez

«Rodríguez Borjabad Alba» i «Rodríguez Borjabad Celia» (Padró 2002).

Roig

«Damia Roig Rector de Vilanova» (Test. 1601, 17 juny 1643); «de Pere Roig y de Antonia Roig y Gasull moliners habitants en lo terme de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1753, 1787, p. 103); «Teresa Roig y Cendrós» (*Bapt.* 1825, 23-3-1838, p. 85); «Martin Roig Boqué» (*Exp. Rús.* 1893); «Roig Escoté Juan» (*Cens Ele.* 1904); «Roig Escoté Juan» (*Cens Ele.* 1910); «Roig Escoté Juan» (*Cens Ele.* 1932).

És a partir del final del segle XVIII que els Roig s'establien a Vilanova com a moliners. Tanmateix, per les aportacions documentals, no sembla haver-hi una continuïtat. Potser els Roig del segle XIX van venir d'un lloc diferent. Joan Roig i Montserrat és l'actual rector de la vila.

Roja, la canal

V. *Roja, la roca*.

Roja, la roca

Damunt de l'Estret i a l'esquerra del barranc de Biern, hi ha un cingle una part del qual és de color vermellós i rep aquest nom. Darrere, en direcció a orient, i ja al terme de Vallclara, hi ha la canal Fosca. Un altre nom que també donen a l'esmentat cingle és la *canal Roja*.

Romà, cal

Al carrer Nou. Actualment, és *cal Molí*. En aquest mateix carrer, un corral en porta també el nom.

Romegosa, cal

Algú recorda que era per allà al corral del Mano, al carrer del Portalet.

Romegosa, la font del

A la Costa, una mica més enllà de la Creu; a la dreta del camí de Vallescura, segons que es baixa. Bastant deteriorada, surt quan hi ha saó.

Romeu

«francisco Romeu» (*Bapt.* 1587, 20 maig 1717).

Els Romeu procedien del Vilosell.

Roquer

V. **Comellar del R.*

Roquer, el

Davant de les Planes, tocant a Castellona. Terreny molt penjat al vessant esquerre del riu, i amb abundància de llicorella i, per tant, pedregós.

«Roquè, Norte i Oeste Rio Montsant» i «Roquè, Sur C° de las Borjasas, Oeste Rio Montsant» (*Amill. 1945*, p. 66 i 152); «el Roquer» (Anguera 1987, p. 268).

roques

V. *Quelo*.

Roques Caigudes, el camí (o carrer) de les

«afronte a sol ixent ab lo camí de les roques caigudes» (MN 1565, 3 maig 1582); «un verger per a fer un corral que afronta [...] a mig dia ab lo Camí de les roques Caigudes» (MN 1692, p. 274); «a meridie cum via de les roques Caigudes» (MN 1709, f. 134r); «a migdia ab lo carrer ço camí que ve de dit basot, via recta a les roques caigudes» (MN 1730, p. 29); «una porcion de la casa calle Roca Caigudas» (*Manife. Here.*, Falset, 8 de març de 1930, notari: Ricardo Asensio y Ferrer. Arxiu particular).

Es pot pensar, segons les aportacions documentals, que era el que, de la Llaunera, va en direcció a ponent a trobar la travessia del Carrer de Sant Salvador, cosa que confirma el document de 1930 quan parla de «calle». Precisament, al final d'aquest carrer és on es troba el cingle del qual es van desprendre les roques.

Roquet, cal

Al carrer de Sant Antoni. Al carrer Nou s'anomena un corral. Al mateix carrer de Sant Antoni hi ha *cal Ruquet*. La pronunciació pot fer prendre l'una per l'altra.

Ros, cal

És tocant a la Casa de la Vila, quan el carrer Major comença a pujar cap al pla de l'Església, davant de cal Pepet. Durant uns anys, van fer de fonda, i guardaven els animals dels traguiners a l'estable.

Rosa

V. *Maria R.*

Rosa Sebastià, ca la

És una casa del carrer Nou.

Roseta, cal o ca la

És una casa del carrer de Sant Antoni. També es recorda com *ca la Tia Roseta*. Actualment, té el mateix nom una casa al carrer de Sant Josep que fa cantonada al carrer Major.

Roselló

«Anton Roscelló Ollé» (*Bapt.* 1753, 27-6-1763, p. 24); «Isidro Roselló Olle» (*Bapt.* 1753, 18-9-1771, p. 49); «Anton Roselló natural de la Guardia de Monblach y Chaterina Roselló y Oller natural de Vilavert Moliners vuy habitants en lo lloch de Vilanova de Prades los dos conyuges» (*Bapt.* 1753, 1774, p. 63); «Jph Rosello Moliner y Maria Miró conyuges habitants en lo moli del Olivart» (*Bapt.* 1753, 1789, p. 113); «de Joan Roselló fusté» (*Bapt.* 1825, òbit, 1850, p. 120); «Joan Roselló y Josepha Mosté, moliners del moli del Alentorn» (*Bapt.* 1852, 1863, p. 127); «1886: Joan Roselló, ecònom i més tard rector» (*Rubió*, p. 32); «Balbina Roselló Llurba» (*Bapt.* 1909, 29-06-1914, p. 25); «Roselló Gallart Juan» (*Cens Ele.* 1932); «Roselló Sans Serafín» (*Cens Ele.* 1955).

El llinatge està clarament vinculat a l'ofici de moliner de mitjan segle XVIII. Anton Roselló i la seva muller Caterina Ollé vivien al molí de Francisco Olivart l'any 1763, en què van batejar el seu fill Anton. Quinze anys més tard Josep Rosello (segurament descendent dels Roselló de la Guàrdia dels Prats) encara vivia amb Maria Miró al molí de l'Olivart, ja que, com esmenta el document de 1789, p. 113, batejaven la seva filla Caterina el 13 de juliol, a la parròquia de Vilanova. Serafí Roselló Sans era el carter del poble el 1955.

Roure, la font del

Gairebé ningú no la recorda. Mapa 1941 la situa per allà al Mas d'en Porta (podria ser la mateixa que ara en diuen *del Bernat*). Els més vells recorden que per allà hi havia un reboll molt gros. Hom la situa dins les Micadelles.

Ruau, cal

La casa es troba al carrer del Portell. També s'anomena el *celler del Ruau*.

Ruau, el corral del

El corral és al Mas de Monner.

Rubió

«1792: Josep Rubió i Nadal, rector» (*Rubió*, p. 32).

Ruquet, cal

És una casa del carrer de Sant Antoni. *Cal Roquet*, que la pronunciació pot fer equivalents, és al mateix carrer.

«Sabarraco», cal

Una de les cases del carrer de Sant Salvador, a l'indret on s'anomena el carrer de la Poca Farina. També es coneix per *cal «Gaietano»*.

«Sabarraco», la font del

A la partida de l'Obaga, no lluny del camí del Vilosell quan travessa aquesta partida.

Sagristia, la

És un raconet que queda damunt i a orient del camí que va a la font Vella, quan ja és passada l'era dels Graus. Comença a uns cinquanta metres abans d'arribar a la font i puja fins al dipòsit de l'aigua de la vila, al Colomer. El nom indica que eren terres que devien pagar un cens a l'Església.

«in parte vocata la Segrestia» (MN 1565, 2 gener 1565); «Item altre tros dit La Segrestia» (MN 1692, p. 203); «la Sagristia» (Anguera 1987, p. 268).

Salanquetes, les

Parteixen amb el terme de Vallclara, a sol ixent del racó el Vell. És terreny de color groc, com correspon al terra de la Llena, i amb fort pendent. Ara erm, es veuen encara les petites parets de pedra seca que aguantaven la terra quan es conreava.

«la Salanqueta» (Anguera 1987, p. 269).

Salanquetes, la cova de les

Es tracta d'una balma molt petita, arrecerada en aquest territori.

Salanquetes, la font de les

Situada en aquesta partida, la font potser no era gaire cabalosa, però hom diu que regava un hortet. Per aquell sector també s'anomena la *font de l'Aguila*.

Sales

«Sales Espasa Maria» (*Cens Ele.* 1932).

Sales, la punta del

Pròxima a la frontera amb el terme de Vallclara i, per tant, coneguda de la gent de Vilanova. És la mateixa que a Prades anomenen *punta de l'«Asturiano»*; v. Amigó 1985, p. 291.

Salomó

«Salomó Simó Miguel» (*Cens Ele.* 1955).

salt

V. *Noguera*.

Salt del Noguer, el barranc del

«La Torra, Sur Barranco del Salt del Nogué» (*Amill.* 1945, p. 154).

V. t. *Noguera, el salt de la*.

Saltor

«Cacilia Saltò» (*Bapt.* 1587, òbit, 27 desembre 1728); «1878: Manuel Saltó, ecònom i més tard rector» (*Rubió*, p. 32).

Els Saltor del segle XVIII procedien dels Omells.

Salvador¹

V. *Sant S.*

Salvador²

Els Salvador, al segle XIX, quan encara funcionaven els molins de Vilanova, hi vingueren a fer de moliners; en Josep i en Miquel procedien de l'Aleixar i en Jaume, de la Febró. El padró de 2002 inscriu dues dones i un home amb aquest cognom.

«Joseph Salvadó y Bagét» (*Bapt.* 1825, 21-1-1837, p. 80); «de Joseph Salvadó Moliner, natural de Aleixar [...] habitant en lo moli del Alentorn del present terme» (*Bapt.* 1825, 1842, p. 111); «de J(ose)ph Salvador Moliner natural de Aleixar [...] y habitant, en lo moli del Alentorn» (*Bapt.* 1825, 1848, p. 144); «Miquel Salvador, Molinér natural de Aleixar» (*Bapt.* 1825, òbit, 1837, p. 51); «Jaume Salvadó moline de farina, natural de la Febró» (*Bapt.* 1852, 1861, p. 118); «Martin Salvador Brulles» (*Exp. Rús.* 1893); «Salvador Alsina Jaime» (*Cens Ele.* 1904); «Salvador Domenech Gonzalo» (*Cens Ele.* 1932); «Salvadó Espasa José» (*Cens Ele.* 1955); «Salvador Vilalta Merce» (Padró 2002).

Salvadoret, el mas d'en

Els més vells recorden haver-lo sentit anomenar cap als Segalassos. És el mateix que cita Amigó 1985, p. 261; és al terme de Prades, no lluny dels Estepars.

«Mas den Salvadoret» (Test. 1865, 1877 -32-).

Salvat

«Pere Salvat» (*Bapt.* 1587, 19 abril 1626); «Miquel Salvat» (MN 1620, f. 205r).

Sanaüges

«fill de Francesch Sanahujes» (*Bapt.* 1587, 3 febrer 1623); «Francesch Sanahuges de Vilanova» (Test. 1601, 23 setembre 1630); «Francesch Sanauge pages de Vilanova de prades» (MN 1632, f. 16r).

Sanç

V. *Sans*.

Sanchís

«Sanchís Cascollá Mª Josefa» (*Cens Ele.* 1955).

Sans¹

V. «*Marcelino*» el S., *Pau S*.

Sans²

Llinatge molt abundant ja a partir dels documents més antics. Set persones figuren amb el cognom *Sans* en el padró del 2002. De prenom masculins tenim *Mateu, Joan, Miquel, Bonaventura, Francesc, Anton, Pau, Pere, Josep, Salvador, Aleix, Joan Baptista, Marcellí, Enric, Amadeu, Ramon* i *Facund*. Les dones porten *Tecla, Magdalena, Mariàngela, Maria, Clara, Joaquina, Rosa, Amèlia, Dominica, Josepa, Elena, Salvadora, Filomena, Enriqueta* i *Margarida*. Enriqueta Sans Solé era mestra de la vila el 1955. Facund Sans Vilalta figura com a xofer en el mateix cens. Un Pau Sans de Vilanova aspirava a la tonsura quan tenia vint-i-dos anys, el 1828; no se sap si era contrari a les idees liberals, però el 1830 el defineixen com a molt addicte al tron i a l'altar i molt reialista. Francesc Sans, que als vint-i-dos anys, el 1828, aspirava als ordes menors (diaconat i presbiterat), també era del tot contrari a les idees liberals i ferm partidari de l'altar i el tron.

«Matheu Sanç» (*Fog.* 1497); «Joannes Sans» (MN 1543, 26 juny 1559); «Bonaventura Sans» (Test. 1601, 16 maig 1698); «Franciscus Sans» (MN 1709, f. 19r); «Tecla Sans y Miró muller de Pau Sans pages del lloch de Vilanova» (Test. 1700, 25 maig 1737); «Mariangela Sans y Espasa» (*Bapt.*

1753, 25-2-1759, p. 12); «Francisco Sans Regidor de Vilanova de Prades» (*Capb.* 1789, comptes de censals, p. 56); «Pere Sans y Espasa» (*Bapt.* 1825, 16-11-1826, p. 9); «Pau Sans espardeñér» (*Bapt.* 1825, 1832, p. 47); «Ramon Sans y Boqué» (*Bapt.* 1852, 30-10-1877, p. 240); «Pablo Sans Sans» (*Exp. Rús.* 1893); «Sans Besora José» (*Cens Ele.* 1904); «Amelia Sans Baiget» (*Bapt.* 1909, 1-01-1921, p. 59); «Sans Vilalta Antonio» (*Cens Ele.* 1932); «Sans Guasch Enrique» (*Cens Ele.* 1945); «Alejo Sans Magriñá» (*Cad.* 1953); «Sans Baiget Salvadora» (*Cens Ele.* 1955); «Sans Viñes Amadeo» (Padró 2002).

Sans, cal

Al carrer Major. Abans havia estat *ca l'Espasa*. També hi havia una casa que duia aquest nom a la placeta, on ara hi ha el verger de ca l'Abelló.

Sans, els corrals del

Un corral de bestiar era al carrer del Portell. Un altre, enrunat, és al Fondo del Molí. Un altre, a la travessia de Sant Salvador.

Sans, l'era del

Va ser a la Fonecada.

Sans, la font del

N'hi ha diverses amb el mateix nom. Una és damunt mateix del camí del Mas de Monner, uns dos-cents metres després d'haver deixat la carretera que va a Ulldemolins. Quan hi ha saó, l'aigua baixa camí avall. Una altra és a la partida del Molí, on també tenien terra. Al sector dels Rius n'hi ha una altra que neix d'una mina.

Sant Antoni

V. *Carrer de S. A.*, **Damunt S. A.*, **Davall S. A.*

Sant Antoni, el camí de

«a meridie cum via quo itur a la Capella de St. Antoni de Padua» (*Llib.* 1647, p. 398); «de Sant Antoni» (Anguera 1987, p. 269).

Actualment, sols es parla del *carrer*, que al segle XVII encara devia ser camí.

Sant Antoni, el carrer de

Parteix del carrer Major, davant del Portalet i la Llaunera i, anant en direcció a sol ixent, porta a l'ermita del mateix nom i al cementiri, que queden a uns dos-cents metres del nucli urbà. Les últimes cases de la vila arriben fins a les Escoles. Més enllà, hi ha el casal, les piscines i el càmping, que forma part de

les ampliacions modernes, amb una rodona que és la cruïlla de les tres carreteres: la de Prades, la de Vallclara i la d'Ulldemolins. A migdia n'arrenca el carrer de la Font i el carrer Nou, i entremig d'aquests dos, la travessia del Carrer de Sant Antoni. Més enllà de les Escoles, i entre aquestes i el poliesportiu, hi ha un pas que, pels Freginals, arriba fins a les Pruneretes; davant mateix d'aquest, però en direcció nord, hi ha l'accés al càmping.

«en la calle llamada de San Antonio» (Test. 1865, 1869 -9-); «S. Antonio» (*Cens Ele.* 1904); «Calle san Antonio» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 1).

Sant Antoni, l'ermita de

L'ermita dedicada a Sant Antoni de Pàdua toca a la carretera de Vallclara. Hom també anomena *Sant Antoni* alguns trossos de terra que són prop de l'ermita. El 1672 ja existia, tal com diu el *Llibre de visites pastorals* de la parròquia. Si fem cas d'un manual notarial de l'AHT, el 1763 s'hi feren importants reformes. La Universitat de Vilanova, el 28 d'agost de 1763, atorgava les obres de la reforma a títol d'arrendament a Pere Joan Llagostera, mestre de cases de la vila de Reus: «lo fer i fabricar la Capella o Iglesia de Sant Antoni fora y cerca del present lloch de Vilanova de Prades». Tanmateix, l'acta d'arrendament no està signada. Però, si s'ha de jutjar per les clàusules que s'especifiquen amb molt detall, l'ermita, després de les obres, tindria més o menys l'aspecte actual; es parla de la portalada de pedra picada, també del campanar, d'una petxina de guix, d'una trona, d'una sala damunt la volta de la sagristia, etc. El paleta havia de cobrar de la següent manera: el 1763 rebria una vintena part de tots els fruits que es recollissin al terme, i els anys 1764 i 1765, una quinzena part també de les collites. A la contracta entrava també l'arranjament de la font; es devia referir potser a la *font Vella*, en cas, és clar, que no n'hi hagués una prop de l'ermita.

«V(isi)ta Capella Sti Antony de Padua, fora dels murs de dit lloch» (*Lli. Vi.Pas.*, 29 d'octubre de 1672); «en lo terme de Vilanova devall la Capella de Sant Antoni» (MN 1692, p. 236); «Et invenimus una capella [...] de St Antoni de Padua distant de la present Vila unas 200 passas, esta be y desent ab un retaule nou y dorat» (*Lli. Vi.Pas.*, 1702); «a un fill de pares incognits, lo qual fonch trobat en la Capella de S. Antoni extramuros del present poble» (*Bapt.* 1825, 6-4-1831, p. 40); «Afueras. Hermita de Sn Antonio, nº 1. Hermita de ciento noventa y cuatro metros cuadrados de superficie. Linda: Entrando por el frente Oeste con el Camino del Vilosell. Derecha, Sur con el Cementerio» (*Reg. Urb.* 1919, full núm. 194).

Sant Josep, el carrer de

Actualment, rep aquest nom un que surt del carrer Major i va cap al nord, en fort pendent, que tothom encara anomena *la Costeta*, i que a mitja pujada

marxa en direcció a ponent, fins a trobar la placeta, des d'on retorna al carrer Major.

«S. José» (*Cens Ele.* 1904); «Calle San José, sur Calle Mayor», «Calle San José, Oeste con el Camino dels Cups» i «C/ Mayor nº 5, Casa Consistorial, Dha. Este con la calle de San José» (*Reg. Urb.* 1919, fulls 62, 71 i núm. 92).

Sant Josep, la placeta de

És una altra manera d'anomenar la *placeta*, també coneguda per *placeta de l'Abelló*.

V. t. *placeta, la*.

Sant Miquel de la Tosca

És una ermita situada a la falda del terme del Vilosell que toca al de Vilanova i, per tant, pròxima també a la vila si es passa a través de la Llena, fet pel qual era freqüentada pels vilanovins.

«santi michaelis de les tosques» (MN 1543, 1 juliol 1543); «y siguiendo sierra arriba linda con el termino del Velosell hasta la tosca» (*Capb.* 1789, p. 113).

Sant Miquel de la Tosca, el camí de

Ara és el mateix que el *del Vilosell*, que, quan arriba en un sector del terme de la vila veïna anomenat el *Crucifixi*, es desvia cap a l'ermita esmentada. Un altre de més antic i més dret passava pels Solans i per la cova de les Bigues i, després de travessar la serra de la Llena, baixava per l'Obaga, entre el coll dels Avellàs i els calaixos de l'Areldo.

«dues parades al camí de St. Miquel damunt dit lloch de vilanova» (MN 1601, f. 2r); «a la partida dita lo Solá [...] a ponent ab lo camí que va a Sant Miquel» (MN 1692, p. 22); «al camí de Sant Miquel» (Anguera 1987, p. 267).

Sant Salvador, el carrer de

Parteix de la travessia de Sant Salvador cap a ponent, i es divideix en dos ramals: el que va cap al nord, que és el més curt, troba la plaça de l'Església, i el que marxa cap al sud, molt més llarg, té un punt en què s'eixampla una mica, i que els vilatans anomenen *placeta dels Alls*. Des d'aquí torna a prendre direcció a ponent i volta el castell pel sud. A aquest últim tram li diuen *la Roca*.

V. t. *Carrer de S. S.*

«en la calle de San Salvador» (Test. 1865, 1871 -12-); «Una casa de 2ª Clase en la calle de San Salvador, nº 2» (*Exp. Rús.* 1893).

Sancristos, els obacs dels

El lloc on els recorden és cap al Mas de Monner i a orient del barranc dels Lladres. La documentació sembla confirmar-ho. A l'Església, al segle XVII, hi havia una capella dedicada al Sant Crist. Al llibre de la confraria del Sant Sagrament, que es fundà el 1776, consta que el 20 de juliol de 1790, Juan Esterp de Lleida s'obligava a daurar el retaule del Sant Cristo de l'Església de Vilanova. Aquesta confraria es dissolgué l'any 1888, quan era rector Joan Roselló. Podria ser que els esmentats obacs estiguessin subjectes a algun cens a favor de la Capella del Sant Crist i n'haguessin agafat el nom.

«la Capella del St. Christo» (Test. 1700, 2 setembre 1738); «Aubac del Sancristo, Norte Rio Montsant, Oeste Rio Montsant», «Aubacs dels Sancristo, Oeste Barranco dels Lladres», «Aubacs dels Sancristos, Este Barranco de Badarres» i «Aubacs dels Sancristos, Sur i Oeste C° de las Borjasas» (*Amill. 1945*, p. 100, 147, 183 i 208).

Saragata, cal

La casa és a la travessia de Sant Antoni. Conten que el renom li posaren amb ironia, perquè era un home que no deia mai ni piu.

Sardà

«Sardà Teresò Mercedes» (*Amill. 1945*, p. 136).

Savartés

«terra qui est ad collo de Villanova [...] in terra Bernad Savartes, de III^a in carrera qui entrad et exiit in Villanova» (*Cartulari*, doc. 150, any 1185); «in Villanova [...] et de tercia parte in terra Bernardi de Savartes» (*Cartulari*, doc. 155, any 1199).

Caldria escriure *Sabartés*, si ens guiàvem per F. de B. Moll, *Els llinatges catalans*.

Sebastià

V. Rosa S.

Sebastià el Cuca, cal

V. Marina.

Segalassos, els

A l'extrem sud del terme, entre els barrancs del Badarreig i de l'Anover, partint entre els termes d'Albarca (ara de Cornudella) i de Prades. Són terres on predomina l'alzinar. *La Perdiguera*, que esmenta el document de 1911, no es

refereix al sector del Mas de Monner, sinó a un altre que es troba al terme d'Albarca i pròxim als Segalassos, i que Llopis recull molt bé en el seu *Inventari*.

«en la partida del Segalas» (MN 1689); «todos los Segalassos» (Test. 1865, 1877 -32); «Una pieza de tierra en la partida Sagalas y Perdiguera» (*Exp. Consums* 1903); «Segalassos, Norte Barranco del Abové, Sur C° de Prades, Oeste Término de Prades» (*Amill.* 1945, p. 170); «els Segalàs» (Anguera 1987, p. 269).

Segalassos, la font dels

És un clot que, quan plou, sol omplir-se d'aigua, i queda prop del mas del Catxet, segons Mapa 1941. Potser és la mateixa que la *del Catxet*.

Segarra, el mas d'en

«lo mas den Grabriel Seguara may no y ha vist estar nengu» (Sentència 1496); «natural dels honorables Anton Sagarra y de Maria Sagarra y Carbonell pagesos de les borges de Urgell» (*Bapt.* 1587, 24 juliol 1707).

V. t. *Mas d'en S.*

Segrià

«José Segria Munté» (*Exp. Rús.* 1893); «Bautista Segriá Llurba», «Bautista Segriá Borrull», «Isidro Segriá Cañelles» i «Antonio Segriá Mort» (*Cad.* 1953).

Selva

«Guillermo Selva villenova de prades» (*Llib.* 1375, f. 17r).

Sentinella, la roca del

És una pedra que sobresurt en la cinglera d'una de les terrasses que donen lloc als Solans, i que guaiten per damunt de la vila. Hom creu que servia per a vigilar, o sigui, per a la defensa del poblet.

Sentís

«Jaime Sentís Montllaó» (*Cad.* 1953).

Era d'Ulldemolins però tenia una finca en part dins el terme de Vilanova, propietari del mas del Moliner, tocant a la masia d'en Miró.

Senyor, el bosc del

«confrontata ab ortu [...] et cum lo bosch del S(eny)or» (MN 1601, f. 19v i 20r).

El document situa el bosc a la partida de l'Obaga, al terme de la Pobla de Cérvoles.

Senyora, el tros de la

No és del tot segur que fos partida de terra. És al capdamunt de la partida i el barranc de l'Anover, i limita amb el terme de Prades. Es deu tractar d'algun tros de terra que devia comprar al terme de Vilanova, que és pròxim al de Prades, la mateixa «senyora» a qui es refereix Ramon Amigó en el seu recull d'aquest terme, p. 269 i 270, i que es tracta de la reusenca Mercè Cerdà Maimó.

Sepo, cal

Al carrer de la Font.

Serafi, cal

Al carrer de Sant Salvador. Antigament, havia estat *cal Pau Gros*.

serra

V. *Estepar, *Llena*, *Obaga, *Oms, *Pobla.

Serra¹

V. *Pere S*.

Serra²

D'aquest llinatge, que apareix al segle XIX, queden, en el padró del 2002, sis persones. De prenom masculins trobem *Josep*, *Francesc*, *Pere*, *Ramon*, *Salvador*, *Miquel*, *Joaquim*, *Tomàs*, *Lluís*, *Antoni* i *Andreu*. Per a les dones: *Teresa*, *Josepa*, *Àngela*, *Dolors*, *Mercè*, *Roser*, *Maria Àngels*, *Maria* i *Maria Isabel*. El «Serra pagès» del 1808 procedia de la Plana i Samuntà. Ramon Serra Corbella era rector de la vila el 1932.

«Joseph Serra pages» (*Bapt.* 1753, 1808, p. 225); «Pere Serra y Valls» (*Bapt.* 1825, 28-9-1839, p. 93); «Joseph Serra y Espasa» (*Bapt.* 1852, 24-1-1853, p. 11); «Salvador Serra y Catalá» (*Bapt.* 1852, 13-4-1864, p. 136); «Pedro Serra Pocurull» (*Exp. Rús.* 1893); «Serra Conesa Miguel» (*Cens Ele.* 1904); «Angela Serra Triquell» (*Bapt.* 1909, 21-04-1916, p. 113); «Serra Romeu Luis» (*Cens Ele.* 1932); «Maria Serra Conesa» (*Cad.* 1953); «Serra Farré Antonio» (*Cens Ele.* 1955); «Serra Catala Josep» (Padró 2002).

Serra, la

És una partida que queda en un serrall al sud i davant la cova del Castanyola, i que per migdia parteix amb el Mas d'en Freixes.

«la Serra» (Anguera 1987, p. 269).

Serra, cal

Al carrer del Castell.

V. t. *Peligrí, cal*.

Serra, la cova d'en

«Cova d'en Serra» (TOPO/CB, terme núm. 16, p. 9).

Serra, la font d'en

És a la partida de les Borjasses.

Serra, vinya de la

«aquella pieza de tierra conocida por “vinya de la Serra”» (Test. 1865, 1897 -78-).

Serra d'en Pastor, la

Els documents consideren que és una partida de terra, tot i que ara se'n parla com si fos el nom d'un sector de la partida de les Serres.

«in partita dicta la Serra den Pastor [...] ab occidente [...] y ab la serra de la Perdiguera» (MN 1709, f. 308r); «a la partida dita la Serra den Pastor» (MN 1730, p. 9).

Serra de la Batalla, la

«ciutat en lo terme de Vilanova a la partida dita la Serra de la Batalla» (MN 1692, p. 567).

Segons el manual notarial de 1692, era partida de terra. Avui sols es recorda el barranc.

Serra de la Perdiguera, la

«en lo terme de dit lloch de Vilanova a la partida dita la serra d'en Pastor [...] a ponent ab dit venedor i ab la serra de la perdiguera» (MN 1692, p. 521); «al Mas den Monné, a la partida dita La Serra de na Perdiguera» (Test. 1700, 11 febrer 1745).

És a l'extrem nord de la Perdiguera.

serrall

V. *Serveres.

Servera, el pla de la

A la partida de Mas de Monner, és una esplanada situada al nord de la Perdiguera. Hi ha l'arbre que li ha donat el nom.

Servera, el tros de la

«anomenada lo Camp de Poblet, contigua a altra de dit confessant anomenada lo tros de la Cervera franca en alou, y afronta a sol ixent ab lo cami de Prades a mig dia ab dit confessant que es lo tros de la Cervera» (*Capb.* 1754).

El tros pertanyia al marquès d'Olivart i devia ocupar l'extrem sud d'allí on ara hi ha el camp de futbol.

Serveres, el serrall de les

«y sube por el serraton de las Serveras» (*Capb.* 1789, p. 102).

Per la localització que dóna el document es vol referir a la frontera del terme d'Ulldemolins, entre el riu i la masia del Miró.

Smits

«Smits Bote Pedro» (*Cens Ele.* 1945).

Figura com a secretari en aquest cens.

Sobirà

«Pau Sovira farré» (*Bapt.* 1753, 1769, p. 43); «Pau Sovira Farrer» (*Bapt.* 1753, 1773, p. 49); «Pere Sovira Miró» (*Bapt.* 1753, 10-3-1774, p. 62); «Pau Subira y Martorell» (*Bapt.* 1753, 1788, p. 106).

Pau Subira i Martorell mantenia l'ofici dels seus avantpassats encara el 1788.

Sobrepera

«Joseph Sobrepere» (*Bapt.* 1587, 22 març 1685).

Sòl de la Vila, el

«in parte vocata Sol de Vila» (MN 1620, f. 172v); «un farreginal [...] situat al Sol de la Vila» (MN 1620 bis, febrer 1621); «in termino de Vilanova de Prades vocatu(m) lo Sol de la Vila» (*Llib.* 1634, f. 58v).

Es refereix a terres situades a la part baixa de la vila.

Sòl del Carrer, del

«Joannes Vilalta vocati del sol del carer» i «Joa(n)ni Vilalta vocato lo pobill del sol del carrer» (MN 1601, f. 83v i 98r); «Pere Vilalta del Sol del Carre» (*Bapt.* 1753, 1765, p. 27).

Devien viure a la part baixa del carrer.

solà

V. *Miquel, Sot.*

Solà

V. **Cren del S.*

Solà del Frare, el

Són terres que queden al sud del Bosquet, mirant a migdia i abans de travessar el riu.

«altre al sola del frare» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «Una pieza de tierra en la partida Sola del Frare» i «Una pieza de tierra partida Solá del Frare» (*Exp. Consums* 1903); «el Solà del Frare» (Anguera 1987, p. 269).

Solà del Frare, la mina del

Diuen que la mina és de magnetita (pedra imant). Podria ser que fos allí on mossèn Josep Rubió i Nadal hagués trobat el material per al seu estudi científic.

Solà del Molí, el

Partida de terra situada al capdavall del Fondo del Molí.

«al Solá del Molino» (Anguera 1987, p. 269).

Solà del Riu, el

«solá del Rio» (Anguera 1987, p. 269).

Solana, la

És una partida que ocupa un ampli sector de la solana de la Llana, que va des de la font de l'Osona fins al terme d'Ulldemolins.

«vocata La Solana» (MN 1620 bis, 29 maig 1623); «in partida de la Solana» (*Llib.* 1647, p. 295); «un trozo de tierra llamada de la Solana desde el single delante de la barraca, hasta la sierra mas alta» (Test. 1865, 1876 -30-); «Solana, a sur C° de Ulldemolins» i «Solana, Sur Barranco de la Coma» (*Amill.* 1945, p. 14 i 89).

Solanes

«de Batiste Solanes» (*Bapt.* 1587, 15 abril 1713); «Joan Solanes Rabada» (*Bapt.* 1587, llista de confessants i combregants de 1691).

Solans, els

Al nord de la vila, entre aquesta i la serra de la Llana, tocant per l'est a les Ferranes i al racó del Peret; els Comellars i els Bassals li queden a ponent. Són

un conjunt de feixes plantades d'ametllers, les quals formen una terrassa damunt d'una cinglera no gaire alta. Una de les roques que sobresurten d'aquest cingle és la del Sentinella. La documentació antiga prefereix el singular.

«nominatum lo Solla» (MN 1620, f. 276r); «en lo terme de dit lloch de Vilanova de Prades, a la partida dita lo Solá [...] a ponent ab lo camí que va a Sant Miquel: a Migdie ab terres de la Rectoria», «dit lo Sola [...] a tremuntana ab lo single» i «en lo terme de Vilanova a la partida dita los Solans» (MN 1692, p. 22, 167 i 456); «in partita dicta los Solans» (MN 1709, f. 252r); «Solans, Sur C^a de Ulldemolins», «Solans, Norte Termino de la Pobla», «Solans, Este casco del pueblo» i «Solans, Sur C^o del Coll de Abella; Oeste Ayuntamiento» (*Amill. 1945*, p. 16, 17, 144 i 213).

Soldevila, el camí de

«cum camino de Soldevila» (*Llib. 1433*, f. 5v).

Devia ser el camí que anava cap a la Font Vella.

Soler

«Don Ramon Solé y Jiallada» (*Bapt. 1852*, 1876, p. 223); «Simeón Solé Figueras» i «José Solé Queral» (*Cad. 1953*).

Don R. Solé era barber el 1876. Els Solé de 1953 tenien terres a Vilanova, però vivien a Ulldemolins.

sort

V. *Montijo.

Sort, la

«la Sort que afronta ab lo cami qui va al velusell» (Test. 1601, 5 gener 1693).

Es deu referir a la *sort del Montijo*, situada vora el camí del Vilosell.

Sort de les Comes d'en Vinyes, la

«en la partida de la Coma de les Vinyes dita la Sort [...] que afronta a sol ixent ab lo cami que va als molins» (MN 1692, p. 482); «la Sort de les Comes den Viñes» (Anguera 1987, p. 269).

Es deu tractar d'un tros de Sorts pròxim a les Comes d'en Vinyes.

Sorteta, la

«una sorteta cami de la Devesa» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «vocatum la Sorteta del Aubac» (*Llib. 1647*, p. 213); «la Sorteta» (Anguera 1987, p. 269).

Devia ser al camí de la Devesa, però més pròxima als Obacs, i pensem que, encara que no lluny de les Sorts, potser no hi tindria res a veure.

Sorts, les

Entre les Comes d'en Vinyes i les Creuetes, a l'inici del Fondo del Molí. Els papers antics prefereixen el singular.

V. t. *Comellar de les S.*

«la sort» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «la Sort [...] in parte vocata La Coma de les Vinyes quod confrontat a solis ortu cum itinere dels molins sine quo itur Albarca» (*Llib.* 1634, f. 66v); «una peça de terra dita la Sort [...] a la partida de la Coma de les Vinyes» (MN 1692, p. 291); «dicta La Sort in partita dicta la Coma de les Vinyes» (MN 1709, f. 265r); «Sorts, Este C° de Cornudella» (*Amill.* 1945, p. 50).

Sot, el

«dicta lo Sot [...] in partita de la devesa [...] a meridie cum fluvio» (*Llib.* 1647, p. 430); «dos peces de terra [...] una dita lo Sot en la partida de la Devesa, a fronte a mig dia ab lo Riu» (MN 1692, p. 135).

Els informants recorden per aquell mateix indret el *toll del Sot*, que pel que es veu n'ha conservat el nom.

Sot, el solà del

El solà que, de les Deveses, penja cap al riu, es recorda no gaire lluny de les Planes.

«in parte vocata lo Sola del Sot [...] a meridie partium cu(m) fluvio» (MN 1620, f. 103r).

Sot, el toll del

Igual que als altres, s'hi pescava amb tremall. Hom el situa sota els molins d'Alentorn.

Sovila

«fill llegendit y natural del honorable Prospero Sovila» (*Bapt.* 1587, 17 juliol 1712); «Prospero Sovila» (MN 1692, p. 516); «Prospero Sovila» (MN 1709, f. 37r); «Joseph Sovila» (*Bapt.* 1731, 12 febrer 1734); «Sovila, Josep» (*Rubió*, p. 33).

Josep pertanyia a la confraria dels fadrins de Vilanova l'any 1806.

Taleca, cal

A la Costeta, ara *carrer de Sant Josep*, davant de cal Pera.

Tallada, el tossal de

«linda con Biern, de ahí se sube todo empenadero arriba hasta encima del collado, o tosal de Tallada, a donde linda con el termino del lugar de Vall-clara» (*Capb.* 1789, p. 66).

El tossal de Tallada podria ser la *punta del Sales* o bé el *tossal Gros*.

«Tano», cal

Probable afèresi de «*Gaietano*». És al carrer de Sant Antoni. Havia estat el *corral del Manteta* i, molt abans, *del Ventrades*.

Tapàs, el

«dictum lo Tapas citum a la partida del Riu de Prades» (*Llib.* 1647, p. 292).

Era un sector dels Rius. Sembla que vulgui fer referència a la textura o, millor encara, a la classe de terra.

Tàpies

«Joan Tapies Moliner de la vila de Cornudella pero habitan esta de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1781, p. 79).

Tea, cal

És al carrer de Sant Salvador. Després de la guerra, van fer de cafè durant uns quants anys. També havia estat *cal Toni*. Potser afèresi de *Dorotea*. Al carrer del Castell també es coneixia una casa amb el mateix renom.

Tea, l'era del

A la partida de la Creu, gairebé mirant a Vallescura.
V. t. *Creus, l'era de les*.

Teixidor, cal

Al carrer de Sant Salvador. Els més vells de la vila recorden haver sentit a dir que hi teixien roba.

«Franº Alsina thexidior de lli del p(rese)nt lloch de Vilanova de Prades» (*Bapt.* 1753, 1756, p. 6).

Terès o Terés

«laurentio Teres habitatore Villenova» (MN 1601, f. 150r); «Joseph Terés y Inglés» (*Bapt.* 1852, 18-3-1866, p. 150); «Tares Ingles Antonio» (*Cens Ele.* 1904); «Magdalena Terés Miró» (*Bapt.* 1909, 8-08-1916, p. 39); «Terés Inglés Rosa» i «Terés Miró Victorino» (*Cens Ele.* 1932); «Terès Inglés Antonio» (*Amill.* 1945, p. 140).

Amb l'excepció del Llorenç de 1601, els altres *Terès* deuen ser de la mateixa saga.

Térmens

«Termens, Llorenç» (*Rubió*, p. 34).

Figura a la llista dels confreres dels fadrins de Vilanova el 1806.

Terrers, els

Cap a Biern, tocant als Cabaixals, per la banda del sud.

Tesona, cal

V. *Marina*.

Tia Roseta, ca la

V. *Roseta*.

Tiell

«francisco Tiell» (*Bapt.* 1587, 10 agost 1716).

Procedia del Poal i feia de pagès a Vilanova, on batejà un fill.

Tinya, el mas d'en

«hi ha hu(n) mas a valescura apellat lo mas de(n) tjnya lo qual tenen homens de Valclara e del Vellosoel es per viure y hun pages e may hi an vist que y estigues nengu ve[r] (?) ha hoyt dir que y esta hun que deyen Tinya» (Sentència 1496).

Segons aquest document, el mas s'ha de situar a Vallescura. *Tinya* devia haver estat el renom del masover que l'habità.

Toldrà

«Jaime Toldrà Calvet», «José Toldrà Mort», «Franº Toldrà Odena» i «Ramón Toldrà Rigual» (*Exp. Rús.* 1893); «Antonio Toldrà Crivillé» i «Jaime Toldrà Josa» (*Cad.* 1953); «Toldrà Roigé Josefa» (*Cens Ele.* 1955).

El fet que aparegui el cognom en uns documents essencialment agrícoles, fa pensar que eren veïns potser d'Ulldemolins, on el llinatge era molt estès, i que tenien terres a Vilanova. Només hi ha l'excepció de Josepa Toldrà Roigé, que votava a Vilanova.

toll

V. *Alau*, *Cameta*, *Font Rèvia*, *Matxo*, *Pepet*, *Rata*, *Sot*, *Ventrades*.

Tomasa, cal

És al carrer Major, cantonada amb el de Sant Josep. Un pati amb aquest nom era al carrer Nou. El 1841 Tomasa Alsina era llevadora de Vilanova. Possiblement, que el renom de la casa en provingui.

«los quals foren batejats per Thomasa Alsina Madrina de la present poblacio» (*Bapt. 1825*, 1841, p. 102).

Tomasa, el corral del

El corral és al carrer de Sant Salvador.

Tomasa, la font del

És al barranc de la Coma, baixant a l'esquerra, una mica més avall dels Àubins.

tomb

V. *Ràpid*, *Relliscadora*, «*Tubo*».

Ton

V. *Oncle T*.

Ton Bernat, cal

Al carrer de la Font.

Ton de la Cristina, cal

V. *Toni, cal*.

Toni

«Fran(cisc)o Sans y Vila toni» (*Conf. Fadrins*, 1806, p. 20); «Sans Vila, Josep (toni)» (*Rubió*, p. 33).

El 1806 era confrare dels fadrins de Vilanova.

Toni, cal

És al carrer Nou. Actualment, també és ca l'«*Alejandro*». S'havia conegut per *cal Ton de la Cristina*. En aquest mateix carrer hi va haver el *corral del cal Toni*.

Torelló

«Anton Turalló» (*Conf. Fadrins*, 1885).

Torner

«Gabriel Torner» (*Bapt.* 1587, 9 desembre 1611); «Ego Gabriel Torner ag(ricul)tor villenove Pratarum» (MN 1601, f. 52r); «Gabriel Torner» (MN 1620, f. 211r); «1893: Magí Torner, ecònom» (*Rubió*, p. 32).

Magí no podia tenir res a veure amb els Torner de dos-cents setanta-tres anys endarrere.

Torner, el mas d'en

«En lo mas den Arnau Torner tampoch [may no·y ha vist estar nengu]» (Sentència 1496).

Torre, la

Partida de terra al camí de Vallclara, a sol ixent dels Solans i el racó del Perret, i sota el cingle de la Llena, on hi ha la pedra de les Deu. Aquesta partida ocupa damunt i davall el camí esmentat.

«in termino de Vilanova de Prades in parte vocata la Torra» i «en la partida dita la Torra» (MN 1601, f. 136v i 139v); «en lo terme de Vilanova en la partida dita la Torra» (MN 1620 bis, 5 maig 1634); «La Torra, Este Barranco de Viern», «La Torra, Norte Termino de Vallclara», «Torra, Este i Oeste C° de Vallclara», «La Torra, Sur C° de Vallclara» i «La Torra, Norte C° del Vinosell, Oeste C° del Vinosell» (*Amill.* 1945, p. 20, 26, 39, 84 i 140).

torrent

V. *Nevera.

Torrent

«de Felip Torrent Saber de Puixvert y de Francisca Sans de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1810, p. 229).

Puix que no s'ha trobat documentat fins al 1810, cal pensar que el propietari del mas de l'entrada següent era d'una altra família.

Torrent, el mas d'en

«lo mas den arnau torren(t)» (Sentència 1496).

El propietari devia ser de Vilanova però, segons el document, el mas era al terme de Prades.

Torres, del

«Joan Pere del torres» (*Conf. Fadrins*, 1806, p. 20); «Joanpere (del Torres)» (*Rubió*, p. 33).

Pertanyia a la confraria dels fadrins de Vilanova el 1806.

Torruella

«María Torruella Bonet» (*Cad.* 1953).

tossa

V. *Quico*.

Tossa, la

S'anomena així la cota de 1.021 m de l'extrem oriental de la serra de la Lle-na. Un altre nom per referir-s'hi és *tossa del Quico*.

tossal

V. *Gros*, *Tallada.

Tossalades, les

Són passades les Deveses en direcció oest, tal com diuen els documents. Al nord i a ponent tenen el barranc de la Coma. La documentació fa pensar que era partida de terra i no tan sols un sector de la Devesa.

«in parte vocata les Tossalades» (MN 1620, f. 133r); «in partita dicta les Tosalades» (*Llib.* 1647, p. 85); «a les Tossalades» (MN 1692, p. 266); «Tossalades, Sur C° del Mas d'en Porta, Oeste Barranco de la Coma» i «Tosalades, Norte Barranco de la Coma» (*Amill.* 1945, p. 89 i 122); «les Tossalades» (Anguera 1987, p. 269).

Tossalades, el camí de les

Tothom diu que és el mateix que el de les Deveses, que també arriba fins en aquest sector.

«cum via qua itur a les Tosalades» (*Llib.* 1647, p. 228); «mediant lo cami que va a les Tossalades» (MN 1692, p. 266); «mediante via quo itur a les Tossalades» (MN 1709, f. 120r).

Tost

«Joseph Tost pasto» (*Bapt.* 1587, confessants de 1646); «José Tost Miró» (*Bapt.* 1909, 3-11-1928, p. 111); «Tost Rué Teresa» i «Tost Sans Jaime» (*Cens Ele.* 1932).

Per la diferència de prop de tres-cents anys, el Josep que feia de pastor el 1646 no podia ser parent dels altres *Tost*.

travessia

V. *Carrer de Sant Antoni, Carrer de Sant Salvador*.

travessies

V. *Carrer Major*.

Treig

«Treig Marcos Rosa Maria» (Padró 2002).

Triguell

«Triguell Estivill Teresa» (*Cens Ele.* 1932).

«Trompillo», cal

Al carrer de la Font. Actualment, pertany a *cal Roc*.

Tronc, el coll d'en

Forma part dels Comellars. Situat a la carretera d'Ulldemolins i a sol ixent de la coveta del Feliu. Té a llevant l'Abellera i la Closa i, a migdia, les Eretes i el barranc de la Coma. La carretera que puja de la Font de l'Osona ho fa amb un pendent constant fins que arriba en aquest punt. Encara que el primer document doni a entendre que era una partida de terra, avui no se li dóna aquesta consideració.

«in parte vocata lo col del tronch» (MN 1543, 24 octubre 1549); «en lo terme del present poble cerca del coll den Tronch immediat al cami» (*Bapt.* 1825, òbit, 1837, p. 55); «cerca del Coll den Tronch, prop de la poblacio» (*Bapt.* 1825, òbit, 1847, p. 103).

Trones, cal

Al carrer de Sant Antoni.

tros

V. *Castell, *Inglès, *Rectoria, *Senyora, *Servera.

trosset

V. *Era.

Trullols

«Franº trullols y Vila» (*Bapt.* 1852, 1-8-1863, p. 132); «José Trullols y Vila» (*Bapt.* 1852, 8-4-1868, p. 161); «de Narciso Trullols, pastor natural de Prades» (*Bapt.* 1852, 1869, p. 171); «Trullols Cetó Antonio» (*Cens Ele.* 1904); «Trullols Sets Antonio» (*Cens Ele.* 1932); «Trullols Vilalta Josefa» (*Cens Ele.* 1955).

Josepa Trullols Vilalta era modista el 1932.

«Tubo», el tomb del

És a la carretera de Vallclara, en el moment que surt del terme de Vilanova.

Ulldemolins

El terme d'Ulldemolins és al sud-oest del de Vilanova de Prades. La frontera va per la cota 891 m de la Llena, que Mapa 1995 anomena *punta del Marc*, passa pel mig de la masia del Miró (o *mas del Moliner*), baixa al riu i puja a la cota 808,6 m, on es troba amb el terme d'Albarca, per allà al corral del Llurba d'Ulldemolins, on hi ha una fita que assenyala els tres termes. Les dues poblacions són separades per uns dotze quilòmetres de carretera.

Ulldemolins, el camí d'

Del camí ara ja no se'n parla. Els més vells recorden que anava si fa no fa per on ara va la carretera, i sortia del terme, a la masia del Miró, per continuar vers aquesta població veïna.

«a migorn en lo cami de Vulldemolins» (MN 1543, 1 febrer 1560); «in parte vocata la bellera [...] a solis ortu et aquilone cum itinere quo itur a ulldemolins» (*Llib.* 1634, f. 32r); «cum itinere quo itur ad oppidum de Ulldemolins» (MN 1709, f. 13r).

Ulldemolins, la carretera d'

La carretera surt de Vilanova per la Closa, en direcció a ponent i, per allà a la masia del Miró, entra al terme d'Ulldemolins i segueix per la solana de la Llena fins a trobar la que va d'Ulldemolins a Lleida. Es correspon amb «el camino vecinal de Ulldemolins a Vimbodí» que esmenta Mapa 1941.

V. t. *Carretera d'Ulldemolins*.

«Solana. A Sur Cª de Ulldemolins» i «Solans. Sur Cª de Ulldemolins» (*Amill.* 1945, p. 14 i 16).

Ullera

«fill de Pere Ullera y de Casilda muller sua soldat de la compañía de su Exca.» (*Bapt.* 1587, 19 abril 1683).

València

V. **Mas d'en V.*

Vall, la canal d'en

Al nord de l'extrem de ponent i ja en terme de la Pobla de Cérvoles, hi transitaven els camins de Cornudella i d'Ulldemolins cap en aquesta població.

Vallclara

Vallclara queda situada al nord de Vilanova, dins la mateixa comarca de la Conca de Barberà. Els termes parteixen del Comellar d'en Berga, on es troben amb el del Vilosell; Vallclara baixa després cap al barranc de Biern per enfilarse fins prop de la punta del Sales, on hi ha el de Prades.

Vallclara, el camí de

El camí surt de Vilanova tocant la Fanecada, passa per les Ferranes i unes finques anomenades *Sant Antoni* (per la seva proximitat amb l'ermita), però que en realitat són *els Clots*, i se'n va cap a la Torre; després transita pel capdamunt del racó el Vell, arriba al comellar d'en Berga i entra al terme de Vallclara. Aquest camí es veu que ja fa anys era de carro. Quan van fer la carretera, es va perdre.

«en lo terme de Vilanova de Prades en la partida del Comellar den berga [...] la qual afronta a ponent ab lo camí de Vallclara» (MN 1692, p. 145).

Vallclara, la carretera de

La carretera és la que ve d'Ulldemolins i que, de davant del casal al carrer de Sant Antoni, passa cap a les Portelles, cap al racó el Vell i les Salanquetes, per sortir del terme cap al sector de Biern. Posa una distància d'uns cinc o sis quilòmetres entre les dues viles. Forma part del que temps endarrere era el camí veïnal d'Ulldemolins a Vimbodí.

Vallescuro

Aquesta partida queda delimitada al sud per la Costa; a sol ixent té els Cabaixals; a ponent, les Creus i el Coll d'en Folc; a septentrió, les Portelles, amb el tros de l'«Inglès» i el Parany, i el racó el Vell, amb el salt de la Noguera i els Boixos. És una fondalada important que, per migdia, és de terra pissarrota, i al nord, la terra és groguenca, com la de la Llena. Gairebé erma, encara s'hi poden veure les soques de grans castanyers, si bé el bosc de pins rojalets i d'alzines envaeix els conreus.

«mes hi ha hu(n) mas avalescuro apellat lo mas de(n) tjnya lo qual tene(n) homes de Valclara i del Vellossel» (Sentència 1496); «in parte vocata Vals-

cura confrontat [...] cum trocio terre de les almonyes et cu(m) itjnere quo itur a les Vinyes» (MN 1543, 20 desembre 1548); «in partita nominata Vall escura» (MN 1543, 27 novembre 1560); «una vinya a Vall scura» (MN 1543, Test. 26 juliol 1638); «a la partida de Valescura [...] a miggorn ab lo camí de les Vinyes a tremuntana ab lo torrent qui va a les Vinyes» (MN 1565, 27 desembre 1583); «vocatum Vallscura plantatum de castanyers» i «in partita de Vallescura» (*Llib.* 1647, p. 228 i 287); «a la partida de Vallescura» (MN 1692, p. 528); «de donde se manifiesta el cavall salt y vull escura» (*Capb.* 1789, p. 66); «sita en la partida de Vallescura, termino de Vilanova de Prades» (Escrip. 1867); «Villaescura, Norte C° de Vallclara, Oeste C° de Prades» i «Vall Escura» (*Amill.* 1945, p. 26 i 187); «Belles eures» (*Cad.* 1953); «a Vellascura» (Anguera 1987, p. 269).

Vallescura, el barranc de

El barranc neix a l'est de les Creus i, després de rebre per la banda nord, quan plou, les aigües que baixen de les Portelles i passen pel salt de la Noguera i els Boixos, es troba amb el que ve dels Castanyers de Prades; tots dos formen el barranc de Biern.

«Barranco de Villaescura» i «Villaescura, Norte Barranco de Villaescura, Sur C° de Prades» (*Amill.* 1945, p. 115 i 148).

Vallescura, el camí de

El camí se separa del de Prades a la partida de les Creus, passa per la font del Romegosa i va per sota la Costa fins que arriba a Vallescura. Actualment, és una pista i s'hi pot transitar amb vehicles.

«et cum via de vall escura» (MN 1543, 27 novembre 1560); «ab ocasum cu(m) itinere quo itur a Vall scura» (MN 1601, f. 50r); «in via quo itur a Vall escura [...] a meridie cum itinere de Prades» (MN 1620, f. 259r); «a tremuntana ab lo Camí de Vallescura» (MN 1692, p. 369); «Villaescura» i «Camino de Villacura» (*Amill.* 1945, p. 3).

Valls

«Llorens Valls cirurgiá» (*Bapt.* 1825, 1848, p. 143); «Maria Valls Bernat» (*Bapt.* 1825, 29-4-1848, p. 143); «de Llorens Valls cirurgiá, natural de Mallorca y de Josepha Bernat conyuges natural de Reus» (*Bapt.* 1825, 1848, p. 143); «Mariana Valls y Martorell» (*Bapt.* 1825, òbit, 24-1-1837, p. 50); «Miquel Valls pastor» (*Bapt.* 1825, òbit, 5-8-1842, p. 90).

Vallverdú

«de Isidro Vallverdú, y de Maria Llauradó conyuges moliners habitants en lo moli de Jaime Alentorn del dit lloch de Vilanova» (*Bapt.* 1753, 1806, p. 205); «Joseph Vallverdú» (*Bapt.* 1731, confirmacions).

Veciana

«Veciana Palau Lluisa» (Padró 2002).

Vell, el camí

«en la partida de la Devesa [...] a migdia, en lo camí Vell que passa per mig de la devesa» (MN 1692, p. 213); «a meridia cum Via antiqua que passa per lo mig de la Devesa» (MN 1709, f. 37r).

Es fa difícil d'afirmar que el camí de la Devesa es reformés. Tanmateix, a la documentació consultada ha aparegut el *camí Vell*.

Vell, el cementiri

Havia estat tocant a la paret de sol ixent de l'Església; allí on ara hi ha una plaça retolada amb el nom de *la Closa*.

Vell, el racó el

És una raconada que travessa la carretera de Vallclara abans d'arribar a les Salanquetes, encarada a sol ixent. Dóna origen a un dels barrancs que van a parar a Biern, una mica més avall de l'Estret. Quan ho pronuncien, els informants ho fan amb l'article sol, sense la preposició.

V. t. *Biern el Vell.

Vella, la font

Antigament, l'aigua sortia de dins d'una volta, més tard es va tancar, si bé conserva l'arcada, que encara es pot veure. Abastava la població d'aigua potable mentre no hi va haver aigua corrent a les cases. Queda situada a un nivell inferior al de la vila, i es va optar per fer venir l'aigua d'un lloc més alt, a fi que arribés per força de gravetat i no calgués anar-la a buscar. Es troba a uns dos-cents metres a migdia de la població, vora el camí de les Deveses, el del Mataró i el del Fondo el Molí. La font, amb aigua abundant, raja tot l'any, surt en terreny de llicorella i els vilatans encara hi van a cercar aigua per la bona qualitat que té.

V. t. *Font V.; Major, la font*.

Vella, la vinya

«Item la vinya Vella de la devesa» i «un altre tros dit La Vinya Vella a la Devesa» (MN 1692, p. 203 i 516).

Devia ser un lloc d'anomenada. Els informants, tot i que recorden el nom, l'ubiquen en un indret massa allunyat de les Deveses perquè es tracti del mateix lloc.

Ventrades, cal

La casa és al carrer de Sant Salvador.

Ventrades, el corral del

Era al carrer de Sant Antoni. Actualment, és una casa on viuen els de cal «Tano».

Ventrades, la font del

A la partida del Mas d'en Segarra.

Ventrades, el toll del

Com els altres, és també al riu. A la partida del Mas d'en Porta.

Ventura, del

«Anton Catalá del Ventura» (*Conf. Fadrins*, 1818, p. 26).

Ventura, ca la

Un altre nom que tenia *cal Català* del carrer de Sant Josep.

Ventureta, el carrer de

«de Ventureta» (Anguera 1987, p. 270).

Si estigués relacionat amb ca la Ventura, podria ser el fragment del carrer de Sant Josep que va de la Costeta a la placeta.

Vicenta, ca la

Al carrer de Sant Salvador. Fa molt temps, hi havia botiga de queviures. També s'anomena *cal Cuca*. A l'*Anuario* de 1936-1937, Vicenta Pagès tenia una espardenyeria, probablement la mateixa botiga de queviures que la gent recorda.

«Alpargaterias: Pagés, Vicenta» (*Anuario*, p. 4597).

Vidal

«Rº vial de villa nova de prades» (*Llib.* 1348, f. 81r); «de Jaume Vidal Boté de l'Espluga de Francoli y de Josefina Miró del p(resen)t lloch» (*Bapt.* 1753, 1822, p. 286); «José Vidal Regente» (*Bapt.* 1852, 1874, p. 205).

El Josep Vidal de 1874 regia la parròquia de Vilanova.

Viella, cal

És al carrer de Sant Salvador.

V. t. *Catxet, cal*.

Vila¹

V. *Bosc de la V.*, *Casa de la V.*, **Damunt la V.*, **Sòl de la V.*

Vila²

Llinatge força abundant a partir del segle XVI. Actualment, són vuit les persones apuntades en el padró del 2002. Entre els prenom masculins tenim *Bartomeu*, *Bonaventura*, *Pau*, *Pasqual*, *Miquel*, *Francesc*, *Jordi*, *Pere*, *Gaspar*, *Josep*, *Isidre*, *Anton*, *Salvador*, *Avellí*, *Joan*, *Joan Andreu*, *Xavier* i *Jaume*. Per a les dones: *Maria*, *Gertrudis*, *Rosa*, *Francesca*, *Paula*, *Antònia*, *Carme*, *Teresa*, *Anna* i *Montserrat*.

«bartholomeo vila» (MN 1565, 28 novembre 1580); «del Honorable Bonaventura Vila» (*Bapt.* 1587, 2 febrer 1705); «Pau Vila prever» (MN 1692, p. 88); «Paschasi Vila» (MN 1709, f. 175r); «Jordi Vila Alsina» (*Bapt.* 1753, 23-4-1766, p. 31); «Miguel Vila labrador del Lugar de Vilanova de Prades» (MN 1770, f. 113v); «Rosa Vila y Gil» (*Bapt.* 1825, 6-6-1827, p. 12); «Gaspas Vila fadri Pages» (*Bapt.* 1825, 1827, p. 12); «Anton Vila y Cartañá Ferrer» (*Bapt.* 1825, 1843, p. 115); «Paula Vila y Nogué» (*Bapt.* 1825, òbit, 5-1-1829, p. 13); «Joseph Vila y Vilalta» (*Bapt.* 1852, 25-3-1852, p. 3); «Vila Vila Juan» (*Cens Ele.* 1910); «Vila Sans Antonia» (*Cens Ele.* 1932); «Vila Miro Montserrat» i «Vila Obis Jaume» (Padró 2002).

Vila, el bosc de la

És en terme de Prades, més enllà del coll dels Rius i a septentrió de la carretera que comunica les dues viles. Un obac en fort pendent poblat de pins rojalets, alzines i grèvol.

«y de ahí baja al barranco nombrado de Montagudell y toda sierra del bosque del lugar de Vilanova y de allí sube al collado de Barauges» (*Capb.* 1789, p. 113); «Bosch de la Vila», «Bosch de la Vila, Sur Término de Prades» i «Bosch de la Vila. Pinares» (*Amill.* 1945, p. 10, 26 i 195).

Vila, el forn de la

A la planta baixa de la Casa de la Vila. El 1789 n'era forner Fran(cisco) Sans. Per la tinença del forn es feien efectius cinc sous mensuals als successors del comte de Prades, pagats el dia de Nadal.

«cum furno et domo universitatis» (MN 1620, f. 140r); «de part devant ab lo Carrer que va a la Iglesia [...] de un costat ab lo forn de pa de la universitat» (MN 1692, p. 561); «un horno de pan cocer, sito dentro d(ich)o lugar, y en la plaza de el, que linda por delante con la misma plaza [...] y de otro lado con la casa del Ayuntamiento de dicho lugar» (*Capb.* 1789, p. 114).

Vila, el molí de la

Segons Mapa 1995, és el mateix que els vilanovins anomenen *del Comarsa*. Fa estrany que ho pogués arribar a ser, ja que és el més allunyat de Vilanova. El document de 1693, per les confrontacions, fa referència, sens dubte, al *molí del Comarsa*, que al principi del segle XVII va pertànyer a la vila de Prades, com ho justifiquen altres documents.

V. t. **Prades, el molí de*.

«al mas den Sagarra [...] del Cami avall qui va a Prades que afronta ab la sequia del molí de la Vila y ab dit camí» (Test. 1601, 5 gener 1693); «Molí dit de la Vila» (*Bapt.* 1731, 3 juny 1746).

Vilalta¹

V. *Pubilla V.

Vilalta²

Llinatge dels més abundants d'ençà que es troba documentació. Vint persones amb el cognom figuren en el padró del 2002. Es comprèn que els prenom, i també els renoms, siguin abundants i variats. De renoms s'ha vist *del Racó, de la Roca, del Sòl del Carrer, Coix, Moliner, Esbraçat, Do i Maleno*. Entre els prenom masculins tenim: *Gabriel, Joan, Antoni, Pere, Jaume, Jaume Joan, Marc, Pere Joan, Ambrosi, Joan Baptista, Miquel, Josep, Ramon, Francesc, Gregori, Ildefons, Estanislau, Wenceslau, Alfons, Alexandre, Josep Maria, Ernest i Jordi*. Els prenom de les dones són *Marina, Mariàngela, Maria, Emília, Rosa, Teresa, Concepció, Paula, Blanca i Maria Núria*.

«nos petro vilalta de villanova de prades» i «ego petro vilalta» (*Llib.* 1348, f. 75r i 87r); «Vicentio vilalta loci de ville nove pratare» (*Llib.* 1433, f. 2v); «Gabriel Vilalta» (*Fog.* 1497); «Joan Vilalta major» i «Pere Vilalta menor» (*Fog.* 1553); «Jaume Joa(n) Vilalta» (Test. 1601, 25 juny 1611); «Johan Vilalta dit del racó» (MN 1632, f. 4r); «Ambrosio Vilalta» (MN 1709, f. 23r); «Rosa Vilalta» (*Bapt.* 1731, 14 gener 1731); «Marina Vilalta y Abelló» (*Bapt.* 1753, 30-3-1755, p. 3); «Venceslao Vilalta y Piugdengoles» (*Bapt.* 1852, 1-9-1870, p. 178); «Vilalta Alsina Antoni» (Padró 2002).

Vilamajor

«Vilamajò Serra Ramòn» (*Amill.* 1945, p. 163).

Vilamur

«el batlle de Vilanova, Pere Vilamur» i «Ramon Vilamur, fill de n'Amar-gosa» (Farré, p. 150, any 1347); «Barthomeu Vilamur» (*Fog.* 1497); «bartomeo vilamur» (MN 1543, 15 febrer 1549); «Bertomeu Vilamur» (*Fog.*

1553); «cu(m) pupilio Vilamur» (MN 1565, 21 setembre 1565); «bertomeu Vilamur» (*Bapt.* 1587, dia de la Circumcisio del Sr. de 1598); «Ego Bartolomeo Vilamur minor dierum agricultor Villenove Pratarum» (MN 1601, f. 55r).

Bartomeu devia ser el propietari dels dos masos que esmenta Sentència 1496, el mas d'en Jaume i un altre sense nom però situat a Biern.

Vilanova, el coll de

«j. terra qui est at collo de Villanova [...] afrontad in carrera qui pergiit a Prades [...] in varrera qui intrad et exiit in Villanova» (*Cartulari*, doc. 150, any 1185).

Vilanova, el riu de

El capbreu de 1789 anomena el *riu de Montsant* així, just abans que entri al terme d'Ulldemolins.

V. t. *Molí, el riu del*.

«baxa al rio de Vilanova, confrontando con el termino de Ulldemolins» (*Capb.* 1789, p. 113).

Vilanova de Prades

El 25 de febrer de 1163 el rei Alfons I i Albert de Castellvell, senyor de Siurana i amo de les muntanyes de Prades, efectuen una donació del lloc de Vilanova i el seu terme a Pere d'Avellà, nebot de Pere, capellà de Pinós, anterior senyor d'aquells paratges. La missió de Pere d'Avellà era edificar una fortalesa i repoblar la vila. Dotze anys més tard, el mateix monarca atorgava carta de població als habitants de Vilanova precisant els límits del terme.

«a parte circii in termino de Vilanova» (*Cartas*, any 1159 de l'encarnació); «damus et rendimus tibi Petro de Avellano et tue progeniei atque posteritati Villam Novam cum suis terminis et cum omnibus suis pertinentiis» (*Cartas*, doc. 121, any 1163); «in perpetuum concedo tibi Petro de Avellanis et omnibus hominibus de Villa Nova qui nunc ibi sunt vel futuri erunt, Villam Novam cum omnibus terminis» (*Cartas*, Castellldans, gener de 1175, p. 214).

Viles, cal

Al carrer Major.

V. t. *Manteta*.

Viles, el mas d'en

V. *Mas de Monner*.

Viles, el molí d'en

Diuen que n'hi havia dos. Actualment, poden ser els *del «Clàudio»*, que abans havien estat *de l'Olivart*.

Vilosell, el

Població al nord de Vilanova, però que pertany a la comarca de les Garrigues, el terme de la qual parteix per la carena de la serra de la Llena, entre el de la Pobla de Cérvoles i el de Vallclara; un fragment de la partida de l'Obaga, on es troben els calaixos de l'Arelldo, és terme del Vilosell. Per carretera i passant per Vallclara estan distanciades per nou quilòmetres.

Vilosell, el camí del

El camí vell deixa el de Vallclara just per allà al Comellar d'en Berga i, entrant a l'Obaga, es dirigeix cap a la població veïna. Encara està en ús, i és un camí per on transiten excursionistes. Tanmateix, també hi havia un pas de carro, però feia més volta.

«la Sort que afronta ab lo camí qui va al velusell» (Test. 1601, 5 gener 1693); «nombrada la Sort del Montijo [...] a oriente con el camino que va al lugar del Vilusell» (MN 1784, f. 30r); «Camino de Vilosell» i «La Torra, Norte C° del Vinosell, Oeste C° del Vinosell» (*Amill. 1945*, p. 2 i 140).

Vimbodí, de

«Matheo Spasa nominato de Vimbodi» (MN 1601, f. 33r).

Vimbodí, el camí de

Ara és la carretera que també duu a Vallclara i que a Mapa 1941 apareix anotat com a «camino vecinal de Ulldemolins a Vimbodí».

«Camino de Vimbodí» (*Amill. 1945*, p. 2).

Vinasses

El lloc queda per allà on també s'anomena *el Bassot*. Sembla que, quan encara es feia vi, l'aigua de rentar les bótes s'engegava pel Catxot avall cap en aquest indret, i això el va fer mereixedor del nom.

vinya

V. «Blanco», *Capellà, Gran, Povals, Rector, *Vella*.

Vinya, la

Un tros de terra tocant a les Canetes, per damunt del Mas d'en Porta.

Vinya del Rector, la mina de la

La mina és a la vinya de la qual pren el nom. Un altre nom que rep és *mina del Francès*.

Vinyassa, la

«vocata lo mas den Segarra [...] a meridie cum lo riu et cum la vinyassa» (MN 1601, f. 26r).

Pel que es veu, s'anomenava així un sector del Mas d'en Segarra pròxim al riu.

Vinyes

V. **Coma de les V.*, *Comes d'en V.*, **Mas d'en V.*

Viñas

«Viñas Serres Ramon» (*Cens Ele.* 1904); «Viñas Aixelá Ana» (*Cens Ele.* 1932); «Mercedes Viñes Aixalá» (*Cad.* 1953); «Viñas Ortega Carmen» i «Viñas Serres Ramona» (*Cens Ele.* 1955).

Viudet, cal

V. *Bella*.

Vives

«filla de Pere Joan Vives» (*Bapt.* 1587, 11 juliol 1668).

Xando, cal

És una casa del carrer de Sant Antoni.

Xifré

«fill natural de Fran° Chifré Pages de Terres y de Maria Quintana de Vim-bodi conyuges» (*Bapt.* 1753, 1812, p. 243); «de Francisco Xifré pages de Terres» (*Bapt.* 1753, 1815, p. 254).

Vivien a Vilanova i batejaren un fill el 20 de novembre de 1812.

Xipilla

«Sans, Pasqual (xipilla)» (*Rubió*, p. 33).

El 1806 en Pasqual pertanyia a la confraria dels fadrins de Vilanova.

«Xito»

«Anton Vila del xito» (*Conf. Fadrins*, 1835); «Llorens del chito» (*Conf. Fadrins*, 1872); «de otra con el xito» (Test. 1865, 1873 -22-).

«Xito», cal

És a la travessia de Sant Antoni. També es coneix per *cal Cuca*.
V. t. *Cuca, cal*.

Xon, cal

Al carrer Major. Abans *cal Cameta* i, temps era temps, havia estat *ca l'Olivart*. Per sol ixent i per migdia toca a la Llaunera. Una altra casa amb el mateix nom es recorda al carrer de la Font.

«Testes sunt [...] Isidorus Spasa chon agricultor loci de Vilanova de Prades» (MN 1682, Prades, 24 de gener).

Xon, el pou del

El pou és dins la casa, com tants altres que hi ha per la vila; servia per a abastar d'aigua les cases abans que la tinguessin corrent per les aixetes.

APÈNDIXS

Tots els termes dels apèndixs van ordenats alfabèticament.
Els noms que han caigut en desús van precedits d'un asterisc (*).

I. PARTIDES DE TERRA

Abellera, Anover, Arretjars, Avellàs, *Badarrés, *Barranc dels Lladres, Barranc Fondo, Bassals, Bassot, Benages, Biern, *Biern el Vell, Boïgues, *Borja, Borjasses, Cabaixal, *Camí, Camí del Molí, Camp de Poblet, *Canalons, *Castellana, Catalana, *Cavallsalt, Closa, Closos, Clots, Coll d'en Folc, Colomer, Coma, Coma de Prades, *Coma del Puig, Comellar d'en Berga, Comellar de les Sorts, *Comellar del Roquer, Comellars, Comes d'en Vinyes, Costa, *Coster de la Font de n'Argany, Cova, Creu, Creuetes, *Crosos, Cucurulla, *Damunt la Vila, *Damunt Sant Antoni, *Davall Sant Antoni, *Devesada, Deveses, *Estepar¹, *Feixes, Ferrana, Fondo del Molí, Fonecada, *Font, Font de l'Osona, Font Vella, Freginal, *Freginals, *Grèvola, Mallol, Mas d'en Fontana, Mas d'en Freixes, Mas d'en Porta, Mas d'en Segarra, *Mas d'en València, *Mas d'en Vinyes, Mas de Martins, Mas de Monner, Mas de la Barra, Mas del Nofre, Masies, Micadelles, Molí, *Molí d'en Bernat, Molinets, *Molins, Obac del Molí, Obacs, Obaga, Obaguets, Penalta, Perer, Pla, *Pla de la Devesa, *Pla de la Font, *Pla de les Micadelles, Planes¹, Planot, Plans, Portelles, Portelles Més Amunt, Portelles Més Avall, Puig, *Puigs, *Ribera, *Riu, Rius, Salanquetes, Segalassos, Serra, Serra d'en Pastor, *Serra de la Batalla, *Serra de la Perdiguera, Solà del Frare, Solà del Molí, *Solà del Riu, Solana, Solans, Sorts, Torre, Tossalades, Vall-escura.

II. TROSSOS I TROSSETS DE TERRA

hort de l'Abadia, font de l'Agaús, font de l'Àguila, pla de l'Alzina Campanera, pla de l'Arelido, Argila, Artiga, Barrancons, vinya del «Blanco», *comellar de Bonades, Bosquet, Botgetes, Canaletes, Canetes, vinya del Capellà, *Castanyera, Castellona, *Coma de Bonrepòs, *coster de la Coma de les Vinyes, pla del Corral, *freginal de la Creu del Solà, Creueta, pla del Cristina, *mas d'en Domènec, *mas del Domenge, canal del Dugo, *parada de l'Era, *trosset de l'Era, *mas de n'Escuder, *mas de n'Espasa, *Estepar², *Feixetes, Feixons, *Feixons Damunt la Vila, *plantada d'en Fontanet, *Freginal de l'Era, *Freginals del Fossar, molinet del «Gaietano», pla de la Galandana, Garrabou, pla dels Ginebres, vinya Gran, feixa Grassa, costa del Grevolar, costa de la Guixera, tros de l'«Inglès», clot del Manrell, Maset², pla del Mercat, pla de la Mina, *coster de la Miranda, *sort del Montijo, *plantada d'en Moster, racó del Noguer, Noguerets, Noguers, Oms, Parades, *Paradeta, comellar de les Parets, *paradeta de les Pedres Caigudes, Perdiguera, Perdigueres, *Perelló, Pinadeta, *Planàs, *Planes², *Planeta, vinya del Povals, castanyers de Prades, Pruneretes, Rajolar, Rebollar, vinya del Rector, *tros de la Rectoria, Roquer, Sagristia, obacs dels Santcristos, tros de la Senyora, *vinya de la Serra, *Sort, *Sorteta, *Sot, solà del Sot, *Tapàs, Terrers, racó el Vell, bosc de la Vila, Vinya, *Vinyassa.

III. LLOCS D'ANOMENADA

cova de l'Abelló, les tres Alzinetes, costa de l'Anover, collet de l'Arç, *coll de Benages, Boixos, Borrianes, collet de «Buenos Aires», càmping, Carraca, Còdol, *roca Corba², Coscoll, *Costeta², Coveta, *barranc de l'Eixut, *Entreforc, *Era, *Erassa, *Eretes, comellar dels Esbarzers, *Espenedor, puig de l'Estepar, *serra de l'Estepar, Estret, *Figueretes, *plantada d'en Fontanet, Fontetes, canal Fosca, *Gralles, Graus, tossal Gros, *alzina Grossa, era de la Guineu, *Hortet, *Horts, serra de la Llana, *font Major, riu del Molí, *riu de Montsant, *serra dels Oms, «Pantano», Parany, Puigventós, tossa del Quico, Remolí, roca Roja, mas d'en Salvadoret, *bosc del Senyor, *serrall de les Serveres, toll del Sot, Tossa, coll d'en Tronc, canal d'en Vall, *vinya Vella.

IV. COGNOMS

*Abelló, Adela, *Agustí, Aixalà, *Alabart, Alentorn, Alonso, Alsina, Altès, *Amenós, *Amigó, *Amorós, *Andreu, Anglès, *Anguera, *Ara-

gonès, *Aran, *Arbolí, *Artigues, *Aspa, *d'Avellà, *Baget, *Balanyà, *Balcells, *Baldric, Baltà, *Bartolomé, *Barrull, *Bataller, *Batet, *Batiste, *Bellart, *Bernat, *Besora, *Biondini, *Blanc, *Boldú, *Bomias, *Bonet, *Boquer, Borjabad, *Boronat, *Borrull, Buseu, Cabré, *Calvo, *Canela, *Canyelles, *Capdevila, *Carner, *Carpinel, *Carrer, *Casals, *Casanovas, *Casaret, *Casú, *Català, *Caubet, *Cavallé, *Cid, *Cisteré, *Ciuraneta, *de Ciutadilla, *Codo, *Colom, *Colomina, *Comella, Conesa, *Conillera, *Corbella, *Cornet, *Cos, *Crivillé, *Cugat, *Dalmau, Domènec, *Domingo, *Escoda, Escuder, Espasa, Esteve, *Estivill, Estopa, *Estrada, *Fabregat, *Falcó, *Farre, *Febrer, Feliu, *Ferran, *Ferrando, *Ferrater, *Ferrer, *Figueres, *Font, *Fontanals, *Fontanet, *Fontgibell, *Foraster, *Forés, *Fornet, *Fort, *Fortuny, *Franc, *Franco, *Franquet, *Freixes, *Fuster, Gallard, *Gambús, Garcia, *Garravé, *Gasià, *Gasió, *Gasol, *Gener, *Gil, *Gili, *Gimeno, *Giné, *Gonzales, *Gras, *Grau, *Grinyó, *Guarro, *Guillem, Guiu, *Hernàndez, *Ibars, *Inglès, *Ivorra, Jara, *Jardí, *Jauset, Jiménez, *Jordi, *Josa, *Juanpere, *Juncosa, Labrada, Llamas, Llaurador, *Llaveria, Lledó, *Lliberia, *Lluçà, *Llurba, López, *Macip, *Magraner, *Magrinyà, *Marer, *Mariner, *Marlés, *Marquès, *Martí, *Martín, *Martínez, *Martorell, *Mas, *Masdeu, *Masip, *Massot, *Mateu, *Menós, *Mestre, *Mestric, *Micó, *Minguella, *Minguet, Miró, *Moncosí, *Monter, Montferrer, *Montlleó, *Montserrat, *Moragues, *Mort, Moster, *Muntanyola, *Munter, *Noguer, *Noguers, *Nolla, Obis, *Odena, *Olivart, Oliver, Oller, *Pagès, Palau, Pàmies, *Panés, *Paradell, *Pardo, París, *Pascó, *Pastor, *Pedró, *Peirí, *Pelegrí, Pere¹, Pérez, *Pié, *Pinós, *Pinyol, *Porta, *Pradell, *Prats, *Prenafeta, *Puig, *Puiggalí, Ramon, *Revull, Rius, *Robert, *Robles, *Roca, *Rocamora, *Rodon, Rodríguez, *Roig, *Romeu, *Roselló, *Rubió, *Sales, *Salomó, *Saltó, Salvador, *Salvat, *Sanaüges, *Sanchís, Sans, *Sardà, *Segrià, *Sentís, Serra, *Smits, *Sobirà, *Sobreper, *Solanes, *Soler, *Sovila, *Tàpies, *Terès, *Termens, *Tiell, *Toldrà, *Torner, *Torrent, *Torruella, *Tost, Treig, *Triguell, *Trullols, *Ullera, *Valls, *Vallverdú, Veciana, *Vidal, Vila, Vilalta, *Vilamajor, *Vilamur, *Viñas, *Vives, *Xifré.

V. NOMS DE CASA

Abelló, Afortunada, Alau, «Alejandro», Alzina, «Anita», «Arbanyil», Arcís, Baro, Barrau, Bates, Bella, Bepi, Bernat, Bessó, Biern, Blai, «Blanco», Bonifaci, Borres, Bou, «Bueno», Cabaler, Cameta, Candela, Carrer, Casó, Castanyola, Català, Catxet, Censal, Ció, Cirera, «Clàudio», Cogulla, Coixet, Comarsa, Conesa, Consal, Corrent, «Cotxon», Cristina, Cuca, Cuqueta, Cutull, Dolorettes, Engràcia, Espasa, Esquerrer, Fariseu, Feliça, Feliu, Ferradura,

Ferrer, Ferrera, Flanxo, Forneret, Francès, Fraret, Fuster, «Futuros», «Gaetano», Gallina, Gaspar, Gori, Gravat, Isidret, Jagra, Jardí, Jaumet, Llaneta, Llarg, Lledó, Macià, Maleno, Mall, Mano, Manteta, «Marcelino» el Sans, Mareca, Maria Ferrera, Maria Rosa, Marian, «Mariano», Marina, Maset, Mateu, Mió, Miquel, Miró, Mironet, Molí, Morena, Moster, «Mutxatxo», Naixo, «Nita», Olivart, Oncle Ton, «Paco», Pajant, Pàmies, Panxa, Panyenya, «Pata», Patai, Patxac, Pau Gros, Pau Sans, Peligrí, Pep Llarg, Pepa el Castanyola, Pepet, Pera, Pere Serra, Perepeix, Peret, «Perindo», Pistol, Plagueta, Plam, Plan, Poliol, Posans, Pubill, Quelo, Ramon Fraret, Ramonot, «Remígio», «Risa», Roc, Romà, Romegosa, Roquet, Ros, Rosa Sebastià, Roseta, Ruau, Ruquet, «Sabarraco», Sans, Saragata, Sebastià el Cuca, Sepo, Serafí, Serra, Taleca, «Tano», Tea, Teixidor, Tesona, Tia Roseta, Tomasa, Ton Bernat, Ton de la Cristina, Toni, «Trompillo», Trones, Ventrades, Ventura, Vicenta, Viella, Viles, Viudet, Xando, «Xito», Xon.

VI. RENOMS (exclosos els que formen part d'un nom de casa)

*del mas de la Barra,; *del Bernat, *de Biern, *del Cantó, *del Carrer de Baix, *del Carreró, *del Castell, *de Ciutadilla, *el Coix, *el Do, *de l'Escalera, *de Fora del Portal, *Miqueló, *de Mitjavila, *del Molí, *el Moliner, *el Mosset, Pere², del Perxe, *de la Plaça, *del Portal, *del Racó, *de la Roca, *del Sòl del Carrer, *Tinya, *del Torres, *de Vimbodí.

VII. POBLACIONS VEÏNES

Albarca/Cornudella, Pobra de Cérvoles, Prades, Ulldemolins, Vallclara, Vilosell, Vimbodí.

ISBN 84-7283-752-1

9

788472 837522